

CEĻŠ

TEOLOGISKS UN KULTŪRVĒSTURISKS IZDEVUMS

Nr. 51, 1999

F. J. Špēners
PIA DESIDERIA

CELŠ

Nr. 51
1999

CEĻŠ

Latvijas Universitātes teoloģisks un kultūrvēsturisks izdevums

CEĻŠ ir Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātes teoloģisks un kultūrvēsturisks izdevums. Tā interešu lokā ir reliģijas socioloģija un vēsture, socioantropoloģija, kultūra un citas ar teoloģiju un reliģiju izpēti saistītas disciplīnas.

CEĻA izdošanu atbalsta
Prof. Arvīda Ziedoņa fonds.

REDAKCIJAS KOLĒĢIJA:

Galvenais redaktors

E. Grislis

Ph.D., Prof., University of Manitoba, Canada;
Latvijas Universitāte.

V. Klīve

Ph.D., Prof., Latvijas Universitāte.

J. Sikstulis

Dr. Philol., Latvijas Universitāte.

A. Ziedonis

Ph.D., Prof., Muhlenberg College,
Allentown, PA, USA;
Latvijas Universitāte.

S. Krūmiņa-Konkova

Dr. Phil., LZA Filozofijas
un socioloģijas institūts.

Copyright

- © 1999, Latvijas Uniķersitāte
- © 1999, A. Bergmanis
- © 1999, E. Grīslis
- © 1999, V. Ivbulis
- © 1999, Z. Laksberga, priekšvārds, tulkojums
- © 1999, I. Leitāne
- © 1999, S. Kaire, tulkojums

Datorsalikums *E. Sinkēviča*
 K. Freibergs
 A. Hansons

Mākslinieki *I. Murāne-Grantiņa*

Redaktore *V. Kānepe*

LU Teoloģijas fakultātes
izdevniecība *Ceļš*

Redakcijas adrese
Raiņa bulv. 19,
LV-1586 Rīga, Latvija
Reģ. Nr. 1431

Saturs

Redakcijas lapa **5**

Teoloģija

Zane Laksberga
F.J. Špēnera darbs *Pia desideria* **7**

Filips Jakobs Špēners
Pia desideria **17**

Egils Grīslis
Starp cinismu un cerību:
Jēzus Kristus personība
divdesmitā gadsimta noslēgumā **90**

Jūdaika

Iveta Leitāne
Hasidisma interpretācija
Lāzara Gulkoviča darbos **109**

Kristietība un reliģijas

Viktors Ivbulis
Indija garīguma meklējumos **123**

Publikācijas

Aldis Bergmanis
Pareizticīgie latvieši **143**

Autori **150**

Redakcijas lapa

Filipa Jakoba Špēnera vārds ir pazistams galvenokārt teologiem, jo tieši viņš ir iedibinājis luteriskajā tradīcijā pazīstamo piētismu. Latvijā gan viņu pazīst tikai nedaudzi, kaut arī šo izcilo garīgo personību ar Latviju saista daudzi neredzami pavedieni. Latvijas Reformācija vai precīzāk latviešu iesaistīšanās kristīgajā reformācijā reāli notika pateicoties Brāļu draudžu darbībai, kas savukārt pati bija piētiskās protestantu kristietības tiešs auglis. Daudzi no 18. gs. Latvijas mācītājiem bija studējuši Halles Universitātē Vācijā. Šīs universitātes Teoloģijas fakultāte pārstāvēja piētisma teoloģiju — virzienu, kas bija raksturīgs ar savu dzīvo, pat jūsmīgo ticību. 1736. gada septembrī Latvijā ieradās grāfs Ludvigs fon Cincendorfs. Vācijā tobrīd vajāto sludinātāju un piētisma dižgaru Hallē studējušie mācītāji no Latvijas aicināja teikt sprediķus Rīgas un Valmieras draudzēs. L.fon Cincendorfs ir sludinājis Rīgas Domā, divas reizes Valmieras sv. Simaņa baznīcā un trīs reizes Rīgas sv. Jēkaba baznīcā.

F.J.Špēnera darbs *Pia Desideria* vēsturiski kļuva par piētisma programmu. Tai pašā laikā tas nav ne sarežģīts, ne apjomīgs, un savādā kārtā tas līdz šim nav bijis pieejams latviski. Lasītājiem piedāvātais tulkojums ir divu teoloģijas bakaluru — Zanes Laksbergas un Sandras Kaires diplomdarbs Teoloģijas fakultātē, kas veikts vācu valodas speciālista Miervalža Vanaga pārraudzībā. Darbu ir konsultējis arī Dr.Gotfrīds Šimanovskis no Tībingenes Universitātes, kurš tulkojuma tapšanas laikā strādāja LU Teoloģijas fakultātē.

"Ceļš" tradicionāli publicē jaunākos viedokļus pasaules reliģiju vēsturē. Šoreiz piedāvājam Latvijas Universitātes Austrumu valodu katedras profesora

indologa, Bengālijas literatūras speciālista Viktora Ivbuļa analītisko rakstu par metamorfozēm Indijas reliģiskajā dzīvē. Samērā nelielais raksts ir rūpīgas reliģiskās periodikas izpētes rezultāts, kas veicinās Indijas reliģiskās stagnācijas stereotipu pārskatīšanu.

E.Grišļa raksts ir viņa publiskās lekcijas pieraksts. (Lekcija notika LU Mazajā aulā sakarā ar LU Goda doktora piešķiršanu, un tās zinātniskais mērķis - diskusija par kristietības izpratni mūsdienu Latvijā. Apstākļos, kad konvencionālā kristietība ir reducēta gandrīz vai vienīgi uz ētiku un sociāliem jautājumiem, jaunās tendences, kuras iezīmētas E.Grišļa rakstā, var būt izprastas kā tieksme atgriezties pie reliģijas pārlaicīgās dimensijas. Saskaņā ar Amerikas un Eiropas mūsdienu terminoloģiju šī tendence dēvēta par "Jaunā laikmeta" ("New Age") fenomenu.

Arhīvu publikācijas papildina okupētās Latvijas pareizticīgā arhibīskapa Venjamīna privātās piezīmes, kuras labi raksturo tā laika augsti stāvoša krievu garīdznieka attieksmi pret padomju varu.

Iepriekšējā 50. laidiena "Ceļā" publicētais viedoklis par to, ka teoloģiskās un garīgās dzīves paralēles ir saistošas arī jūdaismam, ir apstrīdēts I Leitānes rakstā, kurā aplūkotas hasīdisma — jūdaisma "piētisma" iezīmes un dota to interpretācija vēstures kontekstā.

Zane Laksberga

F.J. Špēnera darbs *Pia desideria*

Interese un pamudinājums tulkot Filipa Jakoba Špēnera (Philip Jakob Spener) darbu *Pia desideria* radās, ņemot vērā, ka latviešu valodā aizvien vēl nav pieejami daudzi teoloģiski sacerējumi, kuriem bijusi liela nozīme kristīgās teoloģijas vēsturē. Beidzoties padomju varai Latvijā un atjaunojoties teoloģiskajai izglītībai, rodas vajadzība pēc šiem sacerējumiem. Domājot par kristīgās baznīcas (īpaši Ev. lut. baznīcas) atjaunošanos Latvijā, par norisēm, virzību un tendencēm tajā, par draudžu, laju un mācītāju dzīvi, mani interesēja jautājums, kā mūsu baznīca izskatās F.J. Špēnera darba *Pia desideria* gaismā. Ceru, ka šis tulkotais Špēnera darbs palīdzēs, pirmkārt, izprast pēcreformācijas laika baznīcas stāvokli Vācijā, otrkārt, ceru, ka tas rosinās izvērtēt situāciju mūsu Ev. lut. baznīcā Latvijā, palīdzēs saskatīt pozitīvo devumu kā arī problēmas un vajadzības. Špēnera *Pia desideria* var būt līdzeklis, kas palīdz izprast pēcreformācijas un piētisma laikmetu kā arī saklausīt, kā šis laiks uzrunā mūs šodien.

Ar darbu *Pia desideria jeb sirsnīga vēlēšanās pēc Dievam patīkamas Eвангēliskās baznīcas uzlabošanas* 1675. gada rudenī vācu Ev. lut. baznīcas ietvaros dzima jauna kustība piētisms. Šī darba autors F.J. Špēners tiek uzskatīts par luteriskā piētisma aizsācēju un vadītāju.

Filips Jakobs Špēners ir dzimis 1635. gada 13. janvārī Rapoltsveilerā, Elzasā, ļoti dievbijīga galma ierēdņa (jurista) ģimenē. Jaunībā lielu ietekmi uz viņu ir atstājusi celsmes literatūra, īpaši reformluterisma pārstāvja Johana Arnta *Patiesā kristietība*, kā arī

angļu puritāņu celsmes literatūra (Lewis Bayly *Practice of Piety*, Richard Baxter *Call to the Unconverted* u.c.)¹ 1651-1658. g. Špēners studēja teoloģiju Štrasburgas Universitātes Teoloģijas fakultātē, kurā valdīja reformluterismā gaisotne. Šī fakultātes ievirze noteikti deva savu artavu lūteriskā piētisma attīstībā.² Starp Špēnera skolotājiem bija Johans Konrāds Dannhauers (1603-1666), kas piesaistīja Špēnera interesi Lutera studijām un ievadīja tajās. Pēc studijām sekoja akadēmisks ceļojums (1659-1662) uz Ženēvu, Štutgarti, Tībingeni, Bāzeli, Vīrtenbergu. Ženēvā Špēners iepazīna Žana de Labadi (1610-1674) mācību. 1663. gadā Špēners kļuva par palīgmācītāju Štrasburgā. Pēc teoloģijas doktora grāda iegūšanas (1664) viņš apprecējās ar Štrasburgas pilsētas domnieka meitu. 1666. g. stājās amatā par galveno mācītāju Frankfortē pie Mainas.³ Šajā laika posmā Špēners uzsāka aktīvu darbību piētisma jomā, izsakot un realizējot savus uzskatus, ierosinājumus. Viņš 1675. gadā uzrakstīja *Pia desideria* un ieguvā lielu sekotāju pulku. 1686. gadā viņš pārcēlās uz Drēzdeni par galma mācītāju (virssprediķotāju). Pēdējais dzīves posms ritēja Berlīnē prāvesta un mācītāja amatā Sv. Nikolaja baznīcā, atbalstot A.H. Franki (1663-1727) Halles Teoloģiskās fakultātes veidošanā, kurai bija jāveicina piētisma idejas.⁴ 1705. gadā Špēners mirst. Palika neskaitāmas publikācijas, kas liecina par viņa lielo autoritāti un iespaidu uz apkārtējiem. Tika publicēti tikpat kā viss, ko Špēners rakstījis - vairāki teoloģiski raksti, celsmes darbi (īpaši sprediķi), Bībeles skaidrojumi, aizstāvēšanās raksti, padomi dvēseļu kopšanā un aprūpē, vēstuļu sarakste un neskaitāmi ievadvārdi darbiem, kuru autori bija viņa laikabiedri no pētiestu aprindām.⁵

¹ Martin Schmidt/Wilhelm Jannasch "Das Zeitalter des Pietismus", *Klassiker des Protestantismus*, VI Band (Bremen, 1965), 1.

² Kurt Aland "Geschichte der Christenheit", II Band: Von der Reformation bis in die Gegenwart (Gießen, 1982), 213.

³ M. Schmidt "Spener", "Die Religion in Geschichte und Gegenwart", Handwortenbuch für Theologie und Religionswissenschaft, 3.Aufl., VI. Band, Sh Z (Tübingen, 1962), 238.

⁴ Ibid., p. 239.

⁵ Ibid.

Pia desideria sākotnēji tapa kā priekšvārds Johana Arndta (1555-1621) sprediķu krājumam *Postille*, bet drīz vien ievadvārdu nācās publicēt atsevišķi.⁶ Cilvēku interese par Špēnera sacerējumu liek domāt, ka autors ir skāris kādus būtiskus sava laika baznīcas un garīgās dzīves jautājumus. Lai izprastu, kāpēc Špēnera sacerējums ir tik uzrunājošs savam laikam un ko viņa pieteikumi nozīmē 1675. gadā luteriskajai baznīcai, mums jāielūkojas tā laika Vācijas Ev. lut. baznīcas vēsturiskajā situācijā.

17. gs., kad tapis F.J. Špēnera *Pia desideria*, Mārtiņa Lutera Reformācijas iespaidā protestantu baznīca jau bija izplatījusies un ieguvusi plašu ietekmes sfēru visā Eiropā. Tā bija vienojusies par ticības apliecību un baznīcas mācību Konkordijas formulā (1577) un Konkordijas grāmatā (1580). Reformācija bija noslēgusies.⁷ Trīsdesmit gadu karš (1618-1648) iezīmēja katolicisma un protestantisma ģeogrāfiskās robežas.⁸ Bija pienācis laiks izvērtēt Reformācijas laikā iegūto mantojumu un no jauna īstenot dzīvē tos centienus un mērķus, kuru dēļ vispār tika iets Reformācijas ceļš.⁹

Špēners aicināja atgriezties pie Reformācijas garīgajiem centieniem laikā, kad pēcreformācijas evaņģēlisko teoloģiju raksturojam ar vārdiem: luteriskā ortodoksija.¹⁰ Luteriskās ortodoksijas laika sākums iezīmējas ar Augsburgas miera līgumu (1555), kas piešķir laicīgajam valdniekam tiesības noteikt uz viņa zemes esošās baznīcas reliģisko piederību.¹¹ Kļuva aktuāls jautājums par luteriskajai ticībai piederošo atsevišķo zemes baznīcu kopēju garīgo vadību, kas noteiktu vienotu mācību. Ja katoļu baznīcā garīgā vadība, kas uzturēja un rūpējās par mācības vienotību un pareizticību, bija bīskapa "krēsls", tad pēcreformācijas laikā luterismam piederošajām atsevišķo teritoriju baznīcām tādas instances nebija. Šis garīgās vadības funkcijas

⁶ Ibid.

⁷ Kurt Aland, op. cit., 201.

⁸ Martin Schmidt/Wilhelm Jannasch, op. cit., 201.

⁹ Fridrich Spiegel-Schmidt "Offene Fragen der Reformation: Der Pietismus als Frage an die Gegenwart," ABC team Glauben und Denken (Gießen, 1979), 6.

¹⁰ Martin Schmidt/Wilhelm Jannasch, op. cit., XVI.

¹¹ Kurt Aland, op. cit. 141.

pārņēma teoloģiskās fakultātes, kas strādāja pie luteriskās dogmatikas paragrāfu veidošanas. Tāpēc teoloģiskajās fakultātēs valdošo teoloģisko ieviržu vēsture ir arī luteriskās ortodoksijas vēsture, jeb, citiem vārdiem sakot, ar luterisko ortodoksiju apzīmējam fakultāšu un visa pēcreformācijas laika teoloģisko ievirzi.¹²

Luteriskā ortodoksija rūpējās 1) par Reformācijas mantojuma klasificēšanu, luteriskās mācības sistematizēšanu, 2) par tīrās mācības un pareizās ticības uzturēšanu saskaņā ar luteriskajiem dogmatiem, 3) par mācības vienotību situācijā, kad katra atsevišķā draudze atradās savas konkrētās teritorijas laicīgā valdnieka pakļautībā.

Luteriskā ortodoksija bieži tiek vērtēta negatīvi. Tomēr tās iepriekšminētie centieni nav tik viennozīmīgi uzskatāmi par kaut ko negatīvu. Tā veica pārejas funkcijas, un tāpēc teoloģija nodarbojās galvenokārt ar Reformācijas mantojuma sistematizēšanu. Protams, sistematizēšanas darbs bija vajadzīgs, jo Reformācija 16. gs. radīja veselu apvērsumu teoloģijā un pieteica jaunu teoloģiskās domāšanas paradigmu.¹³ Tāpēc 16-17. gs. varam saskatīt centienus apzināt, klasificēt un apstrādāt šo jauno mantojumu. Tomēr problēmas, kas dažkārt noveda pat līdz Reformācijas centienu sagraušanai, radīja ortodoksās mācības sholastiskais raksturs, kur, vērsoties pret iespējamiem maldiem, notika strīdi par atsevišķām mācības detaļām, sīkumiem.¹⁴ Sholastisko raksturu diktēja nepieciešamība klasificēt mācību, bet, veicot šādu klasificēšanas darbu, vajadzēja lietot filozofiskās kategorijas. Tāpēc notika atgriešanās pie Aristoteļa filozofiskās sistēmas un atkal sākās teoloģisku jautājumu risināšana ar filozofijas metožu palīdzību.¹⁵ Lutera mācības sistematizēšana prasīja pārdomāt daudzas teoloģiskas nostādnes. Nonākt pie kādas kopējas

¹² F. Lau "Orthodoxie, altprotestantische", *Die Religion in Geschichte und Gegenwart*, Handwörterbuch für Theologie und Religionswissenschaft, 3.Aufl. IV Band, Kop-O (Tübingen, 1960), 1721.

¹³ Stefans Firtners "Akvīnas Toma un Mārtiņa Lutera paradigmas: vai Lutera vēsts par taisnošanu nozīmē paradigmu maiņu?", *Ceļš*, Nr.1(46), (1995): 8-35.

¹⁴ Kurt Aland, op. cit. 203.

¹⁵ F. Lau, op. cit., 1722.

vienošānās, kas būtu pieņemama vienlīdz visiem, izrādījās ļoti grūti. Tādējādi 16-17 gs. iezīmējas kā teoloģisku strīdu un diskusiju laikmets. Strīdējās protestanti savā starpā. Strīdējās protestanti ar katoļiem un katoļi paši savā starpā. Šis savstarpējās nesaskaņas dažādo evaņģēlisko novirzienu vidū sākās tūlīt pēc Lutera nāves (1546) un Šmalkaldes kara.¹⁶ Viedokļi sadūrās jautājumā par likumu un tā vietu kristīgajā mācībā (to pazīstam kā antinomisko strīdu), jautājumā par septiņiem sakramentiem (adiaforiskais strīds). Pretešības bija nostādnēs par labiem darbiem (majoristiskais strīds) un cilvēka gribas līdzdalību pestīšanā (sinergiskais strīds).¹⁷ Šie strīdi parādīja, ka ar vienošanos par Konkordijas formulu tomēr nebeidzās teoloģiskās diskusijas. Strīdi liecināja, ka Konkordijas formula un Konkordijas grāmata nozīmēja vienīgi kāda laikmeta beigas, bet tās nenozīmēja pilnīgu un galīgu vienotību vai vienprātību starp evaņģēliskajiem kristiešiem.¹⁸ Luterāņu strīdi ar reformēto baznīcu ne tikai saglabājās, bet kļuva pat vēl asāki, un arī pašā luterismā uzskatos un nostādnēs nebija ne saliedētības, ne vienotības.¹⁹

Tik daudzo strīdu un diskusiju iemesls bija meklējumi pēc baznīcas tīrās, pareizās mācības. Tomēr, lai arī cik savā starpā saistīti būtu pestīšanas jautājums ar jautājumu par tīro mācību, strīdi, kuri radās tīrās mācības dēļ, atstāja graužošu iespaidu uz tā laika dievbijību un ticības dzīvi. Mācītāju sprediķi atspoguļoja šos strīdus par mācību, sākot ar visu argumentu un pretargumentu analīzi kādā konkrētā teoloģiskā jautājumā un beidzot ar pretinieka nosodišanu un pārskatu par viņa ieskatiem.²⁰ Kancele bija kļuvusi par katedru, no kuras varēja apspriest baznīcu konfesionālās atšķirības.

Šo iemeslu dēļ luteriskā ortodoksija tika saukta par protestantisko sholastiku, jo luterisms kļuva tikpat kokains un sauss kā reiz katolicisms, kad svarīgāka par patiesu dievbijību kļuva mācības pareizība. Praktiskās teoloģijas trūkums pie tā visa

¹⁶ Kurt Aland, op. cit. 201.

¹⁷ Ibid. 200; F. Lau, op. cit. 1720.

¹⁸ Kurt Aland, op. cit., 201.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid., p. 202.

vēl padziļināja teoloģijas atrautību no reālās ticības dzīves un draudžu garīgās aprūpes. Mācība tādējādi kļuva svarīgāka par cilvēku, kam tā bija domāta. Luteriskā ortodoksija kādu atsevišķu konfesionālo baznīcu, arī luterisko, vairs neiedomājās identitāti vienkārsi kā Kristus baznīcu, bet baznīcas identitāti saskatīja šīs baznīcas konfesionālajā mācībā.²¹ Aiz luteriskās ortodoksijas teoloģiskajām sistēmām kļuva arvien grūtāk saskatīt kristīgās baznīcas patieso jēgu, nozīmi, saturu un uzdevumu. Tādējādi, baznīcai zaudējot vēsti, kas ir tās esamības pamatā, kristietības būtība tika reducēta uz ārējām formām, to pildīšanu un nevis attiecināta uz Kristus vēsts iekšējo saturu.²²

Filipa Jakoba Špēnera darbu *Pia desideria... jeb sirsnīga vēlēšanās pēc Dievam patīkamas patiesās evaņģēliskās baznīcas uzlabošanas* (1675) var raksturot kā aicinājumu luterāņu baznīcai uz garīgu atjaunotni. *Pia desideria* savā kodolā jau satur visu piētisma programmu un virzību. Pats Špēners rakstā *Wahrhaftige Erzählung wie es mit dem Pietismo zugegangen* (1697, S. 42 ff) kā sākumu savai darbībai piētisma virzienā min savu sprediķi, kas 1668. gadā tika sagatavots 6. svētdienai pēc Trisvienības svētkiem par rakstu vietu no Mt. 5,20 "ja jūsu taisnība nav labāka par rakstu mācītāju un farizeju taisnību, tad jūs nenāksit debesu valstībā." Vadošā tēma sprediķī bija atdzimšana kā pilnīga pārtapšana.²³ Vārds "atdzimšana" kļuva par piētisma atslēgas vārdu, jo kristietība Špēneram saistīta ar visa cilvēka pārtapšanu, atjaunotni, atdzimšanu un svēttapšanu. Baznīcas atdzimšanai, Špēners uzskata, jānotiek caur mācītāju atdzimšanu.²⁴ Tāpēc *Pia desideria* ir rakstīts tieši mācītājiem. Piētisms viduspunktā izvirza dzīvu ticību, kas ir pretstatā ārējai reliģiskai dzīvei. Nozīmīga kļūst personīga izšķiršanās par ticību, nevis sekošana kādu autoritāšu pieprasītai reliģiskai dzīvei. Praktiskā dievbijība (*praxis pietatis*) ir piētisma rūpju centrā. No kristieša tiek sagaidīts nevis zināt kristīgo mācību, bet dzīvot saskaņā ar to. Te ir darbs

²¹ F. Lau, op. cit., 1723.

²² Paul Johnson "A History of Christianity" (New York, 1995), 343.

²³ Martin Schmidt/Wilhelm Jannasch, op. cit., XXXI.

²⁴ Ibid., XXXII.

mācītājiem pašiem ar sevi un pie draudzes locekļiem, lai tie, kas skaitās kristieši, būtu saucami par kristiešiem viņu dzīvesveida un patiesās dievbijības dēļ, nevis tāpēc, ka to vārdi atrodas institucionālās baznīcas sarakstos. Lai baznīcā gājējus darītu par kristiešiem šī vārda patiesajā nozīmē, aktuāls kļūst vārds “celsme”, “celšana” Ir jātiek celtam “iekšējam cilvēkam”, tam jāpieaug Garā, jāiemanto līdzdalība dievišķajā dabā un jāatgūst dievbērnība.²⁵ Svarīgu vietu ieņem svētuma, personīgās ticības pārdzīvojums un apziņa par Dieva Garu katra cilvēka sirdī.²⁶

Pia desideria savās nostādnes rada izmaiņas neskaitāmās attieksmēs un jautājumos:

1. Pašos pamatos pārveidojas mācītāja tēls. Mācītājs nevar būt vienīgi Dieva Vārda pasludinātājs. Tam jābūt garīgās dzīves nesējam, lieciniekam un dievbijības piemēram.²⁷

2. Rodas citāda draudzes izpratne. Draudze sevi piesaka kā ticības apliecības baznīcu, kā brīvu kopību, kas sanākusi vienkopus iekšējas pārliecības dēļ. Tāda draudze ir pretēja valsts baznīcai, kas darbojas ar ārēju autoritāti. Ja luteriskajā ortodoksijā ticības apliecība bija nepieciešama kā mācības fundamenta, lai saglabātu baznīcas identitāti un pareizo ticību, tad pietismā ticības apliecība tiek individualizēta. Tā ir apliecība par personīgu ticību, personīgu attieksmi pret Dievu un attiecībām ar Viņu.²⁸

3. Sprediķi dogmatisko toni nomaina personīgi uzrunājošs, tikumiski pamācošs, garīgas celsmes raksturs.²⁹

4. Spēcīgi attīstās ekumēnisma ideja. Tas iespējams vienīgi tad, ja par baznīcas mērķi tiek izvirzīts aicinājums pieaugt Kristus patiesībā, dievatziņā un ar pazemību, iecietību vest pie tās citus. Tur, kur baznīcas interese ir Kristus, kalpošana Viņam, Kristus pavēļu pildīšana, kas ietver sevi tuvākā mīlestību (ieskaitot citādi domājošā milēšanu), tur rodams stiprs vienojošs pamats, un

²⁵ Ibid., XIX.

²⁶ Ibid., XXIV

²⁷ Ibid., XLV

²⁸ Helmut Zeddies “Das Bekenntnis der Kirche”, “Die Evangelisch-lutherische Kirche,” Die Kircken der Welt, 2. Aufl., XV Band (Frankfurt, 1983), 120-121.

²⁹ Martin Schmidt/Wilhelm Jannasch, op. cit., XLIV

mācības dogmatiskās atšķirības kļūst nenozīmīgas.³⁰ Uz šī fona tiek nosodīti teoloģiskie strīdi un polemika, jo tie ir pretrunā ar kristīgās baznīcas uzdevumu.

5. Kristīgajai baznīcai apzinoties savu uzdevumu, kļūst aktuāla ideja par misijas darbu gan iekšmisijas, gan ārmissijas jomā.³¹ Špēners neskaitāmas reizes atgādina misiju "iemantot sirdis Kristus" un liek to par kritēriju, kas parāda, vai baznīca pilda tai uzticēto uzdevumu jeb ir kļuvusi vienīgi par formālā, teorētiskā, ceremoniālā, institucionālā nesēju.

6. Liela uzmanība ir pievērsta izglītībai, mācītāju garīgajai, nevis tikai akadēmiskajai sagatavošanai kalpošanas darbam (te luteriskās ortodoksijas mācītāji *Pia desideria* lappusēs var saklausīt pārmetumu, ka viņu lielās akadēmiskās zināšanas neved pie dzīvas ticības).³² Par teoloģijas fakultāšu uzdevumu izvirzīta vajadzība pēc praktiskās teoloģijas. Kā mācītāju garīgās celmes iespēju Špēners piedāvā celmes sapulces (*Collegia Pietatis*). Nozīmīga vieta tiek ierādīta arī laju izglītošanai. Pēc Špēnera iniciatīvas baznīcā ieviešas konfirmācija, Bībeles stundas, laju celmes sanāksmes ar Svēto Rakstu lasīšanu un skaidrošanu centrā.³³

7. Ievērojami aug Dieva Vārda loma ticības dzīvē. Rakstu izprašana tiek saistīta ar Sv. Gara darbību, bez kura klātbūtnes Dieva Vārda patiesais saturs cilvēkam ir nesaprotams, nepieejams un tāds, kas neuzrunā cilvēku atzīt un sekot Vārda patiesībai. Piētisms iestājas par Bībeles zināšanu padziļināšanu, kas kalpo draudzes garīgai celmei. Tāpēc teoloģijā kā svarīgs priekšmets ienāk Bībeles zinātne. Top jauni Bībeles skaidrojumi.³⁴ Liela uzmanība veltīta seno valodu studijām, kas kļūst aktuālas labākai teksta izpratnei. Lai Bībele būtu lasāmviela katrā mājā, piētisma kustības ietekmē rodas Bībeles biedrības, nāk klajā neskaitāmi Bībeles un Jaunās Derības izdevumi.

³⁰ Martin Schmidt/Wilhelm Jannasch, op. cit. XLIII; Fridrich Spiegel-Schmidt, op. cit., 7

³¹ Ibid.

³² Fridrich Spiegel-Schmidt, op. cit. 6

³³ Martin Schmidt/Wilhelm Jannasch, op. cit., XLV-XLVII.

³⁴ Ibid.

8. Šī dievbijības kustība iedzīvina arī laju kalpošanu.³⁵ Ja Špēners iestājas par garīgām aktivitātēm draudzē arī ārpus dievkalpojuma atvēlētā laika, tad ir saprotams, ka tās kļūst par pamatu draudzes locekļu iesaistīšanai kalpošanā. Vispārējā priesterība var realizēties tikai tur, kur lajs ir ar dziļu individuālu ticību (bez kuras viņš nevar vest pie ticības citus), un tur, kur baznīca grib iziet tālāk par liturģiskā dievkalpojuma ietvariem, lai būtu vairāk to, kuri Kristus seko arī ar savu ikdienas dzīvi.

Pārdomājot, kas ir tas, kas Špēnera darbā *Pia desideria* tik ļoti uzrunāja viņa laikmetu, jāatzīst, ka šis darbs pieteica savam laikam neierastu domu, proti: Reformācijai ir jāturpinās, tā ir palikusi pusceļā, jo Reformācijas patiesais mērķis un uzdevums nav piepildīts.³⁶ Špēners Reformācijas ideju piepildījumu redzēja tikai tur, kur viņa laika baznīca atbilda Bibelē iezīmētajiem baznīcas un dievbijības ideāliem, un apzināti virzījās uz tiem. Lai arī cik luteriskā baznīca bija augstās domās par sevi un savu pareizo mācību kā Reformācijas galarezultātu, tikai Raksti (*sola scriptura*) bija tie, kas, samērojot ar tiem baznīcas stāvokli, parādīja, cik tālu baznīcai vēl bija jāiet Reformācijas ceļš un cik tālu tā bija no pilnības, uz ko aicina Dieva Vārds. Līdz ar to Špēners atgādina, ka Reformācija nebūt nav noslēgts, reiz realizēts akts, kā to uzskatīja luteriskā ortodoksija, bet gan process, kas nemitīgi jāattīsta, ejot tālāk par Luteru noliktajiem ietvariem. Līdz tam statistiskais Reformācijas jēdziens Špēneram kļuva dinamisks.³⁷ Formula *sola scriptura* (tikai Raksti) atguva savu pirmatnējo saturu, proti, izlidzināt plaisu jeb atšķirību starp tagadnes un pirmkristīgo baznīcu, iedzīvinot pirmkristietību tagadnē un tuvojoties Jaunās Derības dievbijības modelim.

Šī formula kā attieksme pret autoritātēm bija Reformācijas pamatā un deva Luteram tiesības uzdrošināties lauzt institucionālās baznīcas autoritāti un mācību, vadot baznīcu atpakaļ pie vienkāršās, Bibelē sastopamās kristīgās mācības un sekošanas tai. Špēners, neapšaubāmi, atzina, ka, sekojot šai

³⁵ Fridrich Spiegel-Schmidt, op. cit. 7.

³⁶ Ibid. 6 7; Kurt Aland, op. cit. 212.

³⁷ Andris Rubenis "Dzīve un kultūra Eiropā absolūtisma un apgaismības laikmetā" (Zvaigzne ABC, 1996), 69.

formulai, luteriskā baznīca bija nonākusi pie tīras, skaidras, pareizas un Rakstos pamatotas mācības, tomēr atgādināja, ka formula *sola scriptura* neaicina vienīgi uz bibliskas mācības izveidošanu, bet sniedzas vēl tālāk un aicina *katru cilvēku* veidot savu *personīgo dzīvi*, mērojot un tuvinot to Dieva Vārdā paustajiem ideāliem.

Šāda Špēnera prasība pēc tālākas Reformācijas, kas ir pieteikta "vecajam" cilvēkam mūsos un kas patiesībā ir aicinājums ļaut Svētajiem Rakstiem, lai tie reformē visu mūsu "es", bija uzrunājoša ne tikai Vācijas Ev. lut. baznīcai un tās kristiešiem 17. gs. Tā arī šodien uzrunā Latvijas Ev. lut. baznīcu, tās mācītājus un lajus.

ŠPĒNERA PRIEKŠVārds¹

Jeb Dr. Filipa Jakoba Špēnera,
mācītāja un seniora Frankfurtē pie Mainas,
sirsnīga vēlēšanās
pēc Dievam patīkamas
patiesās evaņģēliskās baznīcas uzlabošanas
līdz ar dažiem no tā izrietošiem
kristīgiem ierosinājumiem [...] ²

Frankfurte pie Mainas
Johana Dāvida Cunnera
izdevniecība,
iespiests pie Johana Diderika Fritgena
M DC LXXVI

Visas kristīgi evaņģēliskās baznīcas
uzticīgajiem vadītājiem un ganiem,
maniem Jēzū Kristū, mūsu Virsganam,
mīļajiem un augsti godātajiem tēviem un brāļiem,
es vēlu no gaismas Tēva un visa laba devēja
iemantot apgaismotas saprāta acis, kas tad lai
būtu mūsu amata cerība un Viņa brīnišķīgā
mantojuma bagātība pie Viņa svētajiem un pāri
plūstošais Viņa spēka lielums mūsos, kas ticam Viņa
varenā spēka iedarbībai;
uzticību un dedzību būt godīgiem un stiprināt to,
kas grib mirt;
spēku un drosmi ar mūsu bruņniecības ieročiem,
kas nav miesīgi, bet stipri Dievam, sagraut

¹ No vācu valodas tulkojušas: 1. daļu Z. Laksberga;

2. daļu S. Kaire.

² Šis darbs tulkots pēc grāmatas "F.J. Spener: *Pia desideria*", herausgegeben von K. Aland, Reprint., hg. v. E. Beyreuther, Berlin, 1964.

nocietinājumus, satriekt tos nodomus un visus augstumus, kas sacēlas pret dievatziņu, un sakopot saprātu paklausībā Kristum, būt arī gataviem atmaksāt katru nepaklausību, ja ticīgo paklausība ir izpildīta;

svētību un tālāku gaitu priecīgi redzēt to, kā vārds, kurš iziet no Dieva mutes kā no debesīm krītošs lietus un sniegs, neatgriežas pie Viņa tukšā, bet gan dara, kas viņam patīk, un viņam izdodas tas, kā dēļ tas tiek sūtīts;³ un redzēt, kā viņa kalpošanā ir veidota zeme, visupirms zāle, pēc tam vārpas un tad vārpas ar kviešu graudiem;⁴

pilnīgu iepriecību atziņā par to, kā dievišķais vārds ar savu kalpošanu tiek svētīts, paplašina Dieva valstību un piepilda Viņa gribu Viņa vissvētākajam godam,⁵ daudzu dvēseļu pestīšanai, viņu sirdsapziņu nomierināšanai un vēlāk mūžīgai godībai. Vismīļotajā Kungā mīļotie tēvi un brāļi!

Ārējais iemesls

Pirms pusgada⁶ Johans Arnts, kurš ir atkārtoti iznākušās grāmatas *Postille* [sprediķu krājums] autors, man ierosināja pievienot šim dārgajam darbam priekšvārdu.⁷ Tam atvēlētajā īsajā laikā es uzdrošinājos uzrakstīt lielāko daļu no tā, kas mani kopš pēc Dieva gribas un žēlastības strādāju Viņa viņa kalnā daudzkārt no sirds ir skumdinājis, to, kas man ir nospiedis sirdsapziņu un sagādājis daudz rūpju. Es zinu, ka ir vēl bezgala daudz citu, kas skumst līdz ar mani par to pašu un bieži uztic viens otram šīs skumjās žēlabas.

Rūpes par kristietību

Posts, par kuru mēs skumstam, ir mūsu acu priekšā. Nevienam nav liegts liet par to savas asaras slepenībā, tās var rādīt arī vietās, kur tās redz citi un kur tās mudinātu just līdzīgu un palīdzēt ar padomu. Ir dabiski, ka tur, kur redzams posts un slimības, tiek

³ Sal. Jes. 55, 10-11.

⁴ Sal. Mk. 4,28.

⁵ Sal. Mt. 6,9-10.

⁶ 1675. gada pavasarī.

⁷ Johana Arnta (Johann Arndt), 1555-1621, sprediķi par baznīcas gada evaņģēliju perikopēm pirmo reizi publicēti 1616. gadā ar nosaukumu *Postilla, Auslegung der Sonntagsevangelien*.

meklēti dziedināšanas līdzekļi. Tāpēc tik cildenās Kristus miesas [kristīgās baznīcas] postā un slimībā visu pienākums ir rūpēties par to, lai tiktu atrastas un pielietotas labas zāles tās dziedināšanā. Jo tā ir uzticēta mūsu rūpēm zināmā mērā katram atsevišķi, bet arī un it īpaši visiem kopā. Jā, šajā miesā mums visiem jābūt locekļiem, un tāpēc nekādā ziņā mēs nedrīkstam uzskatīt viņas kaites kā svešas.

Kādreizējais koncilu uzdevums

Sendienās spēcīgākais līdzeklis bija tas, ka augstākie baznīcu vadītāji un visu ievērojamāko atsevišķo baznīcu [piem. zemju baznīcu] pārstāvji sanāca kopā koncilos un apspriedās par kopējām nebūšanām. Ja Dievs gribētu, mēs varētu arī tagad uz kaut ko tādu cerēt, ka notiktu šādas auglīgas apspriešanās. Bet nogaidīdami mēs nodzīvotu ar saviem vēlējumiem līdz miršanai, uzlabojumus aizvien atliekot uz nezināmu laiku, kas nav attaisnojums.

Nepieciešama rakstiska (domu) apmaiņa

Tātad ir jāpārdomā, vai šajos laikos tas nebūtu pietiekami, ja, iztrūkstot šāda veida sanāksnām, kristīgie mācītāji dievbijībā darītu viens otram zināmas savas domas. Tas var notikt ar savstarpēju saraksti. Tādējādi tos ierosinājumus, kuri kalpo Dieva darbam, varētu darīt pieejamus publicēšanai atklātībā par pamācību un paša pārdomām, lai varētu tikt apsvērtas un pārdomātas tās svarīgās lietas, kas varētu kalpot Dieva draudzei.

Es neesmu pirmais

Citi dedzīgi kristīgie teologi to aizsākuši jau pirms laba laika savos šād un tad publicētajos rakstos. Es tātad neesmu pirmais, kurš atklāti izsaka šādu vēlēšanos vai ir par to izteicis priekšlikumus. Man gan patiesībā vajadzētu šaubīties par to, vai drīkstu nākt klajā ar savām vienkāršajām pārdomām, ja Kunga valstībā tas notiktu kā pasaulē, kur votums piešķirams pēc personību dienesta pakāpes un viņu goda. Jo šajā ziņā atzistu sevi par niecību, lai būtu starp pēdējiem. Kristīgajās baznīcās tas nu gan nebūtu jāņem vērā. No otras puses, pasaulē dažādās sapulcēs ir pat ieviesta kārtība, ka balsošana sākas no zemākajiem sabiedrības slāņiem, kas brīvi, bez ārējas iespaidošanas var izteikt savas sirds pārliecību. Augstākstāvošajiem turklāt paliek viņu

gods pamatīgi pārdomāt, kas šajos priekšlikumos būtu uzlabojams. Tāpat es esmu uzskatījis, ka arī man nevarētu pārņemt kā pārdrošību to, ko es (Siržu Pazinējs ir tā liecinieks) esmu izklāstījis šajā priekšvārdā aizsērīgas mīlestības uz Dieva draudzi un dedzīgas vēlēšanās neizlaist neko, kas varētu kalpot Dieva godam.

Citu padomu neesmu nievājis

Tā kā es arī neuzticos sev vienam pašam, un lai dienas gaismā nenestu varbūt tādas lietas, no kurām baznīcai būtu vairāk ļaunuma nekā labuma, esmu saviem ļoti mīļotajiem kolēģiem un amata brāļiem te⁸ nodevis [izvērtēšanai] savu sacerējumu (jo cita komunikācija pirms gaidāmās mesas nebija iespējama⁹). Un, tā kā praviešu gari ir pakļauti praviešiem,¹⁰ es viņiem šo sacerējumu ne tikai vārdu pa vārdam nolasiņu priekšā, bet devu arī pilnīgu brīvību, kas viņiem jau tā ir, man brālīgi atgādināt to, ko viņi atrod par nepieciešamu. Kamēr nu viņi vēl šo to ir piemetinājuši, kas kalpo celsmei un ko es paklausīgi arī esmu iekļāvis savā darbā, visā pārējā viņi man piekrita. Viņi visu pārējo saturu atzina par labu un no sirds vēlamu, ka Dievs šo darbu neatstātu bez svētības. Uz šā pamata esmu Kunga vārdā nodevis šo priekšvārdu iespiešanai.

Priekšvārds iznāk atsevišķi

Daudzās labās sirdīs ļoti drīz radās vēlēšanās, lai šis priekšvārds būtu pieejams un tātad arī tiktu izdots atsevišķi. Ir daži, kuriem cenas dēļ ir grūti nopirkt Johana Arnta Sprediķu krājumu (*Postille*), citu īpašumā jau ir kāds iepriekšējais izdevums. Izdevējs¹¹ ir arī saņēmis vēstules no citām vietām, ka kādi labi cilvēki grasoties to [priekšvārdu] izdot paši. Kad izdevējs runāja ar mani par šo priekšlikumu,

⁸ Kopš 1566. gada Špēners bija galvenais mācītājs Frankfurtē pie Mainas.

⁹ Nebija palicis laiks līdz ikgadējam pavasara gadatīrumam, kura dēļ grāmatas izdošana tika steidzināta.

¹⁰ Sal. 1. Kor 12,10; 1. Jņ. v. 4,2.

¹¹ Johans Dāvids Cunners (Johann David Zunner) sākotnēji darbojās Kopenhāgenā kā Amsterdamas grāmatu izdevniecības pārstāvis, vēlāk atvēra pats savu izdevniecību Frankfurtē, kur kļuva par vienu no galvenajiem izdevējiem.

uzskatīju par derīgu tūdaļ pasteidzināt grāmatas izdošanu. Jo citur izdoti pārdrūkājumi nav pasargāti no daudzām nevilsām kļūdām (...).

Tikai viena nolūka dēļ

Tādējādi šīs lapas nāca klajā no spiestuves otru reizi ne ar kādu citu nolūku kā vien, ja ne daudziem, tad varbūt dažiem par celsmi, un pat, ja tās neko citu neiespētu, tad vismaz lai uzmundrinātu kādus apgaismotus un Dieva vairāk svaidītus cilvēkus nopietni ķerties pie šī svarīgā darba, proti, veicināt patiesu dievbijību un kādu laiku padarīt to par savu svarīgāko darbu. Viņi paši varētu izdomāt un pārbaudīt svētīgus līdzekļus, kas ir saskaņā ar Dieva Vārdu un nopietni pārdomāt to īstenošanu dzīvē.

Pirms kāda laika nelaiķis Dr. Johans Dorše kā svētīgu padomu pareizās ticības uzturēšanā ir ierosinājis, ka starp augstskolu profesoriem būtu ieviešama un uzturama uzticības pilna brālīga sarakste, no kā varētu sagaidīt daudz laba.¹² Šis priekšlikums ir derīgs un labs, un svētīgs tīras mācības uzturēšanai. Tad tas būs ne mazāk derīgs, ja arī tieši šāda korespondence, kas attiecas uz baznīcas praksi un vadību, tiktu pieņemta akadēmisko, kā arī baznīcas amatos strādājošo skolotāju vidū. Tad to vajadzētu turpināt gan ar privātām vēstulēm, gan ar publikācijām.

Mēs vēlamies meklēt kristietībai labāko

Tad nu visi kopā dedzīgi darīsim to, kā dēļ esam iecelti, proti, ganīt draudzi, ko Dievs iemantojis pats ar savām asinīm un tātad ar dārgāko!

Pieminēsim, mīļotie tēvi un brāļi, ko apsoliņām mūsu Dievam, kad veltījāmies savam darbam un kam tāpēc vajadzētu būt mūsu pašu rūpei!

Atcerēsimies lielo atbildību, kas mums gaidāma. Tā priekšā, kurš atprasis no mūsu rokas dažādos veidos novārtā atstātās dvēseles.

Ņemsim vērā, ka tad mums nejaūtās, cik izglītoti esam bijuši un sevi par tādiem rādījuši pasaulei, ne arī, kādu labvēlību esam baudījuši pie cilvēkiem un kā esam pratuši to iemantot, kā esam godāti un cik lielu vārdu aiz sevis esam atstājuši, cik daudz savējiem esam savākuši dārgumus no pasaules

¹² Johans Dorše (Johann Dorsche), 1579-1659, Špēnera skolotājs Strasbūrā, savu priekšlikumu izteicis darbā *Admirandorum Jesu Christi Septenarius* (Hamburg, 1646).

labumiem, tādējādi sev lāstu iemantodami, bet gan, cik patiesi un ar cik vienkāršām sirdīm esam tiekušies veicināt Dieva valstības celšanu. Apdomāsim, vai mēs ar tiro un Dieva svētīto mācību kā cienīgu piemēru pasaules atraidīšanā, sevis pašu aizliegšanā, krusta uzņemšanā un sekošanā mūsu Pestītājam, meklējam klausītāju celsmi, ar kādu dedzību stājamies pretī ne tikai maldu mācībām, bet arī bezdievīgam dzīvesveidam, ar kādu pastāvību un prieku tādēļ esam panesuši no atklāti bezdievīgās pasaules vai no viltus brāļiem nākušās vajāšanas un bēdas un šādās ciešanās slavējuši mūsu Dievu.

Tātad rūpēsimies par to, ka arvien tālāk izpētām un iepazīstam savus un visas mūsu baznīcas trūkumus un slimības, un arī, ka, dedzīgi piesaucot Dievu un Viņa Gara gaismu, izdibinām un pārdomājam arī dziedināšanas līdzekļus.

Taču neapstāsimies arī pie tā, bet to, ko esam atzinuši par vajadzīgu un derīgu, tad nu arī tieksimies īstenot katrs savā draudzē. Jo kam gan citam lai derētu visa spriešana, kā vien liecībai par mums, ja mēs nekārojam dzīvot, sekojot labajam?

Nepagursim un nepierimsim dedzībā, ja mums tāpēc būtu jācieš pretinieku dēļ, bet uzlūkosim to kā noteiktu pazīmi, ka Kungam patik mūsu darbs, ja Viņš to ir nodevis šādai pārbaudei.

Uzticēsimies vispirms vairāk tiem cilvēkiem, kuri paši vēl ir gatavi labprāt pieņemt to, kas veicina viņu celsmi. Katrs savā draudzē lai rūpejas, pirmkārt, par to, lai šādi cilvēki varētu arvien vairāk un vairāk pieaugt dievbijībā tādā mērā, lai viņu piemērs vēlāk apgaismotu arī citus, līdz mēs ar Dieva žēlastību pamazām pievestu tuvāk arī tos, kas tagad vēl šķiet esam pazuduši, lai arī tie visbeidzot tiktu atgūti. Tā visi mani priekšlikumi attiecas gandrīz tikai un vienīgi uz to, kā palīdzēt vispirms šiem paklausīgajiem, un lai viņu dēļ tiktu darīts viss, kas nepieciešams viņu celmei. Ja tas ir noticis un ir likts pamats, tad vēlāk var panākt lielāku nopietnību nepaklausīgajos.

Ar Dievu neviens darbs nav veltīgs!

Nezaudēsim tūlīt visas cerības, nenolaidīsim rokas, pirms darbs vēl uzsākts, ja arī tam jau iesākumā nav cerēto panākumu! Kas cilvēkam neiespējams, Dievam iespējams! Ja citiem augļi jānes *pacietībā*, tad arī mums jānes savi augļi un jāaudzē tie citos ar pacietību.

Dieva darbs notiek brīnišķīgi, kā Viņš pats ir brīnišķīgs. Lai gan tas notiek apslēpti, tomēr daudz vairāk tur, kur esam neatlaidīgi. Ja Dievs tev nepiešķir to prieku, ka tu tūdaļ redzi sava darba iespaidu, varbūt Viņš negrib tev pieļaut sevi paaugstināt. [Iedomāsimies, ka] aug zāle, par kuru tu domā, ka tā ir neauglīga. Bet, ja tu no savas puses veic darbu, to aplaistot, tad beidzot noteikti izaugs vārpa, un tās savā laikā ienāksies.

Turpināsim šajā gadījumā darbu, uzticēsim lietas savam Namatēvam un dedzīgi lūgšim Viņu un būsim priecīgi par tiem mūsu darba panākumiem, ko Viņš mums atvēl redzēt. Tad nu sirsnīgā lūgšanā palīdzēsim viens otram cīnīties, lūdzot, lai Dievs allaž atdara vārdam durvis uz citiem cilvēkiem, ka auglīgi varētu sludināt Kristus noslēpumu, ka mēs varētu ar prieku darboties un runāt kā tas piederas, un pagodināt Viņa vārdu mācībā, dzīvē un ciešanās.

Ar šādu savu vienkāršu, bet dedzīgu lūgšanu un lūdzot un cerot uz jūsu brālīgu aizlūgšanu uzticu jūs visus lielā Dieva uzticamajai laipnībai un vadībai.

Frankfurtē pie Mainas, 1675. gada 8.septembrī
Dr. Filips Jakobs Špēners

1. Špēnera zēlabas par Baznīcas stāvokli

Lai zēlastība, gaisma un pestīšana no Dieva, debesu Tēva caur Jēzu Kristu Svētajā Garā visiem tiem, kas meklē to Kungu!

Laikmeta zīmes

Ja mēs visas kristietības pašreizējo stāvokli uzlūkojam ar kristīgām un kaut mazliet apgaismotām acīm (pēc mūsu Pestītāja aicinājuma vērtējam laikmeta zīmes¹³ un tā dabu), tad pamatoti vēlamies žēli izsaukties ar Jer. 8,23 vārdiem: "Ak, kaut mūsu galvās būtu pietiekami ūdens un mūsu acis kļūtu par asaru avotiem, ka mēs dienām un naktīm varētu apraudāt mūsu tautas postu!"¹⁴

Es negribu runāt par tās kristīgās baznīcas postu, kuras locekļi ir pakļauti nepareizi mācošās antikristīgās Romas Babilonas gūstam, ne arī par tiem, kuri pakļauti ne tik smagajai turku tirānijai, ne arī par biedējošajām nebūšanām grieķu un austrumzemju baznīcās, kur neticama neziņa sajaukta ar maldiem, ne arī par citām no pāvestības gan aizgājušām, tomēr maldū mācībās dzīvojošajām vai pie mācības tīrības nenokļuvušajām draudzēm. Tur tām vislielākajās briesmās ar bailēm un drebēšanu jācenšas sasniegt savu pestīšanu. Par viņu postu neviena Dieva svētīta dvēsele nevar domāt bez iekšēja savijojuma.

Bet mēs runāsim vienīgi par mūsu evaņģēlisko baznīcu, kas saskaņā ar pausto ticības apliecību pieņem dārgo un tiro evaņģēliju, ko pagājušajā gadsimtā atkal skaidri parādīja Dieva kalps nelaikis Dr. Mārtiņš Luters. Tāpēc mums jāatzīst, ka vienīgi evaņģēliskajā baznīcā ir redzama patiesā baznīca, taču arī uz to mēs nevaram pacelt savas acis, tās drīz atkal aiz skumjām un kauna nenolaizot.

¹³ Mt. 16,3.

¹⁴ Nav zināms, kādu tulkojumu šeit lieto Špēners. Latviešu Bībeles (UBS, 1988) izdevuma tulkojumā: "Ak, kaut manā galvā būtu ūdens, un manas acis taptu par asaru avotu, tad es apraudātu dienām un naktīm savas tautas meitas nokautos piederīgos!"

Dievs apliecina savas dusmas

Uzlūkojot laicīgo dzīvi, mums jāatzīst, ka visām šai baznīcai piederīgajām zemēm un valstīm kopš krietna laika, kaut arī dažādās pakāpēs un dažādos laikos, ir bijis jāpiedzīvo tāds posts kā mēris, bads, un, it īpaši, nemitīgi vai arī arvien biežāk uzliesmojoši kari. Saskaņā ar Rakstiem taisnais Dievs tādā veidā mēdz apliecināt un liek manīt savas dusmas.¹⁵ Bet es tomēr uzskatu šādas bēdas par niecību, pat par labdarību, ar ko Dievs daudzus savējos ir uzturējis un kaut nedaudz novērsis ļaunumu, kas ārējā labklājībā būtu vēl lielāks.

Bet tikpat, cik tas miesīgām acīm grūtāk saskatāms, tikpat nesalīdzināmi smagāks un bīstamāks taču ir mūsu nabaga baznīcas *garīgais posts*. Bet tam ir galvenokārt divi iemesli.

Draudi evaņģēliskajai kristietībai

Vieni tādi pastāv *vajāšanās*, kuras patiesajai mācībai sevišķi jācieš no antikristīgās Bābeles [Romās].¹⁶ Tagad gan tas redzams kā uz delnas, ka vajāšanas ir ne mazāk lielisks līdzeklis, ar kuru bieži tiek paātrināta baznīcas attīstība.

Mēs tātad kopš apustuļu laikiem nekad kristīgo baznīcu nesastopam labākā un brīnišķīgākā stāvoklī kā tad, kad tā atradusies zem visnežēlīgākajām vajāšanām, kurās tās zelts nemitīgi atradies kausēšanas krāsnī, kuras liesmas tam neļauj apaugt ar sārņiem vai arī tos drīz aprij.¹⁷ Bet līdzšinējās vajāšanās mēs ieraugām divus faktus, kas mūs par tām sarūgtina vairāk.

Liela vara un daudz viltības

Visupirms, [tādēļ, ka] sātans ir atskārtis, ka viņa varmācīgās un asiņainās vajāšanas neko nebija iespējušas, bet gan, ka ļaudis ar prieku bija uzņēmušies briesmīgas, bet īslaicīgas mokas, tā ka drīzāk bija steigušies tām pretī, nekā no tām vairījušies.

Tagad viņš ir kļuvis gudrāks un uzsācis cita veida vajāšanu, kas mēģina patiesajai reliģijai draudzīgos [cilvēkus] pamazām novirzīt no atzītās patiesības. Daļēji tas notiek ar ilgstošu grūtību un nepārtraukti

¹⁵ Sal. Jes. 42,24-25.

¹⁶ Šeit domāta Romas katoļu baznīca.

¹⁷ Sal. Ec. 22,18-22; Mal. 3,2-3; 19.

ilgstošu draudu palīdzību, daļēji padzenot patiesos [evaņģēliskos] skolotājus, lai tādējādi bērni un pēcnācēji tiktu atgriezti pie maldu reliģijas. Šis vajāšanu veids, kādu to lietoja pagānu ķeizars Juliāns Atkritējs, neraugoties uz to, ka lija mazāk asiņu, tomēr (kā to apliecina Rufins¹⁸) ir bijis baznīcai daudz bīstamāks par iepriekšējiem. Tādēļ arī Romas pāvests tam devis priekšroku, vērstoties pret mums. (...) Un tādējādi tiek nodarīts vairāk ļaunuma nekā tad, kad rokā tiek ņemti uguns un zobens.

Klusā Reformācija

Otrs, kas izriet no iepriekšējā, ir tas, ka Romas pāvestība caur [šādām vajāšanām] atkal ir reāli pakļāvusi sev dažādas valstis un provinces, kuras vai nu pilnīgi ir atzinušas [evaņģēliskās] mācības patiesību, vai arī kurās tomēr bija izkaisītas daudz sēklas, tā ka tajās vairs nav neviena vai ir vairs tikai daži evaņģēliskās patiesības piekritēji. Tādējādi tā [pāvestība] tiecas sasniegt savu mērķi, lai, pārējam pakāpeniski iznīknot un mazinoties patiesās baznīcas ārējam priekšstatam [tās ģeogrāfiskajai dzīves telpai], paplašinātu savas robežas. Tā ir novērsts tas, ko vienmēr bija panākušas iepriekšējās vajāšanas, proti, ka kristiešu skaits ir tikai pieaudzis un tāpēc asinsliecinieku asinis ir uzskatītas par auglīgāko augsni [kristiešu pieaugumam], tā ka ticīgie, kas šķīta esam pasaules pārvarēti, tajā visā tomēr ir uzvarējuši un izcīnījuši vienu uzvaru pēc otras (kā to savā atkārtoti izdotajā celsmes darbā *Kreuz und Geduld Spiegel* 14. nodaļā par baznīcas vēsturi skaidri apraksta mans Kungā cienījamais draugs Dr. Kristians Kortholda kungs) (...).

Kārdināšanas pašu aprindās

Otrs un galvenais mūsu baznīcas posta iemesls ir tas, ka tajā gandrīz visās vietās ir trūkumi (izņemot to, ka Dievs mums savas bezgalīgās labsirdības dēļ ir atstājis savu Vārdu un Svēto Sakramentu). Kur gan ir kāda [Jauzu] kārta¹⁹, kura būtu slavējama par to, ka tā atbilst tām prasībām, kuras izvirza kristīgie likumi?

¹⁸ Rufina "Baznīcas vēsture", X, 33.

¹⁹ Sekojošā diskusija skaidri parāda, ka šeit domāta sociāla iedzīvotāju šķīra.

*Kristīgā vadība*²⁰

Uzlūkosim *laicīgo stāvokli* [priekšniecību; *Obrigkeit*] un tajā tos, kuriem pēc Vecās Derības dievišķā apsolījuma (Jes. 49,23; kā arī 60,16) vajadzētu būt baznīcas *kopējiem un barotājiem*. Ak, cik maz viņu vidū ir tādu, kuri atceras, ka tieši tādēļ Dievs viņiem devis viņu scepteri un valdības zizli un kuri savu varu izlieto Dieva valstības celšanai! Vai vairums no lielajiem kungiem nedzīvo grēkos un pasaulīgos priekos, ko visbiežāk nes sev līdzī galma dzīve, un kurus uzskata par gandrīz nešķiramiem no tās? Citas augstas pārvaldes personas [*Magistratspersonen*²¹] meklē savu paša labumu, tā ka no šādas dzīves ar nožēlu jāsecina, ka tikai daži starp viņiem zina, kas ir kristietība, nemaz nerunājot par to, ka viņiem pašiem vajadzētu tai piederēt un dzīvot tajā. Cik daudz viņu vidū ir to, kas nepavisam nerūpējas par garīgumu, bet ir vienisprātis ar Gallionu²², ka uz viņiem neattiecas nekas cits kā tikai laicīgais. Un arī starp tiem, kuri vēl grib pieņemt pirmo bauslības galdiņu²³ [1-3. bausli] un strādāt baznīcas labā, ir daudzi, kuri uztur vienīgi *pastāvošo* reliģiju un cenšas atvairīt nepareizo. Taču arī tas vēl nav viss! Par daudziem vēl ir bažas, ka viņu vēl esošā dedzīgā attieksme pret mūsu reliģiju nerodas aiz mīlestības uz patiesību, bet gan politisku interešu dēļ. Cik daudzi ir nepateicīgi par Dieva lielo labestību, kas viņus vairāk nekā pirms 100 gadiem atbrīvoja no smagās pāvesta klerisijas [klerikāļu valdīšanas] jūga, ko toreiz dzīvojošie, arī kronētās galvas, pietiekoši pieredzēja! Vai Dievs viņiem neparādīja, kam viņiem jābūt? Vai viņi savu varu, kas viņiem ir dota baznīcas celšanai nevis apspiešanai, neizmanto ļaunprātīgi ar bezatbildīgu ķeizara kundzību pār baznīcu [*Cesaropapia*]? Tādējādi valditāji tiši liek šķēršļus tur, kur kādi Dieva iedvesmoti baznīcas kalpi varbūt domā darīt kaut ko labu. Tas ir tik nožēlojami, ka dažviet tām draudzēm ir labāk, kuras dzīvo citā

²⁰ Špēners runā par laicīgajiem valdniekiem, kuri ir luterticīgi un kuru pakļautībā atrodas uz viņu īpašumiem esošās luteriskās draudzes.

²¹ Laicīgie valdnieki.

²² Sal. Ap. d. 18,12-17.

²³ Pirmie trīs no desmit bausļiem attiecas uz pienākumiem pret Dievu.

pakļautībā [t.i., ne evaņģēliskā]²⁴. Tādām draudzēm gan savā ziņā daudz jācieš, un tomēr tās neviens tieši nekavē piekopt to, kas kalpo celimei, kamēr no pašu konfesijas [laicīgajiem] valdniekiem tām būtu vairāk šķēršļu nekā atbalsta.

Teologu kārtā

Tāpat kā laicīgajā valdošajā kārtā situācija izskatās diezgan bēdīga, ak, tā mēs, mācītāji garīdzniecības kārtā, nevaram noliegt, ka arī šī kārtā ir pavisam samaitāta. Vairums nelaimju draudzēs rodas šo divu valdošo aprindu dēļ. Kāds baznīcētāvis senāk ir licis secināt tā: *“Tāpat kā tad, ja tu redzi bojā esošu koku ar nokaltušām lapām, tu secini, ka saknēs ir kāda vaina, tāpat tur, kur tu redzi kādu neaudzinātu tautu, tu secini nešauboties, ka vaina ir svētajā priesterībā.”*²⁵

Es ar prieku atzīstu mūsu dievišķās profesijas svētumu. Es arī zinu, ka Dievs mūsu kārtā ir īpaši izraudzījis tos savus kalpus, kuri ar dedzību domā par kalpošanu Kungam. Man nav arī prātā kā Kristiānam Hoburgam²⁶ iziet galējībās un līdz ar nezālēm izravēt kviešus. Bet visuredzošais Sirzu Pazinējs zina, ar kādām dvēseles skumjām es bieži domāju par garīdzniecību un tagad to rakstu. Es tomēr nevaru sacīt neko citu kā vienīgi to, ka mums, mācītājiem garīgajā kārtā, Reformācija ir nepieciešama vairāk nekā jebkurai citai kārtai. Jo Dievs, ja Viņam padomā reformācija, to parasti uzsāk ar garīgo kārtu kā, piemēram, Vecajā Derībā ar Dieva svētītu ķēniņu palīdzību.

Es vainoju arī sevi

Arī sevi es neizslēdzu no to [mācītāju] skaita, kuriem mūsu kārtā joprojām trūkst tās labās slavas, ar kuru mums būtu jādzīvo Dieva un baznīcas priekšā. Arvien labāk un skaidrāk es redzu, kādi manī pašā ir trūkumi, un sagaidu, ka tos sevi

²⁴ Eiropā 17. gs. beigās luterāņi dažviet dzīvoja reformēto un Romas katoļu valdnieku pakļautībā.

²⁵ Jāņa Hrizostoma (Zeltamutes) “Homilijs par Mateja evaņģēliju”, 38.

²⁶ Kristiāns Hoburgs (Christian Hoburg), 1607-1675, mistiskā spirituālisma pārstāvis, autors darbiem “Spiegel der Misbrauche bey dem Predig-Amt im heutigen Christenthumb” (1644) un “Ministerii Lutherani Purgatio: Das ist Lutherischer Pfaffenputzer” (1648).

saskatis arī citi amata brāļi. Jā, nekas mani neskumdina vairāk kā tas, ka tikpat kā neredzu, kā mēs [mācītāji] šādā briesmīgā postā varētu glābt savu sirdsapziņu.

Taču mums ne tikvien jāatzīst, ka mūsu kārtā palaiķam gadās cilvēki, kas neiztiek bez redzamas apgrēcības. Jāatzīst arī, ka starp mācītājiem daudz mazāk, nekā pirmajā mirklī varētu domāt, ir to, kuri īsteni izprot un piekopj patieso kristietību (kuras būtība taču neslēpjas ārējā atturībā un nevainojamā morāli labā dzīvē). Arī daudzos tādus, kuru dzīve, vērtējot ar pasaulē pieņemtām normām, šķiet esam nevainojama, var saskatīt pasaulīgu garu, kas, lai arī izsmalcinātākā veidā, tomēr izpaužas miesas priekos, acu kāribā un augstprātīgā dzīvē. Šādā dzīvē nekad nav ņemts nopietni pat kristietības pirmais praktiskais princips, proti, sevis aizliegšana.

Teoloģijā ar čaklumu un gudrību vien ir par maz

Palūkosimies uz to veidu, kādā tiecas pēc [baznīcas] uzlabojumiem, ticības dzīves veicināšanas, tāpat uz [mācītāju] sludināšanu un citu viņu pienākumu veikšanu!

Darīsim to ar mīlošām un Gara gaismas pilnām acīm. Kā visu to vērtēt? Vai pie daudziem, par kuriem labprātāk patiktos spriest ar kristīgu mīlestību, nav jākonstatē tas, ko viņi paši neredz, proti, ka viņi vēl ļoti dziļi ir iestiguši vecajā dzīvē un ka viņos patiesībā nav atdzimšanas pazīmju? Tā Pāvilam daudzviet gribas žēloties, Fil. 2,21: "*Vini visi meklē savu, nevis Kristus Jēzus labumu.*"

Tas ir par lielu piedauzību tur, kur tas redzams. Taču vislielākā apgrēcība ir tur, kur to nesaskata un cilvēki (kas mūsu nelāgās dabas dēļ aizvien vērtē nevis mācību, bet paraugus [sludinātājus]) gūst atziņu, ka tā jau ir istā kristietība, ko tie var ieraudzīt savos mācītājos, tā ka viņiem ne par ko vairāk nav jādomā. Taču visnozēlojamākais ir tas, ka daudzu mācītāju dzīve un ticības augļu trūkums norāda uz pašu mācītāju vājo ticību.

Un tas, ko viņi uzskata par īsto ticību un uz kuru balstoties viņi māca, nav patiesā ticība, bet gan cilvēku izdomājums, jo patiesā ticība tiek atmodināta ar Svētā Gara apgaismību, liecību un pamatojoties Dieva Vārdā. Bet, tā kā viņi no Rakstiem ir ieguvuši vienīgi to burtus, bez Svētā Gara darbošanās, tātad vienīgi ar savu cilvēka centību (tāpat, kā citi citās studijās kaut ko iemācās), viņi ir gan uztvēruši īsto

mācību, arī pievienojas tai un prot to sludināt citiem, taču no patiesās debesu gaismas un ticības dzīves viņi ir pavisam tālu.

No tā es nekādā ziņā negribu secināt, ka šādi cilvēki un viņu kalpošana nevarētu paveikt neko labu vai nevienu nevarētu vest pie patiesas ticības vai patiesas atgriešanās. Jo vārds savu dievišķo spēku nesāņem no personas, kas to sludina, bet tas [spēks] ir vārdā pašā. Pāvils par to priecājas Fil. 1,15-18 (...).

Tomēr neviens saprātīgs kristietis neapstrīdēs to, ka šādi cilvēki, kam pašiem nav istas dievišķas ticības, nespēj savu amatu tā izpildīt, lai ar Dieva Vārdu klausītājos atmodinātu šo patieso dievišķo ticību, kā tas piederētos. Viņi nav spējīgi lūgt tā, lai viņu lūgšana taptu uzklusīta, turpretī svētīgs mācītājs caur šādu lūgšanu saņem daudz svētības. Viņi nespēj iegūt nepieciešamo gudrību, kura tiek prasīta no tā, kam ar visu nepieciešamo pārliecības spēku būtu jānāca citi un jāved tie uz pestīšanas ceļa. Manī nav šaubu, ka tad mums drīz būtu pavisam cita baznīca, kurā mēs, mācītāji, lielākoties līdz ar Pāvilu nekaunēdamies varētu uzsaukt savām draudzēm: 1. Kor. 11,1: "*Esiet mani sekotāji, tāpat kā es Kristus!*"

Taču nav mazums to, kas pat netur par vajadzīgu sludināt tā, kā to apustulis Efez. 4,21 saviem efeziešiem atkārtoti atgādina kā kaut ko jau sen mācītu, proti, sludināt "*kā tas ir patiesi Jēzus garā*" Un tādējādi vispārējais veids, kādā vairākums iedomājas kļūt svēti, neatbilst Dieva noliktajai kārtībai. Ja jau pats mācītājs nesaprot, kas ir patiesā ticība, kā gan tad viņš domā vest klausītājus tik tālu, cik tas nepieciešams?

Es esmu gandrīz izbījies un nokaunējies ikreiz, kad domāju par to, ka mācību par nopietnu iekšēju dievbijību dažiem jātur slepenībā kā kaut ko nezināmu, ka cilvēks, kurš ar dedzību uztur, sludina šo mācību, tik tikko var izvairīties no dažu aizdomām, ka viņš slepenībā varētu būt pāvestietis, veigeliānists²⁷ vai kvekeris. Savas mācības tīrības dēļ pazīstamais nelaiķis Dr. Baltazars Meisners²⁸ savā

²⁷ Vācu mistiskā spirituālisma pārstāvja Valentina Veigela (Valentin Weigel), 1533-1588 sekotāji. Šo apzīmējumu 17 gs. attiecināja uz ikvienu, kurš tika uzskatīts par neuzticamu, heterodoksu vai pretbaznīcisku.

²⁸ Baltazars Meisners (Balthasar Meisner), 1587-1626, savas dzīves pēdējos trīsdesmit gadus bija teoloģijas

laikā pažēlojās: “Mēs droši vien nespētu izvairīties no aizdomām, ka sekojam veigeliānismam un jauno sektantu mācībām, ja mēs dievbijību mācītu ar vajadzīgo dedzību un ja to, kas tiek mācīts, mēs vienmēr censtos īstenot praksē.” Tā daudz vēl ir arī mācītāju, kuri daudzās lietās neizprot Jāzēpa [nama] postu.²⁹ Viņi domā, ka baznīca būtu svētlaimīgākajā stāvoklī, ja vien mūs netraucētu pretinieki no aplamām reliģijām un ja valdītu ārējs miers. Tāpēc viņi [šie garīdznieki] nepavisam nesaskata baznīcas bistamās brūces. Tad kā gan lai viņi tās varētu pārsiet vai dziedināt?

Teoloģiskie strīdi

Diskusijas, bez šaubām, pieder pie teoloģijas, un mums vajag zināt ne tikai to, kas ir patiess, lai varētu tam sekot, bet arī, kas ir nepatiess, lai tam pretotos. Tomēr diskusijas nav nedz vienīgais, nedz svarīgākais. Taču ne mazums mācītāju (kam baznīcas ideālais stāvoklis saistās ar pretēju teoloģisku viedokļu izskaušanu) visu uzsvaru liek vienīgi uz teoloģiskiem strīdiem un domā, ka viss būtu kārtībā, ja vien mēs zinātu, kā atbildēt pāvestiešiem, reformētājiem, anabaptistiem u.c. uz viņu maldiem. Un lai tad ir kā ir ar ticības augļiem (kurus paredz ticības artikuli, kas mums ar viņiem vēl aptuveni ir kopīgi) un ar visu atzītiem dzīves likumiem. Par šādu ķildīgumu savā laikā ļoti prātīgi runāja vecais un pieredzējušais baznīctēvs Nazianzes Gregorijs: “Mēs visi esam svētīgi cilvēki vienīgi ar to, ka viens otru notiesājam par bezdievi. Kurš ir labs, kurš ļauns, mēs nespriežam pēc viņu dzīves [veida], bet pēc tā, vai viņi ar mums ir vienoti mācībā, vai nav. Ir daži, kas savā starpā strīdas par mazsvarīgām un nevajadzīgām lietām un vēlāk sev meklē ģekīgus un pašapzinīgus piekritējus, cik daudz vien iespējams, un tad aizbildinās, it kā šīm mazsvarīgajām lietām būtu kāds sakars ar ticību. Tā viņu pašu ķivīnu un strīdu dēļ šis izcilais vārds [ticība] tiek sapostīts”³⁰ Bet kurš gan, runājot par redzamo situāciju, lai neatzītu, ka, ja šis mīlais [baznīcas] tēvs celtos augšā, tad viņš atrastu pietiekošu iemeslu tieši šādām sūdzībām par mums.

profesors Vitenbergā.

²⁹ Sal. Am. 6,6.

³⁰ 4. gs. teologa un bīskapa Gregorija no Nazianzes vēstules.

Ko domāja nelaiķis Rostokas teologs Dr. Johans Afelmans, kad programmātiskā runā viņš šādi uzrunāja teoloģijas studentus: *“Mēs nešaubāmieš uzskatīt par nolādētiem tos, kas atstāj novārtā krietnu, dedzīgu pieaugšanu dievbijībā un neinteresējas par iekšējā cilvēka pieaugšanu un tos, kuri teoloģiju vai tajā svarīgāko attiecina uz disputēšanu un tādējādi, kā saka Bernhards, Dievam atdod vienīgi mēli, bet dūseli sātanam. Ja Kristus, kā mēs zinām (vienlaicīgi un nevis šķirti) ir ceļš, patiesība un dzīvība, tad Viņš savas svētās dzīves dēļ ir ceļš, pa kuru mums Viņam jāseko ar lielāko centību, tad Viņš ir patiesība savas mācības dēļ, kas mums jāuzņem ar ticīgām sirdīm, un sava nopelna dēļ Viņš ir dzīvība, kas mums ir jāsatver ar patiesu ticību”.*³¹ Ak, ja par to tiktu vairāk domāts, cik daudz labāk tad varētu būt!

Teoloģijā ir ielauzies svešais!

Bet mēs taču nevaram apstrīdēt, ka, lai gan Dieva zēlastībā mums vēl ir Dieva Vārdā pamatota tīra mācība, teoloģijā pamazītiņām tomēr tiek ieviests daudz kas svešs, nevajadzīgs un tāds, kas vairāk izskatās pēc pasaulīgas gudrības. Tur slēpjas lielākas briesmas, nekā gribētos domāt. Mums vajadzētu paturēt prātā augsti apgaismotā Lutera vārdus (WA 10, 2, 164. lpp.): *“Sargieties! Sātana nodoms ir aizkavēt jūs ar nevajadzīgo un tādējādi likt skērslus vajadzīgajam. Un, ja viņš kaut sprīdi ielaužas jūsos, tad vēlāk viņš visu ķermeni grib piebāzt ar sektantiskām mācībām, kas pilnas ar pavisam nevajadzīgiem jautājumiem, kā viņš līdz šim to darījis augstās skolās ar filozofijas palīdzību.”*³² Tātad mēs dzirdam, ka ne mazums ļaunuma ir tur, kur [teoloģijā] kāds grib būt gudrs un asprātīgs ārpus Rakstiem, būt gudrāks par tiem. Un tomēr šādu piemēru netrūkst.

Ja salīdzina mūsu dārgā Lutera rakstus, kuros viņš skaidro Dieva Vārdu vai iztīrā kristīgās ticības artikuslus, tāpat arī, ja salīdzina redzes lokā esošos Lutera laika teologu darbus ar šodien izdotajiem [teologu sacerējumiem], tad godīgi jāsecina, ka

³¹ Johans Afelmans (Johann Affelmann) “Syllabus exercitationum Theologicarum de praecipuis quibusdam christianae religionis articulis” (Rostoka, 1620).

³² Citēts “Epistel oder Unterricht von den Heiligen an die Kirche zu Erfurt”, 1522, WA, 10^{II}, 165.-166.

pirmajos [Lutera un viņa laikabiedru darbos] sastopam lielu gara bagātu spēku un augstākajā vienkāršībā pasniegtu gudrību, turpreti gandrīz pretēji tukši izrādās pēdējie [šodienas teologu darbi]. Jaunākajos [sacerējumos] gan atrodams stiprāks lielisku cilvēka zināšanu, samākslotas būtības kopums, arī vizdegunīga asprātība lietās, kurās mums nevajadzētu būt gudrākiem par Rakstiem.

Un es nezinu, vai mūsu nelaiķa Lutera kungam, ja viņš atkal būtu mūsu vidū, arī mūsu universitātes bieži vien nebūtu jānosoda daudz kas tāds, ko viņš kādreiz dedzīgi ir pārmējis saviem laikabiedriem.

Mūsu zēlabas par šo strīdu teoloģiju nav nekas jauns!

Šādas sūdzības gan nav nekāds jaunums. Jau dižais Dr. Dāvids Hitrejs [Chytraeus],³³ kurš pirms daudziem citiem saprata baznīcas trūkumus un kuru viņa lieliskās pieredzes un kristīgas gudrības dēļ kēniņi un firsti vairākkārt uzaicināja ieviest kārtību baznīcās un skolu sistēmā, jau pagājušajā gadsimtā vēstulē Hieronīmam Mencilam [Hieronimus Mencilam]³⁴ sūdzējās par teoloģijā valdošajiem strīdiem (*Epistolae*, 348): *“Ja tas būtu Dieva prāts,”* viņš saka, *“tad mēs pievērstu savas un savu klausītāju sirdis nevis disputējamiem strīdu jautājumiem, bet Dieva bijāšanai, grēknožēlai, gribai atgriezties no ļaunuma, mēs tām mācītu būties no Dieva dusmām un soda par grēku, dzīvot patiesā dievbijībā, pievērstu tās taisnīgumā un mīlestībā uz Dievu un savu tuvāko. Ar teoloģiskiem strīdiem tiek apliecināts vienīgi tas, ka aizgājušajos laikos pastāvējusi sofistika [asprāšu gudrība] nav atmesta, bet tikai pārorientēta uz citiem jautājumiem un strīdiem vai ir izmainīta.”*

Savukārt kādā citā vēstulē Johanam Judeksam [Johan Judex; *Epistolae*, 500] [Hitrejs raksta]³⁵: *“Man sāp, ka teoloģija, tikko izkluvusi no pāvestiešu sofistikas, atkal pārmērigi krit atpakaļ citā sofistikā,*

³³ Dāvids Hitrejs (Chytraeus), 1531-1600, Meklenburgas hercogi viņam lūdza pārorganizēt Rostokas universitāti, tāpat Austrijas valstiņas lūdza viņu sagatavot jaunu kārtību baznīcas sistēmā. Viņš arī piedalījās Torgavas un Bergenes sanāksmēs, kurās tika pabeigts darbs pie Konkordijas formulas (1577).

³⁴ Vēstule Hieronīmam Mencilam, Eislēbenes superintendentam, *Epistolae* (Hannover, 1614), 348.

³⁵ Vēstule datēta ar 1572. gadu, *ibid*, 500-501.

spriedelējot par nevajadzīgiem un vīzdegunīgiem jautājumiem. Jo kristīgā reliģija jau nepastāv zinātnē un prātuļošanā par vīzdegunīgiem jautājumiem. Tā, turpretim, pastāv tādējādi, ka mēs caur Dieva Vārdu ieraugām un atzīstam patieso Dievu un mūsu pestītāju Jēzu Kristu, ka Viņu no sirds bīstamies un milam patiesā ticībā, Viņu piesaucam, esam Viņam paklausīgi, nesot savu krustu un visā dzīvē, ka no sirds milam citus cilvēkus, viņiem žēlsirdīgi palīdzam, ka visās briesmās savā dzīvē, jā, arī pat nāvē, ar stipru uzticību balstāmies uz Kristū iemantoto žēlastību un sagaidām, ka varēsim dzīvot ar Dievu mūžīgi.”

Tik kvēli sūdzas arī patiesi pelnītā mūžīgā mierā dusošais Dr. Nikolajs Zelnekers [Dr. Nikolaus Selnecker], kur priekšvārdā Psalmiem viņš saka³⁶: “Tā vietā, lai varētu atrast un nopirkt labas mācību un mierinājuma grāmatas, kas labi un pareizi skaidro Dieva Vārdu un nes pareizu tīru mācību, atrodas arvien vairāk grāmatu, kas ir pilnas ar disputiem un strīdiem, un bārsanos, un otra nozākāšanu, un pilnas ar nevajadzīgām kildām, kas taču nekalpo nekam citam kā vien strīdiem par mācību. Un vai tad tas, kas taču vispār ir tik pilns ar privātiem afektiem un slepenu atriebības kāri, un ar patiesības sagrozīšanu vai tas jāuzskata par kaut ko brīnišķīgu, labāku nekā svētums? Ir jāatmet tās cilvēcīgās domas, kas rodas bez Dieva Vārda un bez Svētā Gara. Ja no šodien sarakstītajām teologu grāmatām atmestu visas nevajadzīgās kildas un disputus, atriebības kāri, godkāribu un zaimošanu, tad būtu ļoti maz labu grāmatu.”

Ar to vienisprātis kādā Lutera lūgšanu grāmatīņas priekšvārdā ir arī maģistrs Johannss Dinkels, Koburgas superintendents,³⁷ jo arī viņš pazīst postu, kas no tā [strīdiem] rodas: “*To dēļ tiek atstāta novārtā patiesā praktiskā teoloģija, kas ir mācība par ticību, mīlestību un cerību un tādēļ, tāpat kā laikā pirms Mārtina Lutera, tiek atkal ieviesta “spinoza”*”³⁸

³⁶ Nikolajs Zelnekers, 1530-1592, “Der genze Psalter des Koniglichen Propheten Davids aussgelegt” (Nirnberga, 1569).

³⁷ Johanness Dinkels, 1545-1601, izdeva Lutera darbu *Betbuchlein*, bet, šķiet, ka neviena kopija līdz mūsdienām nav saglabājusies.

³⁸ “Spinoza”, lat. *spina* = ērkšķis, dzelonis.

teoloģija, ērkšķaina, dzelonaina mācība, kas skrāpē un plēs sirdis un dvēseles.”

Taču, lai arī kā visi šie un citi labu vēlošie skolotāji to nožēlo un no sirds vēlētos uzlabošanas, gandrīz nekas šajā ziņā nav sasniegts. Situācija rāda, ka šis sliktais ieradums [strīdu teoloģija] ir vairāk pieņēmis nekā gājis mazumā. Mūsu gadsimta sākumā daudzos rakstos to karsti nožēlojis Dr. Johans Valentins Andre³⁹ un diezgan asi kritizējis šādus [ķildīgus] cilvēkus. Bet kas gan pilei ir ūdens!

Mēs teoloģijā mācāmies daudz ko tādu, par ko mēs vēlētos, lai nebūtu to mācījušies

Tātad, mēs mācāmies [teoloģijā] daudz ko tādu, par ko mēs vēlētos, kaut mēs to nebūtu mācījušies. Tādā veidā tiek palaists garām tas, kas kā mēs to esam uzzinājuši no iepriekš minētajiem Lutera vārdiem mums ir daudz svarīgāks, pat vissvarīgākais. Tā dažs kristīgs teologs to atklāj, kad ar Dieva žēlastību stājas amatā. Liela daļa zināšanu, kurās viņš ieguldījis sūru darbu un lielus materiālus līdzekļus [studiju laikā], viņam nenoder visā viņa mūžā. Tā viņam gandrīz no jauna jāuzsāk studēt to, kas ir nepieciešamāks. Tad viņš vēlētos, kaut agrāk to [svarīgāko] būtu saskatījis un kaut skolotāji viņu ar dedzību un gudrību būtu pie tā veduši. Patiesībā pat mūsu laikos tomēr netrūkst cilvēku, kas Dieva baznīcai labu vēl un saskata šo kļūdu (...). Tā Dr. Baltazars Raits [Raith] bērū runā pazīstamajam nelaiķim Dr. Kristofam Cellera kungam⁴⁰ Tibingenā 1669. gadā ir minējis gadījumu, ka pirms dažiem gadiem viņš un līdz ar viņu teologs Dr. Jakobs Vellers⁴¹, kurš Saksijas baznīcai bija darījis daudz laba, esot runājuši (kad viņi bija sanākuši Regensburgas reihstāgā, lai risinātu savstarpējas sarunas) par to, kā sholastisko teoloģiju, kuru Luters izdzinis pa priekšējām durvīm, bet ko citi atkal ielaiduši pa sētas durvīm, varētu atkal izdzīt no

³⁹ Johann Valentin Andreae, 1586-1654, reformortodoksijas pārstāvis, nozīmīgākais viņa sacerējums *Reipublicae christianopolitanae descriptio* (1619).

⁴⁰ "Dominus Christophorus Zellerus ... superma laudatione celebratus ... a Balthazare Raithio" (Tibingene, 1669), 17 lpp., Kristofs Cellers (Zeller), 1605-1669, bija konsistorijas padomnieks un Virtembergas mērs.

Baltazars Raits, 1616-1683, Tibingenes profesors.

⁴¹ Jakob Weller, 1602-1664, Vitenbergas profesors.

evanģēliskās baznīcas. Tāpat ticis spriests, ka vajadzētu ieviest pareizu bibliisku [bibliski pamatotu] teoloģiju. Ak, kaut Dievs svētītu šādus drosmīgu teologu tālaika padomus un kaut Viņš arī turpmāk svētītu tos, kuriem ir tādas pat' dedzīgas ilgas! Tā būtu viena no lielākajām svētībām, par ko mums būtu jāpateicas Viņa debešķīgajai labestībai.

Ļaunums ir lielāks, kā mēs domājam

Šis trūkums nodara vairāk ļaunuma nekā vairums to spēj iedomāties. Jo prāti pierod pie strīdu teoloģijas. No tā jau Pāvils brīdināja savu Timoteju un pavēlēja viņam nenodoties *“bezgalīgām pasakām un cits rakstiem, kas vairāk ierosina prātošanu nekā kopj Dieva draudzi ticībā. Sludināšanas mērķim ir jābūt mīlestībai, kas nāk no skaidras sirds un labas apziņas, un neliekuļotas ticības. No tādas sludināšanas daži ir noklīduši un nogriezušies uz tukšu izrunāšanos, gribēdami būt bauslības mācītāji, bet nesaprazdami to, ko saka, nedz to, ko citi apgalvo”* (1. Tim. 1,4-7).

6. nod. 3-5. pantā Pāvils atkal saka: *“Ja kāds ko māca un nepiegrīežas Kunga Jēzus Kristus veselīgajiem vārdiem (bet tie ir neviltota vienkāršība un nevis cilvēku prātuļošana, bet dievišķa gudrība) un dievbijības mācībai (ņemsim vērā mūsu studiju mērķi), tas ir uzpūties un (viņš, izglītotākais skolotājs Israēlā, kas domā, ka zina visu un tā dēļ top cildināts) nezina neieka, bet slimo ar prātošanas un kildošānās sērgu, no kā ceļas skaudība, ķildas, zaimi, ļaunas aizdomas, prātā jukušu un patiesību zaudējušu cilvēku naidošānās, tādu, kas ar dievbijību cer iegūt peļņu.”* Tā Pāvils uzticīgi brīdina arī savā Kol. (2,8): *“Uzmanait, ka neviens jūs nesavaldzina ar savu prātniecību⁴² un tukšu maldināšanu, kas balstās uz cilvēku mācībām, un pasaules pirmspēkiem, bet ne uz Kristu.”*

Kur prāts piepildīts ar šādu teoloģiju, kura, lai gan ticības pamatu balsta Rakstos, ir uz tā tomēr salikusi tik daudz cilvēcīgu blēņu, malkas, siena, salmu, ka zeltu gandrīz vairs nevar saskatīt⁴³, tur ir ļoti grūti ieraudzīt un saprast Kristus un Viņa mācības patieso vienkāršību. Ja esam raduši just patiku pret citām, mūsu prātam tikamākām lietām, tad tā [mācība] šķītis pavisam banāla. Un šāda veida *“zināšanas*

⁴² “Prātniecību”

⁴³ Sal. 1. Kor. 3,10-13.

(kurās izpaliek mīlestība) *dara uzpūtīgus*" (1. Kor. 8,1). Tās atstāj cilvēkus viņu patmīlībā, lolo un stiprina to arvien vairāk. Šis Rakstiem svešās pārgudrības parasti pauž cilvēki, kas kāro parādīt savu aso prātu, lai iegūtu slavenu vārdu, kas viņiem arī nestu kādu pasaulīgu labumu. Tādējādi tās [šādas pārgudrības] tajos [teologos], kuri ar tām noņemamas, modina godkāri un citas patiesam kristietim nepiedienīgas kaislības, rosina tās vairāk nekā patiesu dievbijību. Ar šādu attieksmi dzīvojot, cilvēki kļūst gauži iedomīgi, jo viena vien dievbijība, kas vienīgā svarīga, viņiem šķiet par daudz necila. Viņi, tāpat, Kristus baznīcā ienes to, no kā tad grūti atstāties: mācītāji sniedz to, kas kuram labāk patīk, un nodarbojas vispār ar to, no kā klausītāji, kas ilgojas pēc pestīšanas, gūst maz pacilājoša. Ļaunākajā gadījumā mācītāji rūpējas par to, lai viņu mazizglītotie klausītāji iegūtu kaut kādu plašāku pārskatu par reliģiskajiem strīdiem un varētu par tiem disputēt ar citiem. To mācītāji uzskata par savu lielāko godu. Tā skolotāji un klausītāji paliek pie uzskata, ka nepieciešami ir vienīgi apliecināt īsto mācību un pie tās turēties, lai tā netiek apgāzta ar maldiem, un viņi nemana, cik ļoti ir cilvēku blēņu aptumšoti.

Ir vajadzīgs gara un spēka pierādījums

Ak, kā gan lai neatkārtotu Pāvila vārdus (1. Kor. 2,4-5): *"Mana runa un mana sludināšana nenotika pārlicinošos gudrības vārdos, bet Gara un spēka izpausmē, lai jūsu ticība nebūtu pamatota cilvēku gudrībā, bet Dieva spēkā."* Jā, laikam gan jāsaprot, ka pat tik augsti apgaismots apustulis, ja viņš būtu mūsu vidū, daudz ko nesaprastu no tā, ko šādi pārgudri cilvēki dažkārt izsaka svētās vietās. Tā iemesls ir, ka Pāvils nebija savu gudrību guvis no cilvēku mākslas, bet no Svētā Gara apgaismības. Šis abas gudrības ir tik tālu viena no otras kā debesis un zeme. Un tik maz, cik viena spēj saprast otru, tik maz Gara pildītas dvēseles ir gatavas nolaisties pie šim nespējīgajām fantāzijām.

Tāda ir situācija laicīgo valdītāju kārtā [Regierstand] un starp teologiem, kam būtu trešā kārtā [Nahrstand; vienkāršā tauta], resp., vairākums jāvada un jāved pie patiesas Dieva svētības.

Vispārējā laju dzīve

[Ja zina, kāda ir situācija laicīgajā un garīgajā kārtā], tad viegli var uzminēt, kādā stāvoklī ir trešā

kārta. Arī te redzams, ka sabiedrībā neviens no Kristus likumiem netiek vērtēts kā tāds, kas izpildāms.

Mūsu miļlais Pestītājs mums izsenis devis pazišanās zīmi (Jņ. 13,35): *“No tam visi jūs pazīs, ka jūs esat mani mācekļi, ka jums būs mīlestība savā starpā.”* Par pazišanās zīmi šeit ir likta mīlestība, proti, tāda mīlestība, kas izpaužas uz āru, nevis tikai izliekas esam sirdī un pie tam ir tomēr neauglīga mīlestība (1. Jņ. v. 3,11)! Ja mēs tagad vērtējam pēc šīs pazišanās zīmes: cik grūti tomēr būs atrast lielajā kristiešu barā vien nelielu skaitu patiešām īstus Jēzus mācekļus? Kunga vārds neviļ, bet paliks patiesš tagad un mūžīgi.

Uzlūkosim vispārējo dzīvi un izturēšanos arī pie mūsu tā sauktajiem luterāņiem (kas tomēr nav šī vārda vērti, jo viņi neatzīst dārgā Lutera mācību par dzīvo ticību). Vai mēs neatrodam smagu apgrēcību, kas notiek visā atklātībā? Es negribu runāt par netikumiem, ko arī pasaule atzīst kā piedauzību. Jo tādi netikumi nenodara lielu ļaunumu. Daudz lielāks ir posts, kas ceļas no grēkiem, kuri netiek atzīti par grēkiem vai kuru smagumu neņem vērā.

Dzeršana

Mums jāatzīst, ka dzeršana pieder pie netikumiem, kas ne tikai valda kā augstās, tā necilās vietās, pār izglototiem un vienkāršo tautu, bet ka tai pat rodas aizstāvji. Pārmērīgu dzeršanu šie aizstāvji gan atzīst par grēku, taču viņi domā, ka piemērotā gadījumā, piemēram, ja grib patikt kādam draugam tam, protams, nevajag notikt pārāk bieži -, iedzeršana līdz apreibumam nebūtu vai būtu nenozīmīgs grēks. Tādējādi šo grēku nekad neatzīst kā tādu, ko vajadzētu nožēlot. Jo, ja to par tādu atzītu, tad būtu jāsāk just pret to naidis, tad tas nebūtu jāpieļauj nekad arī tad ne, lai kādam izpatiktu. Bet kuram gan no šī kopējā bara tā nešķītis sveša un mulķīga doma, ka Dieva bērnam šis grēks reizi par visām reizēm būtu jāatmet? Tādi cilvēki drīzāk domā, ka tie, kas dedzīgi peļ šo grēku, ir dīvaini ļaudis vai, ka viņiem šī patīkamā lieta kādu iemeslu dēļ ir sveša. Tik kategorisku attieksmi pret dzeršanu tās aizstāvji negrib atzīt kā dievišķu, un tomēr tā ir dievišķa.

Pāvils dzērājus nepieskaita (Dieva priekšā) sabiedrībai, kas būtu godīgāka par *netikļiem, laulības pārkāpējiem, kārurniekiem, vīriešu apgānītājiem,*

zagļiem, mantraušiem, zaimotājiem, laupītājiem (1. Kor. 6,9-10). Neviens no tiem neiemantos Dieva valstību.

Seit nav arī jāšķiro, it kā būtu atšķirība starp to, kas dzer katru dienu, pavedinot uz dzeršanu arī draugus, un tiem, kas dzer retāk, lai piemērotā gadījumā kādam izpatiktu, un nav jāizturas tā, it kā Pāvils būtu domājis tikai tos vienus, bet ne otrs. Ka šādas iebildes nav neko vērtas, tas izriet arī no citām Rakstu vietām. Tiem, kas neuzskata, ka grēks, vai tas izdarīts dažas vai neskaitāmas reizes, tomēr pelna vienādu sodu, gribu vaicāt vai viņi par nosodāmu uzskata tikai to cilvēku dzīvi, kuri katru dienu dara netiklību, pārkāpj laulību, apgāna vīriešus, zog, laupa utt.? Vai viņi nedomā, ka arī tas būtu par daudz, ja to darītu tikai reizi gadā, tad kur nu vēl, ja reizi mēnesī? Jūs taču nedomājat, ka tādi netikumīgi cilvēki, kas negrasās nožēlot savu grēku, iemantos pestīšanu, ja viņi ar dedzīgu apņemšanos šo grēku neatmetīs. Tas, kurā ir kaut mazliet dievišķas atziņas, to taču atzīs! Tad kāpēc mēs par dzeršanu runājam tik nevērīgi un diezin vai citādi uzskatām to par nosodāmu kā vien biežākas dzeršanas gadījumā? Jo ko mēs varam aizstāvēbai vairāk piebilst, kā nosaukt to par vecu vācu un ziemeļzemju paražu? Bet vai mēs iedomājamies, ka tā ir pretruna ar Dieva Vārdu? Protams, šis pretarguments, aizstāvot dzeršanu, ir tikpat maz pamatots, cik maz pamatota varētu būt apustuļa Pāvila iepriekš minētajam bridinājumam⁴⁴ pretī likta aizbildināšanās, ka dzeršana bijusi izplatīta arī grieķu vidū. Ja mēs attaisnojam citas tautas netiklībā, zagšanā un tamlīdzīgos netikumos, ļaujot tos uzskatīt parniecīgiem, tad tas nenozīmē, ka citas tautas attaisnos arī mūs mūsu dzeršanā, un kur nu vēl taisnais Dievs, kas neļaus mums labot Viņa likumus.

Visbeidzot daži varētu izvīrīt argumentu, ka dzeršana nevarētu būt tik smags grēks, jo citādi izrādītos, ka mūsu vidū ir pavisam maz tādu, ko varētu saukt par patiesiem kristiešiem. Es piekritu šim secinājumam un secinu vēl tālāk, ka, jo vairāk šis grēks izplatīsies un jo mazāk cilvēku dzeršanu atzīs par grēku, jo bīstamāka tā kļūs. Taču tādi Sodomas ļaudis⁴⁵ to slavē un iztēlojas kā nekaitīgu, un grib

⁴⁴ 1. Kor. 6,9-10.

⁴⁵ Sal. Jes. 3,9; Gen. 19,1-14.

uzskatīt dzeršanu tikai par kaut kādu "peccatiliūm" [grēciņu].

Strīdi par taisnību un tiesībām

Tālāk aplūkosim tiesas procesu vispārējās paražas. Ja kārtīgi izanalizē notiekošās tiesas prāvas, vai nav jāatzīst, ka tas ir liels retums, ja tās norit, ievērojot kristīgo mīlestību un paliekot tās ietvaros?

Tā nav netaisnība, saņemot no valdīšanas dievišķu palīdzību un meklēt to tiesas ceļā. Taču tuvāk mīlestība, kas tiek prasīta attiekmē pret katru līdzcilvēku, ir jāievēro arī tiesājoties. Arī tas ir grēks, ka tuvāk mīlestību neievēro un ka valdītāju palīdzību vairākums lieto kā savas atreibības, sava netaisnīguma un jaunu iekāru instrumentu. Tomēr šāda rīcība netiek uzskatīta par grēku, un tādēļ grēksūdzē to gandrīz nemaz nepiemin [domāta ir sagatavošanās grēksūdzēi pirms Vakarēdiena].

Aplūkojot tirdzniecību, amatniecību un citus peļņas darbus, kur katrs meklē savu iztīku, jāsecina, ka arī tur ne viss ir iekārtots pēc Kristus likumiem. Ne mazums no sabiedrībā valdošiem priekšrakstiem un ieradumiem ir pilnīgā pretrunā ar tiem.

Visā meklēt Dieva godu un labāko tuvākajam

Kurš domā par to, ka viņam visā tajā būtu jāmeklē sava Dieva gods un tuvākā labums? Vai vairums nerūpējas gandrīz vienīgi par savu paša uzturu un iztīku? Tāpēc ir tā, ka par grēku neuzskata arī tādu priekšrocību izmantošanu, kurām pasaulē nav sliktas slava un kuras tiek godātas kā gudrība un izveicība, bet kuras tajā pašā laikā apgrūtina mums blakus esošos līdzcilvēkus, viņus apspiežot un izsūcot. Arī tiem, kas grib būt labi kristieši, sava labuma meklēšanā nav sirdsapziņas pārmetumu. Šis sliktais ieradums ir tā aizēnojis kristietības likumus, ka mums šķiet dīvaini, ja konkrētā situācijā kāds rikojas saskaņā ar sabiedrības atzītām labajām normām (lai arī šo vārdu spēku reti kurais apdomā), proti, ka mums vajag mīlēt tuvāko kā sevi pašu.⁴⁶

Ir ļoti nepieciešama citāda labumu sadale

Kurš gan domā par to, ka, lai gan nav vajadzīga kopība, kāda tā bija starp kristiešiem Jeruzalemes

⁴⁶ Mt. 22,39.

pirmdraudzē,⁴⁷ ka tomēr būtu ļoti nepieciešama kāda cita īpašuma kopība? Kāpēc? Tāpēc, ka manai nostājai jābūt tādai, ka man nekas nepieder, jo viss, kas man ir, ir mana Dieva īpašums, un es esmu vienīgi namturis, kas iecelts pār to. Un nepavisam nav manā ziņā paturēt savu īpašumu sev, kad un cik ilgi gribu, bet man tas jāatdod tur, kur redzu, ka to prasa mīlestība Namatēva godam un man līdzās esošo kalpu vajadzību dēļ. Jo šī manta ir kopīgs īpašums. Pēc pasaulīgām tiesībām mans līdzilvēks to no manis nevar sev pieprasīt. Taču, lai gan tas pieder man, tad tomēr, saskaņā ar dievišķo mīlestības kārtību, es nedrīkstu liegt tuvākajam savu mantu, ja viņam citādi nevar palīdzēt. Vai tā neizklausās gandrīz kā sveša mācība, ja par to runā? Taču tā ir nepieciešamākā kristīgās mīlestības izpausme, un pirmdraudzē tā tas caurcaurēm ir bijis, ka nedz tikumības un kristīgas mīlestības iespēju būtu izslēgusi mantas kopība, kurā nevienam vairs nav personīgā īpašuma, nedz arī ka personīgā īpašuma saglabāšana būtu bijusi par šķērslī brāļu mīlestībai.

Bagātie un nabagie pirmkristiešu draudzē

Tāpēc bagātajiem pirmkristiešu draudzē tā kā viņiem vajadzēja būt bagātiem arī labos darbos (1. Tim. 6,18) nebija citu priekšrocību, kā rūpes un pūles pārvaldīt to [viņu pārziņā esošo mantu], ko viņi vienmēr bija gatavi izmantot tā, lai ar to varētu apliecināt savu mīlestību uz Dievu un tuvāko un tādejādi atsaukties uz tuvākā vajadzībām. Nabagiem nebija citu raizu (cik tās var uzskatīt par raizēm), nedzīvot pašiem no savas rokas, bet no brāļu pasniegtās rokas. Brāļu vidū nevienam nevajadzēja ubagot. Ja kāds no brāļiem būtu spiests ubagot, tad pirmkristieši tādu draudzes vienaldzību pret nabadzīgajiem uzskatītu par piedauzību. Jo arī Dievs Vecajā Derībā jūdiem dotajā kārtībā nav pieļāvis šādu attieksmi pret nabagiem (5. Mozus 15,4). Taču šodien mēs esam nonākuši tik tālu, ubagošana tik ļoti izplatījusies, ka to jāuzskata par liecību sabiedrības iekārtā esošajiem trūkumiem un pat par kauna traipu kristietībai. Pie tam tā kļuvusi par aizsegu daudziem briesmīgiem grēkiem, par traucēkli cilvēkiem, kas patiešām ir trūcīgi, un par šķērslī personām, kuras ir gatavas kristīgai labdarībai.

⁴⁷ Ap. d. 2,44-45; 4,32-37.

Vairākums, protams, savu pienākumu, darīt labu trūcīgajiem līdzcilvēkiem, uzskata par izpildītu jau ar to vien, ka dažreiz kādam lūdzējam negribīgi pasviež pāris grašus.

Viņi ir tālu no atziņas, ka viņu pienākumos ir arī tādi mīlestības darbi, kad jāatdod prom no tā, kas ir ietaupīts no pašu ikdienas dzīves izdevumiem nepieciešamā.

Vecās Derības tauta deva desmito tiesu

Pēc Dieva noliktas kārtības Vecās Derības tauta deva vairāk nekā desmito tiesu [...] ⁴⁸ garīgā amata uzturēšanai, dievkalpojumiem un nabagiem. Taču mums neienāk prātā, ka mēs Kristū esam pieredzējuši daudz bagātīgākus mīlestības darbus nekā Vecās Derības tauta. Tāpēc, ja to prasa tuvākā vajadzības, mums vajadzētu būt gataviem ziedot nevis mazāk, bet gan vairāk un izmantot tam visu, kas mums pieder. Ka tā nenotiek un ka visbiežāk arī labdarīgu cilvēku labdarība gandrīz nekad nav nekas vairāk kā vienīgi došana no pārpilnības (Mk. 12,44), ir pierādījums tam, cik tālu mēs esam nomaldījušies no patiesas brāļu mīlestības. Mums pat ir grūti noticēt tam, ko tā patiesībā prasa.

Šī nav tā vieta, kur varētu iztirzāt visu. Bet iepriekš minētie piemēri jau pietiekoši parāda, ka mūsu vidū ir izplatīti grēki, kas par tādiem netiek uzskatīti un kuru radītais ļaunums tādēļ ir jo lielāks. Ka tie tomēr ir tādi [ir grēki], mums parāda Svētie Raksti, kas aicina dzīvot citādi.

Nepareizie uzskati par dievkalpojumu un ticību

Turklāt arī tas vēl nav viss, jo veidā, kādā lielākā daļa cilvēku kalpo Dievam, mēs redzam, kādi ieskati par ticību vispār ir izplatīti. Kā savā runā "de novo Evangelio" [par jauno evaņģēliju] pierādījis netaisnais Dr. Pauls Tarnovs ⁴⁹, šie ieskati nav saskaņā ar mūsu veselīgo mācību. Viņa runā saredzams, cik pamatīgi šis dedzīgais vīrs sapratis, kuri no mūsu uzskatiem neatbilst evaņģēlijā sastopamajai mācībai.

⁴⁸ Sal. Lev. 27,30-33; Num. 18,21-24; Dt. 14,22-27; 26,12-15.

⁴⁹ Paul Tarnov "De novo evangelio quod sit causa omnium calamitatum..." (Frankfurte, 1697). Paula Tarnova (1562-1633) darbs bija izdots Rostokā 1624. gadā, Špēners bieži atsaucas uz to, lai parādītu, ka viņa paša mācība nav jauna.

Tikai un vienīgi ticībā mēs kļūsim pestīti

Mēs labprāt atzīstam, ka tikai un vienīgi ar ticību iemantosim pestīšanu un ka darbi un dievbijīgs dzīvesveids tur palīdzēt nevar nedz daudz, nedz maz. Dievbijīgs dzīvesveids un labi darbi ir vienīgi ticības augļi, kam jānāk līdz ar pateicību, kas no mums pienākas Dievam, kurš mūsu ticībai jau dāvājis taisnību un pestīšanu. No šīs mācības mēs nedrīkstam novirzīties pat ne par sprīža platumu! Jo labāk būtu pamest šo dzīvi un visu pasauli, nekā atstāt mazāko patiesās mācības sastāvdaļu. Mēs labprāt atzīstam arī sludinātā Dieva Vārda spēku, ka tas ir Dieva spēks, pestīt ikvienu, kas tic (Rom. 1,16). Tātad, mēs klausāmies Dieva Vārdu nevis kādas pavēles dēļ, bet tāpēc, ka tas ir mūsu pienākums, un arī tādēļ, ka tā ir Dieva roka, kas piedāvā žēlastību un ticību, ko Svētā Gara spēkā modina pats Vārds. Tāpat es nemāku slavināt arī kristību un tās spēku, un ticu, ka tā ir patiesa mazgāšana atdzimšanai un atjaunošanai Svētajā Garā (Tit. 3,5). Vai, kā Mazajā Katehismā saka mūsu Mārtiņš Luters⁵⁰, ka *“ticība dod grēku piedošanu, atbrīvo no nāves un velna un dod (nevis tikai apsola) mūžīgu pestīšanu.”* Ar tikpat lielu prieku es atzīstu brīnišķīgo spēku, ko sev līdzī nes Svētais Vakarēdiens, kurā Kunga miesu un asinis saņemtu ne tikai garīgi, bet arī sakramentāli, ar muti.⁵¹ Tāpēc, sirds mudināts, es iebilstu reformētajiem, kad viņi noliedz, ka šo pestīšanas ķīlu mēs saņemam viņā un maizē, ar šo vīnu un maizi. Jo tādejādi viņi mazina Vakarēdiena spēku un spēj tajā atzīt tikai vārda spēku, ko mēs saņemam arī bez sakramenta baudīšanas.

Kā es tagad ar savām lūpām un no visas sirds atkārtāju mūsu baznīcas mācību par visām šīm lietām, kādēļ man arī tikamāki Lutera raksti, kuros par tām runāts vairāk nekā kāda cita autora darbos, tā man tomēr arī jāatzīst, ka lielākā daļa cilvēku, lai gan tie saucas par evaņģēliskiem, ir pavisam citās domās un ieskatos par mūsu baznīcas mācību un ticības aplicību.

Nepieciešama skaidrība, nevis aplama palāvība

⁵⁰ Lutera “Mazais katehisms”, IV, 6.

⁵¹ Daudzi luterāņi uzskatīja, ka Jņ. 6,25-65 attiecas uz garīgu ēšanu un dzeršanu nevis uz istu ēšanu un dzeršanu, un tāpēc nav attiecināms uz Sv. Vakarēdiena sakramentu.

Cik daudzi pavisam atklāti dzīvo nekristīgu dzīvi un arī paši nenoliedz, ka viņu dzīvesveids visādā ziņā neatbilst nosacījumiem! Viņi arī turpmāk nedomā dzīvot citādi, taču, neskatoties uz to, viņiem ir stingra pārliecība, ka viņi tomēr tiks pestīti. Jautāti, ar ko pamatota šāda pārliecība, viņi atbildēs, ka pašaujas uz to, ka mēs taču netiksim pestīti sava dzīvesveida dēļ. Viņi taču ticot Kristum un liekot uz Viņu visas savas cerības. Tāpēc nevarot būt šaubu par to, ka ar šādu ticību viņi tiks pestīti. Turklāt tā ir miesīga ticības ilūzija, kuru šie cilvēki uzskata par ticību, kas atpestī (jo Dieva modināta ticība nespēj pastāvēt bez Svētā Gara, kurš taču nevar būt klāt apzinātiem un par cilvēku valdošiem grēkiem). Gūt pārliecību par pestīšanu no šādām pārliecinātu cilvēku fantāzijām, tā ir tik briesmīga sātana viltība, cik briesmīgi maldi jebkad vien var būt.

Saskanā ar Luteru ticība ir dzīva, darbīga un rosīga, un nav iespējams, ka tā kaut brīdi rimtos darīt labu

Mūsu dārgais Luters par ticību runā pavisam citādi. Priekšvārdā Vēstulei romiešiem viņš saka:⁵² "Ticība nav iedomas un fantāzijas, ko daži uzskata par ticību. Tāpēc, redzot, ka tādai ticībai neseko dzīves uzlabošanās un labi darbi, kaut gan par ticību tik daudz tiek dzirdēts un runāts, viņi krietni maldos un saka: "Ar ticību vien nepietiek, vajag darīt labus darbus, ir jāklūst dievbijīgam un svētigam." Šāda ticības izpratne ir iemesls tam, ka, klausoties evaņģēliju, cilvēki krietni maldos un pašu spēkiem rada savā sirdī pārliecību, kas saka: es ticu. To tad viņi uzskata par patiesu ticību. Bet, tā kā tā ir cilvēku izdomājums un iztēle, kas nekad neskar sirds dziļumus, tad tā arī neko nedara, un neseko nekāda uzlabošanās. Bet ticība ir dievišķs darbs mūsos, kas mūs pārmaina un atdzemina no Dieva (Jn. 1,13) un nonāvē veco Adamu. Tā veido no mums pavisam citus cilvēkus, sirdi, drosmi, prātu un spēkā un nes sev līdzī Svēto Garu. Ak, tā ir dzīva, rosīga, darbīga, šī ticība, un tāpēc nav iespējams, ka tā kaut brīdi mitētos darīt labu. Ticība arī nejautā, vai ir jādara labi darbi, bet ir tos jau izdarījusi un vienmēr dara."

Neminēsim vairs citas vietas, kurās Luters runā līdzīgā veidā. Palasīsim kaut vai tikai grāmatu "Kirchenpostille (Sommerpostille)" [svētrunu

⁵² WA, VII, 9; 10.

krājums]⁵³. Tur viņš īpaši uzsvērti apraksta dievišķu un cilvēcisku ticību un nostāda tās vienu otrai pretī. Tātad, ir tā, ka cilvēkos, kas dzīvo savos grēkos, ir tiem pakļāvušies un kuros tādēļ nav vietas Svētajam Garam un tātad arī īstai ticībai, nevar būt citas ticības kā tikai šādi cilvēku maldi, kas tiek turēti par ticību. Bet cik daudz ir šādu cilvēku?

Vai sprediķa klausīšanās, grēksūdze un piedalīšanās Vakarēdienā ir visa kristietība?

Ikdienas pieredzē mēs gūstam pārliecību, ka daudz ir to, kas domā, ka visa kristietība satāv no tā, ka viņi ir kristīti, sprediķos klausās Dieva Vārdu, sūdz grēkus, saņem grēkatlaidi un iet pie Svētā Vakarēdiena, un ka viņi ar to ir pietiekoši kalpojuši Dievam. Lai arī ko justu sirds, šādi kalpojot, augļi tomēr neseko. Pietiekot taču, ka viņu dzīvesveids ir tāds, ka valdītāji tajā neatrod nekādus pārkāpumus. Šādu cilvēku iedomas apraksta Johans Arnsts grāmatā "Patiesā kristietība" [*Wahres Christentum*] (II, 4)⁵⁴: "Es esmu kristīts kā kristietis; man ir tīrs Dieva Vārds, ko klausos; Vakarēdienā es saņemu Svēto Sakramentu; es atzīstu un ticu saskaņā ar visiem kristīgās ticības artikuliem. Tāpēc man nekā nevar trūkt. Dievam ir jābūt apmierinātam ar manu darbību, un man jātiek pestītam. Tā tagad spriež visa pasaule un domā, ka ar to [šādu ārēju darbību dēļ] viņi ir taisni." Turpat⁵⁵ var lasīt arī [Johana Arndta] atbildi. Bet ar to [tādiem ieskatiem] šādi aqli cilvēki pilnīgi apvērs otrādi Dieva svēto nodomu. Dievs tev, protams, ir devis kristību, un tu driksti tapt kristīts tikai vienu reizi. Bet Viņš ir slēdzis ar tevi derību, kas no Viņa puses ir zēlastības derība. Un tā tev ir jāuztur visu savu dzīvi, lai tad arī no tavas puses tā ir ticības un labas sirdsapziņas derība. Un tu velti uzticies savai kristībai un tajā apsolītajai pestīšanas zēlastībai, ja tā arī no tavas puses nav ticības un labas sirdsapziņas derība un ja tu noklidis tūdaļ atkal neatgriezies, sirsniņā grēknožēlā šķīstoties no sava ļaunuma. Tātad, ja gribi, lai tava kristība ir derīga, tev jāpaliek tai uzticīgam visu savu mūžu.

⁵³ Vēlāk, 1700. g., pats Špēners sagatavoja publicēšanai Lutera *Kirchenpostille* izdevumu. Skat. WA, 22.

⁵⁴ Johann Arndt *Wahres Christentum*, II, IV, 3.

⁵⁵ Ibid.

Bez tam tu klausies Dieva Vārdu. Tas ir labi darīts. Bet ar to vien nepietiek, ka tava auss to dzird. Vai tu ļauj Dieva Vārdam iespieties tava sirdī, lai šī debesu barība tev dāvātu dzīvību un spēku? Vai, gluži otrādi, tas pa vienu ausi ieiet un pa otru iziet? Lk. 11,28 Kungs saka: “*Svētīgi ir tie, kas Dieva vārdu dzird un pasargā.*” Taču, ja tu nepielieto saņemto žēlastību, tad klausīšanās vien nedara svētīgu, bet tikai palielina tavu postu [*Verdamnis*]. Bet, ak, cik daudz ir tādu, kuri nevar sacīt, ka Dieva Vārds pie viņiem nes augļus un kuri tomēr domā, ka dzīvo tādā paklausībā un kalpošanā Dievam, kas dara viņus svētīgus!

Grēksūdze un grēkatlaide nedarbojas automātiski

Arī grēksūdzi un grēkatlaidi mēs uzskatām par spēcīgu evaņģēliska iepriecinājuma un grēku piedošanas līdzekli. Taču tas attiecas tikai uz ticīgajiem. Tad kāpēc tām [šīm darbībām] uzticas tik daudzi, kuros mēs neatrodam ne kripatiņas no tās patiesās ticības, par kuru rakstijām iepriekš? Viņi sūdz grēkus un saņem grēkatlaidi, kaut arī nemitīgi dzīvo bez patiesas grēknožēlas. Un tomēr viņi uzskata, ka viņu grēksūdze un saņemtā grēkatlaide ir derīga. Arī par Vakarēdienu pārāk daudz cilvēku domā, ka galvenais ir bieža šīs svētās darbības veikšana. Taču reti kādam rūp, vai ar to tiek stiprināta viņa garīgā dzīve, vai viņš ar sirdi, muti un savu sekošanu pasludina Kunga nāvi, vai Kungs darbojas un valda viņa dzīvē, vai arī viņš savu veco Adamu atstāj tā tronī. Tas taču nenozīmē, ka mēs nemanot atkal ieviešam maldus, kuros nosodām pāvestiešus, proti, izpratni par Sakramentu kā par *opus operatum* [*opus operatum*: iedarbīgs, automātiski pielietojot, izpildot darbību].

Nav vainīga mūsu Baznīcas mācība

Te nav vainīga mūsu baznīcas mācība, kas dedzīgi iebilst pret šādiem ieskatiem, bet gan cilvēku ļaunums un sātana viltus. Tas [šis viltus] mēģina pārvērst izpratni par Dieva pestīšanas līdzekļiem aplamā pārliecībā un tādējādi gatavo ceļu pazudināšanai. Tam būtu jārosina daudzi mācītāji ar īpašu centību vērsties pret šādu pārliecību un aplamām iedomām, viņiem jāatver ļaudīm acis. Ar savu nostāju mācītāji daudzus varētu uzmodināt no miega un izraut no pazušanas.

Šādā stāvoklī mēs diemžēl ar skumjām acīm raugāties uz mūsu evaņģēliskās baznīcas ārējo veidolu, kura taču ir patiesā baznīca, tīra savā mācībā.

Lielākais kavēklis jūdu atgriešanai ir kristieši

Kristiešu dzīvesveids ir piedauzība visupirms jūdiem, kas dzīvo starp mums, jo tas stiprina jūdu neticību un pat mudina viņus zaimot Kunga vārdu.

Jo viņi nespēj ticēt tādai varbūtībai, ka mēs uzskatām Kristu par patiesu Dievu, ja pat nepildām Viņa pavēles. Tāpat, ja jūdi spriež par Kristu un Viņa mācību pēc mūsu dzīvesveida, tad viņiem jādomā, ka Jēzus nav bijis nekāds labs cilvēks. Mēs vienkārši nevaram noliegt, ka kristiešu dzīvesveids ir bijis būtisks jūdu līdzšinējās nocietināšanās iemesls un kavēklis viņu atgriešanai, mūsu apgrēcība pie šiem nabaga cilvēkiem. Par to citu starpā skuma arī cienījamais Štrasburgas un pēc tam Rostokas profesors Dr. Johans Georgs Dorše, kura vārdi neatstāj vienaldzīgu: *“Kā kādreiz jūdi gribēja aizkavēt evaņģēlija pasludināšanu pagāniem, tā tagad dara kristieši, jo tā vietā, ka kristiešiem taču patiesībā būtu jānes un jāsludina pestīšana, viņi to ir ne tikai atmetuši paši, bet kavē arī jūdus un citus neticīgos to saņemt. Kristieši ir aizskērsojuši šiem cilvēkiem ceļu uz pestīšanu ar saviem ļaunajiem darbiem, bezdievību, liekulību, netaisnību, krāpšanos, nežēlīgiem un baismīgiem kariem, bet visvairāk ar to, ka diemžēl ir saplošījuši brālīgās mīlestības svēto vienību. Bet ja nu tieši kristiešu vidū visstiprāk valda šis lietas, kurām nav pilnīgi nekā kopīga ar glābjošo ticību, tad kurš gan vēl varētu rūgti apraudāt mūsu baznīcas postā nonākušo, bīstamo un izmisuma pilno stāvokli? Kurš gan šaubīsies, ka mūsdienās dzīvojam pēdējos un patiesi grūtos laikos? Kurš gan nepieskaitīs vairumu no cilvēkiem, kas nes kristieša vārdu, to skaitam, kurus*

viņu neticības dēļ būtu jāsatric Dieva bargajā tiesā? Jo kas gan cits ir bezdievīgā un nekrietnā to kristiešu dzīve kuri pienem dievbijību tikai ārēji, bet nepienem tās spēku un, launprātīgi izmantojot Dieva iecietību un laipnību, krāj dusmas kā kādu dārgumu ja ne liecība un publisks pierādījums viņu launajai neticībai?"

Vai šī situācija ir luteriskās Reformācijas nopelns?

[Tāpat kā jūdi] mūs nosoda arī dažādie maldu mācību piekritēji un par visiem vairāk pret mums naidīgi noskaņotie pāvestieši, kuri nevar vien beigt dīzoties, itin kā tas [šis evaņģēlisko kristiešu dzīves veids] būtu evaņģēliskās mācības un Lutera Reformācijas galarezultāts. Savu apsūdzību viņi ir izteikuši publiskos rakstos, un, protams, ka dievbijīgi mācītāji jau sen ir atspēkojuši viņu iebildumus (kā vēl nesen pretinieku mutes aizbāzis mans Kungā mīļotais draugs un brālis Dr. Vilhelms Ceša kungs savā aizstāvības darbā pret P. Kasparu Sevensternu, 2. daļa; 5. nod.; 2. paragrāfs; 940. lpp.)⁵⁶. Tomēr arvien no jauna viņi atkārtoti savu apsūdzību, lai maldinātu ticībā vājos luterāņus un lai savos ļaudis [Romā baznīcai piederīgajos] stiprinātu nepatiku pret mūsu konfesiju.

Bez tam ir arī daudzi citi, arī pret mums labvēlīgi noskaņoti cilvēki, kuri [mūsu baznīcas stāvokļa dēļ] sākuši domāt: mēs vēl atrodamies Bābelē tāpat kā Romas baznīca un nevaram lielities, ka esam noskīrušies no tās. Un vienīgi Dievs zina, ar kādām skumjām dievbijīgie uzlūko šo bēdīgo stāvokli un ar cik daudzām nopūtām un asarām viņi apraud Jāzēpa [nama] bojā eju,⁵⁷ ka, to redzēdami, viņi tomēr neatrod nekādu atrisinājumu un saprot, ka stāvoklis gandrīz arvien vēl pasliktinās. Ak, cik bieži kā savus viņi izjūt Dāvida vārdus (Ps. 119,53; 136; 139; 158 panti): *"Pret bezdieviem mani pārņem dusmas, ka tie atstāj Tavus baušļus. Asaru upes izplūst no manām acīm, tādēļ ka cilvēki netur Tavus baušļus. Mani nomāc dusmas tādēļ, ka mani pretinieki aizmirst*

⁵⁶ Wilhelm Zesch "Einfaltige Antwort auf die furgelegte Glaubens-frag: Ob die Evangelische ... Kirche ... sey die wahre Apostolisch Catholisch oder Christliche Kirche verteidiget wider P. Caspar Sevenstern der Jesuitischen Societat Priester" (Frankfurte, 1673). Cešs, (1629-1682) bija Vertheimas superintendents.

⁵⁷ Sal. Am. 6,6.

Tavus vārdus. Man sāp, kad es redzu atkritējus, ka tie netur Tavus vārdus."

Tā kā šāds posts neizsakāmi skumdina dievbijīgo sirdis, tad viņi nevar īpaši priecāties par ārēji mierīgo labklājību, ar ko Dievs viņus svētījis. Un, ja nebūtu Dieva stiprās rokas, kas viņus uztur un nodrošina Dieva tuvumu pat tad, kad viņi neredz vispārēju [situācijas] uzlabošanos, tad viņiem klātos tāpat kā Baruham (Jer. 45,3): viņi, protams, nogrimtu bēdās.

Par mums šaubās arī savā Baznīcā vilušies katoļi

Tas [evņģēliskās baznīcas posts] arī ir galvenais šķērslis daudziem patiesiem cilvēkiem, kas pieder citām, ticības maldos esošām draudzēm, īpaši tiem, kuri pieder Romas katoļu baznīcai un labprāt gribētu pievērsties mums. Bet arī viņi saskata šīs nejēdzības [Greuel]. (Turklāt, lai arī cik neticami tas šķiet, Romas baznīcā ir kāds skaits cilvēku, kuri patiešām uzskata pāvestu un viņa krēslu par Dieva sludināto antikristu un tāpēc reizēm izplūst skumjās zēlabās.) Viņi būtu pilnīgi gatavi ar prieku pievienoties patiesai, acīm redzamai kristīgai draudzei, jo savā baznīcā redz maldus un nejēdzības. Bet, redzot to pašu stāvokli arī mūsu baznīcā, viņi nonāk pie slēdziena, ka uz zemes nav nevienas skaidras baznīcas, ka Dieva bērni vēl atrodas Babilonas gūstā, ka viņiem ar pacietību jāgaida no Dieva glābšana un ka šādā Babilonas gūstā viņiem jākalpo Dievam ar bailēm un trīcēšanu, ar nopūtām un izvairoties no pašiem rupjākajiem netikumiem.

Viņi neredz citu iespēju un, tāpat, pastāvīgi dzīvo savas sirds bailēs un nemierā. Un, tāpat kā paši savu, arī mūsu baznīcu viņi neuzskata par patiesu baznīcu, bet gan tās abas par Babilonas mistrojumu, kur viena nav daudz labāka par otru un tāpēc nebūtu vērts pāriet no vienas baznīcas uz otru. Jo viņi neredz mūsu baznīcu citādu kā vienīgi tādu, kāda tā viņiem atklājas. Daudziem pat nav pazīstama mūsu mācība. Bet kuram tā ir pazīstama, tas uzskata par piedauzīgu tādu dzīvi, kas tai [mācībai] neseko, un mācību vienīgi par tukšu izrunāšanos, jo Dieva valstība nepastāv vārdos, bet spēkā. To viņi grib redzēt.

Ar teikto mēs neattaisnojam tos, kuri vilcinās

Protams, mēs nevaram attaisnot šādus cilvēkus. Viņiem var būt pietiekoša izdevība iepazīt mūsu baznīcas mācību, lai secinātu, ka tā saskan ar Dieva

Vārdu, kamēr viņu baznīca to apstrīd. Tad viņi savā sirdsapziņā būtu saistīti un viņiem būtu pienākums pievienoties vismaz mācībā tīrai baznīcai. Jo, pamatojoties uz Dieva apsolījumu (Jes. 55,5), viņi varētu būt droši, ka te sastaps arī patiesus dievbijīgus Dieva bērņus. Un viņiem nevajadzētu ar savu ticības apliecību piebalsot maldiem vai šos maldus īstenot darbos. Arī dievkalpojums viņi nebūtu līdzdalīgi elkkalpībā vai citos tamlīdzīgos grēkos. Un, ja arī viņiem visapkārt būtu jāredz daudzas piedauzības, viņi tomēr varētu uzturēt sevi tīrus.

Tātad, tas iet pārāk tālu, ja mūsu baznīcu tās netikumumu dēļ pieskaita Babilonai. Kas ir garīgā Bābele, to mums nevar prādīt neviens cits kā vienīgi Svētais Gars. Atkl. (18,5; 9; 18), izmantodams (apustuļa) Jāņa roku, Viņš Bābeli raksturojis tik skaidri, ka pat ar puspievērtām acīm tā jāsavimē: tā nevar būt nekas cits kā vienīgi Roma, lielā pilsēta, kurai bija vara un, proti, tās garīgajai valdībai, pār ķēniņiem virs zemes. Pēc tam kad tā zaudējusi laicīgo noteikšanu pār pasauli, tā to meklē garīgajā. Mums nav tādas varas, lai pašu spēkiem atpazītu garīgo Bābeli. Tas iespējams vienīgi Rakstu vadībā.

Mēs pateicamies, ka ar Reformāciju esam atbrīvoti no Babilonas gūsta

Tātad, Bābelei nevar piederēt neviena draudze, kas noraida Bābeli un tās valdīšanu, it nemaz nepakļaujas tās gribai un neļauj tai valdīt pār sevi, kaut arī šai draudzei pašai būtu trūkumi un kaut kas no Bābelē pieņemtajām paražām. Mums ir bagātīgi jāpateicas Dievam par Viņa milestības darbiem, ka ar svētīgo Reformācijas darbu Viņš mūs izvedis no Romas-Babilonas gūsta un iecēlis svētīgā brīvībā. (Kā kādreiz jūdus augstā priestera Jozuas un valdnieka Zerubābela vadībā ar Kīra izdoto ediktu.)⁵⁸ Bet kā tas notika ar tā laika jūdiem, tā gandrīz ir iznācis arī ar mums. Jūdi gan atgriezās dzimtenē, atjaunoja savu atgūto pilsētu un valsti un otrajā gadā tika likti pamati Dieva namam, taču bija pretinieki, kas stājās jūdiem ceļā un panāca no ķēniņa Artakserksa pretēju pavēli, ka atjaunošana jāpārtrauc līdz ķēniņa Dārija otrajam valdīšanas gadam.⁵⁹ Tam pievienojās jūdu

⁵⁸ Sal. 2. Laiku 36,22-23; Ezra 1,3.

⁵⁹ Sal. Ezra 4.

lielā nevērība, tā ka viņi bija apmierināti ar to, ka ir atbrīvoti no Bābeles un ka atkal kaut cik iespējama dievkalpošana. Viņos nebija dedzības savest to kādreizējā istajā kārtībā. Viņi baudīja laicīgu mieru un labklājību. Tādēļ, ka šī tauta sacīja (Hag. 1, 2-4): *“Vēl nav pienācis laiks no jauna celt tā Kunga namu,”* Kungs uzrunāja viņus ar pravieša Hagaja muti: *“Vai tad jums ir pienācis laiks, lai jūs dzīvotu ar ciedru koku plāksnēm grezni izrotātos namos, bet šim namam ir jāstāv drupās pamestam?”* Tā jūdi gan bija brīvi no gūsta, bet viņu garīgais un laicīgais stāvoklis vēl nepavisan nebija tāds, kādam tam būtu jābūt.

Ar Evanģēlisko baznīcu ir kā ar jūdiem pēc atgriešanās no Babilonas

Viņi vēl netika vaļā no necieņas pret Dieva namu, pie kuras viņi bija pieraduši Bābelē. Iespējams, ka pēc atgriešanās garīgā situācija nepavisam nebija daudz labāka kā gūstā. Līdz beidzot, pateicoties nopietnai Hagajas un Caharijas pamācībai, Zerubābela un Jozuas uzraudzībā templis tika pabeigts.⁶⁰ Tomēr ar to vēl nebija paveikts viss, kam vajadzēja notikt, nedz atjaunots tas, ko kādreiz bija nopostījis Bābeles ķēniņš. Vispirms vajadzēja nākt rakstu mācītājam Ezram un labu laiku pēc viņa Nehemijam, kuri daudz paveica baznīcas izveidē, pilsētas mūru atjaunošanā un politiskā stāvokļa sakārtošanā. Par to var lasīt Ezras un Nehemijas grāmatā. Tur var atrast daudz ko tādu, kas der arī mūsu laikos. Tā, piemēram, no fakta, ka vēl ilgi jūdu dzīve Jeruzālemē nebija tādā stāvoklī, kādā tai būtu bijis jābūt, tomēr nevaram secināt, ka mēs esam palikuši Babilonas gūstā, ja mūsu baznīcas nepilnīgā stāvokļa dēļ mūs atkal izraida uz Bābeli tie, kuri ir nepateicīgi par Dieva labo [reformācijas] darbu.

Mēs tomēr neapstājamies pie nederīgas sūdzēšanās

Jūdiem, zināms, nebija jāuzskata par pietiekošu tas, ka viņi bija varējuši iziet no Babilonas. Pēc tam viņiem vajadzēja tiekties pēc Kunga nama un viņu skaisto dievkalpojumu atjaunošanas. Tāpēc arī mēs nedrīkstam apstāties pie tā vien, ka zinām: mēs esam izgājuši no Bābeles [Romas baznīcas]. Gluži otrādi mums rūpīgi jāpūlas izlabot vēl esošos trūkumus.

⁶⁰ Sal. Hag. 1,7-15; Ezra 1,2.

Tas ir tas, pēc kā zēlojoties tiecas Dieva cilvēki, kuri nopūšas par mūsu bēdīgo stāvokli, proti, pēc tā, lai mēs pamudinātu viens otru un lai Kunga darbs tiktu darīts nopietnāk nekā tas, piemēram, noticis līdz šim. Tādējādi mēs atbildam to pārliecināto cilvēku iebildumiem, kuri domā, ka šādas mūsu baznīcas kļūdas un negodu mums nevajadzētu nest atklātībā. Tad tās paliktu apslēptas mūsu pretiniekiem, viņi tās nepamanītu. (..) Taču Dieva cilvēku žēlabas, kā to redz pats Siržu Pazinējs, neparādās aiz kādiem citiem nodomiem vai interesēm kā vienīgi aiz sirsnīgas mīlestības un dedzības Dieva goda labad. Mēs nozēlojam to, kas ir pret Dieva godu, un ilgojamies, kaut jel kāds justos rosināts šo lietu ņemt nopietnāk. Tā taču ir vienīgi mīlestība, ja es atsedzu bīstamas vainas, lai tās parādītu tiem, kam tās jādziedina.

Mēs atsedzam tikai to, kas jau diemžēl tāpat redzams, un neminam nevienu tādu trūkumu, kas nebūtu saskatāms. Ir veltīgi mēģināt [baznīcas] trūkumus apslēpt pretinieku priekšā. Vai mēs uzskatām, ka pretinieku dēļ mums tie būtu jātur slepenībā? Tad mēs glaimotu sev, ja domātu, ka saskatām tos labāk nekā viņi. Ienaidniekam ir lūša acis, un tas redz to, ko cits pie sevis paša nepamana. Cenšoties apslēpt trūkumus, ko pretinieki jau sen pamanījuši, mēs neko neiegūstam. Mēs saņemtu vēl vairāk pārmetumu, ja gribētu tos vēl aizstāvēt. Bet tur, kur mēs kļūdas atzīstam un no sirds apliecinām nepatiku pret tām, kļūst skaidrāk redzams, ka tajās nav vainojama visa baznīca.

*Daudzas mūsu kļūdas esam mantojuši
no Katolu baznīcas*

Šādus trūkumus mēs uzrādām neminstinoties, jo citādi nevaram pierādīt, ka tie neizriet no mūsu reliģijas itin kā būtu saindēta arī visa sirds (kā to domā pretējā puse). Vaina slēpjas vienīgi baznīcas locekļos un ir ārēja. Tādējādi, it īpaši Romas katoļu baznīcai, nav tiesību mūsu ārējos defektus, kurus paši atzīstam, izmantot savā labā. (..) Vēl vairāk, mēs pamatoti varam lielu daļu to kļūdu, kuras vēl sastopamas mūsu baznīcā, piešķirt Romas baznīcai. Tās mantotas no Romas baznīcas un sastopamas pie viņiem līdzīgā vai citā un vēl daudz ļaunākā veidā.

Taču šobrīd gan Dieva godam, gan mīlestībai uz baznīcu vajadzētu mums būt par mudinājumu uzlabot baznīcas stāvokli, piepildīt dievbijīgu siržu

ilgas un atvērt vēl plašāk maldos esošajiem vārtus uz patiesības atzišanu. Tāpēc ir nepieciešams vēl rūpīgāk pārdomāt visas šīs kaites un nepievērt acis iepretim mūsu pašu trūkumiem, kad pretiniekam arī bez mūsu norādīšanas tie paši par sevi pietiekami skaidri redzami. Jo, kurš no mums pieder Kungam, tam arī jāpieliek palīdzīga roka, cik vien labi viņš to var. Tā ir lieta, kas attiecas uz mums visiem.

2. Dieva apsoliņums Baznīcas nākotnei

Ko Dievs mums ir apsoliņis Baznīcas nākotnei?

Labāku stāvokli Īsraēla atgriešanās!

Ja skatāmies Svētajos Rakstos, tad mums nav jāšaubās, ka Dievs savai Baznīcai šeit uz zemes ir apsoliņis vēl labāku stāvokli. Mums ir, pirmkārt, Pāvila lieliskais pravietojums un viņa atklātais noslēpums (Rom. 11,25-26): Pēc tam kad pagāni [latv. B-ē: pasaules tautas] pilnībā ir iegājuši, visam Īsraēlam jāklūst pestītam, tātad, ja arī ne visam Īsraēlam, tomēr lielai daļai nocietināto jūdu jātop atgrieztai pie Kunga. Uz to daudzviet norāda arī pravieši Vecajā Derībā (Hoz. 3,4.-5.) - [kā redzams], ja tos pareizi pētām. Ne tikai baznīcas tēvi, arī svarīgākajiem mūsu Baznīcas skolotājiem šis noslēpums ir pazīstams no šīs [pieminētās] apustuļa [rakstu] vietas. Mēs, protams, neslēpjam, ka līdzās mūsu citādi cienījamam skolotājam Dr. Mārtiņam Luteram dažādi mūsējie arī godājami doktori ir gribējuši apšaubīt, ka Pāvils to domājis neņemot vērā burtisko tekstu. Viņi uzskata, ka šis apsoliņums jau esot pietiekami izpildīts ar apustuļu līdz šim atgrieztajiem jūdiem. Mēs negribam šo domu arī nopelt (gan zinot to, ka, pirms pravietojums piepildīts, var gadīties, ka arī apgaismotajiem ļaudīm trūkst pareizas pravietojuma sapratnes). Taču mēs arī nevaram ļaut sevi novirzīt no burta, ar ko jauki saskan viss pauliniskā konteksta [t.i., visa teksta kopsakarības] nodoms. Mēs arī nedomājam, ka mums to kāds varētu ņemt ļaunā.

Pāvesta Romas sagaidāmā dziļākā krišana

Turklāt mums ir sagaidāma vēl lielāka pāpiskās Romas krišana. Jo, lai gan viņam jau manāmu triecienu ir devis mūsu kungs Luters, viņa garīgā vara vēl tomēr ir daudz par lielu, lai varētu sacīt, ka pravietojums (Atkl. 18. un 19. nodaļas) pilnībā

piepildīts, ja ņem vērā to, ar cik noteiktiem vārdiem šajā vietā Svētais Gars to apraksta.

No jūdiem un pagāniem kādreiz sapulcētā baznīca

Tagad, sekojot šim abām daļām, es neredzu, kā varētu šaubīties par to, ka visa istā Baznīca tiks izveidota vēl svētākā un dievišķākā stāvoklī nekā tā ir tagad, tā ka tās svētīgā atgriešanās vienlaikus kļūtu tās atgriešanās līdzeklis: vismaz jānovērs šīs atgriešanās šķērslis, ko palīdzēja izraisīt kā mēs to redzējam iepriekš līdzšinējās nebūšanas. Vai arī [otrkārt], ja Dievs to atgriez savā spēkā tādā veidā, kādu mēs vēl nevaram paredzēt tad jādomā, ka tādas jaunatgrieztās tautas piemērs radīs manāmas pārmaiņas un uzlabojumu mūsu Baznīcā, jo, neapšaubāmi, parādīsies tieši tā dedzība, kas bija redzama pirmajos no pagāniem atgrieztajos kristiešos. Tādēļ var cerēt, ka ar svētīgu centību un vienlaikus ar sacensību - visa no jūdiem un pagāniem [citām tautām] sapulcētā Baznīca kalpos Dievam vienā ticībā, tā kalpos, lai nestu bagātīgus augļus un lielismotu viens otru.

Tas izšķirošā mērā tiks veicināts tad, ja tiks novērstas antikristīgās Romas nebūšanas un ja tie, kuri tagad dzīvo zem šīs smagās tirānijas un ilgojas pēc atsvabināšanas, nezinot, kur viņiem vērsties - kā tas bija pirms tam, pirms Lutera - (no kuriem šad tad daži, īpaši klosteros) būs brīvi no savām saitēm un ar prieku tiks vesti pie evaņģēlija brīvības, kas gaišāk atmirdzēs viņu acīs. Ja nu Dievs to mums ir apsolījis, tad ir nepieciešams, ka savā laikā seko arī [ši apsolījuma] piepildījums. Jo nevienam Kunga vārdam nav jāpazūd vai jāpaliek bez piepildījuma. Mēs ceram uz šādu piepildījumu. Un tomēr nepietiek, ka mēs to tikai gaidām līdzīgi tiem, kurus Sālamans sauc par ķeķiem - ka nomirstam kopā ar vēlmi to sagaidīt. Mēs nedrīkstam neizmantot izdevību piedalīties jūdu atgriešanās darbā un pāvestības garīgā vājināšanā, kā arī mūsu Baznīcas uzlabošanā, cik vien mums tas iespējams. Arī tad, ja būtu redzams, ka mēs šo mērķi pilnīgi un pavisam sasniegt nevaram.

Rakstos pravietotais piepildīsies

Nav šaubu, ka Dieva griba īstenojas arī bez mums, vai mēs ar to samierināties vai ne. Rakstos atklātais piepildīsies. Taču mums jādombā par to, ko Mardohajs ir licis sacīt savai māsiņai Esteri (Est. 4,14): "Ja tu tiešām cietīsi klusu šajā laikā, tad

atbrīvošana un glābšana jūdiem var rasties no kādas citas puses, bet tu un tava dzimta aizies bojā." Tas attiecas arī uz mums. Ja mēs, kam Dievs ar Lutera kalpošanu ir atkal dāvinājis gaišo evaņģēlija gaismu, esam gausi darīt to, kas ir mūsu amats, tad Dievs sev dabūs palīdzību citur un glābs savu godu. Bet tas nenotiek bez smaga soda par mūsu nevēribu, jo mēs arī bez tā savas lielās nepateicības dēļ tūkstoškārt esam pelnījuši, ka Dievs mums atņem šo gaismu un ar to iet pie citiem.

Seit man jācītē izcilā teologa Erasma Sarcerija, kurš labāk nekā citi izprata Baznīcas labklājību, dedzīgās zēlabas, ko viņš izsaka savā grāmatā "Par līdzekļiem un ceļiem, kā veicināt un saņemt īsto un patieso reliģiju" (*Von Mitteln und Wegen, die rechte und wahre Religion zu befördern und zu erhalten* S.44. au.b): "Kur Dieva vārds zūd, tur reizē zūd arī visa istā un patiesā reliģija. Kur tā zūd, tur neviens nevar un nespēj tikt pestīts. Ja grib salīdzināt mūsu grēkus, mūsu nekrietno, bezdievīgo, apkaunojošo un negoda pilno dzīvi, pat noziegumus un pārgalvības, ar jūdu un mūsu senču ļaunprātībām, tad es domāju, mēs nebūsim tālu viens no otra. Tā ir mana pārlicība, ka istā un patiesā reliģija nevar pie mums pastāvēt mūsu velnišķīgās, epikūriskās un sardanapāliskās tukšās un nekārtīgās dzīves dēļ.

Vai tas nav posts, ka mēs, aklie un nocietinātie vācieši, atraidām īsto un patieso reliģiju ar mūsu nesaprātīgumu, ar nekārtīgo dzīvi! Neviens nedomā par to, lai labotos! Grēkošana ir kaut kas cilvēcis. Taču velns pats negrib paciest, ka grēku soda. Jo vēl ir liela cerība tur, kur grēko, bet tomēr ir ar mieru izciest sodu par to. No tā man jāsecina, ka šajā gadījumā būtu bijis vislabāk ar īsto un patieso reliģiju. Es diemžēl baidos, ka tas, ka evaņģēlijs vēl tiek sludināts, notiek vairāk mums par liecību, nekā labošanai. Kā to arī Kristus ir sacījis (Mt. 24,14): Un šis valstības evaņģēlijs tiks sludināts pēdējās dienās par liecību (jo viņš runā par šiem pēdējiem laikiem).

Un, ja notiktu, kā Kristus tālāk pravieto (Bet vai Cilvēka Dēls, kad tas nāks, atradīs ticību virs zemes? [Lk. 18,8]), tad būs tā, ka neviens vairs neievēros audzināšanu un disciplīnu. Tad notiek tā lai Dievs mums ir zēlīgs ka katrs mums, nabaga spredikotājiem, liek mācīt un kliegt: nozēlojiet grēkus un atgriezieties. Un katrs tomēr dara to, ko grib. Priekšniecība nedara neko disciplīnas labā, un padotie to negrib. Daži uzticīgie spredikotāji to [disciplīnu]

labprāt grib uzlabot, bet tas viņiem nav iespējams tādas sapostītas un nekrietnas dzīves apstākļos. Vēl viņiem jāmēģina darīt viss iespējamais, tāpēc, lai lietu neaizlaistu postā. Tad lai palīdz tiem, kas to grib. Kādu istu un patiesu reliģiju mēs vēlamies, tādas mēs arī meklējam līdzekļus un ceļus, kā to saglabāt. Es nezīnu padomu, un, ja arī es to zinātu, neviens tam nesekotu. Man jāpieredz savu acu priekšā un varbūt arī vēl jāpiedzīvo (ko es patiesām nevēlos), ka mūsu mīļajai reliģijai, mūsu grēku un noziegumu dēļ, zaudējot Dieva žēlastību, atkal jāiet bojā, tāpat kā tā no Dieva žēlastības pie mums ir nākusi.”

Ja šim mīļajam vīram jau vairāk nekā pirms simt gadiem bija jāsajūt šādas rūpes, tad mums pie kuriem nekas nav uzlabojies nav mazāk jābaidās, tāpēc ka dusmas ir arvien vairāk un vairāk uzkrātas: vai mēs netiekam pamesti un citi atgriezti? Mums ir pietiekami daudz iemeslu, lai nejustos droši, bet lai uzmanītu sevi pašus un neko [svarīgu] neatstātu novārtā, lai mūsu Baznīca tomēr varētu tikt pacelta citā un labākā stāvoklī.

Kristīgā pilnība, un ko ar to jāsaprot

Šeit neviens nedrīkst domāt, ka mēs būtu nodomājuši un prasītu par daudz. Mēs taču nedzīvojam Platona republikā (utopiskā valstī), un neesot iespējams, ka viss būtu tādā pilnībā un pēc likuma. Tādēļ laika ļaunums būtu vairāk jāpanes ar līdzcietību, nevis par to ar nepatiku jāžēlojas. Ja gribot meklēt pilnību, tad esot no šīs dzīves jāpārceļas viņpasaulē, tad varēšot piedzīvot pilnību ātrāk, uz kaut ko neesot jācer.

Tiem, kas tā iebilst, es atbildu: pirmkārt, nav aizliegts pilnību meklēt, tieši otrādi, mēs tiekam skubināti uz to. Un vai tad to nebūtu jāvēlas sasniegt? Taču, no otras puses, es šeit labprāt atzīstu, ka mēs šeit šajā dzīvē to nepaveiksim. Jo kristietis tālāk tiek, jo vairāk viņš redz, kā viņam trūkst. Tātad tālāk no pilnības iedomas viņš atradiesies tad, kad viņš pēc tās visvairāk tieksies. Mēs taču arī redzam, ka vispārīgi tie, kas studijās ir tikuši vistālāk, daudz mazāk sevi uzskata par izglītotiem (mācītiem) nekā citi, kuri tikai kopš kāda pusgada sākuši ieskatīties grāmatās. Jo ilgāk, jo vairāk tie atzīst, kas pieder pie patiesām zināšanām. Pirms tam viņi to vēl nebija sapratuši. Tātad daudz vairāk ir jā rūpējas par iesācējiem, kuri domā, ka ir pilnīgi, nekā par pārējiem, kuri ap zināšanām ir jau

diezgan nopūlējušies. Protams, mēs šajā dzīvē nekad nesasniesim tādu pilnības pakāpi, ka neko vairāk tur nevarētu pielikt klāt. Un tomēr mums ir pienākums sasniegt noteiktas pilnības pakāpi.

Uz katru kristieti attiecas tas, ko Pāvils saka (2. Kor. 13,11): "*Beidzot [miļie] brāļi, esiet liksmi, topiet pilnīgi*", un (9. pants): "*to mēs arī izlūdzamies, ka jūs topat pilnīgi*", (Kolos. 1,18): "*Vīnu [Kristu] mēs sludinām, paskubinādami ik vienu cilvēku darīt pilnīgu Kristū*"; (2. Timot. 3,17): "*Lai Dieva cilvēks būtu pilnīgs, sagatavots katram labam darbam*"; (Filip. 3,15): "*Visi, kas esam pilnīgi, turēsim tādas domas*", (lai gan Pāvils par augstāku un šeit neiespējamu pakāpi iepriekš (12. pants) saka: "*Nevis, ka es to jau būtu saņēmis vai jau būtu pilnīgs*"). Tātad arī mēs varam sacīt, ka tas attiecas uz visu baznīcu lai tā kļūst aizvien pilnīgāka - un pie visiem, tātad arī pie katra atsevišķi, notiek tas, ko Pāvils vēl saka (Efez. 4,13): "*Līdz kamēr mēs visi sasniegsim vienību Dieva Dēla ticībā un atzinā, īsto vīra briedumu, Kristus dzīvenuma pilnības mēru.*"

Bet šo pilnību, ko mēs pieprasām no baznīcas, mēs nepaplašinām līdz tam, ka neviens vienīgs liekulis tajā vairs nebūtu. Mēs zinām visai labi, ka kviešu lauks nekad tik tīrs netiek sakopts, ka tajā neatrastos neviena vienīga nezāle. Runa ir par to, lai baznīca būtu brīva no acimredzamām nebūšanām un lai neviens ar tām saistītais bez pienācīgas atmaksas ieskaitot beigu beigās arī izslēgšanu netiktu tajā ielaists, un lai tās patiesie locekļi tiktu bagātīgi papildīti ar daudziem augļiem. Un, proti, tā, ka nezāle vairs neapklātu kviešus un nedarītu tos neredzamus, kā tas tagad diemžēl tik bieži notiek, bet ka otrādi lai kvieši aplāj nezāli tā, ka tā īpaši nav redzama.

Baznīcas piemērs pirmajos gadsimtos

Ja arī to gribētu uzskatīt par neiespējamu, tad es minēšu piemēru: pirmā Kristīgā Baznīca. Kas tur ir bijis iespējams, tas nevar būt pilnīgi neiespējams. Baznīcas vēsture apliecina, ka pirmā Kristīgā baznīca ir bijusi tādā svētlaimīgā stāvoklī, ka kristiešus kopumā varēja pazīt un atšķirt no citiem cilvēkiem pēc viņu svētīgās dzīves.

Jo tā saka Tertulliāns (*Ad Nat.* 1,4): "*Kas ir tas, ko mēs citiem ļaujām redzēt mūsos kā savu pazīmi, ja ne augstākā gudrība, ka mēs nepielūdzam cilvēka sirds lepnos darbus, pieticība, ka mēs citus neuzlūkojam pēc*

vinu darbiem; disciplīna, ko mēs pat ar acīm nelabprāt graužam; Žēlsirdība, ar ko mēs vērsamies pie tiem, kam kā trūkst; pat patiesība, ko citi navar ciest; brīvība, par kuru mēs arī labprāt mirstam. Kas grib zināt, kas ir kristieši, tam viņus jāatpazīst pēc šīm pazīmēm.” Cik labi tas toreiz bija! Jā, cik tas arī bija brīnišķīgi, kad mīlais vecais Ignācijs [Ignatius]⁶¹ varēja sacīt, ka tos, kas apliecināja, ka viņi pieder Kristum, pazina ne tikai no tā, ko viņi teica, bet arī no tā, ko viņi darīja”(..).” Cik krietni tas skan, kad Eisēbijs [Eusebius]⁶² var sacīt: “Keceru ļaunās dzīves dēļ Kristīgā Baznīca pie pagāniem gan guvusi sliktu slavu”(..).>> Bet vispārējā Baznīca, kas vienīgā ir patiesa un ar vienmēr nemainīgu veidu un nozīmi, ir vienmēr augusi un pieņēmusies spēkā, ka tā tiklab grieķu kā barbaru acīs mirdzējusi ar savu krietnumu, godīgumu, atklātību, disciplīnu, labo stāju, audzināšanu, dievišķās dzīves šķīstību un gudrību.

Par tās (Baznīcas) tikumīgo lielumu

Kāds liels gods ir tas, ka jau citētais Tertulliāns⁶³ nebaidījās arī ne no ienaidnieka, ne zemkopja, visas Baznīcas vārdā dižoties: “Uzticēto mēs nenoliedzam, nevienam mēs neaizskaram vina laulību, ar bāreniem mēs apejamies dievbijīgi, tos, kas cieš trūkumu, mēs mierinām, nevienam mēs neatmaksājam ļaunu ar ļaunu.”

Tā arī Justīns piemin⁶⁴, ka daži ir tikuši atgriezti dēļ kristiešu godīguma un taisnīguma viņu darbos. Kāda skaista uzslava tā bija kristiešu sievietēm, ka Tatians⁶⁵, pārmetot pagāniem viņu netiklību, varēja sacīt: “Visas sievietes pie mums ir krietnas.” Origēns [Contra Celsum 1,67] cildinot saka, “ka Jēzus mācība esot radījusi visos apbrīnojamu lēnprātību, krietnumu, laipnību, labestību, mīrmitību, kas nevis šīs dzīves rūpju un citu cilvēcīgo vajadzību dēļ, bet no sirds ir uzņēmusi sprediķi par Dievu, Kristu un nākamo tiesu”

Tādēļ arī pirmie kristieši tik rūpīgi pārbaudīja to (cilvēku) dzīves veidu, kuri nāca pie viņiem, pirms viņus uzņēma baznīcā. Viņi gribēja vispirms redzēt,

⁶¹ ad Eph. XIV, 2

⁶² Kirchengeschichte IV, 7, 13.

⁶³ Ad Scap. C.4.

⁶⁴ Apol. II

⁶⁵ Or.Ad. Graec. 33:2.

ka tie vadītu savu dzīvi cienīgi aicinājumam, kādam viņi tika aicināti. To apliecina Origenš (*Contra Celsum* III 51).

Par tās (Baznīcas) audzināšanu

Ja tad tomēr bija kāds, kurš sagādāja nepatīkšanas, tad pret viņu vērsās ar tādu nopietnību, ka ir jābrīnās, kā tajā laikā, kad kristiešu pusē nebija augstākā vara, ir bijis iespējams uzturēt tādu stingru audzināšanu un disciplīnu. Izdarītās kļūdas izmeklēja, izvērtēja un par tām lēma baznīcas vecajie, kuru sapulces vadīja bīskaps; pēc lietas apsvēršanas noziedzniekus arī izslēdza no draudzes. Viņi tika uzņemti arī atpakaļ, taču tikai pēc pietiekamas labošanās garantēšanas. Ar to Baznīca apliecināja, ka tā savu locekļu grēkus neattaisno, tā vienlaikus no līdzīgiem grēkiem atbaidīja citus un laboja kritušos. Tādēļ kā brāļus viņi atzina tikai tos, kuri dzīvoja saskaņā ar to (sacīto). Tā saka Justīns⁶⁶: *“Ja sastop tādus, kuri nedzīvo tā, kā Kristus māca, tad, kā izrādās, tā ir skaidra liecība par to, ka viņi nav nekādi kristieši, ja arī tie Kristus mācību atzīst ar muti.”* Viņš kategoriski vērsas pie ķeizariem, lai viņi visādā ziņā soda [sodāmības gadījumā atbilstoši likumiem] arī tos, kuri nedzīvo saskaņā ar sava Meistara dzīvi un tikai dēvē sevi par kristiešiem.

Tādēļ pat Plīnijs (Plinius), pagāns, atzīst savā pazīstamajā vēstulē ķeizaram Trajānam (10,96), ka vēltīgi esot līcis dažus kristiešus spīdzināt. Viņš neko neesot varējis uzzināt par viņu netikumiem, izņemot to, ka viņi ir vainīgi, piekopjot romiešu nosodīto reliģiju. Šī atklātā pretinieka un pie tam vēl soģa atziņa nav mazsvarīga.

Viņu starojošā mīlestība uz Dievu un savā starpā

Lasot neparastos cildeno tikumu piemērus, kas šur un tur paspīdēja, topam dziļi aizkustināti. Kas tā bija par sirsniņu mīlestību uz Dievu, ka viņi liecības dēļ vairāk paši steidzās uz cietsirdīgo asinsliecību, nekā ļāva tai sevi atbaidīt, ja runa bija par viņu Pestītāja apliecināšanu. Cik sirsniņa bija savstarpējā mīlestība, jo viņi ne tikai uzrunāja viens otru ar mīļajiem vārdiem “brāļi” un “māsas”, bet arī dzīvoja patiesi brālīgi savā starpā. Tā katrs bija arī arvien gatavs, ja tas nepieciešams, mirt par otru. Kam ir vēlēšanās palasīt dažas liecības par šiem faktiem un

⁶⁶ Apd. XVI, 8.

acīs krītošajiem pirmo kristiešu tikumiem, tam es iesaku sava augsti izglītotā skolotāja nelaiķa Dr. Johanna Konrāda Dannhauera (..) un mana ļoti cienījamā drauga, mana kādreiz Štrasburgā bijušā studiju biedra un vēlākā kolēģa Dr. Baltasara Bēbela rakstus.

Kristīgās Baznīcas tā laika stāvoklis ne tikai pavisam noniecina mūsu auksto un remdenu būtību, bet tas vienlaikus arī parāda, ka tas, ko mēs prasām, nav neiespējams, arī tad ja daudzi tā domā. Tāpēc tā ir mūsu vaina, ja tāda uzslava ir tik tālu no mums. Jo tas taču ir Svētais Gars, kas agrāk šajos pirmajos kristiešos visu ir paveicis. Viņš taču mums ir no Dieva sūtīts un mūsu dienās nav nedz gausāks, nedz nespēcīgāks paveikt mūsos svētdarīšanas darbu. Tādējādi iemesls var būt vienīgi tas, ka mēs ne vien viņam to (svētdarīšanas darbu) mūsos neļaujam darīt, bet viņu (Svēto Garu) paši kavējam. Mēs tātad nenodarbojamies veltīgi ar to, kā lietu varētu novest labākā stāvoklī.

3. Špēnera priekšlikumi Baznīcas reformai

Ar saviem priekšlikumiem es neesmu gudrāks kā citi

Tagad es labprāt atzīstu savu niecību, ka es nedz uzdrošinātos, nedz iedomātos, ka esmu gudrāks savos padomos nekā citi Dieva kalpi par to, kā šis vispārējais jaunums būtu novēršams. Bet gan es ik dienas konstatēju, kā man pašam trūkst. Tādēļ es no savas dvēseles dziļumiem vēlos, lai kā viens vai otrs to jau ir darījis apdāvinātākie un ar gaisāku skatu, saprašanu un pieredzi apveltītie vīri ar lielu dedzību uzņemtos pētīt šo lietu un tā Kunga bijībā apsvērtu apstākļus un to, ko viņi tad uzskatītu par nepieciešamu ieteikt likt priekšā visai kristīgajai evaņģēliskajai Baznīcai; lai viņi tad varētu apdomāt līdzekļus un ceļus, kā ar Dieva žēlastību svētīgus padomus, kuri ir atrasti, arī svētīgi varētu īstenot. Jo citādi visa padomdošana ir veltīgs darbs.

Tas attiecas uz mums visiem, visiem kristiešiem, bet vispirms uz tiem, kurus tas Kungs ir dažādās vietās iecēlis par sargiem. Viņiem visiem ir pienākums vērot pašreizējo Baznīcas stāvokli un apsvērt to, kā tai būtu iespējams palīdzēt. Jo Baznīca taču ir tāda miesa, kam visās vietās vienāda daba. Ja arī tā (Baznīca kā miesa!) visur neslimo ar vienu slimību, tā tomēr ir pastāvīgi pakļauta šim briesmām. Tā arī katrs, kurš ir rūpīgi izmeklējis savu draudzi un ir

sapratis, kas noder tās (Baznīcas) uzlabošanai, atzīs, kā varētu palīdzēt arī citām draudzēm (ņemot vērā dažādos apstākļus).

Mums visiēm ir uzliktas rūpes par mūsu Baznīcu

Bet tas par šo atziņu lieki nedebatējot ir katra mācītāja pienākums. Tāpēc es arī uzdrošinājos pēc tam, kad līdz šim pēc spējām, ko Dievs man piešķīris, biju pievērsis uzmanību tam, kā uzlabot man un mani miljamiem amata brāļiem uzticētās vietējās draudzes trūkumus un kā draudze varētu tikt celsmīgi stiprināta - to, ko es Dieva priekšā pārdomās un Svēto Rakstu vadīts esmu atzinis par nepieciešamu un noderīgu, šeit tagad likt uz papīra.

Mana vēlēšanās ir, lai tas citiem, vairāk apgaismotiem un kvalificētiem vīriem, vismaz būtu rosinājums arī viņu vietās tālāk pārdomāt šo svarīgo darbu un papildināt to, kas šajos priekšlikumos ir nepilnīgs. Viņiem arī vajag tur, kur viņi šos priekšlikumus uzskata par neīstenojamiem, dot mums labākus. Es esmu visnotaļ ar mieru piekāpties tur, kur (...) tiktu celts priekšā kas labāks un noderīgāks, ja tas kalpo celimei. Par labāku izklāstu es tikai teiktu paldies. Jo tā visa ir ne mūsu, bet Dieva lieta. Jo Viņam ir ļauts arī caur neievērojamiem un pasaules priekšā nicinātiem starpniekiem izklāstīt lietas, kuras Viņš ir nolēmis svētīt.

Ar šādu uzticību un ar gatavību paklausīgi pakļauties visiēm, kas labāk nekā es zina to, kas Baznīcai labākais, es atklāju savas domas šajā lietā. Runa ir par to, lai mūsu kopējai Baznīcai (tāpat tas attiecas uz katru tās daļu) tiktu, starp citu, palīdzēts sekojošā veidā ar Dieva žēlastību un tā atkal varētu tikt atjaunota dievišķā stāvoklī. (Turklāt es nepieminu šeit visus līdzekļus, piemēram, Baznīcas audzināšanas sakārtošanu: to ir iztīrījis jo šeit runa ir par augstākā mērā svarīgu lietu dārgais un dedzīgais teologs Johans Zauberts [Saubert] savā ļoti cildināmā *Zuchtbüchlein* ("Audzināšanas grāmatīņā"); tāpat tas ir ar jauniešu audzināšanu un tamlīdzīgām lietām.

Dieva vārds ir bagātīgāk jānes mūsu vidū

Mums būtu jāraugās uz to, lai Dieva vārds bagātīgāk tiktu nests mūsu vidū. Mēs zinām, ka mūsos no dabas nav nekā laba, bet, ja kaut kam mūsos jābūt, tad tam jānāk no Dieva. Šeit vārds ir stiprais līdzeklis, jo ticību ir jāaizdedzina

evaņģēlijam. Savukārt, bauslība kalpo kā labo darbu noteikumi un dod daudz lielisku pamudinājumu pēc tiem tiekties. Tātad, jo bagātāk Dieva vārds mūsos dzīvos, jo lielāks mums būs ticības un tās augļu guvums.

Tagad gan var šķist, it kā Dieva vārds dzīvotu pietiekami bagātīgi mūsu vidū. Dažādās vietās (proti, arī vietējā pilsētā) to ik dienas sludina no kanceles, tikpat bieži tas notiek citviet. Bet, pamatīgi pārdomājot šo lietu, mēs šeit atradisim daudz ko tādu, kas vēl papildus nepieciešams. Es nekādā ziņā nenoraidu sprediķus, ar kuriem māca kristīgo draudzi un kuros izmanto kādu paredzētu tekstu un tā skaidrojumu. Tā arī es pats ceļu priekšā savus sprediķus. Bet es neuzskatu, ka tas būtu pietiekoši.

*Ar spredīka dievkalpojumu vien nepietiek,
lai iepazītos ar Svētajiem Rakstiem.*

Pirmkārt, mēs zinām, ka visi Raksti ir Dieva inspirēti, noderīgi mācībai, vainas pierādīšanai, labošanai, audzināšanai taisnībā (2. Tim. 3,16). Tādēļ visiem Rakstiem bez izņēmuma vajadzētu būt draudzei pazīstamiem (t.i., ne vien Baznīcas gadam izvēlētiem sprediķu tekstiem, kuri vienmēr atkārtojas), lai būtu vajadzīgais labums. Jo, ja apkopotu visus tekstus, kurus izklāsta daudzus gadus vienu pēc otra kādā vienā draudzes vietā, tad tā būs tikai visai niecīga esošo Svēto Rakstu daļa. Pārējo draudze nemaz nedzird vai dzird tikai vienu vai otru izteicienu vai kādu no salīdzinātajām [paralēlajām] vietām, kas iekļautas sprediķī. Bet ieskatu lielajā kopsakarībā, no kā ļoti daudz kas ir atkarīgs, tā nevar saņemt.

Otrkārt, ļaudīm ir maz iespēju citādāk aptvert Rakstu jēgu nekā pēc tekstiem, kuri tiek skaidroti. Vēl mazākas iespējas viņiem tiek dotas vingrināties tajos, kā tas nepieciešams celšmei. Protams, daži mājās lasa Biblii, tas pats par sevi ir brīnišķīgi un teicami. Bet ar to taču visiem nepietiek.

Tādēļ ir jāpārdomā, vai Baznīcai gan nenāktu par labu, ja līdzās parastajiem sprediķiem par noteiktajiem tekstiem vēl arī citādākā veidā ļaudis tālāk ievadītu Rakstos.

Katram pašam Raksti jāņem rokās

Par čaklu pašu Svēto Rakstu, jo īpaši Jaunās Deribas, lasīšanu. Tas taču nav grūti, ka katram namatēvam būtu pie rokas Bībele vai vismaz Jaunā Deriba un ka ikdienas to nedaudz lasītu, vai, ja viņš būtu lasīšanā nepieredzējis, liktu, ka citi lasa priekšā. Cik nepieciešami un noderīgi tas ir visiem visu kārtu kristiešiem, to pagājušajā gadsimtā ietekmīgi un krietni ir skaidrojis Andreas Hiperiuss (*Hiperius*). Viņa divas grāmatas par šo tēmu vācu valodā drīz pēc tam pārtulkoja Georgs Nigrinus. Bet pēc tam kad darbiņš jau ir kļuvis gandrīz nepazīstams, Dr. E. Veielas kungs (*Elias Veyel*), mans kādreizējais dārgais studiju biedrs Štrasburgā un mīlais brālis Kristū, ir to atkal nesen darījis ļaudīm pazīstamu ar atkārtotu izdevumu.

Draudzes pasākumi Bībeles iepazīšanai

Līdzās tam, ka ļaudis tiek mudināti uz privātu lasīšanu, būtu ieteicams: ja varētu ieviest, ka noteiktos laikos atklātos draudzes sarīkojumos tiktu viena pēc otras lasītas Bībeles grāmatas bez plašākas to izskaidrošanas. Būtu jāapsver, vai tam vajadzētu pievienot īsus kopsavilkumus. Tas kalpotu visu, bet it īpaši to celsmei, kuri vispār neprot vai slikti prot lasīt vai arī kuriem nav savas Bībeles.

*Baznīcas sapulču**senā apustuliskā veida atkalieviešana*

Vai nebūtu arī varbūt derīgi (ko es iesaku pamatīgai apsvēšanai) ieviest seno apustulisko baznīcas sapulču veidu: ka tātad līdzās mūsu parastajiem sprediķiem [dievkalpojumiem] tiktu noturētas arī citas sapulces tādā veidā, kā to Pāvils apraksta 1. Kor. 14, kur ar mācīšanu neuzstātos tikai viens pats (kurš paliek citā vietā), bet sarunā piedalītos arī citi, kuri apveltīti ar dāvanām un atziņu. Arī viņiem taču vajag bez nekārtības un strīdiem izklāstīt savas dievbijīgās domas par ikreizējām tēmām, un pārējiem par to jāizsaka savs spriedums. Tam visam jānotiek reglamentētā un kārtīgā veidā. Noteiktos laikos varētu nākt kopā sapulcēties dažādi mācītāji (proti, vietās, kur līdzās viens otram strādā vairāki), var mācītāja vadībā vairāki citi no draudzes, kurus Dievs ir pietiekami apdāvinājis ar atziņu vai kuri ir kāri to (atziņu) pieņemt. Viņi tad ņem Svētos Rakstus, kopīgi lasa tos un brālīgi viens ar otru sarunājas par katru vietu, par

to, kā tā jāsaprot un kas no tās var kalpot mūsu celšmei. Tad arī katrs, kurš attiecīgo priekšmetu pietiekoši nebūtu sapratis, varētu izklāstīt savas šaubas un lūgt izskaidrot. Tad tie, kuri ir tikuši tālāk, ieskaitot mācītāju, varētu sniegt savu vietas skaidrojumu. Kas no tā būtu saskaņā ar Svēto Rakstu uzskatiem, to pārējie pārbaudītu, it sevišķi aicinātie skolotāji, un ar to tiktu celta visa sapulce.

Vadībai ir jābūt mācītāju rokās

Bet visam jābūt ar patiesu nolūku vērstam uz Dieva godu un uz garīgu augšanu, turklāt atbilstošās robežās. Kur turpretim iezagtos vizdegunība, kildīgums, godkāriba un tamlīdzīgas lietas, no tām jāizsargājas un tās rūpīgi jāiznīdē, vispirms no mācītāju puses, kuri pie tam saglabā vadību. No tā sagaidāms nebūt ne niecīgs labums.

Mācītāji paši iepazītu savas draudzes locekļus. Viņu vājības vai viņu pieaugšanu dievbijības mācībā. Tas viņu starpā veidotu uzticību, kas ir visnotaļ pozitīva. Bez tam draudzes locekļiem būtu lieliska izdevība čakli nodarboties ar Dieva vārdu, gūstot pie tam pamudinājumu izklāstīt savas šaubas un sadzirdēt uz tām atbildi. Jo citādi viņi diez vai uzdrīkstētos tās izteikt. Tā viņi iekšēji aug paši un kļūst čaklāki labāk apmācīt pašu mājas baznīcā bērnus un mājiniekus.

Tāpēc ka šādas izdevības trūkst, arī sprediķi, kur kāds viens pats veic savu priekšlasījumu plūstošā runā, netiek vienmēr īsti labi un pietiekami saprasti. Pa starpām nav laika kādu lietu pārdomāt vai, ja pārdomā, tad sekojošais paiet garām (kas nenotiek iepriekš aprakstītajās pārrunās).

Arī Bībeles privātajā mājas lasīšanā (kur pie tam nav neviena, kurš cik necik palīdzētu parādīt katras Bībeles vietas nozīmi un nolūku) draudzes locekļiem (tā paša iemesla dēļ), ka viss no tā, ko viņi labprāt vēlētos saprast, kļūst pietiekoši skaidrs. Turpretim tas, kā abiem [sprediķim un personīgai Bībeles lasīšanai] trūka, tiek aizstāts ar tādām aprakstītajām mācībām, un tas nedz mācītājam, nedz draudzes locekļiem nesagādā lielu darbu. Šis un tas tiktu izdarīts, lai piepildītu apustuļa Pāvila paskubinājumu, kurš saka (Kol. 3,16): *"Kristus vārds lai bagātīgi mīt jūsu vidū: pamācait un paskubinait cits citu visā gudrībā un dziediet Dievam psalmus, himnas un garīgas dziesmas..."* (kuras arī šajās

sapulcēs varētu dziedāt, lai slavinātu Dievu un gūtu uzmundrinājumu).

Nekas nav nepieciešamāks kā vienam ar otru studēt Dieva vārdu

Neapšaubāmi, ka čaklam darbam ar Dieva Vārdu jābūt svarīgākajam līdzeklim, lai kaut ko uzlabotu, vienalga, vai tas notiek ar šeit nosauktajiem vai ar citiem vēl norādāmiem pasākumiem (kas sastāv ne tikai no sprediķa klausīšanās, bet ietver sevi arī lasīšanu, apceri un apspriešanu - Ps. 1,2).

Jo tas pats vārds paliek sēkla, no kā mūsos jāaug visam labajam. Un, ja mēs ļaudis vedināsim uz dedzību būt visā tajā čakliem un šajā dzīves grāmatā meklēt prieku, tad garīgā dzīve viņos brīnišķīgi tiks stiprināta, un viņi kļūs gluži citi cilvēki.

Lutera vēlēšanās

Un ko gan mūsu svētais Luters būtu centīgāk mēģinājis panākt, ja ne pamudināt ļaudis čaklāk lasīt Svētos Rakstus. Tik ļoti, ka viņš gandrīz saubijās arī izdot savas grāmatas, lai ļaudis tādēļ nedarītu kūtrākus pašiem lasīt Rakstus. Viņa vārdi skan⁶⁷: *“Es labprāt būtu redzējis, ka visas manas grāmatas bez izņēmuma būtu izpalikušas un atzgājušas bojā. Viens no iemesliem ir, ka man bail būt par piemēru. Jo es labi redzu, kāds labums ir dots baznīcai, kad bez un blakus Rakstiem ir sākti savākt daudz grāmatu un veidot lielas bibliotēkas, bez sevišķas skirošanas savācot dažādus Tēvus, Koncilus un mācības. Ar to ne vien tiek kavēts dārgais laiks un Rakstu studēšana, bet beidzot arī pazaudēta Dieva Vārda tīrā atziņa. Arī mūsu uzskats ir bijis, kad mēs paši uzsākām Biblii tulkot vācu valodā, ka mēs cerējām, ka mazāk vajadzētu rakstīt un vairāk Rakstus studēt un lasīt. Jo arī visam uzrakstītajam jānorāda Rakstos un uz Rakstiem. Jo tik labi kā Svētie Raksti, kurus Dievs pats ir radījis, nebūs nedz koncili, Tēvi, nedz tas, ko mēs darām, pat ja tas varētu izdoties uz visaugstāko un vislabāko. Kūrs jebkad šajā laikā ir gribējis manas grāmatas, tam lai tas nebūtu par šķērslī studēt pašus Rakstus...”* Par to runāts arī citās vietās (Lutera rakstos).

Viena no ļaunākajām lietām pāvestībā ir bijusi tā, ka nostiprinājās pāvesta varas izpratne [Staatsrason valstiskas rīcības princips varas viedokļa nozīmē, ka

⁶⁷ WA 50; 657 f.

izmantojama visa vara, nerespektējot iebildumus par pašsaglabāšanos], ar kuru ļaudis jātur neziņā un tātad jāpatur pilnīgu varu pār viņu sirdsapziņu: ka viņi, ļaudis, ir atturējuši lasīt Svētos Rakstus un cik iespējams attur tos vēl šodien. Turpretim tas taču ir bijis viens no galvenajiem Reformācijas mērķiem - vest atkal ļaudis pie Dieva vārdiem, kas, tā teikt, ir tikuši paslēpti zem sola. Tas ir bijis stiprākais līdzeklis, ar ko Dievs ir svētījis savu darbu. Tātad tieši šis arī būs galvenais līdzeklis; tagad Baznīcai nepieciešams nokļūt labākā stāvoklī: lai nepatika pret Rakstiem, kāda ir daudziem, vai nevīžība tos studēt tiktu novērsta un tiktu modināta sirsnīga dedzība.

*Garīgās priesterības nostiprināšana
un citīga piekopšana*

Bez tam mūsu bieži pieminētais Dr. Mārtiņš Luters ieteiktu vēl kādu citu līdzekli, kas ir saistīts ar iepriekšējo. Otra lieta ir garīgās priesterības nostiprināšana un citīga piekopšana. Nebūs neviena, kurš būtu kaut ko uzcītīgi lasījis Lutera rakstos un nebūtu ievērojis, cik nopietni svētais vīrs ir aplūkojis garīgo priesterību. Jo ne jau tikai mācītāju, bet arī visus kristiešus viņu Pestītājs ir darījis par priesteriem, svaidījis ar Svēto Garu, un tie ir iecelti garīgai, priesteriskai kalpošanai. Jo 1. Pētera vēstule (2,9) nerunā vienīgi ar mācītājiem, ja tur rakstīts: "*Bet jūs esat izredzēta cilts, kēnīškīgi priesteri, svēta tauta, Dieva īpašums, lai jūs paustu tā varenos darbus, kas jūs ir aicinājis no tumsas savā brīnīškīgajā gaismā.*" Kas ar šo mūsu skolotāja domu grib iepazīties sīkāk un uzzināt, kas ir priesteru amati, tas lai izlasa par to viņa darbā "Raksts bēmeniešiem" [*Schrift an die Böhmen*] "Kā jāizrauga un jāieceļ baznīcas kalpi."⁶⁸ Šeit viņš redzēs, cik iespaidīgi ir pierādījies, ka visiem kristiešiem bez atšķirības piederas visi garīgie amati, lai gan to kārtējā un publiskā izpildīšana ir uzticēta tam [nolūkam] ieceltajiem kalpotājiem. Taču nepieciešamības gadījumā arī citi var tos izpildīt. Bet, kas neattiecas uz sabiedrisku izpildīšanu, tas visiem pastāvīgi jādara mājās un ikdienas dzīvē.

⁶⁸ WA 12, besonders 176 ff.

Pāvestība ir pakļāvusi "lajus"

Jo šī ir bijusi nejaukā velna īpašā viltība, ka viņš pāvestībā panācis to, ka visi šādi garīgie amati ir nodoti vienīgi klēram un pārējie kristieši no tiem ir izslēgti. Tā klerikāļi augstprātīgā veidā sev vien ir piešķirušī vārdu "garīdznieki", kas faktiski ir kopīgs visiem kristiešiem. Tad izskatās arī tā, it kā pārējiem kristiešiem nebūtu atļauts citīgi studēt tā Kunga vārdu un vēl daudz mazāk sev līdzās citus mācīt, pamudināt, sodīt, mierināt un darīt privāti to, kas attiecas uz baznīcas kalpošanu sabiedrībā, it kā tās būtu lietas, kas paredzētas vienīgi viņu [priesteru] amatam.

"Laji" ir kļuvuši kūtri

Līdz ar to viņi vispirms tā saucamos lajus ir padarījuši kūtrus tur, kur tas patiesībā varētu attiekties arī uz viņiem. No tā ir radusies biedējoša neziņa, bet no tās savukārt ir radies juceklis. Turpreti tā sauktie garīdznieki varēja darīt kā grib. Nevienam nebija ļauts ielūkoties to noslēpumos vai celt vismazākos iebildumus. Tādēļ šis garīdznieku kārtas patvaļīgais monopols līdzās iepriekš minētajai laju atturēšanai no Rakstiem ir pāvestībā viens no svarīgākajiem līdzekļiem, ar ko pāvesta Roma ir nostiprinājusi savu varu pār nabaga kristiešiem, un tam tai vēl ir vieta saglabāta līdz šim laikam.

Tāpēc tai [pāvestībai] arī nevarēja nodarīt neko sāpīgāk kā to, ko nodarīja Lutērs, parādidams pretstatā viņiem, ka garīgos amatos (ne to atklātai pārvaldīšanai, kuros deleģēt vienādas tiesības ir attiecīgajai draudzei) ir aicināti visi kristieši. Viņi uz to ir ne tikai pilnvaroti, bet, ja viņi patiešām grib būt kristieši, tad to uzņemties ir arī viņu pienākums.

Jo tas ir katra kristieša pienākums, ne tikai pašiem priekš sevis un savējiem lūgšanas, pateicību, labus darbus, dāvanas nabagiem utt. upurēt, bet čakli studēt Kunga vārdu, citus vispirms savus mājiniekus pēc zēlastības, kura tam piešķirta, mācīt, sodīt, paskubināt, atgriezt, uzmundrināt, novērot viņu dzīvi, lūgt par visiem un pēc iespējas rūpēties par viņu pestīšanu. Kur tas tiek ļaudim parādīts, tur katrs pievērsīs sev daudz vairāk uzmanības un centīsies darīt to, kas ir viņa un līdzcilvēku celšanai. Turpretim, kur šī mācība netiek atzīta un īstenota, tur tas dara pašpārliecinātu un kūtru. Tad neviens nedomā par to, ka tas attiecas uz viņu. Katrs tad iedomājas, ka (tāpat kā viņš pats ir aicināts savam

amatam, darījumiem vai arodam un tamlīdzīgām lietām, viņš nav aicināts par mācītāju un neko tādu nedara) vienīgi mācītājs ir aicināts izpildīt garīgu darbu, veltīt laiku Dieva vārdam, lūgt, studēt, uzmundrināt, mierināt, sodīt u.t.t. Pārējiem par to neesot jārūpējas, citādi, ja viņi ar to noņemtos, viņi taču iejauktos mācītāja darbā, nemaz nerunājot par to, ka viņiem arī pašiem vajadzētu raudzīt mācītāju uzmanīt un, kur viņš ir kūtrs, viņu brālīgi paskubināt, bet kopumā viņam tajā visā vajadzētu palīdzēt.

Garīgā priesterība mācītāja amatu nevis mazina, bet atbalsta

Jo krietns priesterības darbs mācītāja darbam nedara ļaunumu. Tieši otrādi, tas ir viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc mācītājs nevar paveikt un izdarīt visu, kas būtu nepieciešams: ka bez vispārējās priesterības palīdzības [mācītājs viens pats] ir par nespēcīgu, un ar vienu cilvēku ir par maz, lai aprūpētu tik daudzus, kuri parasti dvēseļu kopšanai ir uzticēti vienam mācītājam, lai izdarītu to, kas ir nepieciešams stiprināšanai. Bet tur, kur [garīgie] priesteri dara savu darbu, tur mācītājam kā viņu direktoram un vecākajam brālim viņa darbā ir krietna palīdzība, un tā nasta viņa sabiedriskajā un personīgajā kalpošanā viņam nekļūst par smagu.

Pēc Lutera nāves priesteriskā "laju" kalpošana un viņu uzcītīgās Bībeles studijas ir plašā mērā aizmirstas

Par to tagad tālāk būtu jāpadomā: ne tikai, kā šo lietu, ar kuru laikā pēc Lutera vairs daudz nenodarbojās, varētu darīt ļaudīm pazīstamāku. (Šim nolūkam ļoti noderīgi būtu J. Filica [Johann Vielitz] "Dieva svētitie sprediķi".) Jāapsver arī, kā šī lieta varētu tikt labāk īstenota praksē. To varētu veicināt mans pirmais vingrināšanās priekšlikums, kas ievada Svētajos Rakstos un to izpratnē. Pēc manas pārlicības, tiktu izdarīts un sasniegts kaut kas liels, ar laiku tiktu iegūts aizvien vairāk cilvēku un, visbeidzot, baznīca tiktu jūtami uzlabota, ja katrā draudzē kaut vai tikai dažus varētu pievērst šādām divām lietām: proti, citīgāk studēt Bībeli un apzināties savus priesteriskos pienākumus, galvenokārt brālīgi pamācot un aizrādot. Tas taču ir gandrīz pilnīgi izdzisis mūsu vidū, bet tam taču vajadzētu tikt nopietni praktizētam; un tos, kuriem tādēļ būtu jācieš, mācītājiem visiem spēkiem jāšargā.

Kristietība nav zināšanās, bet rīcībā

Šim daļām, treškārt, pieder arī tas, ka kristietībā nekādā ziņā nepietiek ar zināšanām, bet ka tā vairāk pastāv praksē. Mūsu mīļais Pestītājs taču bieži mums piekodinājis mīlestību kā savu mācekļu isto pazīmi: (Jņ. 14,34-35; 15,12; 1. Jņ. v. 3,10-18; 4, 7, 8, 11, 12, 13, 21). Tādēļ arī mīļais Jānis savā lielajā vecumā gandrīz neko citu saviem mācekļiem nemēdza sacīt kā: *"Bērnini, mīliet cits citu"*⁶⁹; un proti, tik ļoti, ka viņa mācekļi un klausītāji beigās allaž kļuva igni, klausīdamies vienu un to pašu. Tad nu viņi tam jautāja, kāpēc tas viņiem visu laiku atkārtu vienu un to pašu. Viņi saņēma atbildi: *"Tāpēc, ka tā ir Kunga pavēle, un, ja to pilda, tad ar to piētiēk."* Protams, visa ticīga un ticībā svētīga cilvēka dzīve un Dieva baušļu piepildījums ir mīlestībā. Tādēļ gandrīz viss, ko mēs vēlamies, ir sasniegts, ja modinām un varam īstenot dzīvē sirsniņu mīlestību mūsu kristiešu vidū vispirms vienam pret otru un tad pret visiem cilvēkiem. (Abām, brālīgajai un vispārējai mīlestībai jāseko vienai pēc otras: 2. Pēt 1,7). Jo šajā punktā pastāv visi baušļi (Rom. 13,9). Tādēļ ļaudīm tas ne vien būtu cītīgi jāatgādina, ne vien jācenšas pārliecināši parādīt tuvākā mīlestības diženumu un tai pretējo patmīlības lielās briesmas un ļaunumu bet viņi arī jāmaca dzīvot šajā mīlestībā. (To jau skaisti izklāstījis garīgi bagātais Johans Arnts savā darbā *"Patiesā kristietība"*)⁷⁰.

Neatstāt neizmantotu nevienu iespēju darīt labu tuvākajam

Ļaudis ir jāpieradina neatstāt bez ievēribas nevienu gadījumu, kur viņi varētu izdarīt savam tuvākajam mīlestības darbu, pie tam pamatīgi izpētot savu paša sirdi, vai rīcību veicinājusi patiesa mīlestība, vai arī ar to tikuši saistīti citi nodomi. Kur kristieši tikuši apvainoti, viņiem sevišķi jāuzmanās viņiem ne tikai jāatturas no atriebības, bet arī jāatsakās no savām patiesajām tiesībām un savām prasībām. Un, proti, aiz cieņas pret to, ka viņu sirds varētu tos piekrāpt un iejaukties kaut kas no naidīgām jūtām. Jā, cītīgi būtu jāmeklē izdevība darīt ienaidniekiem labu, un lai ar to apvaldītu un

⁶⁹ Pēc Hieronīma liecības: Comm. In Epist. Ad Gal. III, 6.

⁷⁰ IV, 2; 22., un sekojošās nodaļās.

pārmācītu jau Ādamu, kurš tiecas pēc atreibības, un lai mīlestība tiktu dziļāk noglabāta sirdī.

Šajā ziņā palīdz kā vispār izaugšanai kristietībā - ja tie, kurus dedzīgi mudina iet tā Kunga ceļu, būtu tuvā draudzībā ar savu biktstēvu vai arī ar kādiem citiem saprotošiem, apgaismo tiem kristiešiem un tiem vienmēr atskaitītos, kā viņi dzīvo, kur viņiem ir bijusi izdevība īstenot dzīvē mīlestību, kā viņi izturas, ko viņi ir palaiduši garām neizmantoju, lai vienmēr no tiem saņemtu padomu un pamācību, pēc tam, kad tie ir izpētījuši, kā viņiem vēl trūkst un kā viņiem jārikojas, izņemot gadījumus, kad viņus skaidri pamudinātu rīkoties pret dievišķo gribu. Un, kur viņiem rastos šaubas par to, vai viņi būtu vai nebūtu šur vai tur savam tuvākajam mīlestību parādā, tur lai viņi labāk dodas to izdarīt, nekā to neizpilda.

Kā mums izturēties reliģiskajos strīdos

Šeit mums, ceturtkārt, jānosaka arī, ka stingri jāievēro tas, kā mēs izturamies pret reliģiju stridīgajiem jautājumiem un pret tiem, kuri ir neticīgi vai tic maldiem. Proti, lai mēs vispirms cīnāmies par to, lai mūs pašus un mūsējos, kā arī pārējos ticības brāļus, stiprinātu atzītajā patiesībā un ar lielu rūpību pasargātu no visa veida pāvedināšanas. Bez tam mums vēl jāatceras savs pienākums pret tiem, kas nomaldījušies.

Lūgšana par tiem, kas maldās

Viņiem mēs, vispirms, esam parādā dedzīgu lūgšanu. Lai arī viņus labais Dievs apgaismo ar to gaismu, ar kuru Viņš mūs ir apžēlojis, lai Viņš visus apgaismo un vada pie skaidras patiesības, lai dod viņiem izdevību sagatavot savas sirdis un stiprinātu to, kas viņiem vēl ir no patiesās pestīšanas atziņas Kristū, kad bīstamie maldi viņos sagrauti. Tā viņi vēl beigās varētu tikt glābti kā no uguns liesmām. Jo tas ir triju pirmo lūgšanu spēks, ka Dievs pie viņiem ir svētījis savu Vārdu, ienesis savu valstību un savā Žēlastībā ļāvis viņos piepildīties savai gribai.

Labais piemērs

Otrkārt, mums ar labu paraugu jāiet viņiem pa priekšu un ļoti jāuzmanās, ka mēs viņus ne ar ko nekaitinām, lai nepastiprinātu viņu sliktās iedomas par mūsu patieso mācību un lai līdz ar to neapgrūtinātu viņu atgriešanos.

Mums viņiem jāparāda viņu maldi

Treškārt, tur, kur Dievs mums devis šim nolūkam nodēģas dāvanas un kur mums šķiet, ka radusies izdevība iegūt viņu uzticību, tur mums arī jāizpilda mūsu pienākums: ar vienkāršu un noteiktu mūsu patiesības, kuru mēs apliecinām, priekšstatu parādīt, cik ļoti tā pamatota Kristus mācības vienkāršībā. Tad mēs varētu viņiem piesardzīgā un tomēr skaidrā veidā parādīt viņu maldus, ka viņi strīdas pret dievišķo Vārdu un kādas briesmas viņi ar to sev rada. Bet tas jādara tādā veidā, ka ļaudis, ar kuriem runā, var paši redzēt, ka viss tiek darīts sirsnīgā mīlestībā pret viņiem, bez miesīgas un nepiedienīgas kaismes, un kur jebkad [kaut kas] tiek pārāk sasteigts, tas lai notiek aiz tīras dedzības pret dievišķo godību. It īpaši ir jāuzmanās no skarbiem vārdiem un personīgiem aizvainojumiem, kas visu, kas liekas esam labi uzcelts, tik ātri noārda. Ja redzam, ka ar to esam sākuši kaut ko iegūt, tad mums vēl čaklāk, vēl dedzīgāk arī ar citu atbalstu iesāktais jāturpina tālāk. Bet, ja redzams, ka citi ir tik apmāti no saviem aizspriedumainajiem uzskatiem, ka viņi šoreiz nevar aptvert mūsu iebildumus, lai gan viņos rodām sirdi, prātu, kas labprāt gribētu kalpot Dievam tad viņi jāpamudina par dzirdēto patiesību nerunāt ļaunu, nedz to nozākāt, bet lietu tālāk apdomāt tā Kunga bijībā un sirsnīgi lūdzoties. Bez tam viņiem dedzīgi jākalpo savam Dievam pēc tiem praktiskajiem principiem un dzīves likumiem, kuri vēl puslīdz kopīgi ir vairumam to, kuri nes kristiešu vārdu un jātiecas pieaugt patiesībā.

Bet pirmām kārtām parādīt sirsnīgu mīlestību

Pie tam, ceturtkārt, šinī gadījumā un vispār jājūt sirsnīga mīlestība pret visiem neticīgajiem un tiem, kuri ir maldos: vai arī mēs neesam gatavi praktizēt un izplatīt viņu neticību un maldus, taisni otrādi, mēs tiem dedzīgi pretojamies, bet citās lietās, tajās, kas pieder pie cilvēka dzīves, mēs parādām, ka saskaņā ar vispārējo radīšanas taisnību un visus aptverošo dievišķo mīlestību (ja arī ne pēc atdzimšanas) viņus atzīstam par saviem tuvākajiem brāļiem un esam noskaņoti pret viņiem ar tādām pašām sirdīm, kā mums pavēlēts viņus mīlēt kā sevi pašu (kā samarietis, ko Kristus (Lk. 10) parāda kā Jūdas tuvāko). Jo tā ir miesīga un tādu cilvēku atgriešanai kaitīga dedzība, ja ar to neticīgajam vai tam, kurš ir maldos viņa reliģijas dēļ, nodara negodu vai

pārestību, jo pamatotajam naidam [riebumam] pret [kādu] reliģiju taču nevajadzētu, nedz nomākt nedz vājināt to mīlestību, kas pienākas cilvēkam.

*Viens no pirmajiem soļiem ceļā
uz Baznīcu atkalapvienošanu*

Ja mums ir cerība uz dažādo, vismaz lielāko reliģiju [Baznīcu] atkalapvienošanu Kristū, tad tas, iespējams, var būt nākošais un Dieva svētais ceļš, ka mēs lielāko uzsvaru neliekam uz strīdus sarunām. Jo tad dedzība, kas piepilda sirdis, ir daudz vairāk miesīga nekā garīga, disputi paliek neauglīgi. Skaidrās patiesības aizstāvēšana, pie kuras pieder disputi, ir jāsaglabā tāpat kā citas baznīcas celšanai noteiktās darbības. Šeit Kristus, apustuļi un to sekotāji sniedz mums svētīgu paraugu arī viņi ir piedalījušies disputos, t.i., ir spēcīgi atspēkojuši maldus un aizsargājuši patiesību. Turpreti Kristīgā Baznīca būtu nonākusi vislielākajās briesmās, ja kāds gribētu atnest šo nepieciešamo garīgā zobena (Dieva Vārda) pielietošanu tur, kur ar to jācinās pret maldu mācībām.

Un tomēr ne mazāk svarīgs man šķiet nelaikā J. Arnta [Johann Arndt] sacītais⁷¹: *“Ka mācības un Dieva vārda skaidrība tiek saglabāta ne tikai pateicoties daudzām grāmatām un disputējot, bet arī ar patiesu grēku nožēlu un svētu dzīvi.”* Pie šīs atziņas pieder arī J. Arnta “Patiesajā Kristietībā” abas iepriekšējās nodaļas (1,37-38): *“Kas Kristum ticībā neseko ar svētu dzīvi un pastāvīgu grēku nožēlošanu, tas nevar tikt atpestīts no savas sirds akluma, bet (tam) jāpaliek mūžīgā tumsībā: Viņš arī nevar Kristu patiesi atzīt, nedz arī tam ir kopība un daļa pie Viņa.”* Un: *“nekristīga dzīve ir cēlonis nepatiesai un pavedinošai mācībai, stūrgalvībai un apmātībai”*

Strīdus sarunas var sabojāt sirdis

Es domāju, ka ne visi disputi ir derīgi un labi, jo uz dažām [strīdus sarunām] var attiecināt to, ko mūsu svētais Lutērs sacīja: *“Ne mācoties, bet ilgi disputējot tiek pazaudēta patiesība.”* Jo disputi nes līdzīgu taču ļaunumu, ka sabojā prātus, sirdis, un, ja viņi nododas ķiviņiem, viņi palaiž garām to, ko viņiem vajadzēja darīt galvenokārt un kas ir svarīgākais.⁷²

⁷¹ *Wahres Christentum*, :39.

⁷² WA, 40,3,361 zu Psalm 130, 5: Vorlesung über die

Cik gan bieži tie, kuri diskutē, paši ir ļaudis bez Gara un ticības, piepildīti ar pasaulīgu gudrību, kuri ir gan mācījušies no Rakstiem, bet ne no Dieva! (Jo visa zinātne, kuru mēs ar mūsu pašu dabīgajiem spēkiem un vienīgi ar cilvēcisku uzcītību bez Svētā Gara gaismas no Rakstiem esam sapratuši ir miesīga gudrība, vai arī mums jāsaka, ka saprāts ir tikpat spēcīgs kā dievišķā gudrība.) Kas tad no tādiem ir sagaidāms? Cik bieži tā Kunga svētajā vietā tiek ienesta sveša uguns, t.i., sveši nolūki, vērsti nevis uz Dieva, bet sava paša godu! Tādi upuri Dievam nepatīk. Tie drīzāk izraisa Viņa nopelumu. Ar tādu disputēšanu neko nepadara. Bieži šādi ļaudis turas pie tā, ko paši izvirzījuši, cenšas parādīt savu aso prātu un atjautību, par katru cenu pieveikt pretinieku, bet necenšas pētīt patiesību un to sasniegt.

Tādējādi preti runātājs tiek tā sadusmots arī tad, ja viņš nekādas atbildes nezina ka veids, kā pret viņu izturas, miesas prātam raksturīga iekaišana, ko viņš aiz visa tā sajūt, dzirdētie nievājošie vārdi un tamlīdzīgas vispārcilvēcīgas lietas kavē jebkuru iecerēto atgriešanu. Aplūkojot visas līdzšinējās strīdus sarunas, varētu atrast dažādus trūkumus. Var saprast, ka šāds aplams strīds daudzus noskaņojis pret to tādā mērā, ka viņos izveidojies neobjektīvs naidis pret disputiem vispār (tāpēc ka ne viss, ko labprāt vēlētos sasniegt disputējot, ir tā sasniedzams).

Mēs katrā ziņā gribam palīdzēt cilvēkiem

Tātad ne visi disputi ir slavējami un derīgi. Arī korekts disput nav vienīgais līdzeklis, lai nokļūtu pie patiesības. Tam nepieciešami vēl citi līdzekļi. Dievs nedos savu svētību, ja visas disputēšanas vienīgais mērķis mums nebūs glābt patieso mācību no nepareiziem uzskatiem, šos uzskatus atspēkot. Cilvēka prātam ir jāatzīst, ka aizstāvētā tēze ir saskaņā ar Dieva vārdu un ka visas citas ir pret to. Runa šeit ir par to. Bet gandrīz vienmēr notiek tā, ka daudzus grib iesaistīt luterismā un tālāk vairs nerūpējas par to, lai viņi taptu arī patiesi kristieši un lai tādēļ patiesā atziņa kļūtu par ieeju uz tā ceļa, kurā viņiem turpmāk dedzīgi jākalpo Dievam.

Ja Dieva godam patiesi jātiek paaugstinātam, tad visam bez tam vēl jābūt vērstam uz to, lai sarunas

partneris ar to varētu tikt atgriezts un lai izglābtā patiesība vestu preti pateicībai un svētai paklausībai Dievam. Jo intelektuāla atziņa un pārliecība par patiesību vēl nepavisam nav ticība. Pie tās pieder kaut kas vairāk. Jābūt apņēmībai, ka neatstās novārtā to, kas palīdzētu atgriezt to, kurš maldās, un novērsīs to, kas viņu varētu pie tam traucēt. Vispirms dzīvai jāklūst vēlmei mūsos un visos pārējos to, ko mēs atzīsim, izlietot tālāk Dieva godam un Viņam šīs atziņas gaismā arī kalpot. Te iederas Kristus izteiciens (Jņ. 7,17): *“Ja kāds grib darīt viņa prātu [proti, Tēva prātu, kurš viņu [Jēzu] sūtījis], tas sapratīs, vai mana mācība ir no Dieva jeb es runāju pats no sevis.”* Tātad Pestītājs nesaka ne par vienu citu, ka Viņš ir apzīmogots ar dievišķo Viņa mācības patiesību, ja vien viņā nav vēlšanās darīt Tēva gribu un tātad neļaut palikt pie zināšanām vien. Savukārt Jņ. 8,31-32 rakstīts: *“Ja jūs paliekat manos vārdos, jūs patiesi esat mani mācekļi. Un jūs atzīstat patiesību, un patiesība darīs jūs brīvus”,* >> un 14,21: *“Kam ir mani bausīti un kas viņus tur, tas mani mīl; bet, kas mani mīl, to mans tēvs mīlēs, un es to mīlēšu un tam parādīšos.”*

Uzdrosināties veikt ticības eksperimentu!

No tā kļūst skaidrs, ka ar dispuťiem nepietiek nedz tam, lai paši nokļūtu pie patiesības, nedz arī lai to iemācītu tiem, kuri vēl ir maldos. Šeit ir nepieciešama Dieva svētīga mīlestība. Ak, ja mēs, evaņģēliskie [luterāņi], par to ar vislielāko dedzību rūpētos, Dievam Viņa patiesības augļus nest un arī savam aicinājumam cienīgu dzīvesveidu dzīvot; un to visu redzamā un neizpuškotā mīlestībā uz tuvāko, arī pret ticošo maldiem (caur augšminēto pienākumu izpildīšanu)! Ja mēs tos, kas vēl maldās, caur mūsu pamācībām varam tiktāl vadīt, ka viņi arī ja nespētu no mums saņemt Patiesību satvert tomēr gribētu sākt Dievam un mīlestībā uz Dievu arī tuvākajam dedzīgi kalpot pēc atziņas mēra, kas tiem no kristīgās mācības ir. Tad nav šaubu, ka Dievs ne tikai mūs patiesībā liktu pieņemt, bet gan ka Viņš mums arī draugus dāvinātu citus, kuru maldus mēs tagad apraudam, drīz tādā pašā ticībā blakus mums redzēt.

Kā viņa Vārdam ir spēks atgriezt sirdis, ja tas mūs jaunprātīgi caur mums un caur pārējiem, ko mēs vēlamies pārliecināt, netiek mazināts. Tā arī svētais

dzīves veids pats dod daudz atgriešanai. To mācāmums Pēteris (1 Pēt. 3.1,2).

Teoloģijas studiju reforma

Mācītājam visās tajās lietās, kas attiecas uz Baznīcas uzlabošanu, ir jāizdara visvairāk. Tā kā mācītāju trūkumi nodara tik daudz ļauna, ir svarīgāk, lai būtu tādi cilvēki, kuri vispirms paši ir isti kristieši. Viņi tad varētu arī citus uzvest uz tā Kunga ceļa, jo viņiem ir dievišķā gudrība. Tas ļoti veicinātu Baznīcas uzlabošanu, ir pat ļoti svarīgi, lai mācītāja amatā neaicinātu nekādus citus cilvēkus kā vienīgi tos, kas šim amatam cienīgi. Vispār, aicinot nevajadzētu ņemt vērā nekādu citu mērķi kā vienīgi un tikai Dieva godu (ignorējot visus pasaulīgos nodomus, kā labvēlība, draudzība, dāvanas un tamlīdzīgas nepiedienīgas lietas)...)

Bet ja tādas krietnas personas grib aicināt kalpot Baznīcai, tad tādām arī jābūt, un tādēļ jāaudzina skolās un universitātēs. Lai Dievs savā žēlastībā dod, kas pie tā nepieciešams, lai teoloģijas profesori universitātēs censtos ņemt vērā. Viņiem jādiz rūpēties par to, lai nekristīgā akadēmiskā dzīve, kāda tā ir parasta visās fakultātēs, tiktu ar pavisam noteiktiem līdzekļiem pārveidota (un lai to darītu ne tikai dedzīgais J.M. Meifarts [Johann Matthäus Meyffart], bet pēc viņa arī daudzas citas Dieva svētītas sirdis, kuras to [šādu dzīvi] dziļi nožēlo). Tā ir jāuzlabo tā, ka akadēmijas varētu tikt atzītas kā tas ir taisnīgi un saprotami par labiem baznīcas dārzniekiem visām ļaužu kārtām, un tās būtu Svētā Gara darbnīcas. Bet studentu sadzīvi nedrīkst nosacīt pasaulīgais gars, godkāres, dzeršanas, ķildu un palaidnības velns.

Profesoru priekšzīme

Profesoru Kungi var daudz (ko) paveikt ar savu piemēru (bez tā pat ir grūti cerēt uz īstu uzlabošanu), ja viņi sevi parāda kā cilvēkus, kuri ir novērsušies no pasaules un nekur nemeklē godu, ieguvumu vai labpatiku paši, bet visā vienīgi sava Dieva godu un to [cilvēku] pestīšanu, kuri viņiem uzticēti, un saskaņā ar to iekārto visas studijas, grāmatu rakstīšanu, lekcijas, priekšlasījumus, disputus un [citas] aktivitātes. Tad studentiem būtu dzīvs paraugs, pēc kā viņi varētu veidot savu dzīvi. Jo mēs esam veidoti tā, ka piemēri mūs iespaido tikpat daudz kā pamācība, dažkārt pat vēl vairāk.

Nazianzas Gregorijs (Gregor von Nazianz) saka⁷³:
 “*Basilija (Basilius) runa un mācība bija kā pērkonš
 [pēc sava spēka], jo viņa dzīve bija zibens.*”

Tādēļ profesoriem vajadzētu pie saviem galdiem ierādīt vietu labai disciplīnai (bet ne pārgalvību kāda gūvuma dēļ). Pie galda viņiem vajadzētu veidot labas, celvmīgas sarunas, bet nepiedienīgas runas, pirmkārt tās, kurās Dieva Vārds, pamācības, dziesmas un tamlīdzīgi vārdi ļaunprātīgi tiek lietoti sagrozītā nozīmē, būtu jānovērš un nopietni jānosoda, bet ne ar labpatiku jāuzklausā. Jo ar tādām lietām notiek lielāks ļaunums nekā varētu domāt. Tas dievbijīgām sirdīm bieži vien var palikt visam mūžam par piedauzību brīžos, kad viņi savās dievlūgšanās nonāk pie tāda vārda.

Studijas un kristīga rīcība sader kopā

Bez tam studentiem vajadzētu iegaumēt, ka dievbijīga dzīve nav mazāk svarīga kā uzcītība studijās. Viens bez otra nav nekā vērts. Mums allaž jāpatur prātā vecā Justina pazīstamā runa: “*Mūsu reliģija nepastāv vārdos, bet darbos.*”⁷⁴ To viņš ir iemācījis no Pāvila, ka Dieva valstība nepastāv vārdos, bet spēkā.⁷⁵ Tā viņiem pastāvīgi būtu jāatgādina cilvēka dzīvei svarīgie vārdi: kas aug zināšanās, bet ne labos tikumos, tas soļo vairāk atpakaļ nekā uz priekšu.

Teoloģija ir habitus practicus

Visupirms tas attiecināms uz garīgo jomu, kur tāpēc ka tas ir *habitus practicus* visam jābūt vērstam uz ticības un dzīves praksi. Tādēļ [ists] kristīgais, kuram tik lieli nopelni Štrasburgas baznīcā, nelaiķis Johans Šmits (Johann Schmidt), mans mīļotais tēvs Kristū, dēvē (*Libelius Repudiū* 2,37) to par “lielu un briesmīgu elku vai elku Dievu, ka augstskolās un universitātēs arī tad, ja grib būt ļoti čakls visai tālu novirzās no istā mērķa. Jo šis mērķis nosaka, lai Dievs tiktu godināts vai, nedaudz skaidrāk: lai patiesā, neviltotā Kristīgā reliģija, t.i., ka sirsnīga dievbijības piekopsana, kristīgie tikumi jo labāk tiktu iedēstīti, istenoti dzīvē un noglabāti sirdīs” Arī viņa pārējie vārdi ir cienīgi, lai tie tiktu

⁷³ Epit. Basil., Carm. 119.

⁷⁴ Coh. Ad Graec 35.

⁷⁵ 1. Kor 4:20.

lasīti, jo beigās viņš *habitus practicus* nosauc par izpostīšanas briesmu darbu.

Svētais Gars ir patiesais un vienīgais skolotājs. Teoloģija nav vienīgi zinātne

Ar saviem rakstiem par patiesās mācības glābšanu pazīstamais teologs [Dr. A. Kalovs] (Abraham Calov), mans sevišķi augsti godātais labvēlis, rezumē iemeslus,⁷⁶ kādēļ teoloģijas studentam vajadzētu censties pēc dievbijīgas dzīves: vācu valodā tas skan šādi:

I. Tāpēc, ka apustulis tā māca savu Timoteju (2. Timot. 2,24; 1. Timot. 1,18-19, nodaļas 3, 2, 4, 7, 12; Tit. 1,17).

II. Svētais Gars, patiesais un vienīgais skolotājs, nedzīvo sirdī, kas ir pakļauta grēkam. (Jņ. 16,13, 1. Jņ. 2,27). Pasaule nevar saņemt patiesības Garu (Jņ. 14,17).

III. Teoloģijas students izplata gudrību, kas nav pasaulīga, bet garīga un svēta (Jņ. 3,15), kuras sākums ir Dieva bijība (Ps. 11,1-9; Sal. pam. 1,9-10).

IV (...) Teoloģija nav tikai zinātne, tā pastāv sirds kustībās un to īstenojot darbībā.

V Svētīgs ir tas (tā runāja vecājie), kurš Rakstus pārvērš darbos. Jūs to zināt, saka Kristus (Jņ. 13,17): "*Svētīgi jūs esat, ja jūs tā darāt!*" Tātad Kristus mācekļiem Raksti tā jāizpēta, ka viņi tos īsteno, un dara to, ko viņi zina.

VI. Turpretī gudriba nenonāk jaunā dvēselē un nedzīvo miesā, kas ir pakļauta grēkam (Sal. gudr. 1,4). Tātad, kurš pakļauts grēkiem, nevar kļūt par Svētā Gara mājokli.

VII. Kā levītiem, iekams viņi iegāja saiešanas telti, vajadzēja mazgāties (2. Moz 3,18; 1. Gen. 7,23; 2. Laiku 4,2), tā arī tiem, kuri grib reiz ieiet Tā Kunga Namā, jācenšas pēc savas dzīves svētdarīšanas un šķīstīšanas. Lai Dievs dotu, ka šie vārdi atrastos visās vietās auditorijās un pie ieejas tajās un lai katram studentam tā studiju istabiņā acu priekšā, jā, arī viņu sirdīs, tad mums drīz būtu cita baznīca!"

Es nevaru šeit nepieminēt arī miļā un dievbijīgā teologa Dr. Johana Gerharda vārdus:⁷⁷ (...) "*Tie, kuros nav īstas Kristus mīlestības un kuri savā dzīvē*

⁷⁶ *Paedia Theologica* 57.

⁷⁷ *Harmonia Evangelistarum*, 176, S. 1333.

pametuši novārtā dievbijību, nenasniedz pilnīgāku Kristus atziņu un nesaņem bagātākas Svētā Gara dāvanas." Un tādēļ, lai sasniegtu patiesu dzīvu darbīgu un svētīgu dievišķo lietu atziņu, nepietiek ar to, ka lasa un pēta Rakstus, ir nepieciešams, ka klāt nāktu arī Kristus mīlestība, tas nozīmē, ka jāsarģās no grēkiem pret sirdsapziņu, kas norobežo no Svētā Gara, un nopietni ir jācenšas pēc svētības ticībā Dievam.

*Runa nav par reliģijas filozofiju,
bet par teoloģijas studijām*

Ja teoloģijas studentos ir ielikts pamats, ka viņi ir pārliecināti par to, ka viņiem jau studiju pirmajos gados jānovēršas no pasaules un dzīvi jādzīvo kā tādiem, kam reiz jāklūst par priekšzīmi savam ganāmpulkam, tad tā nav tikai rota, bet pavisam nepieciešams darbs. Bez šādas nostājas viņi, tā sakot, ir tikai svētu lietu (*de rebus sacris*) filozofijas studenti, bet ne teoloģijas studenti. Jo teoloģiju iemācās tikai Svētā Gara gaismā.

Daudzi, proti, domā, ka teoloģijas studentam gan labi pietāv tas, ka viņš labi dzīvo. Taču tas neesot tik nepieciešams, ja viņš tikai čakli studē un kļūst izglītots cilvēks, kaut arī viņš visu šo laiku ļautu sevi vadīt pasaulīgam garam un darbotos līdz ar citiem visos pasaules priekos. Tas nebūtu nekas, ja vien viņš laikus pārmainītu dzīvesveidu tad, kad viņš reiz kļūtu par mācītāju. It kā tas vienmer būtu mums pa spēkam, un it kā ļaudis tad parasti dziļi nesakņotos mīlestība uz pasauli visam viņu mūža laikam! Tādēļ šāds ļauns uzskats nodara mūsu vidū tik lielu ļaunumu. Bet ja, es sacīšu, teoloģijas studentiem to visu ļoti nopietni atgādina viņu teoloģijas studiju sākumā, tad, es ceru, ka tas pēc tam [viņiem] nesīs labus augļus uz visu studiju laiku un visu mūžu.

*Profesoriem studenti nav jāvērtē un jāatbalsta,
vadoties tikai pēc viņu dotībām*

Pie tam būtu noderīgi, ja profesoru Kungi ņemtu vērā viņiem uzticēto studentu dzīvi, tā arī viņu studijas. Daži būtu jāuzmundrina. Citiem būtu jānorāda, ka viņu skolotāji viņus nevar cienīt, ja viņi daudzās apkārt, dzer, dižojas, rāda savu godkāri studijās un citu priekšā un, kopā ņemot, dzīvo pēc pasaules un ne pēc Kristus. Būtu labi, ja šie studenti redzētu, ka viņu izcilajām spējām un labajam sekmēm studijās nav nozīme. Jo jo vairāk dāvanu

viņi ir saņēmuši jo lielāku ļaunumu viņi ar šādu nostāju kādreiz varētu nodarīt. Un, ja citi savās studijās tādiem netiek līdzī, bet dzīvo godbijīgu dzīvi, tad profesoriem šiem studentiem atklāti un personīgi jāparāda, cik miļi viņiem tie ir un ka viņi tiek vērtēti daudz, daudz augstāk par citiem. Arī sniedzot atbalstu viņiem vajadzētu dot priekšroku vai arī viņus vien balstīt, bet citus izslēgt tik ilgi, līdz viņi ir pavisam pārmainījušies. Tā tam vajadzētu būt īstenībā. Jo tas ir droši: cilvēks, kurš apveltīts ar nelielām dotībām, bet sirsnīgi mīl Dievu, arī ar niecīgākiem talantiem un zināšanām noderēs Dieva draudzei vairāk nekā kāds dubultdoktoram pielīdzināms, niecīgs pasaules nerrs, kurš gan ir pilns mākslas, bet par Dievu nav mācīts. Jo šī pirmā cilvēka darbs ir svētīgs un viņā ir Svētais Gars, bet pēdējam pieminētajam ir tikai pasaulīgas zināšanas, ar kurām viņš ļoti viegli var vairāk kaitēt nekā būt noderīgs. Nebūtu arī slikti, ja visi studenti no savas universitātes saņemtu liecību ne tikai par viņu izveicību un čaklumu, bet arī par viņu dievbijīgu dzīvi. Šī liecība, bez šaubām, būtu jāsastāda ļoti uzmanīgi, un tā nekādā ziņā nebūtu jāizsniedz tiem, kuri to nepelna. Tas varētu teoloģijas studentos stiprināt ieskatu, cik viņiem nepieciešams tas, par ko viņi bieži vismazāk domā.

Disputam būtu jānotiek arī vācu valodā, lai mācītos, kā saprotami runāt ar draudzi.

Bez tam profesoriem vajadzētu pēc saviem ieskatiem vērst uzmanību uz to, kuri studiju priekšmeti ir noderīgi un nepieciešami atsevišķiem studentiem, vadoties pēc viņu spējām, viņu izcelsmes, plānotā zinātniskā darba un tamlīdzīgām lietām. Ar dažiem profesijas dēļ noteikti dedzīgi jānodarbojas ar diskusiju teoloģiju [diskusijas ar citām konfesijām]. Jo baznīcai visu laiku jābūt apgādātai ar cilvēkiem, kuri spēj stāties pretī patiesības ienaidniekiem un neļauj, ka katrs goliāts nekaunoties var izsmiet Israēlu. Ir jābūt arī dažiem tādiem kā Dāvidam, kas var stāties pretī ienaidniekam.

Ja būtu iespējams īstenot izcilā teologa Dr. Nikolaja Hunnija viņa "Konsultācija" [S. 503. ff] izklāstīto priekšlikumu [baznīcas iekšējos dogmatiskos jautājumus likt atrisināt izmeklēt cilvēku kolēģijai], tad šai lietai būtu līdzēts.

Citiem studentiem tam navajadzētu būt galvenajam studiju virzienam. Zināms, arī viņiem

jāapbruņojas, lai, rodoties nepieciešamībai, varētu ienaidniekam aizbāzt muti un pasargāt savas draudzes no maldiem. Tā mēs sevišķi vēlētos, ka tos, kuru Tēvzemē (vai pilsētā), iespējams, dzīvo jūdi, īpaši citīgi būtu jāizglīto tieši strīdīgos jautājumos, kādi mums pastāv ar jūdiem, lai varētu viņos izvērst savu darbību.

Bet visā visumā ir vēlams, ko daži izcili teologi bieži ir teikuši jau agrāk, ka akadēmiskiem disputiem vajadzētu notikt arī vācu valodā. Tad studenti varētu mācīties lietot jēdzienus tā, ka viņiem viņu amatā arī uz kanceles - nebūtu grūti, domājot par šo mācību atšķirībām, izklāstīt draudzei attiecīgo priekšmetu vācu valodā. Tam viņi līdz šim nav vingrināti.

Viņiem būtu citīgāk jāstudē strīdus jautājumi. Citiem pietiktu, ja viņi savas tēzes pamatīgi saprastu un no antitēzēm tikai tik daudz zinātu, ka paši ir pasargāti no maldiem un saviem klausītājiem varētu reiz parādīt, kas ir un kas nav patiess. Bet, kur runa ir par sarežģītākiem jautājumiem, viņi varētu izmantot citu palīdzību un padomu.

Topošajiem studentiem vajadzīgs uzticams mentors (audzinātājs)

Topošais students visu pietiekami nesaprot, lai zinātu, kas viņam ir nepieciešams un kas nav, ja vien viņam nav uzticama palīga [vadītāja], kur tāda trūkst, bieži gadās tas, par ko sūdzas Dr. K. Šeiblers (Christoph Scheibler) sava *Manuale ad Theologiam Practicam* ievadā: "ka, ja daži visu savu studiju laiku pavada ar strīdus lietām, tad notiek tā, ka viņi vai nu kļūst par neprasmīgiem mācītājiem, lai cik viņi arī būtu bijuši mācīti tādos strīdus jautājumos, vai arī viņiem vajadzētu no jauna un citādā veidā studēt teoloģiju un tā kļūt tajā par iesācējiem, kā par to liecina ikdienas pieredze."

Vest visu teoloģiju atkal pie apustuliskās vienkāršības

Kopumā būtu jāņem vērā, ka strīdus jautājumos jāzina mērs un nevajadzīgais labāk jāatmet nekā jāizklāsta tālāk. Visa teoloģija ir atkal jāved pie apustuliskās vienkāršības. Šajā ziņā to visvairāk varētu sekmēt profesori. Gan veidojot savas studijas un rakstus pēc apustuliskās vienkāršības, gan arī ar nopietnību apstādinot alkatīgos garus un viņu vizdegunību. Derīgi arī būtu, ja studentu rokās tiktu doti un viņiem ieteikta vienkāršā grāmatīņa "Vācu

teoloģija" (*Deutsche Theologie*) un Taulera raksti, pēc kuriem, saskaņā ar rakstiem, Lutera ir tapis par to, kas viņš ir bijis.

Lutera iesaka Taulera sprediķus

Tas ir Lutera paša padoms, kurš raksta par Dieva vīru Tauleru (kā Lutera viņu dēvē citur) 23. Vēstulē Spalatīnam [WA Br I,79]: "Ja tev ir vēlšanās seno skaidro teoloģiju lasīt vācu valodā, tad vari sev sagādāt Johana Taulera mūku sprediķotāja sprediķus. Jo es neesmu ne latīņu, ne vācu valodā atradis teoloģiju, kas būtu tirāka un svētāka, kas saskan ar evaņģēliju." Un 17. Vēstulē [WA Br. 1,96]: "Es lūdzu tevi vēlreiz, tici man šajā gadījumā, seko man, un nopērc Taulera grāmatu, uz ko es tevi mudināju jau iepriekš, ja vien tu vari to dabūt. Tu to arī viegli sapratīsi. Jo tā ir grāmata, kurā tu atradīsi tādu tīras un svētas mācības mākslu. Iepretī tai tagad visa māksla ir dzelksnaina un laicīga, pat ja tas būtu grieķu vai latīņu, vai ebreju valodā."

Citā vietā viņš saka: [WA ; 1557]: "Es esmu tajā atradis vairāk tīrās dievišķās mācības nekā esmu atradis vai nekā varētu tikt atrasts visu universitāšu profesoru visās grāmatās." Par grāmatu *Deutsche Theologie* ("Vācu teoloģija"), kuru arī viņš pieskaita Tauleram, bet kura ir jaunāka un es to uzskatu par lielu godu, ka tā, jādodomā, tikusi uzrakstīta Frankfurtē viņam ir šāds spriedums [WA 1,378]: "Man jāslavē mans vecais vientiesis, un es saku, ka pēc Bībeles un svētā Augustīna man nav gadījusies neviena grāmata, no kuras es esmu mācījies un gribētu mācīties - ko nozīmē Dievs, Kristus, cilvēks un visas lietas - kā tieši no šīs grāmatas."

Tādēļ arī mūsu mīlais Johans Arnts no jauna ir izdevis un papildinājis šīs grāmatas par labu kristīgai celmei un uzrakstījis tām priekšvārdu. Tā arī viņš pelnījis uzslavu un nevis nopēlumu par to, ka šis krietnais vīrs savā "Patiesā kristietībā" (*Wahres Christentum*) bieži ir citējis un slavējis Tauleru. Lidzās Tauleram un J. Arntam vēl liekama Kempenes Toma grāmata "Sekošana Kristum". To pirms dažiem gadiem no jauna izdevis Dr. Johans Oleariuss, mans sevišķi augsti cienītais labvēlis; viņš tai pievienojis arī ievadu, lai veicinātu vispārīgo labumu, ko viņš ir darījis arī savos paša darbos dievbijības prakses veicināšanai.

Šeit piederas arī kāds Senās baznīcas nezināma autora labs, svētgis raksts. Virsraksts tam ir *Religionis Christianae deformationis a pristino decore et desolationis causae quae et quo pacto Christianus quisque possit ad sui conditoris reformatori imaginem et aricitian* [Kādi ir iemesli kristīgās reliģijas izkropļošanai un pārvarēšanai postajā no tās agrākā spožuma, un kādā veidā katrs kristietis to spēj pārvērst atpakaļ pēc tās dibinātāja tēla un tā atzišanā], un tas iespiests krājumā *Opuscula Ephraeri Syri* [mazie Efraima Sīrieša darbi]. Lidzīgi ir daudzi citi raksti seno rakstu vidū. Nav šaubu, ka tie studentos varētu paveikt daudz laba un varētu viņiem sniegt labu priekšstatu par patiesu dievbijību, jo saprātīgu lasītāju nekaitinātu tas, kas šādām grāmatīnām vēl būtu pielipis no tā laika tumsības. Katrā ziņā šie raksti, ja viņi tos biežāk ņemtu savās rokās, būtu noderīgāki nekā citi. Bieži ar mazvērtīgākām subtālām asprātībām piepildīti rokraksti, kuri sniedz vienīgi daudz un patīkamu barību vecā Ādama godkārei. Ar šiem līdzekļiem tad daudzos tiktu aizsniegts mērķis, pēc kā tik sirsnīgi tiecas bieži pieminētais Dāvids Hitrejs (David Chytraeus): *“Par kristietī un teologu daudz vairāk liecina ticība, svēta dzīve, Dieva un tuvākā mīlestība nekā asprātīgi un viltīgi, gudri disputi.”*

Teoloģija nav tikai zinātne

Ši iemesla dēļ, ka teoloģija ir *habitus practicus* un nepastāv tikai vienīgi kā zinātne, nepietiek tikai studēt un, no otras puses, vienīgi izskaidrot un informēt. Būtu jāapsver, kā dažnedažādi varētu tikt izkārtotas nodarbības, kurās pierastu pie lietu dabas, kas attiecas uz praksi un pašu celsmi, un tajās vingrinātos.

Studentiem tiek piedāvāta

Collegia Pietatis izveidošana

Tādēļ es novēlētu izveidot kolēģijas, kurās tiku aplūktas tādas tēmas, kas izriet no dzīves likumiem, kurus esam guvuši no mūsu Pestītāja un Viņa apustuļiem un kurus studentiem būtu cieši jāiegaumē. Bet vienlaikus viņiem vajadzētu arī dot pamācības, kā attīstīt sevi dievbijīgas apceres, kā, pētot sevi, aizvien labāk sevi iepazīt, kā apvaldīt miesas tieksmes, savaldīt iekāri un nomirt pasaulei; (bet ja viņi tajā dzīvo, viņi neredz neko); arī kā viņi varētu augt labajā un varētu tiekties pēc tā, kā

viņiem vēl trūkst, un darīt to, kas viņiem kādreiz būs jāmača citiem. Jo tikai studējot to sasniegt nevar. Mūsu mīļais Luters par to ir domājis šādi [WA 5, 163, *zu Psalmen 5,12*]: “*Par istu teologu neklūst saprotot vai lasot, vai dziļdomīgi spriežot, bet ar dzīvi, pat nāvi un nolādēšanu.*”

Kā varētu ieviest šādas mācības

Bet kā šādas mācības varētu ieviest, to es atstāju dievbijīgo un saprātīgo profesoru ziņā. Ja man būtu atļauts dot priekšlikumus, es uzskatītu par lietderīgu šādu rīcību: dievbijīgam teologam vajadzētu sākumā lietu sākt ar ne pārāk daudziem studentiem un, proti, ar tiem no klausītāju skaita, kuros viņš jau ir pamanījis sirsnīgu vēlēšanos būt par krietniem kristiešiem. Tiem viņam Jauno Derību vajadzētu tā traktēt, ka viņi bez tā, kas kalpo viņu apmācībai, ņemtu vērā vienīgi to, kas veicina viņu celsmi. Viņiem jāļauj katram izteikt to, kas viņam katrā pantā šķiet svarīgs un kā viņš to domā izmantot savā un citu dzīvē. Profesoram kā direktoram vajadzētu apstiprināt to, kas pareizi novērots. Bet tur, kur novirzās no pareizā mācību mērķa, viņam laipni un skaidri ir jāparāda tekstā un jāpaskaidro, kādā gadījumā prakse var tikt pielietots viens vai otrs Bībeles likums.

Tas turklāt varētu stiprināt studentu brālīgās attiecības.

Pie tam studentu starpā varētu izveidoties tuvība un draudzība, tā ka viņi viens otru ne vien paskubinātu uz mācīšanos, bet arī ka sevī censtos noskaidrot, kur viņš tādus likumus līdz šim nebūtu ievērojis. Viņš tad tiektos tos drīz likt lietā. Viņi tad arī savstarpēji pārrunātu, ņemtu vērā viens otru, kā tas ikvienam pieklājas, saistot to visu ar patiesu brālīgu uzmundrinājumu. Viņi varētu viens otram un arī saviem profesoriem sniegt pārskatu par to, kā viņi attiecīgās situācijās atbilstoši dotajiem nosacījumiem ir izturējušies. Šādā atklātā sarunā, kur katra lieta, kas viņus skar, tiek pārbaudīta pēc Dieva vārda, drīz parādītos, cik tālu kāds ir progresējis un kur kādam citam vēl vairāk būtu jāpalīdz. Turklāt viņiem ir jāpierod par citiem nespriest pārdoši vai tiesāt svešu kalpu.

Profesora funkcija

Profesoram nevajadzētu uzdrošināties uzņemt nekādu citu meistara lomā pār viņam uzticēto

sirdsapziņām kā vienīgi to, ka viņš kā pieredzējušais rāda viņiem (studentiem) no mūsu vienīgā Meistara vārda to, kādas ir viņa (profesora) domas katrā gadījumā. Jo vairāk un vairāk viņi paši ievingrinātos, secinājumus izdarītu visi koleģiāli. Es nešaubos par to, ka tur, kur tas, dedzīgi un sirsniīgi piesaucot Dievu, tiktu turpināts un katrs (it īpaši, ja tas vēlētos iet pie Svētā Vakarēdiena) ar savu sirdsapziņas stāvokli iepazīstinātu visu kolēģiju un sekotu tās padomam, tur īsā laikā svēttapšanā varētu sasniegt brīnišķīgas sekmes. Un, kur tas reiz būtu pa istam iesākts, tur no tā būtu aizvien lielāks ieguvums. Tā no tā varētu rasties ļaudis, kuri būtu krietni kristieši, iekams viņi stājas savā amatā, kur viņiem par tadiem jādara citi. Un tā viņi būtu pacentušies to, ko viņi reiz mācīs, vispirms paši darīt. Tas ir isto skolotāju pareizais veids mūsu Pestītāja skolā, kā to attēlojis mans augsti godātais draugs un mīļākais brālis mūsu Kungā, kurš ļauj tik dziļi aizskart savu sirdi Jāzēpa ļaunumam ar tik mīļiem un pagodinošiem piemēriem, Gotlībs Spicela kungs (Gottlieb Spitzel) savā *Vetus Academia Jesu Christi*.

Iekārtot praktiskas mācības

Līdzās šim pašai kristietībai kalpojošām mācībām būtu arī labi, ja savu skolotāju vadībā zināmi sagatavošanās vingrinājumi skartu lietas, ar kurām viņiem reiz būs jāstāpās darbā: apmācīt nezinošos, mierināt slimos un tamlīdzīgi.

Sprediķa veidošana celimei

teoloģiski-izglītojošas greznības vietā

It īpaši sprediķošanā studentiem jāvingrinās tā, ka drīz viņiem tiktu parādīts, ka sprediķos visam ir celsmes mērķis. To es pievienoju kā sesto līdzekli, ar kuru kristīgai baznīcai varētu palīdzēt sasniegt labāku stāvokli. Tas notiek, proti, tur, kur visu sprediķi patiešām vērsti uz to, lai ticība un tās augļi klausītājos tiktu veicināti vislabākajā veidā. Ir tikai nedaudzas vietas mūsu baznīcā, kur nepietiekami daudz tiek sprediķots. Bet daudzas dievticīgas sirdis tomēr atrod ne mazums trūkumu daudzos sprediķos. Proti, ir sprediķotāji, kuri daudzos sprediķos galvenokārt nodarbojas ar lietām, ar kurām viņi grib parādīt sevi kā izglītotus ļaudis, lai gan klausītāji viņus nesaprot. Šādos sprediķos dzirdamas svešas valodas, kur varbūt baznīcā neviens nevienu vārdu no tā nesaprot. Daži cenšas, lai *Exordium* [sprediķa

ievads] būtu isti veikli izveidots un arī kopsavilkums būtu harmonisks, lai dispozīcija būtu prasmīga un tomēr pietiekami apslēpta, lai visas daļas atbilstu runas mākslai un būtu atbilstoši izpušķotas. Tā vietā daudz vairāk būtu jāizvēlas un ar Dieva žēlastību jādara tas, kas klausītāja dzīvē un nāvē var būt ieguvums. Jo kancele nav vieta, kur parādīt savu spožo mākslu, bet gan Kunga vārdam tur jātop vienkārši un spēcīgi sprediķotam. Jo Vārds vien ir dievišķs līdzeklis, ar kuru ļaudis darīt svētlaimīgus. Viss tāpēc jāiekārto, vadoties pēc tā. Sprediķotājiem ir arī jāvadās pēc saviem klausītājiem, jo tie pēc viņa nevar vadīties, un tādēļ visu laiku vairāk jātur vērā vienkāršie ļaudis, kuri taču veido vairākumu, nekā daži izglītotie, ja viņi faktiski tur ir sastopami.

Nenogurt mācīt katehismu

Tāpēc ka katehisms ietver sevī kristietības pamatelementus un ticība vispirms tiek mācīta no tā, tad tas, mācot bērnus, aizvien uzcītīgāk jāaplūko ne tikai pēc vārdiem, bet pēc satura. Pēc iespējas jāpieņem arī pieaugušie. Mācītājs šeit nedrīkst nogurt. Ja ir izdevība, arī sprediķos aizvien jāatgādina tas, ko viņi reiz mācījušies katehismā, to darīt nav jākautrējas.

Sprediķiem jāstiprina iekšējais cilvēks

Kas vienā vai otrā vērojumā attiecībā uz sprediķiem vēl būtu pieminams, to es šeit labprāt izlaižu. Svarīgākais ir tas, lai sprediķi kopumā tiktu veidoti, apzinoties, ka visa mūsu kristietības būtība pastāv iekšējā jeb jaunajā cilvēkā, kura dvēsele ir ticība un tās rīcība ir dzīves augļi. Tāpēc Dieva labie darbi, kas attiecas uz iekšējo cilvēku, ir tā jāparāda, lai ticība un līdz ar to iekšējais cilvēks tiktu aizvien vairāk stiprināts. Bet arī darbi [ticības augļi] ir jāveic tā, lai mēs nekādā gadījumā nebūtu apmierināti, ja rosinām cilvēkus tikai pamest ārīgos netikumus un veicinām ārīgo tikumu vingrināšanu, un šādā veidā nodarbojamies tikai ar ārīgo cilvēku. To var panākt arī pagānu ētika. Bet mums ir jāieliek pamats sirdis un jārāda, ka viss, kas nerodas uz šī pamata, ir liekulība. Tā cilvēki jāpieradina strādāt pie iekšējā cilvēka, ar pareiziem līdzekļiem pamodināt sevī mīlestību uz Dievu un uz tuvāko un tad, balstoties uz šādu nostāju, rīkoties. Nepagurstot jārāda, kā visi vārdi un sakramentu dievišķie līdzekļi iedarbojas uz iekšējo cilvēku; un ka nebūtu pietiekami, ka mēs

vārdu dzirdētu tikai ar ausīm, bet ka mums ir jāļauj tam iespieties sirdī, lai dzirdētu Svēto Garu runājam, tas ir, lai sajustu viņa apzīmojumu un vārda spēku kā savijņojumu un spirdzinājumu.

Jo nepietiek būt kristītam, bet gan iekšējam cilvēkam, kurā mēs ar kristībām esam pieņēmuši Kristu, Viņu vajag arī paturēt un ārējā dzīvē par Viņu liecināt. Nepietiek arīgi saņemt Svēto Vakarēdienu. Arī mūsu iekšējam cilvēkam ar šo svētīgo ēdienu patiesi jāpieaug. Nepietiek lūgt arīgi, ar lūpām, patiesā un īstā lūgšana notiek mūsu iekšējā cilvēkā un izpaužas vai nu vārdos, vai paliek dvēselē un arī tur atrod Dievu. Nepietiek Dievam kalpot ārējā templī, mūsu iekšējam cilvēkam patiesi jākalpo savā paša templī. Uz to jāvērs sprediķi, jo tur ir visas kristības īstais spēks. Un, ja tā notiktu, tad ļaudis noteikti varētu gūt daudz vairāk celsmīga stiprinājuma nekā tas bieži notiek. Brīnišķīgs piemērs tam ir Johana Arnta *Postille*.

Johana Arnta "Postille" [sprediķu, respektīvi, celsmes rakstu krājums]

Johans Arnts (Johann Arndt) - izcilais skolotājs un Lutera sekotājs, kas viņam arī priekšgājējs lielākajā daļā dažu pārprastajos un tādēļ nepareizi izskaidrotajos izteikumos ir visu vērsis (arī savos pārējos garīgajos rakstos) uz iekšējā cilvēka patieso padolu. Arī šī kristīgajai baznīcai no jauna acu priekšā esošā *Postille* vērstā uz šo galveno mērķi. Jau Arnta dzīves laikā viņa sprediķu klausītāji ir ar to tikuši pacilāti un stiprināti. Un kopš tā laika arī daudzi tūkstoši dievbijīgu dvēseļu ir spēcīgi izjutuši šī Dieva svētītā darba spēku, viņi ir pazemīgi pateikušies Dievam par šīm dārgajām dāvanām un svētu saglabājuši autora piemiņu. Šo brīnišķīgās grāmatas nepieciešamību ir apliecinājuši tās daudzkārtējie izdevumi, kuri visi ir izpirkti un ir aizvien vairāk pieprasīti.

Ar to ir pierādījies, ka šis darbs nav salīdzināms ar daudziem citiem, kuri mirst līdz ar savu autoru vai kuri ir pievilcīgi, kamēr tie ir jaunums cilvēkiem, kuri alkst šādu jaunumu. Bet nedz Johanam Arntam, pašam autoram, nedz pašreizējam krājuma *Postille* izdevumam vai citiem viņa rakstiem nav vajadzīgs mans slavinājums, un es arī neesmu tas, kurš ar savu liecību viņa vērtību varētu palielināt. Es to drīzāk uzskatu par savu godu un labumu viņu pagodināt starp viņa skolniekiem. Bet es esmu pārliecināts, ka

tad, ja mūsu mācība, mūsu raksti un sprediķi tiktu veidoti tādā veidā, tad noteikti nebūtu vajadzīgas daudzās sūdzības, kuras mums tagad jāsaka.

Es tātad labāk atstāšu katram lasītājam pašam un viņa pieredzei to, kas man vēl šajā darbā būtu jāslavē. Es aprobežojos šeit ar to, ka norādu kristīgajam lasītājam, kas šajā jaunajā izdevumā ir izdarīts noderīgai lietošanai.

Špēnera piezīmes par jauno Johana Arnta Postille izdevumu, kam kā ievadu viņš ir izdevis Pia desideria

1. Meriana izdevums, pēc kura iespiests šis izdevums, tika salīdzināts ar pārējiem un izskatīts, tika izlabotas kļūdas, kuras šad un tad atradās, un novērsti trūkumi. Mēs esam paturējuši to, kas uzlabots iepriekšējos izdevumos un atzīmēts arī Meriana ievadā (latīņu citātu tulkojumus, īsi pieminēto izteicienu un tekstu papildinājumi u.t.t.).

2. Tāpēc, ka ciešanu sprediķi ir atradušies dažādās vietās, tie ir sakopoti vienuviet, kas, jācer, būs lasītājam patīkamāk. Tas ir noticis arī ar pārējiem sprediķiem, kas bija pielikumā, tie ievietoti nodalījumos pa svētku dienām, respektīvi, vietās, kur tie iederas. To, salīdzinot ar iepriekšējo, rāda arī reģistrs.

3. Izdevums ir veidots tā, ka, lai gan izdevums ir bagātīgāks un burtu salasāmība nav pasliktinājusies, tomēr grāmata ir kļuvusi plānāka un viss apvienots vienā sējumā.

4. Tādējādi (kas iepriekšējā Meriana izdevumā gan tika apsolīts, bet netika paveikts) Svēto Rakstu nodaļām ir pievienotas ne tikai norādes uz pantiem, bet arī neskaitāmi Bībeles panti, kuru vietas nav bijušas nosauktas, bet kuri nelaiķim autoram bijuši prātā, ir iespiesti un citēti par lielu palīdzību lasītājam.

5. Tāpēc, kā mēs vēlētos, lai tas, kas no šī cildenā vīra citos izdevumos nav sastopams, būtu iekļauts šajā sējumā, lai saglabātu visas atsevišķās drupas, mēs esam pārējam materiālam šeit pievienojuši arī dažus cildinājumus un Landtāga sprediķus, un tātad arī viņa tā saukto *Informatorium Biblicum* (lai gan daži domā, ka tas neesot (viņa) paša darbs, bet kāda viņa cienītāja). Jo šī milētā cilvēka garīgi bagātajam darbam par psalmiem bija jau pievienots viņa katehisma skaidrojums un raksts *Wahres Christentum*

(“Patiesā kristietība”), tad arī viņa mazie raksti: “Mācību un mierinājuma grāmatīņa”, “Mācība par savienošanos ar Kristu” un *Repetitio Apologetica* jeb mācības par patieso kristietību atkārtojums un atbildes kopā izdoti ir tikai nesen. Bet viņa “Paradizes dārziņš” ir sastopams visās vietās.

6. Katrā grāmatā ir labs reģistrs, kas ir ne tikai skaists rotājums (tā kāds no viņa labajiem draugiem, pazīstams teologs, kura grāmatās nebija vai bija slikts reģistrs, atgādināja to, ka tas viņam atgādinot citkārt skaisti izrotātu jaunavu, kurai aizmirsts uzlikt vainagu), bet arī sevišķs palīgs lasītājam. Pēc vajadzības var lasīto atkal atrast un visu vēl labāk izmantot. Tādējādi arī pašreizējam izdevumam ir pielikti klāt trīs rādītāji, proti, sprediķu, rakstu vietu un tad svarīgāko tēmu rādītājs. Kas tād līdzšinējos izdevumos ir iztrūcis, ir papildināts šajā, tagadējā. Tā ka tagad tas viss uzcītīgi ņemts vērā un nav zēlots laiks un līdzekļi, es nešaubos, ka kristīgajam lasītājam būs daudz prieka par pašreizējo izdevumu un, to lietojot, viņš ar Dieva zēlastību varēs gūt brīnišķīgu celsmes stiprinājumu. Pie tā man vairs nav ko piebilst. Visu pārējo es atstāju lasītāja ziņā, kādu derīgu pieredzi viņš iegūs ar šo grāmatu.

Bet, ja lasītājs tomēr sastaptos dārgā vīra darbos ar izteicieniem vai mācību, kas viņam pirmajā acu uzmetienā šķiet sveša, tad viņam nevajag pārsteigties nosodot, bet, sirsnīgi lūdzot īsto izpratni, ir pamatīgi jāpārdomā. Tad, es nešaubos, viņš pats nopratis, ka viss ir saskaņā ar Svētajiem Rakstiem un saskaņā ar mācību un ir tālu no visām viltus mācībām. Viss šeit kalpo patiesās, ar dzīvu atziņu piepildītās kristietības krietnai celsmei, kas nepastāv ārīšķīgas un tukšas pareizas ticības tēzēs, bet gan ir vērstas uz iekšējo cilvēku. Es varu ieteikt uzticīgam lasītājam ne tikai “Patieso kristietību” (*Wahres Christentum*), bet arī citas Johana Arnta grāmatas, arī par Dieva svētību patiesu dievbijību cildināmā nelaika Henriha Vareniusa (*Heinrich Varenius*) *Rettung des Wahren Christentum* [Patiesās kristietības glābšana] (ko arī vajadzētu izdot no jauna un kurai būtu jāklūst pazīstamāka vai, lai netiktu atjaunoti atkal senie strīdi, lietpratējam būtu no jauna jāstāda un jāpublicē skaidrojumi, kas kalpotu tās aizsardzībai un patiesai izpratnei). Jo tad lasītājs redzētu, cik daudz derīga un pacilājoša slēpjas arī pārprastajās vietās, ja vien tās pa īstam tiek izpētas.

Un visbeidzot, es sirsnīgi piesaucu labestīgo Dievu un visa labā Devēju, kaut Viņš arī vēl tālāk dotu savu svētību nākošajiem izdevumam, pēc tam kad Viņš daudz labas sava vārda sēklas caur šo viņam uzticīgo kalpu, kuru Viņš jau sen ir ievēdis savas [valstības] priekā, ir licis reiz izkaisīt un daudzus graudiņus no tās ir svētījis līdz pat šim brīdim dievbijīgās sirdis ar ne mazākiem augļiem. Par to lai viņam mūžīga pateicība. Daudzas sirdis, kuras, lūdzot Dievu, un ar neviltotu uzticību svētdienās blakus Svētajiem Rakstiem meklēs celsmīgu stiprinājumu šajos sprediķos, lai tās bagātīgi to tur atrod un savukārt nes Dievam par to pateicības augļus. Jā, arī daudzi skolotāji pēc šī parauga paši var tikt pamudināti ar tādu atklātu sirdi un tādu apņēmību aplūkot savos sprediķos kristietības kodolu. Bet visumā lai tas būtu arī līdzeklis šajā ievadā tik dedzīgi nožēlotā mūsu baznīcas bēdīgā stāvokļa uzlabošanai, lai viss kalpotu par godu lielajam Dievam un Viņa valstības veicināšanai Jēzus Kristus dēļ. Amen.

Frankfurtē pie Mainas,
1675. gada 24. martā

*Egils Grīslis***Starp cinismu un cerību:
Jēzus Kristus personība
divdesmitā gadsimta noslēgumā.**

Visa pasaule zina, ka Kārlis Markss (1818-1883) bija ateists, bet ne vienmēr apzinās, ka reizēm viņš bija ateists ar taktu: Marksa visplašāk pazīstamā reliģijas definīcija atklāj līdzjūtīgu respektu. Brīvi tulkojot, lasām: "Reliģija ir apspiestas radības vaids, siltas sirds puksts cietsirdīgā pasaulē gluži tāpat, kā tā ir dvēsele bezdvēseles eksistencē. Un tomēr reliģija ir cilvēces opijs."¹

Ne visi Marksa sekotāji izteicās ar tādu taktu. Propagandistu rokās uzbrukumi reliģijai bieži vien kļuva bezkaunīgi; politiķi savukārt tos izmantoja reliģijas brutālā apspiešanā.² Bet būs netaisni un naivi iedomāties, ka ateisms zēla tikai agrākajā

¹ "Contribution to the Critique of Hegel's Philosophy of Right" K. Marx and F. Engels *On Religion* (Moscow: Foreign Language Publishing House, 1957), p. 42.

² Sk. Gregory Baum *The Church for Others: Protestant Theology in Communist East Germany* (Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans, 1996); John P. Burgess, *The East German Church and the End of Communism* (Oxford and New York: Oxford University Press, 1997); Owen Chadwick, *The Christian Church in the Cold War* (London: Penguin Books, 1993); Egil Grīslis, *The Evangelical Lutheran Church of Latvia and the Fall of the Soviet Union*, (Consensus, 22,2 (1996): 49-85; Niels Nielsen, *Revolution in East Europe*, (Maryknoll, NY: Orbis Books, 1991); Jorg Swoboda, *The Revolution of the Candles: Christians in the Revolution of the German Democratic Republic*, ed., Richard V. Pierard, Trans. Edwin P. Arnold (Macon, GA: Mercer University Press, 1996).

Padomju Savienībā. Rietumu sekulārisma ateisms uzplauka ar vēl lielākiem panākumiem. Vaclavs Havels, slavens rakstnieks un ievērojams čehu represētais, kas, no cietuma iznācis, tūlīt kļuva par Čehu Republikas prezidentu, šo divdesmito gadsimtu ir nosaucis par "pirmo ateistisko civilizāciju".³ Arī Eberhards Jungels (Jüngel), Tībingenes universitātes slavenais sistemātiskās teoloģijas profesors, ir bijis gatavs vispārināt: "Mēs dzīvojam pasaulē, kas, pieklājīgi izsakoties, ir aizgājusi no Dieva."⁴

Neapgalvosim, ka vispārēja ateisma uzbrukumi kristietībai nav bīstami. Un tomēr pasvītrosim, ka kristietībai bīstamākais pretinieks ir cinisms slēpies ateisms. Pirmkārt, cinisms relativizē visas vērtības. Oskars Vailds (1854-1900) uzskatāmi formulēja, ka ciniķis "zin ikvienas lietas cenu, bet ne tās vērtību".⁵ Protams, cinisms sastāv no vairākām pakāpēm. Ar daudz negatīvāku versiju sastopamies H.L. Menkena (Mencken) (1880-1956) definīcijā: "Ciniķis ir cilvēks, kas, sajutis puķu smaržu jau skatās pēc zārka."⁶ Aleksandrs Solženicins⁷ norāda uz vēl dziļāku cinisma limeni - uz sadistisku cinismu, no kura, kad zināmas degradācijas sliexnis ir pārkāpts, vairs nav iespējams rast atpakaļceļu uz godīgumu.⁸ Visvieglāk šādu limeni ir identificēt attiecībā uz vardarbību. 1998. g. 17. jūlijā, pieminot cara Nikolaja II un viņa ģimenes noslepkavošanu, prezidents Boriss Jeļcins konstatēja, ka šis ir "asiņu un nelikumības gadu simtenis".⁹ Bet galu galā uzbrukumi cilvēka dvēselei ir paši destruktīvākie.

Lai arī cik drausmīga nebūtu politiskā vardarbība, cinisma purva dziļākajā slānī atrodas kristīgā

³ *The Christian Century* (June 17-24, 1998), p. 613.

⁴ *Gottesgegenwart: Predigten I/II* (München: Chr. Kaiser, 1979), p. 74.

⁵ *Lady Windermere's Fan*, Act III.

⁶ Leonard Louis Levinson, *The Left Handed Dictionary*, New York: Collier, 1969), p. 56.

⁷ *The Gulag Archipelago*, (New York: Harper&Row, 1973), 1:73-75.

⁸ To, cik daudz Solženicina literārā darbība ir palīdzējusi sagraut komunismu, iztīrā Edward E. Ericson, Jr., "Solzhenitsyn's Century", *The Christian Century*, (June 17-24, 1998), p. 613.

⁹ *The Globe and Mail* (Toronto), (July 18, 1998), A 11.

baznīca, kad tā aizstāvēja inkvizīciju, verdzību, sociālo netaisnību, kā arī teoloģiskā sfēra, kad tā noliedza Kristus augšāmcelšanos, kas ir tradicionālais kristīgās ticības centrs. Attiecībā uz iepriekšminēto, Rietumu pasaules sekulārisms baznīcu ir iespaidojis visvairāk, ne tikai individuāli un atsevišķos gadījumos, bet organizēti un skaļi. Te kā viskrasāko piemēru var minēt t.s. "Jēzus Semināru" Ziemeļamerikā dibināto Jaunās Derības zinātnieku kopību, kas sastāv no apmēram simts līdzdalībniekiem. 1995. g. martā ar vairākuma balsīm šis "Jēzus Seminārs" apgalvoja, ka "krustā sistais Jēzus ķermenis droši vien sapuva kādā nezināmā kapavietā".¹⁰ Neapmierinoties ar šo ziņojumu preseī, "Jēzus Semināra" vadītājs profesors Roberts Fanks (Funk) vēlreiz pasvītroja: "Visi pieņem, ka Jēzus dzīve beidzās ar krustā sišanu un nāvi," un ka vairāk nekā nav jāsaka.¹¹ Bet tomēr gribējās teikt, un profesors Fanks tūlīt citēja profesoru Tomasu Šihanu (Sheehan): "Neskatoties uz to, kas notika ar Jēzus ķermeni, Jēzus ir beigts un paliek beigts."¹² Ar šādu noliegšanu droši vien nepietika, Džons Dominiks Krasāns (Crossan), bijušais katoļu priesteris, pensionējies no Jaunās Derības katedras, ar tīri puicisku bezbēdību vairākās savās grāmatās to, kas ir noticis ar Kristus mirstīgajām atlikām, skaidro šādi: "Senajā Romas valstī trīs smagākie sodi bija krustā sišana, sadedzināšana sārtā un nodošana saplosīšanai zvēriem. Šo sodus tik bargus padarīja ne vien to necilvēciskā nežēlība, bet arī fakts, ka vairs nepalika nekā, ko apbedīt."¹³ Nākamajā grāmatā Krasāns skaidro tālāk: "Tas, ka Jēzu apglabāja Viņa draugi, ir izdomāts, nevis vēsturisks stāsts. Ja Jēzus vispār tika apbedīts, tad to darīja Viņa ienaidnieki, ierušinot seklā kapā un tā atstājot par laupījumu

¹⁰ Chalotte Allen, *The Human Christ: The Search for the Historical Jesus*, (New York: The Free Press, A Division of Simon and Schuster, 1998), p. 277.

¹¹ *Honest to Jesus: Jesus for a New Millenium* (San Francisco: An Imprint of Harper Collins, A Polebridge Book, 19), p. 258.

¹² *Ibid.* p. 258.

¹³ *Jesus: A Revolutionary Biography* (San Francisco: An Imprint of Harper Collins), 1994, p. 258.

maitēdājiem zvēriem.”¹⁴ Savā nākošajā darbā Krasāns tiem pievieno “maitēdājus putnus”.¹⁵

Lai tomēr pierādītu savu liberālo nostāju, Krasāns ir ar mieru citēt arī atšķirīgus uzskatus, proti, Mariannas Savickas izskaidrojumu: “Kaļķakmeņu bedre droši vien ir iespējamāks izskaidrojums. Kaļķakmens ātri vien saēd skeletu”.¹⁶

Kādā konferencē Krasānam jautāja, vai viņš tic dzīvei pēc nāves, un viņš atbildēja: “Atklāti sakot, nē, bet, vienādi vai otrādi, es to neuzskatu par sevišķi svarīgu jautājumu.”¹⁷

Kaut arī ar lielāku taktu, šāda nostāja ir saskatāma arī Rietumeiropā. Tā, piemēram, Gerds Lūdemans, Jaunās Derības profesors Getingenes universitātē, nesen ir apgalvojis, ka “Jēzus pēcaugšāmcelšanās atklāsmes, kas aprakstītas evaņģēlijos, nav nekas cits, kā masu halucināciju gadījumi.”¹⁸ Gluži nesen viņš paziņoja, ka sevi vairs neuzskata par kristieti.¹⁹

Liberālās aprindās pētniecības standartiem sabrūkot, pat Krasānam ir jāatzīst: “Vēsturiska Jēzus pestīšana sāk kļūt par kaut ko līdzīgu sliktam jokam.”²⁰ Te sastopamies ar dažādiem meklējumiem, kā Jēzus augšāmcelšanos vislabāk noliegt, nevis, kā to izprast vai pat apliecināt. Tādējādi ticības vietā tiek sludināta ciniska neticība.

Šādā vispārējā situācijā tomēr netrūkst mēģinājumu Jēzus personā, dzīvē, augšāmcelšanās brīnumā saskatīt realitāti, kas ir cēla un aizstāvama. Šajā rakstā uzmanība tiks veltīta trim Rietumu pasaulē vispazīstamākajiem pieejas veidiem.

¹⁴ *Who Killed Jesus? Exposing the Roots of Anti-Semitism in the Gospel Story of the Death of Jesus* (San Francisco: A Division of Harper and Collins, 1995), p. 160.

¹⁵ *The Birth of Christianity: Discovering What Happened in the Years Immediately after the Execution of Jesus* (San Francisco: A Division of Harper and Collins, 1998), p. 180.

¹⁶ *Ibid.* p. xxx.

¹⁷ *Who is Jesus? Answers to Your Questions about the Historical Jesus* (San Francisco: A Division of Harper and Collins, 1996), p. 166

¹⁸ Charlotte Allen, p. 177

¹⁹ *The Christian Century* (June 17-24, 1998), p. 606

²⁰ *The Historical Jesus: The Life of a Mediterranean Jewish Peasant* (San Francisco: A Division of Harper and Collins, 1991), p. xxvii

Markuss J. Borgs, kurš, kaut arī ir aktīvs "Jēzus Semināra" līdzdalībnieks, ir meklējis pamatojumus tradicionāli pozitīvajām liecībām. Viņa izejas punkts ir Dieva eksistence, cilvēces piedzīvota un personīgi izjauta. Šāda perspektīva savukārt attālinās no Apgaismības laikmeta ierobežotās racionalitātes un uzsvāru liek uz modernās parapsiholoģijas atklājumiem un vērtējumiem, kas mūsdienās Ziemeļamerikā ir plaši pazīstami sakarā ar Jaunā Laikmeta kustību.

Specifiski šādā pieejā ir būtiska atšķirība starp pirms-Lieldienu un pēc-Lieldienu Jēzu. Proti, pirms-Lieldienu Jēzus ir vienkāršs cilvēks: ne Dieva Dēls, ne Svētās Trīsvienības Otrā Persona, bet gan izcila personība, apdāvināts harizmātisks vadonis. Savā dzīvē viņš ir pratis radoši apvienot četras svarīgas lomas: Jēzus ir dziedinājis garīgi un fiziski slimos, Jēzus ir bijis ievērojams domātājs, kurš ir mācījis īstu dzīves gudrību, Jēzus ir bijis pravietis, atklājot šajā dzīvē viņpasaules svēto gribu, un, beidzot, Jēzus ir bijis reliģijas atjaunošanās kustības dibinātājs. Visās šajās lomās Jēzus ir darbojies kā ceļš Dieva Gara spēkam, "ievedot Dieva Garu ikdienišķo pārdzīvojumu sfērā".²¹ Jēzus pats labi apzinājās savu būtību, proti, ka ir "Dieva Gara piepildīta persona, kas dzīvo intīmā saskarē ar Dievu".²² Jēzus brīnumdarbiem tādēļ nebija gadījuma raksturs; tie bija rūpīgi plānoti svētceres darbi cilvēces labā.²³ Borgs žēlojās, ka daudzi modernie zinātnieki šo faktu nav pietiekami ievērojuši: "Teksti, kas vēsta par paranormāliem notikumiem, vai nu tie būtu citas dzīves sfēras vizijas, vai brīnumdarbi, samērā bieži tiek vai nu ignorēti, vai arī tā nonivilēti, lai nerunātu preti sekļajai racionālajai realitātei."²⁴ Borgs turpina: "Ja mēs domājam, ka vizijas parādās, tad nav nekāda pamata šādus pārdzīvojumus noliegt Jēzum."²⁵

Borgs atgādina, atzīstot par pozitīvu faktu, ka Jēzus "numinozo klātbūtni" ir nojautusi arī viņa

²¹ Jesus: A New Vision: Spirit, Culture and Life of Discipleship (San Francisco: Harper, 1987), p. 16

²² Ibid., p. 31.

²³ Ibid., p. 45, 48.

²⁴ Ibid., p. 33.

²⁵ Ibid., p. 41.

laikabiedri, jo "tie, kas Viņam sekoja, bija bijības pilni (sk. Mk. 10,32)" un klausījās Jēzu, kas sludināja "ar autoritāti (Mk. 1,33)"²⁶. Kaut arī Borgs netic dēmonu apsēstībai, viņš ir pārliecināts, ka Jēzus patiešām dziedināja.²⁷ Tad Jēzus pārdzīvoja, ka Dieva Gars plūda caur viņu.²⁸ Borgs nenoliedz arī tādu brīnumdarbus kā atmodināšanu no mirušajiem un vētras apklusināšanu: "Mēs vienkārši nezinām harizmatiskā mēdija spēku robežas. Vai patiešām miruša cilvēka atmodināšana nav iespējama? Ja levitācija (pacelšanās gaisā) patiešām notiek, vai tad staigāšana pa ūdens virsu nav levitācijas paveids?"²⁹

Katrā gadījumā, izvērtējot Jēzus kulturālo un vēsturisko iespaidu, Borgs atzīst, ka Jēzus ir bijis "ļoti izcila personība", kaut arī ne vienīgā šāda personība. Protams, šeit Borgs runā par pirms-Liedienu Jēzu. Šeit ir jāpiebilst, ka Jēzus sevišķās spējas nav vienreizējas: "Viņa divi visievērojamākie pirmā gadsimta sekotāji, Pēteris un Pāvils, arī bija harizmas pilni svētie. Pēc vairākiem gadsimtiem Asizes Francisks (1176-1226), bieži izvērtēts, salīdzinot ar visiem vēlākajiem kristiešiem kā Jēzum Kristum vislīdzīgākais, arī bija mistiķis, vizionārs un dziedinātājs."³⁰ Šeit, kaut arī ar cieņu, Borgs tomēr ir attālinājies no kristīgas tradīcijas. Supernaturālās kategorijas tagad aizstāj Jaunā Laikmeta paranormālie ieskatī. Jēzus ir gan sevišķs, Dieva Gara apdvests cilvēks, apveltīts ar lielām spējām, bet ne vienīgais šāds cilvēks. Kaut arī attālinājies no kristīgās tradīcijas, Borgs negatavojas atkāpties, bet ar Jaunā Laikmeta paranormālo kategoriju palīdzību pievēršas Liedienu notikumam, kas Jēzum dod sevišķu lomu. Borgs skaidro: "Mēs īsti nezinām, kas Liediens notika. Pēc pašām senākajām Liedienu liecībām, kuras sniedza paši tuvākie Jēzus sekotāji, Jēzus viņiem "parādījās", un viņi zināja, ka Viņš ir tas pats, ko viņi bija pazinūši Viņa darbības laikā. Bet mums nav skaidrs, tieši kādu veidu pieņēma šī parādīšanās. Dažreiz mācekļi liecināja it kā par vizionāriem pārdzīvojumiem, bet reizēm Jēzus tika

²⁶ Ibid. p. 46.

²⁷ Ibid. p. 63.

²⁸ Ibid. p. 65, 65-67.

²⁹ Ibid. p. 67

³⁰ Ibid., p. 71.

aprakstīts pavisam konkrēti, kā īsts dzīvs ķermenis. Un tomēr tā nebija vienkārša sastapšanās ar "atdzīvinātu" mironi, jo "augšāmcelsšanās" nozīmē ieiešanu jaunā eksistences paveidā, nevis agrākās eksistences vienkāršu atjaunošanu. Attiecībā uz Jēzu, runājot Baznīcas valodā, tas nozīmēja, ka Viņš ir "pacelts pie Dieva labās rokas."³¹

Tieši kādu statusu ieņem pēc-Lieldienu Jēzus, ir jautājums, ko Borgs risina lēni un ne vienmēr skaidri. Savā nākamajā grāmatā "Atkal sastopot Jēzu pirmo reizi" (1994), viņš atgādina, ka pirms-Lieldienu Jēzus nav bijis "Dievs".³² Arī sastapšanās ar pēc-Lieldienu Jēzu, kaut arī tā ierosina Jēzus sekotāju metaforisko intensifikāciju, Jēzu "nepaaugstina". Nosaukt Jēzu par "Dieva Delu" ir tāda pati metafora, kā Viņu apzīmēt par "Dieva Jēru".³³ Lai Borgu nepārprastu, ir nepieciešams piezīmēt, ka viņš metaforas izvērtē kā Dieva Gara nesējas. Nākamajā grāmatā "Jēzus modernā pētniecība" (1994) Borgs tāpēc var kritizēt R. Bultmaņa (Bultmann) popularizēto tekstu demitoloģizāciju. Borgia uztverē senajā mitoloģiskajā valodā ir sastopams Dieva Gara apdvests pasaules apraksts. Ja šos senos tekstus atbrivojam no to mitoloģiskās formas un paturam tikai to, kas ir pieejams mūsu racionalitātei, mēs pazaudējam saskari ar šo Gara pasauli.³⁴ Citiem vārdiem, Jaunā Laikmeta ietekmē Borgs nepadodas kārdinājumam atļaut mūsu racionalitātei novilkt patiesībai normatīvas robežas. Mitoloģiskā valoda, tātad sena bet izsmalcināta "valoda", ved tālāk paranormālā plāksnē, kurā, kā jau Dieva Gara pasaulē, robežas nav mums novelkamas. Kad liberālā bibliskā pētniecība to mēģina, tā tikai nosprosto ceļu uz Dieva Gara pasauli. Borgs uzsver: "Teksti, kas vēsta par paranormāliem piedzīvojumiem, būtu jāpēta ne tikai attiecībā uz to literāro struktūru un redakcijas vēsturi, bet arī to, ko tie dara zināmu par reliģiskiem pārdzīvojumiem, un šo pārdzīvojumu lomu tradīcijas formulēšanā. Tāpat viziju teksti.. būtu lasāmi kā

³¹ Ibid., p. 185.

³² San Francisco: Harper, p. 37.

³³ Ibid., p. 118.

³⁴ San Francisco: Harper, p. 135.

vēstījumi par citas (augstākas) realitātes pārdzīvojumu...".³⁵

Uzsverot šī Dieva Gara pārdzīvojuma realitāti, Borgs skaidro, ka savā būtībā kristīgā ticība pastāv vairāk no "attiecībām", mazāk no "dogmām", jo "Dievs ir visu ietverošais Gars; mēs, un viss, kas eksistē ir Dievā. ..Dievs neatrodas kaut kur citur kā šeit". Šādu Dieva izpratni Borgs sauc par "panenteismu"³⁶, kuru viņš atšķir no panteisma. Panteistu uztverē viss ir Dievs. Panenteisms savukārt apliecina, ka Dieva klātbūtne ir visur, tomēr nezaudējot savu būtisko transcendenci. Šādā pieejā, atzīst Borgs, viņa personīgā ticība vairs nav orientēta uz Jēzu, bet pārdzīvo Dieva klātbūtni, kur vien Dievs tiek apliecināts. To, ka šāda pieeja nav paša Borga izdomāta, Borgs attaisno, atsaucoties uz Psalmiem, it īpaši uz 29. un 139. psalmu, kas viereizējā intensitātē apliecina Dieva Gara svēto klātbūtni Visumā.³⁷ Tajā pašā laikā Borgs vēl vairāk distancējas no pirms-Lieldienu Jēzus, šī pirmā gadu simta "Galilejas jūdu lauķa", kas acimredzot vairs neeksistē³⁸, bet steidzas apliecināt pēc-Lieldienu Jēzu! Šo pēc-Lieldienu Jēzu viņš tagad identificē ar Baznīcas tradicionālajās dogmās aprakstīto Jēzu. Borgs pat izsaka sajūsmu par Jāņa evaņģēlija "augsto" kristoloģiju: "Jāņa evaņģēlijā Jēzus portretu nenākas atstumt kā vēsturisku falsifikāciju. Jāņa liecību avots par Jēzu ir pirmkristīgās saimes pēc-Lieldienu pārdzīvojums."³⁹ Šeit Borgs nerunā par vienkāršu subjektīvu pieredzi, bet par autoritatīvu Dieva Gara dāvētu pārdzīvojumu. Tieši šādi akcenti norāda, ka, neraugoties uz savu panenteisko un Jaunā Laikmeta pamatnostāju, Borgs atkal uzmanību pievērš pēc-Lieldienu Jēzum, kura nozīmi, gan tikai kristiešiem, viņš atzīst par centrālu. Grāmatā "Jēzus 2000. gadā" Borgs skaidro: "Kā centrālā personība kristīgajā tradīcijā, Jēzus ir "Dieva seja" - normatīva Dievatklāsmē un galu galā arī, kā teikts 4. gs. Nikajas apliecības formulējumā, Sv.

³⁵ Ibid., p. 137.

³⁶ San Francisco: Harper, p. 12.

³⁷ Ibid. p. 38.

³⁸ Ibid. p. 85.

³⁹ Ibid., p. 96.

Trisvienības Otrā Persona".⁴⁰ Borgs uzsver, ka šāds uzskats ir iespējams tikai atklāsmes procesa tālākajā gaitā, balstoties uz Lieldienu pārdzīvojumu.⁴¹

Borga tikko uzsvērtā orientācija uz Jēzu nav ekskluzīva, kaut arī nopietna. Rakstot ievadu tekstu kopojumam "Jēzus un Buda", Borgs apliecina, ka "svētums ir bijis pazīstams visās plašajās reliģiju tradīcijās, viņš nedomā, ka kristietība ir vienīgā patiesā reliģija, kaut arī tā ir viņa personīgā "mājvieta".⁴² Nosvērti, bez uzbrukumiem citiem, Borgs moderniem cilvēkiem cenšas sniegt saprotamu un pieņemamu kristietības izskaidrojumu. Savus uzskatus viņš cenšas pamatot ar to, ka, pirmkārt, reliģija ir svētuma pārdzīvojums. Šāds pārdzīvojums nav tikai subjektīva izjūta, bet patiesi ieskats, kas radies saskarē ar Dieva Garu. Dieva klātbūtnei visur līdz ar Lieldienu augšāmcelšanās brīnumu ir objektīva un normatīva loma. Otrkārt, Borga reliģiskie meklējumi lielā mērā balstās uz Bībeli, kur viņu it sevišķi ierosina košās metaforas, kurās atklājas Dieva Gara mūžīgā patiesība. Treškārt, Borgs atsakās padoties racionalitātes iesprostojumiem. Ar Jaunā Laikmeta panenteismu, ar paranormālām un citām kategorijām Borgs ir centies moderniem cilvēkiem sniegt modernu liecību par kristietības īsto saturu.

Protams, Borgs var arī neapmierināt, un, manuprāt, tas notiek tieši trijās sfērās. Pirmkārt, nepārlicina asais kontrasts starp pirms- un pēc-Lieldienu Jēzu. Man šķiet, ka pēc-Lieldienu Jēzus cildināšana prasa ko vairāk apliecināt par pirms-Lieldienu Jēzu. Otrkārt, Borgs akcentētais reliģiskais pārdzīvojums un dienišķā pieredze atstāj novārtā pestīšanu. Pietrūkst lielo kontrastu starp grēku un Dieva žēlastību, tas ir, pietrūkst visas apustuļa Pāvila teoloģijas. Treškārt, kaut acīmredzami pakļāvies Jaunā Laikmeta modernajiem ieskatiem, Borgs nav pievērsis nopietnu uzmanību kristietības vēsturiskajām un administratīvajām dimensijām. Ja attiecības ar Dievu ir svarīgākas par dogmām, tad kaut kas vairāk būtu jāsaka arī par attiecībām Dieva Gara apdvesto cilvēku vidū, jo Baznīca nav nekāda blakuslieta.

⁴⁰ San Francisco: Harper, p. 7-8.

⁴¹ Ibid. p. 20.

⁴² (Berkeley, CA. Ulysses Press, 1997), v.

Tomēr, lai kādas arī kļūmes mēs neatrastu Borgia darbos, ir skaidrs, ka viņš ir centies Dievu apliecināt ar izjūtu, objektīvi un moderniem cilvēkiem saprotami. Novērsies no savu kolēģu cinisma, Borgs ir centies dot cerīgu kristīgās ticības vēsti.

Moderno cilvēci uzrunā ne tikai modernitāte - kā to vienreizēji skaidri apliecina evaņģēlista Billija Greiema (Billy Graham) panākumi. Kaut arī profesionālie teologi uz Greiema atsauca reti, klausīties viņu nāk tūkstoši, pat simtiem tūkstoši cilvēku, kaut arī viņš nemēģina atrisināt Bībeles izskaidrotāju konfliktus un atrastās problēmas. Greiems neargumentē, bet ar vienreizēju degsmi cenšas sludināt Bībeli. Te viņš nav konfesionāli šausirdīgs: Greiems nekad nemēģina "atgriezt" savus klausītājus pie Baznīcas, bet katru mudina atrast pajumti savā agrākajā konfesionālajā piederībā. Greiems paliek nedalīts kristietis un liecina, ka visa pestīšanas vēsts ir atrodama tikai Bībelē. Bez mazākajām šaubām Greiems sludina, ka viņš tic Bībeles inspirācijai, jo to apgalvo pati Bībele: "Pāvils rakstīja Timotejam: "Visa Bībele ir Dieva iedvesmota" (2. Tim. 3,16). Šajā jēdzienā ir neizskaidrojama mistērija, kā visās lietās, kas attiecas uz Dievu. Bet galvenā nozīme ir skaidra: Bībele ir vairāk kā vienkārši kāda cita grāmata. Arī apustulis Pāvils liecina: "Jo praviešu sludināšana nekad nav cēlusies no cilvēku gribas, bet Dieva cilvēki ir runājuši Svētā Gara spēkā" (2. Pt. 1,21). Un pats Jēzus teica: "Debess un zeme zudīs, bet mani vārdi nekad nezudīs" (Mt. 24,35). Svēto Rakstu iekšējā liecība par to iedvesmi un autoritāti ir nepārprotama. Tāda bija arī paša Jēzus Sv. Rakstu izpratne."⁴³ Greiems labi apzinājās, ka viņa uzskatus kritizēs. Kāds viņa ilggadīgs draugs pateica isi un skaidri: "Billij, tu esi atpalicis par piecdesmit gadiem. Tava ticība ir pārāk vienkārša." Kāds cits draugs bija izteicies vēl skarbāk: "Nabaga Billijs, man viņa ir žēl."⁴⁴ Bet Greiems stiprinājās ar apziņu, ka "Kristus nekad neliek saprast, ka Sv. Raksti varētu būt maldīgi"

⁴³ Billy Graham, *Just As I Am: The Autobiography of Billy Graham* (Toronto: Harper Collins, 1998), p. 160.

⁴⁴ *Ibid.*, p. 162.

Tomēr viņa dvēselē bija iezadziens nemiers. Un tā nu Greiems metās ceļos un lūdza Dievu. Rezultātus Greiems apraksta sekojoši: "Kad es piecēlos, man acis sūrstēja no asarām. Bet es izjutu Dieva klātbūtni un spēku, kā to nebiju izjutis jau mēnešiem ilgi. Ne jau visi mani jautājumi bija atbildēti, bet es tomēr biju šķersojis lielu tiltu. Savā sirdī un apziņā es sapratu, ka biju uzvarējis savas dvēseles cīņiņā."⁴⁵ Šo savu pārdzīvojumu Greiems tālāk neanalizēja, jo saprata, ka te no svara nebija viņa paša pārdzīvojums, bet Dieva klātbūtne. Turpinot evaņģēlista darbu, drīz vien nācās saskarties ar nemitīgi jaunām problēmām. Piemēram, reiz Greiems bija sagatavojis svētrunu par Dieva sodu, tad pēkšņi atklājis, ka auditorijā ir arī Henrijs Lūse (Henry Luce), ievērojamā "Life" žurnāla īpašnieks. Radās bažas, ka viņam nepatiks svētruna. Greiems nu cīnījās ar sevi un vēlāk savās atmiņās rakstīja: "Jo vairāk es par visu to domāju, jo skaidrāk izjutu, ka Sv. Gars mani ir ierosinājis runāt par šo temetu, neraugoties uz to, kas arī neatrastos auditorijā. Kad sprediķoju, izjutu milzu Dieva spēku, un ievērojams skaits klausītāju atsucās uz manu aicinājumu nožēlot grēkus un nākt pie Jēzus."⁴⁶

Atkārtoti Greiēmam nācās dzirdēt pareģojumus, ka viņa evaņģelizācijas darbs ļaudīm drīz vien apniks un ka viņi vairs nenāks klausīties. "Bet," Greiems turpina, "neraugoties uz manām bažām, es dziļi izjutu Dieva klātbūtni."⁴⁷ Šāda pieredze krājās: "Es izjutu Sv. Gara klātbūtni un spēku sagatavojot šīs uzrunas, un, kad es piecēlos no lūgšanas, es turpināju izjust šo pieaugošo lielo spēku, kas mani atspirdzināja."⁴⁸ Greiems prata ne tikai Dievu lūgt un sprediķot, bet arī atstāstīt dzīvē pieredzēto. Piemēram, Greiems stāsta par savu sastapšanos ar Vinstonu Čērčilu sekojoši: "Pēc pieteikšanas mani ievēda lielā, vāji apgaismotā kabinetā. Čērčila kungs piecēlās no krēsla un sniedza man roku. Es nebiju gaidījis, ka viņš ir tik neliels augumā; es biju par viņu daudz garāks. Viņš pamāja ar neaizdegtu cigāru, lai es apsēžos viņam līdzās.

"Vispirms, tātad," viņš teica tajā brīnišķīgajā balsī, ko es tik daudzas reizes biju dzirdējis radiofonā

⁴⁵ Ibid. p. 164.

⁴⁶ Ibid. p. 190.

⁴⁷ Ibid. p. 256.

⁴⁸ Ibid., p. 272.

un intervijās, “Es jūs apsveicu ar lielo ļaužu pūļu pievilkšanu.”

“Bet tas jau ir Dieva darbs, ne mans,” es iebildu.

“Tā var arī būt,” viņš atbildēja, skatoties uz mani ar piemiegtām acīm, “bet es uzdrošinos apgalvot, ka, ja es šeit ataicināšu Merilinu Monro un ja mēs abi dotos uz Vemblijas halli, mēs to nepiepildītu.”

Es iesmējos, iedomājoties, kas tas būtu par skatu.

“Nu, paskaidrojiet man, mācītāja kungs, kā jūs katru vakaru spējat stāvgrūdām piepildīt Heringenas halli?”

“Manuprāt, tas ir Kristus evaņģēlijs,” es atbildēju bez vilcināšanās. “Cilvēki ir izsalkuši dzirdēt Dieva vārdu tieši no Bībeles.”⁴⁹

Kas vien ir dzirdējis Billiju Greiemu sprediķojot vai nu tieši, vai arī televizora ekrānā, būs izjutis viņa nemākslotību un absolūto nopietnību. Te nedzird Bībeles teksta analīzi un iztirzāšanu, bet izjūt, ka svētrunas vārdos vēl vienmēr darbojas Dieva Sv. Gara spēks. Greiems neargumentē par Kristu viņš apliecina Kristu, savu un mūsu Pestītāju. Tāda orientācija ir daudzām Greiema sarunām ar slavenajiem laikabiedriem. Piemēram, šādi Greiems apraksta satikšanos ar ASV prezidentu Lindonu Džonsonu no Teksasas štata:

“Kādu vakaru viņa rančo mēs sēdējām viņa automašīnā un apbrīnojām brīnišķīgu saulrietu.” Pēkšņi Greiems jautāja:

“Prezidenta kungs, vai jūs esat kādreiz personīgi un nešaubīgi pieņēmis Jēzu Kristu par savu Pestītāju?”

Prezidents Džonsons turpināja apbrīnot saulrieta ainavu. “Jā, Billij, domāju, ka esmu to darījis.”

Es klusi gaidīju uz turpinājumu.

“Tas notika, kad biju vēl zēns un piedalījos kādā atnoodas sanāksmē.” Džonsons atkal pagaidīja, tad turpināja: “Es lasīju vienu no vectēva tēva evaņģēlisko sprediķu grāmatām.” Vēl viena pauze.

“Es domāju, ka esmu to darījis vairākas reizes.”

“Ja kāds man to saka, prezidenta kungs,” es uzmanīgi ieteicos, “tad es neesmu par to pārāk drošs.”

Prezidents Džonsons mani pārsteigti uzlūkoja.

“Tas ir vienreizējs darījums,” es teicu. “Jūs pieņemat Kristu, un Viņš jūs pestī. Sv. Gars dod liecību jūsu garam, ka nu jūs esat Dieva bērns.”

⁴⁹ Ibid., p. 276.

Prezidents pamāja ar galvu. Es nedomāju, ka pašreiz bija istais laiks teikt ko vairāk, bet es zināju, ka viņš vēl ilgi domās par to, ko es biju sacījis.”⁵⁰

Kombinēt tekstu ar patiesību nav viegli. Kaut spēcīgs sludinātājs un nelokāms savā ticībā, Greiems bija jūtīgs un maīgs. Viņa dzīve apliecināja, ka Svētā Gara spēks ir mīlestība. Savas autobiogrāfijas noslēgumā Greiems rakstīja: “Mēs dzīvojam apjukušā pasaulē. Konkurējošas un bieži vien pretrunīgas intelektuālas un reliģiskas balsis aicina uzklausīt un sekot. Vai mēs vispar vairs varam kaut ko patiesu apliecināt tik daudzu pretstrāvu vidū? Vai tā nav agorance un šaursirdība apgalvot, ka pastāv tikai viens ceļš uz pestīšanu, vai ka ceļš, kuram mēs sekojam, ir vienīgais patiesais ceļš?”

Tā nav šaursirdība. Galu galā, vai mēs pārmetam pilotam, ka viņš ir aizspriedumains, sekojot savu instrumentu norādījumiem, kad viņam, lietum gāzot, ir jānolaižas miglas aizklātā lidlaukā? Nē, mēs gribam, lai viņš jo pareizi seko norādījumiem. Un vai mēs iedomājamies, ka ārsts ir aizspriedumains, kad viņš norāda uz vienām zālēm, kas dziedinās kādu specifisku slimību? Visa cilvēce ir inficēta ar garīgu slimību - ar grēka slimību - un Dievs mums ir devis ārstniecības līdzekli. Vai mēs drikstam darīt ko citu, kā vienīgi mudināt cilvēkus pielietot šīs zāles viņu dvēseļu glābšanai?

Kopš tā laika, kad es savu dzīvi novēlēju Jēzum Kristum, kas bija pirms kādiem sešdesmit gadiem, esmu sastapis cilvēkus, kas apliecina visdažādākos reliģiskos un filozofiskos ieskatus. Bieži vien mani ir aizkustinājusi viņu garīgo meklējumu intensitāte un viņu pārdomu dziļums. Tajā pašā laikā, gadiem aizsteidzoties, esmu ieguvis arvien dziļāku pārliecību, ka patiesība ir vienīgi Kristus evaņģēlijā.

Vai tā ir tikai mana stūrgalvība un sevis mānīšana? Nē, bet manas dvēseles dziļumos ir augusi apziņa par to, kas Jēzus Kristus ir bijis - un ir. Bībele māca, ka Jēzus Kristus ir Dievs cilvēka miesā, ka pirms divtūkstoš gadiem Dievs ir apzināti nokāpis zemes virsū un Jēzus Kristus pieņēmis cilvēka formu. Jēzus nebija tikai viens no daudziem reliģisko patiesību meklētājiem. Viņš bija patiesām pati patiesība. Viņš bija Dieva inkarnācija. Vienīgi Viņš spēja pateikt: “Es esmu ceļš, patiesība un dzīvība” (Jņ. 14,6). Šī apgalvojuma patiesība ir redzama tajā

⁵⁰ Ibid., p. 487, p. 488.

brīdi, kad ar savu uzcelšanos no mirušiem Kristus salauza nāves saites; un šo notikumu apliecināja tūkstošiem cilvēku. Tas atšķir Jēzu Kristu no ikvienas citas personas, kas jebkad ir dzīvojusi. Kad es cenšos vest cilvēkus pie Kristus, tad daru to tādēļ, ka esmu pārliecināts, ka vienīgi Viņš ir Dieva atbilde dzīves dziļākajām problēmām. Esmu pieredzējis, ka Jēzus pārmaina neskaitāmu cilvēku dzīves gaitu, kad tie ir nākuši pie Viņa patiesā grēku nožēlošanā un ticībā.”⁵¹

Ar šādu savu liecību Greiems norāda, kas ir viņa dzīves pamats. Viņš nav skatījies uz mērauklām, kas iegūstamas cilvēku dzīves gudrībās un modernās kultūras ielokā, Greiema uztverē reliģiskās patiesības vienīgais pamatojums ir atrodams Bibelē, un, tieši tāpēc viņa liecība balstās uz aklas ticības.

Fakts tomēr paliek, ka Greiema klausīties ir gājuši miljoniem cilvēku. To vidū daudzi ir apgalvojuši, ka Dieva Gara spēks Greiema liecībā ir mainījis viņu eksistenci. Citiem vārdiem, sekojot Greiema formulējumam, tautas masas nav pievilcis Greiems, bet Svētais Gars. Tādēļ te vajag runāt ne tik daudz par pierādījumiem, kā par pieredzi, piedzīvojot Bībeles vēsts spēku vēl mūsdienās. Gudriem teologiem nevajadzētu šādu faktu ignorēt, jo ar cinismu var cīnīties ne tikai modernās kultūras sfērā, bet arī ar seniem tekstiem, kuru mūžības spēks ir augstāks par mūsu saprašanu. Citiem vārdiem, prioritāte pienākas pašam notikumam, bet izskaidrojumam, lai cik pārliecinošs arī tas būtu, vienmēr būs tikai otrā vieta.

Jirgens Moltmanis (Jürgen Moltmann) uzmanību pievērš abām realitātes dimensijām un tādēļ īpaši uzmanīgi saista teoriju ar praksi, dievatklāsmi un kristīgo dzīvi. Šeit varam saskatīt konservatīva tradicionālisma un modernitātes sintēzi. Visa Moltmaņa teoloģijas struktūra ir orientēta uz Kristu, specifiski uz kristīgo pestīšanas cerību, kas balstās uz Kristus vietnieciskajām ciešanām krusta nāvē un augšāmcēlšanās brīnumā un kristīgajā eksistencē konkretizētajā mīlestībā. Moltmanis uzskatāmi formulē: Jēzus Kristus ir “personificēta Dieva

⁵¹ Ibid., p. 854, p. 855.

valstība”⁵². Šeit kristīgs garīgums un ētika pastāv kopā, proti, “Dieva valstība tagadnē tiek pārdzīvota kopībā ar Jēzu”. Tas nozīmē, ka kristīgi cilvēki personīgi izprot Jēzu kā savas dzīves līdzgaitnieku un Kungu. Šeit runa nav vienīgi par ticīgi apliecināto Dieva iemiesošanos Kristū; līdz ar subjektīvu gara pacilātību līdzjūtīga tuvība ir šāda pārdzīvojuma saturs un dienīšķais ietvars. Moltmanis raksta: “Kur slimie tiek dziedināti un pazudušie atrasti, kur nicinātie tiek sirsnīgi uzņemti un trūkcietēji mīcās paši sevi cienīt; kur cilvēki, kas ir sevi iesaluši un pārkalķojušies, atkal kļūst dzīvi; kur izvalkāta, nogurusi dvēsele atkal kļūst jauna un radoša tur mēs redzam Dieva valstības iesākumu.”⁵³ Tas nozīmē, ka autentiska kristīgā eksistence ir dinamiska: “Dieva valstība tiek piedzīvota Jēzus tuvībā.”⁵⁴ Šādam vispārējam pārskatam Moltmanis sniedz konkrētu formu, no kuras šeit varēsīm aplūkot tikai dažas no svarīgākajām detaļām.

Vispirms, viens no pašiem svarīgākajiem Dieva valstības uzdevumiem ir personalizēt cilvēku savstarpējās attiecības, sākot no ģimenes un ieskaitot visu plašo sabiedrību. Atpestīšanas Kristus mīlestība ir nepieciešama ikvienā sadzīves plāksnē, kur valda naidis. Šādai mīlestībai, norāda Moltmanis, ir nepieciešams “apvienot sirsnību ar otra cilvēka personīgo brīvību. ..Kur šādas mīlestības trūkst, tur ar citiem cilvēkiem sāk apieties kā ar vienkāršiem objektiem: taisnīga līdzjūtība neattiecas vienīgi uz aprūpes un labklājības darbu. Tā ir nepieciešama ikvienas sabiedrības struktūrā, kas vien uzdodas par cilvēcīgu. Tādēļ sociālo likumdošanu un organizēto veselības aprūpi ir nepieciešams izvērtēt, cik tās atvieglo nabadzīgo slāņu dzīves nastu un slimības postu. Kas vien vēlas patiesi izvērtēt kādas sabiedrības taisnīguma līmeni, lai neaizmirst apmeklēt tās cietumus. Lai skatītos krustā sistā Jēzus perspektīvā, dzīve ir jāvēro ne no panākumu kalngaliem, bet gan no neveiksmju ielejas.”⁵⁵

Politiskajā sfērā tas nozīmē, ka kristīga demokrātija mudina meklēt cilvēku tiesības un cieņu

⁵² *Jesus Christ for Today's World*, (Mineapolis, MN: Fortress Press, 1994), p. 7

⁵³ *Ibid.* p. 19.

⁵⁴ *Ibid.* p. 21.

⁵⁵ *Ibid.*, p. 25.

priekš visiem. Tāpēc brutāla vai manipulatīva varas pielietošana ir krasā pretstatā ar Dieva valstības garu.⁵⁶ Vara kā nepieciešama politiskas taisnības uzturētāja saistās kopā ar meklējumiem pēc saimnieciskas taisnības, lai labas dzīves iespējas būtu pieejamas vienlīdzīgi.⁵⁷

Šeit Moltmanis atgādina, ka līdz pat nesennai pagātnei dabas resursu izmantošana ir bijusi visas cilvēces neierobežots mērķis. Tagad mēs beidzot saprotam, ka atbildīga ekoloģija ir svarīga ne tikai zinātnisku vai ekonomisku, bet arī reliģisku iemeslu dēļ. Lai izkoptu šādu atbildīgu orientāciju, Baznīcai ir jāklūst ekstravertai, ir jā rūpējas par citiem, tādējādi sekojot Dieva valstības priekšzīmei. Tas nozīmē arī, ka Baznīcai ir jāattālinās no modernas, paštaisnas orientācijas, kas Dieva valstību cenšas pakļaut Baznīcas savtīgām interesēm. Tas ir nepieciešams tādēļ ka Baznīca nepastāv sevis labā, bet gan lai īstenotu Jēzus mērķus.⁵⁸

Šādi uzdevumi, kā apgalvo Moltmanis, nav mākslīgi sadomāti, bet ir izauguši no kristietībai būtiskās līdzjūtības, jo, kā definē Moltmanis, "kristīgā ticība ir līdzjūtības pilna Kristus vietniecisko ciešanu degsme, konkretizēta ikdienā".⁵⁹ Šeit, protams, Moltmanis nav teicis neko jaunu, jo viņš atsaucas tikai uz tradicionālo motīvu, kas kristīgajā ticībā bijis centrāls jau no paša sākuma. Tā atsevišķo nianšu uzsvars tomēr ir raksturīgs tikai Moltmaņa teoloģijai. Proti, šis pie krusta mirstošā "un Dieva atstātā Kristus kļiedziens pēc Dieva ir absolūti nepieciešams"⁶⁰ kā Kristus pārdzīvojuma liecība un ne tikai kā abstrakta Dieva neklātienas izjūta.⁶¹ Šādai atstātībai, skaidro Moltmanis, bija specifisks mērķis: "Dievs nodeva Kristu "mūsu dēļ" un tomēr tajā pašā laikā sekoja Kristum"⁶²: "Dievs nāk mums līdz dzīves ceļā; Dievs cieš līdz ar mums. Tas nozīmē, ka, kur vien iet Kristus, Dieva Dēls, tur iet arī Dievs Tēvs. Dēla sevis ziedošanā mēs tāpēc sastopam arī

⁵⁶ Ibid., p. 28.

⁵⁷ Ibid., p. 26.

⁵⁸ Ibid., p. 27.

⁵⁹ Ibid., p. 31.

⁶⁰ Ibid., p. 35.

⁶¹ Ibid. p. 36.

⁶² Ibid., p. 37.

Dieva sevis ziedošanu.”⁶³ Šādā “solidaritātē ar Kristu cietēju un arī ar mums Dievs stāv klāt pie mums mūsu grēka vainā un atbrīvo mūs no tās sloga”⁶⁴. Tādā veidā Moltmanis aizstāv seno kristoloģiju tieši no vietniecisko ciešanu soterioloģiskās izpratnes. Tajā pašā laikā Moltmanis spēj uzsvērt šo eksistenciālo nozīmi mūsu dzīvē: “Ja Dievs šādā sapju ceļā iet kopā ar Kristu, ja pats Dievs bija Kristū, tad Kristus atnes cilvēkiem Dieva pestījošo klātbūtni. Tas notiek mums, cilvēkiem, kas esam pazemoti tāpat kā Kristus un, šķiet, zaudējuši savu būtību. Tā Kristus krusts stāv neskaitāmu krustu vidū, kas ir atrodamī varenos un varmācīgo ieto ceļu malā, no Spartaka līdz koncentrācijas nometnēm un visiem tiem cilvēkiem, kas mira badā vai “pazuda” Dienvidamerikas diktatūras asinsdarbos.”⁶⁵

Šādā pieejā Moltmanis uzskata pirms-Lieldienu Kristus eksistenci par būtiski saistītu ar Kristu cietēju un augšāmcēlušos pēc-Lieldienu Kristu. Jo tikai Dievs spēj pestīt. “Bībelē pats Dievs “nes” cilvēku grēkus un šādā veidā ar grēku piedošanu panāk tuvību.” Tādēļ var teikt, ka galu galā “pats Dievs ir vietnieciskais cietējs”⁶⁶. Kristīgā ticība šo degpunktu saskata Kristus vietniecisko ciešanu “dedzīgajā mīlestībā”⁶⁷. Šeit Kristus augšāmcelšanās realitāte ir būtiska: “Kristīgā ticība stāv vai krīt ar Kristus augšāmcelšanos, jo, uzceļot Viņu no mirušiem, Dievs padarīja Jēzu Kristu par Kristu-Pestītāju un Pats Sevi atklāja kā “Jēzus Kristus Tēvu”. Šeit ticība Dievam un Kristum sadodās rokās; kopš Lieldienām šie aspekti nav bijuši dalāmi.”⁶⁸

Pasaules cinisma uzplūdos Moltmanis nav vienīgais modernais protestantu teologs, kas ir spējis pretoties cinisma kārdinājumam. Protams, šeit vairs nav vietas pieminēt Kārli Brātenu, Eberhardu Jungelu, Volfhartu Panenbergu un citus. Bet kaut vai

63 Ibid. p. 38.

64 Ibid. p. 38.

65 Ibid. p. 39.

66 Ibid. p. 41.

67 Ibid. p. 44.

68 Ibid., p. 71.

ar vienu - Jirgena Moltmaņa - piemēru vēlos uzsvērt, ka šeit, izšķiroties starp galējībām, nevaram paiet garām autoritātes jautājumam. Lai cik cienijami arī nebūtu Borgia nopietnie mēģinājumi modernizēt Jēzus izpratni, tomēr ierobežota atsaukšanās uz personīgi pārdzīvoto saskarsmi ar pēc-Lieldienu Jēzu autoritāti atstāj paša rokās. Personīgi pārdzīvojumi ir neizbēgami subjektīvi; viena cilvēka pieredze nevar būt par drošu mērauklu otram. Praktiski tas nozīmē, ka teoloģiski centrālos jautājumus piesakās izšķirt attiecīgi izglītoti teologi, kuru argumentus mums, pārējiem, ir grūti izvērtēt vai atspēkot. Reformācijas laikos mūsu ciltstēvi uzsvēra, ka, relativizējot *sola scriptura* un tās isto nozīmi atstājot Baznīcas rokās, kristīgā brīvība bija pazudusi. T.s. "Jēzus Seminārs" ar savu pieeju ir līdzīgi uzņēmies augstāko atbildību par Bībeles nozīmi un saturu.

Gan Billijs Greiems, gan Jirgens Moltmanis kvalificē un tāpēc redzami ierobežo cilvēci neizbēgamo subjektivitāti. Greiems gan atsauca uz personīgo Dieva Svētā Gara pārdzīvojumu, saskaroties ar Bībeles vēsti, bet tajā pašā laikā par lieciniekiem pieaicina tos simtu tūkstošus, kuru dvēseles ir tikušas atveldzinātas no Greiema sniegtās Bībeles vēsts. To, ka šī nav vienkārša popularitāte, tukša līdzskriešana, Greiems iedomājās, saskatot ticības degsmi atjaunotajā dzīvē: Jēzum pie rokas tie vairs nav tie paši, kas viņi bija agrāk!

Moltmanis nav evaņģēlists šī vārda populārajā nozīmē, bet tomēr evaņģēlija liecinieks, savu pieeju aprakstot ne tikai kā savu personīgo ceļu, bet kā gadsimtu gaitā staigāto kristīgo ieskatu vadīto nostāju. Tādā veidā, metodoloģiski vērtējot, Moltmanis ir sekojis Luterāņu un Reformātu baznīcām, kas *sola scriptura* apliecināja consensus perspektīvā apzinoties, ka ne subjektīvs skaidrojums viens pats, bet apliecināts un citu nopietnu sekotāju saprasts un pieņemts, spēja pacelties pāri vienkāršai personīgai preferencēi. Atcerēsimies, ka Luterā liecība "Te es stāvu, citādi es nevaru, lai Dievs man palīdz!" acumirkli nekļuva par savstarpēji atzītu vadlīniju. Tādēļ arī Moltmaņa atsaukšanās uz Kristus vietnieciskajām un pestījošām ciešanām nav tikai viņa izvēlēta pieeja, bet gadsimtu gaitā kopēji apliecinātā un dzīvotā Kristus būtības izpratne. Tikai tur, kur cilvēks savus dziļākos ieskus smējas no Dieva Vārda un to izpratnē sadodas rokās ar citiem ticīgajiem, mēs šādā

ticīgo kopībā varam pretoties cinisma uzbrukumiem
un vilinājumiem.

Iveta Leitāne

Hasīdisma interpretācija Lāzara Gulkoviča darbos

Lāzars Gulkovičs bija profesors Jūdaisma zinātnes institūtā, kas 1936. gadā tika nodibināts Tartu universitātē. L. Gulkovičs ietekmēja veselās domātāju paaudzes uzskatus par hasīdismu. Viņa izejas punkts un metodes sakņojas trīsdesmito gadu reliģijas zinātnē, kāda tā bija attīstījusies Vācijā.¹ Tajā laikā vācu valodā tapa viņa darbi „Jēdziena *hasids* attīstība Vecajā Derībā“² un „Jēdziena *hasids* veidošanās“³, „Maimonida mācības būtība“⁴, „Jēdzienu vēsturiskās metodes pamatojums valodniecībā“⁵, arī „Hasīdisma pamatdomas“⁶, ko var uzskatīt par viņa uzskatu par hasīdisma būtību kopsavilkumu (*das Wesenseigene des Chassidismus*). Pie gatavojamiem darbiem Gulkovičs minēja pētījumu par *Cadika* personību hasīdismā un tā monarhisko pozīciju šajā reliģiskajā kustībā, kā arī studiju par

¹ Šajā kontekstā minams viņa agrīnais darbs Gulkowitsch L. *Der Hassidismus religionswissenschaftlich untersucht*, Leipzig, 1927

² Gulkowitsch L. *Zur Geschichte des Begriffes Hasid im A.T.* Tartu, 1934.

³ Gulkowitsch L. *Die Entwicklung des Begriffes Hasid*, Tartu, 1935.

⁴ Gulkowitsch L. *Das Wesen der maimonideischen Lehre*, Tartu, 1935.

⁵ Gulkowitsch L. *Zur Grundlegung einer begriffsgeschichtlichen Methode in der Sprachwissenschaft*, Tartu, 1937.

⁶ Gulkowitsch L. *Die Grundgedanken des Chassidismus*, Tartu, 1938.

hasidismu kā kultūrfilozofisku problēmu. 20. gs. 20.-30. gadi bija laiks, kad intensīvi sākās hasidisma izpēte. Veidojot savu hasidisma interpretāciju, Gulkovičs iepazinās ar Šimona Dubnova kapitālā darba „Hasidisma vēsture“ abiem sējumiem,⁷ Martina Bubera „Hasīdu grāmatām“⁸, kuras viņš novērtēja visai rezervēti un interpretācijas ziņā kritiski, kā arī M. Bubera „Hasidisma skaidrojumu“⁹. Viņa tēze par hasidismu ir Bubera hasidisma koncepcijas pretstats. Iespējams, vienīgais šobrīd dzīvais viņa skolnieks ir pēterburdžietis Isidors Levins. Lāzara Gulkoviča nāves apstākļi un laiks mums nav zināmi.

Šo piezīmju uzdevums ir fiksēt Tartu profesora hasidisma koncepcijas piētisko vokabulāru un tā reliģiskās un metafiziskās premisas. Pats autors noliedz reliģiju vēsturē jau nostiprinājušos paradigmu par t.s. paralēlajiem fenomeniem „gara vēsturē“ Reizumis veikto mēģinājumu hasidismu saprast kā paralēlu parādību kristīgajam piētismam¹⁰ viņš vērtē kā tādu, kam „jānovēd pie ļoti problemātiskām sekām“ (turpat). Hasidisms ir bijis pateicīgs lauks salīdzinājumiem ar citām reliģiskām un filozofiskām kustībām. Tā terminoloģijai piemīt starpreliģisks raksturs, kas pieļauj salīdzinājumu, pirmkārt, ar dažādām mistiskajām tradīcijām. P. Levertofs, piemēram, saskata hasidismā tiltu starp jūdaismu un kristietību¹¹, M. Bubers vērtē to kā iespēju jūdaismam iekļauties kādā starpkonfesionālā reliģiozitātē. Salīdzinājumi ar budismu un vedantismu nebeidzas līdz pat šodienai.¹²

Uzsvērsim L. Gulkoviča pamattēzes par hasidismu kā reliģisku kustību.

1. Hasidismam nav raksturīga nekāda dogmatika un fiksēts kanons, izņemot jūdaismam pieņemtos Toru un Talmudu. Jebkādi hasidiski izteicieni, pat vēl

⁷ Dubnow, S. *Geschichte des Chassidismus*, I, Berlin, 1931.

⁸ Buber, M. *Die Chassidischen Bücher*.

⁹ Buber, M. *Die Deutung des Chassidismus*.

¹⁰ Gulkowitsch L. *Die Grundgedanken des Chassidismus*, Tartu, 1938. 18.

¹¹ Gulkovičs izmantojis pieejas ziņā viņa paša pētījumam analogisko darbu *Die religiöse Denkweise der Chassidim*.

¹² Sk. eksemplāriski - David Averbach: *Mystical Union and Grief: The Baal Shem Tov and Krishnamurti*.

līdz šim nepazīstami, nav izslēdzami no hasīdisma kā veseluma. Hasīdisms ir tolerants pret subjektīvajām izpausmēm, tā ir reliģija bez herēzes, „nodomu (jūtu) reliģija“ (*Gesinnungsreligion*) jeb „nodomu (jūtu) ētika“ (*Gesinnungsethik*), nevis psiholoģiskā nozīmē, bet tādā, kur „jūtas“ ir tās, kas jebkuru darbību atira, „cilda“ (*veredelt*) pretstatā orientācijai uz ārējo uzvedību. Galvenā reliģiskā izpausme ir lūgšana (Adama grēks bijis tas, ka viņš nav lūdzies). Reizē hasīdisms ir sintēze starp ortodoksiju un toleranci. Sistemātiski aplūkot hasīdismu ir neatrisināms uzdevums.

2. Hasīdisms ir veselums, jo tam ir īpatnēja struktūra. Vienotība un veselums ir parametri, kas raksturo ne tikai hasīdismu, bet ikvienu kustību „gara vēsturē“ (*Geistesgeschichte*). Šo vienības garantu Gulkovičs nosauc par hasīdisko domāšanu. Pašu struktūru Gulkovičs raksturo kā koncentriski radiālu jeb teocentrisku. Ar to viņš saprot hasīdiskās domas riņķošanu ap vienu centru, proti, ap Dieva ideju, pretstatā Toras-centrismam, ko viņš projicē uz jūdaismu kā reliģijas vēsturi kopumā. Hasīdismā Tora ir forma, bet nav hipostāze. Tieši atteikšanās no Toras-centrisma, pēc Gulkoviča domām, ir iemesls tam, kāpēc hasīdisms ir izraisījis tādu komparatīvisku patosu un ierosmes. Toras jēdziens hasīdismā ietiecas metafiziskajā sfērā, kas relatīvē likuma nozīmi vēsturiskajā Šeit un Tagad.

3. Jebkāda cita domāšana tai ir sveša pēc būtības (*wesenfremd*). Heterogēnas hasīdiskajai domāšanai ir talmūdiski rabīniskā un kabalistiskā domāšana. Hasīdiskiem avotiem raksturīgs pašfalsifikācijas fenomens, kad hasīdiskā domāšana savu īpatnējo jēdzienu un uzskatu formulēšanā lieto šo būtiski svešo domāšanu vokabulāru. Šis fakts izriet no atzinuma, ka hasīdiskā domāšana turklāt ir margināla, tā vēl nav atzīta, nav ieguvusi leģitīmu statusu, taču tās leģitimizācija norit ar jau atzīto, bet neadekvāto diskursu starpniecību. Šo situāciju ietekmē arī tas, ka ebreju tradīcija tiecas reaģēt uz visiem iebildumiem un saglabāt visu, kas par minēto domu jau izteikts. Hasīdiskās domāšanas tips pieprasa ekstrēmu līdzāspastāvēšanu (sajaukuma fenomens). Gan visekstrēmākais racionālisms, gan misticisms pieļauj „nepasakāmo“ (*unsagbare*), pat loģiski fiksējot tā nepieciešamību.

4. Mēģinot raksturot hasīdisma īpatnību, Gulkovičs lieto opozīciju virkni:

„skolots domātājs“ / „naivs taisnais (hasīds)“,

- „mācības sistematizācija“ / „drošība darbības vadlīnijās“,
- „sistēma“ / „gara dzīve“,
- „spekulācija“ / „prakse“,
- „principi“ / „lietu dabiskais plūdums“

Otrās kontrahentu rindas augstais vērtējums tomēr balstās ne vienkārši hasīdisma domāšanā, bet „ebreju raksturā“ un „jūdaismā“ kopumā, proti, jebkuras reliģiskas spekulācijas saistībā ar likumu, tātad ar tā izpildi, kas vērsta uz aktīvu darbību. Hasīdismā tiek prasīta nevis vienkārši likuma izpilde, bet kaislīgas alkas pēc likuma izpildes (השוקה), tātad tiek veidota pati vēlme. Tomēr vēlme nav darbības aizstājēja. Vēlmes (kaisles) esamība padara darbību legītimu.

5. Hasīdisma konstituējošais moments ir dzīves mērķa formulējums aktivēt D-vu (*šehinā*) pasaulē, atgriezt radību pie D-va, līdzdarboties Radišanas darbā. Tas pamatojas apstākli, ka istā esamība ir Nekas (*ein*)¹³, tā ir D-va esamība, kurā pasaule jāatgriež. Pasaule nav nekas cits kā ceļš no D-va atpakaļ uz D-vu. Tāpēc arī radišanas nav vienreizējs akts, bet veidošanas procesa mūžīga ilgstamība, un pasaules ceļš uz D-vu nekad nav pabeigts. Vēsture kā šī ceļa daļa līdzīgā veidā ir ceļš no zemākā uz augstāko, taču nevis pasaulei imanenta procesa nozīmē, bet kā secīgu uzdevumu izvirzīšana un atrisināšana. „Pasaules“ ekvivalents vēsturē ir „Israēls“ Taču „vēsture“ uzrāda, ka modernisms nerada nekā jauna, bet izceļ jau esošo, bet paslēpto „vēstures gaismā“ „Vēsturiskais moments“ tādejādi izrādās tikai simbols. Ir darbības un „taisnuma“ tips, kas nav saistīts ar vēsturisko situāciju, rodot motivāciju „darbībā D-va labad“, „lietu iekšējās jēgas labad“.

6. Hasīdisms kā mistiska kustība ietver sevi sintēzes tendenci, kas to noformē kā monismu. Pasaule netiek sadalīta, bet skatīta vienotībā.

7. Hasīdisms ir aktivistiska reliģija, taisnajam uz D-vu ir aktīvi jātiecas. Viņš dara to pa tiem pašiem ceļiem, ko iedibinājuši D-šķie stari, ar kuriem Viņš caurstrāvojis radību. Šim tiekšanās raksturam nereti

¹³ To nedrīkst jaukt ar *bitūl hajēs*, neesamību.

piemīt asas ciņas iezīmes.¹⁴ Tajā pašā laikā hasidismā ietiecas arī izredzētības doma, kas padara tikumu atkarīgu no D-va: savienošanās ar D-vu nav iegūstama visiem, un arī nedaudzajiem ne vienmēr, proti, tikai tiem, kas sevi sagatavojuši (pasaulei imanentais prāts ir šī sagatavošanās darba objekts un subjekts) doma, ko hasidisms aizguvis no Maimonīda mācības par pravietības būtību, pārveidojot sagatavotības domu dispozīcijas idejā (gatavība aktivēt D-šķo dzirksti sevī). Ja hasidisms pārstāv domu par vispārēju mesiānismu (ikvienam cilvēkam zināmā pakāpē piemīt kaut kas no mesijas, kaut arī cadīks ir šādi izprasta mesiānisma augstākā sasniedzamā forma), tad mesija savieno sevi vēsturiskos un metafiziskos komponentus un kā tāds ir tagadnīgs un nākotnīgs. Turpretī pravietības fenomens saistās ar pagātnes kustībām un izceļas ar vēsturisko komponentu.

8. "Taisnums" ietver pakāpes un ir ētiskas kvalifikācijas priekšmets. Pilnīga ir tikai cilvēce kā ideja, proti, Dieva radība, kurā ikviens atsevišķs cilvēks kaut kādā mērā ir līdzdalīgs. Atsevišķs cilvēks atrodas tikai ceļā uz D-vu. „Taisnums“ gala rezultātā ir tikai ideāls, kam „taisnais“ tuvojas. „Taisnuma“ substancionālais pamats cilvēkā ir D-šķā dzirksts dvēselē. Cilvēks spēj šo dzirksti „aizdegt par liesmu“ *Nešama* mirstot jāatgriez D-va rokā tikpat tīra, kāda tā sākotnēji dota cilvēkam, turklāt „dvēsele“ zināmā mērā identa „radībai“.¹⁵ Pakāpes nesatur Toras studijas: izstudētā daudzums hasidismā ir irrelevants. Tora tiek izpildīta, ja izpildīta tiek vismaz viena *micva* (bauslis): hasidiskā domāšana ir vērsta uz totalitāti un uz ļoti radikāliem nošķirumiem iespējama izlaušanās no nezināšanas tumsas zināšanu gaismā. Tālab nav jātiecas savākt iespējami lielu daudzumu izpildītu *micvu*. Nav

¹⁴ Lūdzēja kustības, kurās var saskatīt izmisīgas intensitātes iezīmes un kas atgādina sliceja ciņu ar ūdeni, reizēm tiek interpretētas kā lūdzēja ciņa pret *klipot*, kas šķir viņu no D-va. Hasidam raksturīgs ekstremāls sava stāvokļa redzējums, viņš salīdzina sevi te ar sliktāko, te ar notiesāto uz nāvi. Stāvokļa ekstremālais raksturs ļauj attīstīt īpašu kaisli. Sevišķa taisnuma intensitāte tika apzīmēta ar prv (aizdedzies, degošais). „Sadauzīta sirds“ (rb,cn bl) metaforiski izteic šo stāvokli.

¹⁵ Pēc Gulkoviča domām, tas tomēr nenoved pie panpsihisma.

problemātiska arī dažādu prasību savstarpējas izstumsšanas (hierarhijas) problēma. Šī nostādne nosaka arī hasīdisma vienības (monisma) un daudzveidības attiecību izpratni. Kas attiecas uz studijām, tad zināmā mērā nevis cilvēks studē Toru, bet Tora studē cilvēku, un cilvēkam vienkārti jāļauj Torai uz sevi iedarboties. Nerakstītais „sirds likums“, kam hasīdisms piešķir tik lielu nozīmi, ir pašas Toras iedarbības sekas, jo Tora ir visa labā radītāja pasaulē.

9. Hasīdisma ētika ir formālā ētika, kas jautā pēc „kā“ un nevis pēc „kas“ Hasīdisms ir individuālistisks, bet nav antropocentrisks, proti, aplūko ikvienu atsevišķu cilvēku iepretī esamības bezgalībai bez jebkādas kolektīvas pastarpinātājinstances, taču nav orientēts uz atsevišķa cilvēka glābšanos, bet uz pasaules radišanu, kas kļūst par galveno ētisko problēmu hasīdismā. „Dievkalpojums“ un „lūgšana“ ir „pasaules“ tuvošanās „šehinā“ un hasīdisma kosmogonijas sastāvdaļa, kurā lūdzējs ir radības pārstāvis. Ikvienam mirklim jābūt „dievkalpojumam“ (עבודה). Ikdiena tiek deprofanizēta. Lai tas būtu iespējams, jāizslēdz zināms pašrefleksijas mehānisms, jo pašnovērojums atceļ darbības vērtību. Šajā sakarībā tiek pielietota „staigāšanas pa virvi“ metafora: līdzsvars tiek noturēts, pateicoties instinktam, ko saprot kā „taisnuma instinktu“ (svētā gudrība), *hasidu* galveno identificējošo iezīmi. Grēkapziņa līdzīgā kārtā vēl nozīmē, ka pēdējā „taisnumā“ pakāpe vēl nav sasniegta. Pilnīgi taisnajam ne tikai nav grēka, bet nav arī vairs zināšanu, kas ir grēks, un viņš vairs arī nejūt citus grēkojam. Tāpēc kāda cita grēkošanas fakta atzišana ir zīme, ka paša vērtētāja pilnība vēl nav sasniegta. Ētika hasīdismā tiek ontoloģizēta (metafiziskota): tiek izvirzīta prasība veikt ikvienu darbību pašas šīs darbības labad (antifunkcionālisms).

10. Priekšstats par skolnieka un skolotāja attiecībām izmanto koka metaforu: tā augšana ir paša koka spēkpilnās dzīves rezultāts, taču tā saknes nav tveramas. Kontrolsistēmas nav. Skolotājs kopj pasargā no smagiem bojājumiem, apgriez to, kas draud izvērsties pārmērībā, taču neiejaucas dvēseles augšanas procesā. Otra īpatnība skolnieka un skolotāja attiecībās: skolotāja kā harizmātiskās personības pienākums ir translēt skolniekiem savu harizmu ar īpašu rituālu palīdzību. Skolotājs nav ne

sprediķotājs, ne arī skolotājs, viņš tikai pastarpina, viņš ir Toras mute, kas pati runā ar viņa starpniecību, atzinums, kas padara stridu ar skolotāju vai viņa intelektuālo kritiku par irrelevantu.

11. Hasīdisms ir pozitivistiska (dzīvi apliecinoša, optimistiska) reliģija.

Hasīdisms un kabalistika

Hasīdisma, tāpat kā Kabalas, pēdējais mērķis ir izziņāt D-va un pasaules noslēpumu. Ceļi abiem domāšanas tipiem ir dažādi, Kabalai spekulācijas, hasīdismam - *taisnuma* ceļš. Kabalas ceļš ir viens vienīgs, hasīdisma ceļi ir daudzi, jo ir vienalga, kādā formā taisnums izpaužas - Toras studijās, askēzē vai mistiskajā iegremdēšanās procesā. Tam jābūt vienīgi *pilnīgi taisnam*. Pasaules būtība, pēc Kabalas, tiek izziņāta tad, ja *D-škā dzirksts* pasaulē tiek aktivēta. Hasīdismā „taisnums“ ir D-va izziņa un vienlaicīgi dzīve D-vā. D-va izziņa (תעוה) nav Toras studijas vien, gluži otrādi, kā dvēseles dispozīcija tā patiesībā ir priekšnoteikums šādām studijām. Šāda dispozīcija ir mīlestība uz D-vu. Tikpat labi D-vu var izziņāt ar dabas izjūtas un savas dvēseles izziņas starpniecību, vārdu sakot, pēc meistardarba izziņot Radītāju. Metafiziski D-va izziņa ir „patiesās esamības“ izziņa. „Pasaulei“ piemīt zināms „esamības“ veids, taču tās substance nav identa ar D-va substanci. Attiecībā pret D-va „esamības“ veidu „pasaule“ ir „neesamība“ izziņot „pasaules“ „neesamību“, cilvēks izziņ D-va „esamību“. „Izjūtu“ loma hasīdismā tverta „sirds“ jēdzienā, kas paceļ D-va izziņu augstākajā pakāpē un ievēd „D-va namā“ Šneūra Zalmana hasīdisms galvenos intelekta spēkus חכמה בינה רעה aizgūst no kabalistiskā repertuāra, taču tos psiholoģizē tipiski hasīdiski. Hasīdismu kopumā Gulkovičs vērtē kā Kabalas turpinājumu virzienā uz izdzīvojamu „taisnumu“, iespēju, kas bijusi pašā Kabalā ieslēpta („taisnuma“ *teloss* Kabalā), bet kas reizē norāda, ka Kabala pati šai ceļā apstājusies pusceļā, vai nu aizmirsusi *telosu* ceļa labad, vai arī savu iekšējo tiekmsi uz praksi izpaudusi maģijā¹⁶. Tādējādi hasīdisms ir ne vien Kabalas turpinājums, bet pat tās pilnīgums un pabeigums.

¹⁶ Pamatos Gulkovičs šo maģijas tendenci kā Kabalā, tā hasīdismā saista ar maģijas sindromu misticismā kopumā, nesaskatot tajā reliģijas izviršanas pazīmes.

Šādu saikni starp hasīdismu un Kabalu tver priekšstats par "isto vietu" un „isto mirkli“, proti, kontingences lomu vienības atrašanai starp *Nešamā* un *Torā*, kas abas ir radniecīgas, jo ceļas no *Bīnā*.

Hasīdisms un maģija

Hasīdisma attieksmi pret maģijas elementiem Gulkovičs interpretē, pieslejoties Maksam Desuāram¹⁷, kas mistiku vērtē kā maģisko mērķu ētizāciju, kas šos mērķus rezultātā pilnībā pārvar. Maģiju Gulkovičs attiecina tikai uz parahasīdismu, kas hasīdiskā monisma pārnesums (pārtulkojums) analogismā, kurš patvaļīgi pielīdzina atsevišķos.

Praktisko maģiju un maģisko domāšanu hasīdismā Gulkovičs koncentrē „pilnīgi neebrejskajā nosliecē uz metempsihozes mācību“ (37). Taču svešu elementu uzņemšana notiek tad, kad tiek apdraudēts visbūtiskākais mācības elements, tās kodols. Un par tādu ebreju domāšanā Gulkovičs uzskata „prasību pēc absolūta taisnīguma pasaulē“ (turpat). *Gilgul* atšķirībā no metempsihozes hinduismā - ir ētikas inspiķēta nepieciešamība. Otrkārt, identifikācijas ar D-vu noliegšana hasīdismā un „pielipināšanās“ koncepcijas izveide nozīmē, ka dvēsele iziet t.s. „dzirdināšanas“ procesu, kur metempsihoze ir šī procesa loģiskas sekas.

Hasīdisma kā reliģiskas kustības socioloģiskā analīze

Ikviens garīgā kustība uzrāda divu izglītošanās elementu konkurences cīņu. Ikviens jauns veidojums pretojas sistematizācijas tendencei. Tāpēc ikviens garīga kustība pakļauta pašfalsifikācijai (pretējās tendences iedarbības rezultātā) un personiskajam momentam (harizmātiķu loma šīs kustības attīstībā liktu runāt par aptuveni 100 hasīdisma virzieniem). „Sistēma izvēlas, apgriež, papildina,“ formulē perspektivistisko sistēmas pieeju Gulkovičs. Jebkurš izklāsts ir iespējams tikai no kāda „vienota skatījuma punkta“

Sistēmas formulējumu viņš piedēvē hasīdu skolotākajam slānim talmūdīstiem un kabalīstiem, kuri, hasīdisma uzvedību pārņemdami, nespēja atteikties no tieksmes sistematizēt „hasīdisma

¹⁷ Dessoir, Max: *Vom Jenseits der Seele. Die Geheimwissenschaft in kritischer Beleuchtung*, Stuttgart, 1917.

mācību". Šādas tendences izpausmi viņš redz Jakova Josefa Kohena (miris ap 1782) darbos. Uzvarētie uzvar reprezentācijā. Pretējo - antisistematizējošo tendenci Gulkovičs saskata Nahmanā no Braclavas (1772-1810). Šo tendenču cīņa ir pastāvīga un norit ar mainīgiem panākumiem: desistematizējošā tendence attīra ceļu jaunai sistematizācijai. Pašfalsifikācijas tendence liek pētniekam uzsākt ideju kritiku, kas ikvienā sistematizācijā atsedz iepriekšējo sistematizāciju slāņus.

Gulkovičs izvirza jautājumu par parahasīdisma vēstures izpēti. Parareliģijas nesēji ir „dzīves pamestie“, „laju taisnie“, marginālais elements. Hasīdisms ir radies visnabadzīgākajos iedzīvotāju slāņos un palicis „nabadzīgo reliģija“ arī vēlākajos laikos. Gulkovičs to tematizē kā sociālā stāvokļa nozīmes problēmu garīgo kustību izcelsmē. Distancējoties no „materiālistiskā vēstures skatījuma“, viņš risina jautājumu par hasīdismu (reliģiju) kā kultūrfilozofisku problēmu. Taču parareliģijai raksturīgi iespieties centrālajos un augstākajos slāņos, ienākt ortodoksijā un teoloģijā. Parahasīdisms dzīvo ilgāk nekā hasīdisms, jo tā nesošie slāņi ilgāk paliek uzticīgi pamatidejām. Parahasīdisma vēstures uzrakstīšana dotu lielu ieguldījumu jautājumā par reliģiskā tipa un socioloģiskās vides attiecībām. Socioloģiskā vide veicina noteikta reliģiskā tipa veidošanos. Taču arī tips var būtiski iespaidot vidi.

Premisas un perspektīvas

Atteikšanās no vispārinošās perspektīvas reliģiju vēstures izpētē sakņojas priekšstatā par garīgo fenomenu kā noslēgtu veselumu, kas nav reducējams ne uz kādu citu veselumu. Šo veselumu komunikācijas iespējas ir visai nosacītas. Tēze par reliģiju attīstības fāzēm, kur vienu no etapiem veido piētiskā strāva, Gulkovičs noliedz¹⁸ uz tā paša pamata, kā viņš noliedz „ietekmes“ „kā mehānisku saskaitīšanas paraugu“ (*Additionsexempel*). Kopumā nav iespējams arī runāt ne par aristotelismu, ne neoplatonismu ebreju filozofijā, jo ikvienu ieplūstoša tendence saglabājas šajā garīgajā veselumā tikai mijiedarbības un ne savā tīrajā formā. Tāpat nav iespējama seno

¹⁸ Standartizdevumos šī formula tomēr iegājusies, sk. „Pietists“ and „opponents“/ Jewish Historical Atlas, Ed. by Eli Barnavi, Schocken Books, New York, 1922, p. 162.

domāšanas tipu (*Gedankenwelt*) restaurācija, kas liecina, ka Gulkovičs savieno stingru vēsturiskumu ar vācu zinātnē iecienīto fenomenoloģisko strāvu. Raksturīgi šai ievirzei ir Gulkoviča problematizējumi: „Tipiskā“ un „nianses“ attiecības „gara vēsturē“: individuālā nianse kā klasiskais tips bez jebkādas laiciskas specifiskācijas (nevis sākuma „nianse“ nosaka „tipu“, bet ikviena „nianse“ atrodas vienādā distancē no „tipa“). Piemēram, hasidiskā „pielipināšanās“ (רבקות) Visaugstākajam nav identifikācija, kas „tipiska“ misticismam kopumā, bet specifiski ebrejiska „nianse“, kas paredz abu „savienojošos“ pušu nošķirtību („cilvēks kļūst kā D-vs“, bet nevis „cilvēks kļūst D-vs“) radikāli nepanteistiskā veidā. Nolaīšanos (atraušanos) tādā gadījumā nepieciešami pavada jauns kāpums

(ידידה צורך עליה הוא)

Kustībai novecojot, pieaug nepieciešamība pēc „zelta laikmeta“ idejas, kas projicēta pagātnē, atšķirībā no jaunas kustības, kas šo „zelta laikmetu“ saskata kā nākotnes mērķi.

Ikvienai kustībai jau no paša sākuma raksturīgs savs veidojošais moments „specifiskais domāšanas veids“ un „specifiskais domāšanas saturs“ Gan viens, gan otrs vislabāk pārstāvēts hasīdu masās un nevis hasīdisma harizmātiskajos lideros.

Hasīdismam raksturīgais pseido hasīdisma pavadfenomens ir atsevišķu būtisko iezīmju novešana līdz galējībai, kas ļauj skaidrāk saskatīt pašas šīs iezīmes. Pārmērības atklāj būtisko. Subjektīvās apziņas esencialitāte ir viena no hasīdisma pamattēzēm.

Teocentrisma problēmas konteksts tiek meklēts Rietumu filozofijā, kas hasīdisma rašanās laikā diskutēja par antropomorfo Dieva jēdzienu. Izeja tika meklēta vai nu panteismā un panenteismā (D-va vienmēr-klāt-esamība¹⁹), vai arī deismā. Hasīdisms nosveras par pirmo iespēju, mēģinot to savienot ar Visaugstākā transcendences prasību, proti, ar „apvalka“ (*klipot*) starpniecību būtiski atšķirt D-vu no pasaules. Taisnajam ir jāizspraucas caur šo apvalku. Šādi izspraucoties, cadīks pats kļūst par D-va likumu.

¹⁹ Dieva būtības akīva un uz aktivitāti rosinoša klātesamība pasaulē izpaužas raksturojumā: „No visām lietām klieudz Visaugstākais.“

par Toru.²⁰ Turklāt tiek uzsvērts šī apvalka „smagais vieliskums“, kas pārvarams tikai soli pa solim, pateicoties pieviltībai Visaugstākajam. „Taisnums“, *cadika* klātesamība pasaulē ir reizē dabas attīrīšanās („taisnums“ izplūst dabā). Visaugstākā transcendence rada sprieguma pilnu pretstatu starp radību un Radītāju, kas padara taisnā lūgšanu loģiski neiespējamu. Lūgšana notiek kā paradokss: saruna, kuru padara neiespējamu viena sarunu partnera augstums, kļūst iespējama, kad Viņš sarunā piedalās, vairs nebūdam klātesošs. Hasida koncentrācijas pakāpe (קנינה) ir tik liela, ka viņš aizmirst par D-va eksistenci, tāpat kā veiksmīgs „staigātājs pa virvi“ aizmirst par attālumu, kas to atdala no zemes.²¹ Mācība par patiesās esamības *klipot* balstās priekšstatā par zemes un debesu notikumu paralēlismu: ikvienam zemes notikumam eksistē ekvivalents patiesās esamības sfērā. Tāpēc no iehkura zemes notikuma, vienalga, vai tā būtu ēšana vai Toras studijas, var „izspraukties“ uz patieso esamību. Ja šāda „izspraukšanās“ nenotiek, tad arī Toras studijas nav hierarhiski augstākas par ēšanas priekšiem. Pēdējie var būt daudz vērtīgāki par Toras studijām, ja paver pieslēgšanos debesu notikumam ķēdei.²² Tādējādi hasidisms pārvar *kviētisma* un *libertinisma* briesmas ar tiem raksturīgo esamības nenovērtēšanu un ētikas atcelšanu. Proti, kviētisms ir uzticēšanās D-va gribai līdz tādai pakāpei, ka notiek atteikšanās pat no savas glābšanās idejas. Zināmus draudus ētikai rada arī individuālistiskā mistika, kas teorētiski izslēdz līdzcilvēku. Šo problēmu hasidisms atrisina tādējādi, ka izveido no grieķu filozofijas pazīstamo „tīkumu mācību“ ar pamattikumiem *pazemību* (שפלות), ikvienai kreatūrai raksturīgo pašvērtības izjūtu, tās specifisko, neaizstājamo vērtību D-va priekšā²³ un kuras pamatā ir D-šķā

²⁰ Tādējādi rabi Nahmans no Braclavas necitē vairs ne Toru, ne tradīciju (mutisko Toru).

²¹ Aizmiršanas aspekts lūgšanas procesā skar atgriešanās iespējamību reālajā pasaulē. Gulkovičs citē leģendu par rabi Elimelehu no Lisenskas, kas pirms katras lūgšanas atvadījies no sievas bazās, ka tas vairs nevarētu atrast ceļu no bezlaicīguma atpakaļ.

²² Tas radīs izpaušmi domā, ka *cadiks* labāk var kalpot D-vam ēdot un dzerot, kā studējot Toru.

²³ Priekšstatu par radības nīcību turpreti Gulkovičs atzīst

dzirksts ikvienā cilvēkā un kas rezultē visu cilvēku kopības izjūtā Visaugstākā priekšā, *prieku* (שמחה)²⁴, ko izraisa pazemība kā pasaules apliecināšana un principiāls antimelanholsms²⁵ jeb atteikšanās no vainas izjūtas kāpināšanas prakses, kas kulminētu askēzē, *aizdegšanos* (התלהבות), kas, sākotnēji norādot uz dvēseles noskaņotību, piešķir jebkādam to pavadošām darbībām (Torai, lūgšanai un *micvu* izpildei) īstenas vērtības (נדרות) raksturu. Kamēr šī pakāpe vēl nav sasniegta, minētās darbības ir sekundāras (קהנות). Hasidiskā domāšana izkārtot visus trīs tikumus pēc misticismam raksturīgā „kāpņu“ principa. Šāds mēģinājums savienot imanento „tikumu mācību“ ar transcendentu „taisnumu“, kas ir viens, absolūts un nedalāms, pēc Gulkoviča domām, ir sekas tam apstāklim, ka hasidisms savieno „pasauli apliecināšanu ievirzi ar transcendentu D-va jēdzienu“ (69). Individuālisms tiek pārvarēts arī ar lūgšanas palīdzību, kas atbilstoši jūdaisma pamatievirzei ir kopienas lūgšana, kur atsevišķais cilvēks ir tikai reprezentants. Individuālas lūgšanas eidemonisms šeit tiek atvairīts ar lūgšanu D-va veidotai kopienai un tās vārdā. Sniedzot palīdzību līdzcilvēkam, atsaukšanās uz D-vpāligu neder, ir jāpalīdz otram tā, it kā nebūtu nekāda D-va un cita cilvēka²⁶. Palīdzības saņēmēja necienīgums nedrīkst neko mainīt šajā apstākli, tātad noliegta tiek ne tikai ētikas atkāpšanās reliģijā, bet arī reliģijas pamatošana ar ētiku. Palīdzības priekšmets ir ikviena vajadzība, cilvēks nedrīkst būt izvēlīgāks par D-vu. Neierobežota mīlestība ir identiska izpratnei par visām otra cilvēka vajadzībām.

D-šķais dabā ir tas, kas iziet ārpus funkcionālā robežām, tātad pirmām kārtām skaistais un patīkamais garīgajās un materiālajās lietās, sievietes skaistums, sāta sajūta utt. Hasidismam,

par „absolūti neebrejistu“

²⁴ Viena no raksturīgākajām priekā izpausmēm hasidismā ir deja (D-vam kalpot iespējams tikai priekā).

²⁵ Sal. ar Elie Wiesel. Contre melancolie. La sagesse chassidique, Paris, 1979.

²⁶ Palīdzības sniegšanas imperatīvs hasidismā nav izvairījies arī no maģisko manipulāciju pielietošanas, kas norāda uz praktiskās Kabalas ietekmi.

tāpat kā jūdaismam kopumā, ir svešs panteistisks un stingri deistisks D-va uzskats. Pirmajam tiek iebilsts ar D-va personalitāti, otrajam ar to, ka D-vs ir pasaules D-vs: kabalistiskā *cimcum* mācība pamato pasaules vietu, kas ir problemātiska, ja D-vs aizpilda visu telpu, ar to, ka Viņš ir labprātīgi atstājis kādu vietu (D-va pašierobežošanās). D-va pašierobežošanās ir priekšnosacījums ceļam uz Viņu. Tajā pašā laikā pasaule ir pasaules dāvināšana, principiāli pozitīvs akts, ko cilvēks nevar ne tikai noraidīt, bet pat ne ignorēt. „Pasaules fakts ir vienlaicīgi uzdevums“ (33), jo pasaule ir Viņa pasaule potencē, bet realitātē tikai cilvēka aktivitātes rezultāts. Arī šī aktivitāte ir D-šķas būtības izpausme pasaulē. Pasaule nav ne a-D-šķa (indiferenta attiecībā pret D-vu), ne anti-D-šķa, ne arī iegrimusi grēkā. Šai pasaulē nepastāv metafiziski ļaunais. Ir vienīgi distances maksimums attiecībā pret D-vu, kas arī vēl joprojām satur kaut ko no Viņa. Matērija ir antigarīga, taču tā padara iespējamu D-va aktīvo klātesamību, tāpat kā berzes moments, kas vērsti pret kustību, patiesībā padara šo kustību iespējamu. Šai skatpunktā, ko Gulkovičs gan raksturo kā „ļauņā nenovērtēšanu“²⁷ (36), hasīdisms krasi atšķiras no gnostiskā duālisma. Taisnajam nav ienaidnieku, jo taisnā ienaidnieks būtu D-va ienaidnieks, bet Viņam kontrahentu nav. Taču arī šī iezīme raksturo jūdaismu kopumā, ne tikai hasīdismu. Gulkovičs tādējādi aktīvi iebilst Buberam, kas savā „Hasīdisma skaidrojumā“ ir apsvēris ebreju gnosticisma iespējas un ceļus. Ebreju un gnostisko tēlu līdzība norāda nevis uz saturisko radniecību vai vēsturisko atkarību, bet gan vienīgi uz formālo radniecību. Gulkoviča Buberam adresētā kritika skar arī pēdējā ieviesto pansakramentālisma jēdzienu, ar ko vācu ebreju filozofs raksturojis dievkalpojumu hasīdismā. Pansakramentālisma jēdziens aizgūts no kristīgā vokabulāra un ignorē Toras vietu jūdaismā, tostarp hasīdismā.

²⁷ Seko atzinums, ka ļauņā šķietamā neiznīcība ir izzīņas vājuma rezultāts. Daudz kas no tā, kas šķietas ļauns esam, ir labā darbība nepilnīgā vielā (mīlestības kā kaislības un pilnīgās mīlestības diference). Arī „ļauņais“ var rosināt „labo“, jo tas nav pēc būtības no „labā“ atšķirīgs. Līdzīga nostādne raksturo lūgšanas uzklaušīšanas problēmu: hasīdisms atzīst, ka ikviena lūgšana ir izdzirdēta un atbildēta, bet no cilvēka reliģiskās izjūtas asuma ir atkarīgs, vai viņš fiksēs notikušās izmaiņas esamībā kā Visaugstākā atbildi uz savu lūgšanu.

Nenovērtēdams atšķirības starp reliģijām, Bubers gatavojis ceļu sinkrētiskas reliģiozitātes izpratnei, kritikai, kas trīsdesmitajos gados bija novatoriska un šodien netiek apstrīdēta.

Viktors Ivbulis

Indija gariguma meklējumos¹

Vai vairums tibetiešu ir mūki?

*Agrāk mūki bijuši tibetiešu lielākā daļa...,
arī tagad to ir daudz, tomēr tik daudz vairs nav.*

Bet daudzās vietās mūki ir pārsvarā.

(LMM, 06.08.98.-14.08.98. 9. lpp.)

Par moto savam apcerējumam izvēlējos dažas frāzes no intervijas ar lietuvieti Jurgu Ivanauskaiti. Saruna atklāj, ka taujātājs un atbildētāja operē ar visai apšaubāmiem pieņēmumiem par to, ko var meklēt un ko var atrast Austrumzemēs, būdami pārliecināti, ka tur Dieva pielūgšanai ir pakārtota visa zemes pasaulīgā dzīve. Tibetā neesmu bijis un, neprotot turienes valodu, arī droši nespētu uzzināt, kas tur īsti notiek. Bet droši var apgalvot, ka arī tur ļoti nabadzīgā un ķīniešu iecelotāju pārpludinātā zemē tibetietis ikbrīdī domā ne tik daudz par Dievu vai atbrivošanos no aizvien jaunu atkalpiedzimšanu lāsta, kā par maizes kumosu sev un ģimenei. Un to nevar nopelnīt, kļūstot par

¹ Šajā rakstā minētie indiešu vārdi ir nodrukāti tā, kā tie ir uzrakstīti. Es neko nevaru izdarīt, lai visus pārliecinātu, ka latviešu valodā vārds "Bānglādeša" ir jāraksta ar gariem "ā" vai ka "Bengālija" ir krieviskojums agrākās "Bengāles" vietā. Tomēr mani pārņem intelektuāli drebuļi, kad "dharmas" vietā jāierauga "darma", jo tas ir tas pats kā, ja indieši, aizbildinādami ar to, ka viņiem nav divskaņa "ai", rakstītu "Laimas" vietā "Lama". Neesmu sastapies ne ar vienu eiropiešu valodu, kurā tiktu svitrota līdzskaņu "dh", "gh", "kh" un "th" neatņemamā "h" sastāvdaļa. Atkarībā no tā, vai šis "h" ir vai nav, mainās vārda nozīme.

mūku. Bet kas apgādātu milzumu mūku, ja to sarastos tik daudz kā agrinā budisma laikā šur tur Indijā?

Zviedrijā paskolojies, kāds Aleksandrs Zālītis š. g. 10. jūlijā intervijā, kura galīgi nekas nepasaka par viņa indoloģiskajām zināšanām, teic, ka ir ar mieru lasīt lekcijas par jogu pat Sporta pedagoģijas akadēmijas studentiem. Trismēnešu obligātais apmācības kurss jogas higiēnā derētu katram. "Varbūt tas papildinātu bezjēdzīgās fizikultūras stundas skolās. Pats esmu strādājis par skolotāju, zinu, kādas ir šīs stundas", >> - (viss bija atkarīgs no skolotāja un nodarbību apstākļiem arī es kaut ko zinu par fizikultūru V.I.). "Mūsu valsti jogas ābeci vispirms nāktos apgūt izglītības, kultūras, labklājības, iekšlietu, veselības ministriem vai valsts ministriem," viņš teic, droši vien pats būdams ar mieru apņēmties jogas ministra amatu. Vēl kāda gudriniece žurnālā raksta, ka jogi dzīvojo 300 gadu. Ar pretenzijām mums nest neredzētu gaismu Rīgā sarodas skaļi nodēvētu, bet mistisku Indijas "garīgu universitāšu" mācībspēki, kuriem universitāšu nosaukumus ir piešķirušī viņi paši. Austrumos brīnumus ir grūti atrast, bet Latvijā, tāpat kā citos reģionos, kuros dominē Rietumu kultūra, tos var sludināt ar izredzēm uz atzišanu un peļņu.

Aleksandra Zāliša intervētājam iedrošinātos paskaidrot, pamatodamies uz visu mūžu ilgām neatlaidīgām Indijas studijām, uz pieredzi, kas gūta vairākkārt un ilgstoši uzturoties Indijā, uz plašiem personiskiem kontaktiem joga tur ir mazpazīstama, prese to nepropagandē, neviens no maniem daudziem draugiem un paziņām, kuriem esmu tādu jautājumu uzdevis, nekad nav izpildījis fiziskos vingrinājumus āsanās; ļoti pieredzējis indiešu terapeits, pie kura biju spiests griezties, nekā nebija dzirdējis par to, ka jogu elpošanas vingrinājumi var stipri palīdzēt hroniska bronhīta slimniekiem. Neesmu arī manījis vai kāds no indiešiem, ar ko esmu sastapies, ar jogas miegu ārstētu visām zemēm kopējo slimību paaugstinātu asinsspiedienu. Parasta izglītota indieša acis joga, pirmkārt, ir šauri reliģiska, irracionāla prakse, neatbilstoša mūsdienīgai pasaules uztverei un tās sankcionētajām garīgās dzīves normām. Arī šajā gadījumā jāsaka: diemžēl pravieši savās zemēs netiek cienīti, jo joga patiesi ir diža mācība pat bez eiropietim neiespējamā tās doktrinālā galamērķa saplūšanas ar Vispasaules Absolūtu.

Mums tā ir diža kā dažādu fizisku vingrinājumu komplekss, kurus katrs var mēģināt izpildīt pats (piemēram, sekojot plašajai un varbūt vislabākajai grāmatai: BKS Iyengar. *Light on Yoga*), bet kurus eiropietim bez gadiem ilgas prakses Indijā nevaradzētu mācīt citiem, tāpat kā par ārstiem nestrādā ļaudis bez pamatīgām medicīniskām zināšanām. Jo, neraugoties uz lielām ASV un japāņu zinātnieku pūlēm, cilvēka ķermeņa spēju dziļākie pārvaldīšanas noslēpumi, kurus ir apguvuši pašlaik jau pavisam nedaudzie īstie jogi, paliek neatklāti, un tādēļ ir vienmēr risks kaut ko izdarīt aplam un sagandēt savu veselību vēl vairāk.

Jogi, kas ir šī apzīmējuma patiesi cienīgi (indiešu valodās vārdi "jogs" un "mūks"- *sanjasi* tiek bieži lietoti kā sinonīmi), sevi pakļauj tādām askētismam, ka parasti nomirst transa laikā vai citādā nāvē, nesaņieguši nekādu lielu vecumu. Indijā ir pietiekoši daudz jogas skolu, kurām var uzticēties, taču ar lielām aizdomām jāuzņem šīs tradīcijas eksportētāji, jo viņi pārāk bieži darbojas tikai peļņas nolūkos.

Tibetā ir grūti iekļūt, bet Indija tradicionāli ir to eiropiešu un amerikāņu magnēts, kuriem aprieбусies savā finansistu un tirgotāju pārvalditā civilizācija un kuriem nepietiek maizes vien laimīgai dzīvei. Ne rietumnieku - garīguma meklētāju vidū Indijas ceļos, ne starp krišnaitiem un viņiem līdzīgiem pašās Rietumu zemēs daudzu gadu gaitā neesmu sastapis nevienu, kas prastu kādu indiešu valodu vai kas šo zemi vismaz būtu ilgi un citīgi studējuši kā tās pētnieki. Tā ir likumsakarība: jo labāk mēs iepazīstam kādu labu cilvēku, jo tuvāks mums viņš šķiet un, jo vairāk apgūstam kādu citu zemi, jo mazāk ir ko brīnīties par to, kas tur notiek. *Homo sapiens* taču, kā to jau rāda, piemēram, savstarpēji nekādā veidā nesaistītās senindiešu un sengrieķu literatūras, visur apmēram vienādi mīl, nīst, priecājas, cieš, skauž atšķiras katram reģionam vai sociālai grupai tuvā čaula, kādā šīs izjūtas ietērptas: reliģija (ar to es negribu noniecināt reliģijas vispār vai kristietības milzu lomu, bet pateikt: tas, kam es ticu, citā pasaules malā ir kaut kas ne tik būtisks), tradīcijas, ieradumi, reakcija uz temperatūras vai klimata maiņu u.t.t. Ja tā nebūtu, mēs nevarētu ar interesi lasīt tālu zemju un senu laikmetu literatūru, kultūra nespētu viegli pārvarēt valstu robežas, nebūtu iespējamas vispārējās cilvēktiesības, nevarētu izveidot starptautiskas institūcijas.

Ko isti nozīmē vārds "garīgums", kurš bieži klejo pa mūsu žurnālu un avižu lappusēm?

"Latviešu valodas vārdnīca" (1987) teic, ka "garīgs" ir: 1. Tāds, kas saistīts ar cilvēka psihi; tāds, kas raksturīgs cilvēka psihei. 2. Tāds, kas attiecas uz reliģiju, ir ar to saistīts. Manās angļu un franču valodas vārdnīcās "psihēs" vietā ir "gars" ("garīgs" attiecīgi ir *spiritual* un *spirituel*), bet vāciešiem ir gan *geistig*, gan *geistlich*, attiecīgi nosaucot abas "garīga" pamatnozīmes. Bengāļu valodā, par avotiem kurā būs runa šinī rakstā, ir vārds *āddhjatik*, ko var tulkot kā "garīgs", bet kas tiek praktiski lietots gandrīz tikai runājot par teolģiskiem jēdzieniem. Taču garīgums parasti tiek pārspriests šī vārda abās nozīmēs.

Nav viegli pateikt, kas īsti pievelk bieži daudzinātā, bet nevienā konkrētā zemē neatrodamā "Austrumu garīguma" meklētājus, no kuriem diez vai kāds iztiek bez smagas vilšanās. Īpaši smagai tai jābūt cilvēkam, kas ir intelektuāli bagāts. Apdāvinātais amerikāņu dzejnieks Garijs Snaiders (*Garry Snyder*) desmit gadus pat bija mūks japāņu zen-budistu klosterī (zen-budisms rietumniekam ir laikam vispieņemamākais no visiem šīs reliģijas paveidiem), bet ilgāk nezturēja arī viņš. Diez vai eiropietim pašreiz ir pievilcīgs islams, kas vēl nav ieguvis mūsu laikmetam piemērotu veidolu. Lai pārietu budismā, neiestājoties klosterī, nav jābrauc uz Tibetu pat Rīgā oficiāli jau darbojas vairākas budistu draudzes. Bet par hinduistu nav iespējams kļūt nekur cilvēkam ir jāpiedzimst kā zināmas kastas loceklim. Var gudrot par atkalpiedzimšanās, aizmirstot, ka gan hinduismā, gan budismā tā nav nekāda svētlaipe jau tādēļ vien, ka nākošā dzīvē ir gan garantēta atgriešanās uz zemes, bet, saskaņā ar svētajiem rakstiem, tikai retos gadījumos cilvēka izskatā. Hindu atkalpiedzimšanas mācība pat paredz, ka lieli grēcinieki var pārvērsties par akmeņiem. Hinduisma likumdevējās grāmatās ir smalki noteikts, par kādiem pārkāpumiem kas draud. Bet kas noteiks, kurš eiropietis kļūs par cilvēku un kurš par sivēnu vai tārpu, vai nātru sētmalē?

Lasot un pārļausot 220 miljonus lielās bengāļu tautas (šajā gadījumā pirmkārt hindu ticīgo) visplašāk lasīto lielisko literatūras (bet ne tikai!) žurnālu *Deś*, jāizdara secinājums, ka vismaz Austrumindijā garīgās (šī vārda nereliģiskā nozīmē) elites vidū notiek lielas pārvērtības. Uzsvēršu - elites

vidū. Bet tā tomēr laikam visur nosaka toni un norāda uz to, kāda izskatīsies nākotne. Spilgts piemērs tam bija modernisma literatūras pamatnostādņu izplatīšanās vai, pareizāk, izplatīšana pēc Pirmā pasaules kara. Instalācijas, kuras var izgatavot arī cilvēks bez jebkādam zināšanām tēlniecībā, par skulptūrām šīsdiens Latvijā kļuva tikai pateicoties dažu cilvēku pūlēm un pieejai pie viegli dabūjamās naudas.

Nav šaubu, ka saglabāsies viss milzums agrākajos gadsimtos sacerēto dažādā rakstura hindu reliģisko avotu un reliģiski ievirzītās daiļliteratūras. Tiks arī radīta jauna, uz svētvietām plūdis milzums cilvēku, un reliģiskajos svētkos piedalīsies ne tikai analfabēti un mazizglītotie, bet arī studenti savās pilsētiņās svinību reizē cels paviljonus dažādām dievībām. Diez vai strauji izzudis arī it kā Visaugstākās varas svētitais kastu institūts, kas cilvēkus kopš dzimšanas un līdz nāvei iedala zemos un augstos; ļaudis būs spiesti atcerēties, ka no viņu uzvedības pašreizējā dzīvē atkarīga labāka vai sliktāka nākošā un visas pārējās. Zemes ļaužu pamatmasa droši vien vēl ilgi paliks dziļi reliģioza eiropiešu un amerikāņu acīs, kuriem saskaņā ar Ničes vairāk nekā pirms simt gadiem ieviesto metaforu Dievs ir miris. Bet arī indieši jau sāk teikt līdzīgā garā: "Mūslaiku cilvēks taču ir nogalinājis Visaugstāko" (*Deš*, 1998. 7. martā, 49. lpp.). Būs arī patiess garīgums, kas šī apzīmējuma laicīgā nozīmē man ir sinonims ticībai vispārcilvēciskiem ideāliem, augstai morālei, cilvēkmīlestībai un dzimtenes mīlestībai ar minimālu nacionāla vai reliģioza šovinisma piegāršu, kā Indijā to mēs redzam Mohandas Karamčanda Gandhi vai Rabindranata Tagores dzīvē un darbos. Nevar zust un nezudis neapslāpējamā interese un cieņa visā pasaulē pret Senindijas literatūru, jo tā ir cilvēcei kopīga mantojuma milzu svarīga sastāvdaļa.

Bet ir neapstridāmi, ka, ja drīkst tā teikt, hinduisma pamatnostādņu vietu mūsdienu Indijā paši indieši aizvien vairāk sāk vērtēt no racionāla pasaules skatījuma viedokļa apmēram tā, kā savulaik attiecībā uz kristietību to darīja Volters vai Didro un 19. gs. sākuma Indijā Rāmmohons Rājs, gan iztiekot bez asiem uzbrukumiem viduslaiciskumam. Jūt arī, ka daudziem kļūst tā kā neērti sevi pilnībā identificēt ar senču reliģiju un tās reālo garīgumu. Iepriekš minētais un visautoritatīvākais bengāļu žurnāls pēdējo gadu laikā

nav nodrukājis nevienu no katram numuram ieklānotajām pamatesejām, kuras mērķis būtu iegālvot, ka jāseko reliģiskajos avotos teiktajam un nav jāpaļaujas uz racionāla prāta spriedumiem. Vienīgā no sešām senajām filozofiskajām sistēmām, kas pēdējos gados izdevumā ir izpelnījusies pārspriešanas godu, ir bijusi materiālistiskā čārvāka. Vairāki no viscienijamākiem rakstniekiem vai nu sevi nosauc par ateistiem, vai arī nonāk tuvu dieva eksistences noliegumam - un kas ir vispārsteidzošāk laikā, kad visa Āzija jau ir pārstājusi raudzīties uz Rietumiem kā uz savu skolotāju, izskan netieši aicinājumi mācīties morāles normas no Jēzus Kristus. Bet nu ielūkosimies žurnālā *Deš* konkrētāk.

1987. gada 25. aprīlī Šunils Gongopādhājs tad un arī pašreiz varbūt visvairāk atzītais bengāļu rakstnieks - reliģijām veltītā numurā pastāsta, ka jau jaunībā ir izjutis nepatiku pret to, kas notiek dievietes Kāli templī. "Pūlis, grūstīšanās, netirība, asinis, naudas izspiešana ikbrīdī, priesteru alkatīgums, blēdīgās sejas visapkārt, mana tēva lūgumi, kuros neviens neieklāsās, neprāsīt no viņa tik daudz naudas. To visu redzot, es domāju, izjūdzams riebumu: vai tad tad tā ir hinduisma svētvieta?" (47. lpp.). Līdzīgi viņš jūties arī, apmeklējot citus tempļus un nācis pie slēdziena "tirais ārprāts ir iztēloties, ka debesīs ir kaut kas visvarens, ko sauc par Dievu" Vissvētāko *Rigvēdu* rakstnieks dēvē par nešķīstu un amorālu jau tādēļ vien, ka tajā visbiežāk slavētais dievs Indra niknuma brīdī ir nogalinājis pats savu māti. "Parastas zagšanas, laupīšanas, slepkavības, cietsirdība nav nekā, salīdzinot ar to nežēlību un barbarismu, kas gadsimtu gaitā ir pielietoti reliģijas vārdā" (turpat, 48. lpp.). Man bija izdevība ar rakstnieku sarunāties drīz pēc šī raksta publicēšanas, un es viņam pajautāju, vai tāda atklātība nenozīmē grūtības dzīvē un darbā. Nē, viņš atbildēja. Hinduisms patiesi ir neparasti tolerantā reliģija, par dieva Višnu iemiesojumu tas ir padarījis vēdu svētuma noliedzēju Budu, humānistam un hinduisma dīzenuma sludinātājam Vivekānandam pilnīgi dabiska šķiet Jēzus Kristus dievišķā dīzenuma atzišana.

Te gan ir jāpiezīmē, ka Šunils (bengāļu valodā cilvēku var droši saukt priekšvārdā, jo pēc priekšvārda jāmeklē rakstnieku grāmatas pat bibliotēku katalogā) pieder pie kulinbrāhmaniem, tas ir, pie visaugstākās kastas pat brāhmanu vidū, un

tādēļ viņš var daudz ko atļauties (par šādu izrunāšanos kastas šķistību nekas īpašs arī neapdraud). Spriežot pēc uzvārdiem, pie sabiedrības mazākuma, t.i., pie augstām kastām pieder arī lielais vairums pārējo ļaužu, kuri raksta žurnālam *Deś*, tāpat kā augstdzimušo mazākumu pārstāv arī lielākā daļa Bengāles vadošo komunistu (tie, brīvu vēlēšanu rezultātā un kādreizējā Kremļa neatzīti, pārvalda šo štatu jau gandrīz divdesmit gadus).

1995. gada 23. septembrī par dieva bušanām plaši raksta divi citi ļoti autoritatīvi prozisti. Širšendu Mukhopādihājs atceras, cik skaisti viņa jaunībā bija bengāļu hindu ticīgo galvenie, dēmonu uzvarētājas, Šivas sievas Durgā svētki un kādas arišķības un pārmērības vērojamas patreiz, ieskaitot nekaunīgu naudas izspiešanu to sarīkošanai. "Ticība? Nē, kopš jaunības zinu, ka šai pūdžā (pielūgsmei) nav nekāda sakara ar ticību." Šādas pūdžā ir drīzāk reliģiskas spēles. "Ja ticība nemāca glābt, ja tā nemāca citus glābt, ja neatklājas dvēselē snaudošie tikumi, tad jāpieņem, ka nav starpības starp ticīgumu un neticīgumu" (37.- 38. lpp.). Bimols Kors - cits slavens prozaīķis atceras, cik jauki ģimenes lokā agrāk tika pielūgtas Bengālei īpaši raksturīgās sieviešu kārtas dievības un kā viss ir mainījies uz slikto pusi. Viņa vēstījums beidzas negaidīti: rakstnieka māte, kura ilgi bijusi piesaistīta pie gultas, pirms nāves atteikusies ceremoniāli paklanīties varenās Durgā priekšā. Viņš pats ilgu laiku ir jutis dievietes svētku smaržas. "Patreiz no šīm smaržām vairs nav pat nojausmu, ir tikai atmiņas. Varbūt tāda ir dzīve" (turpat, 32. lpp.).

1997. gada 15. novembrī minētais žurnāls nodrukā neparasti kritisku redakcijas rakstu ar nosaukumu "No tempļa templi necilvēciskuma gars" par to, ka dažos no tiem joprojām neieļauj nehinduistus, ka daudzās svētnīcās ir liegta ieeja "nepieskaramajiem", kuri ir vismaz piektā daļa no valsts iedzīvotājiem. "Būtībā vairums hindu tempļu ir tik netīri, ka smieklīgi runāt par to apgānīšanu." Un tālāk par brāhmaniem priesteriem, kurus kā kastu svētie raksti sauc par dievišķiem: "Vai dumjie, neizglītotie, aizspriedumu pārņemtie tempļa pārzinātāji arī turpmāk turpinās šķirot cilvēkus?" (7. lpp.). Nepamanīju nevienu lasītāju vēstuli, kurā būtu kritizēta redakcijas nostāja, toties vienā no nodrukātajām Otulkrišno Bišāss liecina par eiropiešiem slēgto un slavenu Džaganātha tempļu Pūrī

- dienvidos no Kalkutas, ka tas "nav tikai svētvietā, bet arī grēka izcelsmes vieta. Jūs pārmetat necilvēciskuma grēku, bet nesaskatāt seksa milzu grēkus. Nav zināms, kādu garīgu mieru Džaganātha templis sniedza svētceļniekiem, bet nav šaubu, ka tur par samaksu dzīvnieciskos instinktus apmierināja Dieva kalpones" (11. lpp.). Šis templis arī esot bijis izteikti paklausīgs koloniālajai varai un kā dāvanu nodevis Lielbritānijas karaļnamam kroņa lielāko dārgumu slaveno Kohinūras dimantu, kas ir bijis atgādāts no Persijas.

Cenšoties visu vērtēt ar mūsdienu prāta un mūsdienu morāles mērauklu, vairākos rakstos smagi cieš *Bhagavadgītā*, kas pazīstama arī latviešu lasītājiem no lieliskā Mirdzas Bendrupes atdzejojuma (tas varēja iznākt tikai pēc dzejnieces nāves). 1991. gada 22. jūnijā Diponkors Rājs publicēja galvenokārt šim ļoti svarīgajam reliģijas un senindiešu literatūras avotam veltīto un pēc tam pamatīgi pārrunāto rakstu "Smadzeņu skalošana"

Katram svēto rakstu norādījumam esot loģisks pamats. Tiek, piemēram, pateikts, ka sievietei pēcpusdienā ir jāsasien mati, citādi tā nokļūst dēmonu varā. Izskaidrojums: galvenā indiešu maltīte parasti ir vēl vakarā, tumsā, un mati var nokļūt barībā. Ļaudis parasti gulēja uz zemes, tādēļ naktī mati varēja kļūt netīri u.t.t. Nav vairs tik nevainīgi liegumi sievietei iegūt mantojumu vai izglītību, jo ar to viņa tika gatavota tikai mājai un mātes pienākumu pildīšanai. Taču vislabākais piemērs "smadzeņu skalošanai" ar it kā no dievu mutes nākušām pamācībām esot *Bhagavadgītā*, kurā Dievs Krišna, atrazdamies kaujas laukā, kūda Ardžunu nonāvēt brāļus, nonāvēt cilvēkus. "Pārņem drebuļi domājot, ka *Gītā* kāds gudrinieks kādu ne visai gudru aicina nokaut. Un neskaitāmi ir cilvēki, kas tika nonāvēti šīs kūdišanas rezultātā. Ardžunam tika <<izskalotas smadzenes>>. Pēc tam tūkstošiem gadu šis sacerējums kūditājs tika propagandēts kā dizākais reliģiskais avots visā zemē, lai mēģinātu saglabāt brāhmanu kultūru, tas ir, - viņu pastāvīgo savtīgumu. <<Skalojot smadzenes>>, tauta dažādos veidos tika mācīta, ka visu to ir norunājis pats dievs, stāvēdams kaujas ratos" (17. lpp.). Jau minētais Otulkrišno Bišāss septiņus gadus vēlāk Krišnas sakarā jautā: "Vislielākais noslēpums ir - kāpēc, kad un kādā veidā šāds bezdievīgumu rosinošais raksturs (vārds "tēls" runājot par raksturiem episkos un dramatiskos

sacerējums, latviešu valodā ir tieša krievu literatūrzinātnes ietekme *V.I.*) ir kļuvis par Višnu iemiesojumu... Kad tas ir sevi vēltījis cilvēku labumam"? (1997. g. 4. apr., 11. lpp.).

Somonāths Rājs, atsaukdams uz patiesi dzižā daudzšējumu eposa *Mahābhārata* un tā iestarpinājuma *Bhagavadgītā* idejiski slavinošiem vērtējumiem, kas nodrukāti citā izdevumā un viņam nav pieņemami, teic: "Kauja, kurā radnieki nogalina radniekus, ir pārpilna adharmas (kaut kā pretēja reliģijai un tikumībai *V.I.*), bet tā skaitās dharmas kauja. Rezultāts ir kremācijas miers. Vai tad Krišnas mācība ir tāda, kas modina līdzjūtību? Ir iznīcinātas gan Kauravu, gan Pāndavu ciltis. *Mahābhārata* nesniedz atbildi uz to, kur tiek iedibināta dharmā" (1997. g. 1. nov., 18. lpp.). Krišna atzīstot, ka drikst melot precību gadījumā, saistībā ar seksuālām attiecībām, dzīvības briesmās un izvērtējot brāhmanam pasniegto dāvanu. Šis dievs *Mahābhārata* Ardžunam sniedz pamācības, kā var negodīgi cīnīties un uzvarēt. Somonāths Rājs arī asā toni runā par to, ka viņa sirmie senči izkārtuši svēto rakstu aizgādību četru sievu apprecēšanai un piespiedu precībām, sievietes iedzišanai aiz aizkara, iešanai pie prostitūtām, dzeršanai un azarta spēlēm.

1995. gada 8. aprīlī tiek publicēts vēlāk lasītāju dzīvi pārspriestais Džojontānudža Bondopādhāja apcerējums "Čārvāku mācība un mūsdienu Indija" Nav saglabājušies nekādi šis ļoti senās, izvērstās materiālistiskās mācības teksti. Taču, spriežot pēc plašās un asās kritikas, kas tai veltīta gadsimtu gaitā, indiešu materiālisti bija ieguvuši plašāku atzišanu nekā līdzīgi sengrieķu domātāji.

Džojontānudžs Bondopādhājs savu ideju izklāstu iesāk ar nepārprotamu apgalvojumu: "Čārvāku mācībai Indijas domas un kultūras vēsturē pieder svarīga un īpaša vieta tādēļ, ka, atrazdamās ārpus senindiešu reliģijas un filozofijas pamatstraumes, tā sludināja robustu un pārdrošu zinātniskumu, orientāciju uz šopasauli, demokrātisku un cilvēcīgu sociālo filozofiju, kas arī mūsdienu Indijā ir aktuāli." Vienkāršots esot uzskats, ka čārvāku mācību raksturojot tikai ateisms un filozofisks materiālisms, kaut arī daudz ko tieši no tā kā kaut ko vērtīgu esot pārņēmuši budisti un džaini. Citas hindu filozofijas skolas mācījušas, ka dzīve ir ciešanu pilna un tādēļ jāatbrivojas no atkalpiedzimšanu ķēdes. "Bet čārvākas (šis apzīmējums cēlies no skolas

iedibinātāja vārda, par kura vēsturisko eksistenci nav saglabājušās nekādas ziņas *V.I.*) jau no paša sākuma pievērsās cilvēka pasaulīgajai dzīvei kā nozīmīgai pašai par sevi" (79. lpp.). Viņi drosmīgi deklarēja: "Trīs vēdas ir viltnieku murgi," atmeta arī pārējos svētos rakstus un visus reliģiskos rituālus, neatzina priesteru nepieciešamību (neaizmirsīsim, ka visu to vēlāk darīja arī Buda, kuru daudzi uzskata par bezdievi). Jātic ir tikai tam, ko var pārbaudīt ar jutekļu palīdzību. Nav nekā principiāli ļauna tieksmē iegūt bagātību un varu. Jāmēģina kļūt laimīgiem šaisaulē, jo nekas nepaliek pāri pēc ķermeņa sadedzināšanas. Apziņa ir tikai cilvēkam, tā nav nodalāma no ķermeņa. Ja tā eksistētu pēc nāves, cilvēks varētu atcerēties to, kas ar viņu noticis iepriekšējās dzīvēs. Apziņa rodas zemes, ūdens, karstuma un vēja mijiedarbībā, kas atgādina rūgšanas rezultātā radīto vielas spēju apreibināt. Nav nekādas atmaksas ne par grēkiem, ne par labajiem darbiem. Iebilstot pret hindu ciklisko laika skaitīšanu, čārvākas apgalvo, ka pagātne nekad neatgriezīsies. "Nav šaubu, ka, salaužot reliģijas un kultūras radīto ieslodzījumu, čārvāku mācība ir parādījusi ceļu uz sievietes atbrīvošanu" (84. lpp.). Pēc autora domām, mūsdienu Indijā ļaudīm, kuri tiek uzskatīti par zemiem, derētu atcerēties čārvāku atzinumu: "Arī vergs, uzskatīdams sevi par kungu, salauzis savu verdzību." Džojontānudz Bondopādjhājs, atsaukdamiem uz citiem līdzīgi domājošiem arī ārpus Bengāles, izsaka stingru pārliecību, ka čārvāku sabiedrības filozofija "varētu aizvīzīt prom maijas-mukti-fatālisma pārņemtās zemes tumsu" (turpat).

Ši raksta sakarā nodrukātajās lasītāju vēstulēs gan pārsvarā dominē pieklājīgs noliegums domai izmantot čārvāku mācību ciņā pret mūsdienu Indijas sociālajām nebūšanām. Un to var saprast tik tālas pagātnes idejas kāds var slavēt, bet tās nav iespējams īstenot dzīvē.

Ar 1997. gada. 9. augusta numuru (daiļrunīgs ir zīmējums uz vāka: vairs ne baskājains rikša savā bezriepu divriteņu braucamajā velk kompjuāteru) aizsākas diskusija, kurā tiek aplūkotas arī garīgās dzīves tēmas. Pamatrakstā uzsvēta atsevišķanās, kas radusies Rietumu, galvenokārt amerikāņu kultūras ietekmē, tas, ka pārapdzīvotības rezultātā pamazinās katra atsevišķa cilvēka vērtība. Pesimisti esot pārliecināti, ka "Ģimenes sabruk, aizvien vairāk

attālinās brālis no brāļa, tēvs no dēla, vīrs no sievas, draugs no drauga... Pieci seši cilvēki, palikuši vieni, vairs neraugās cits uz citu, bet gan uz televizoru. Līdz ar to satrūkst sabiedrības saites. Pamazām no dzīves izzūd pieķeršanās, mīlestība, atturīgums, ētiskās normas tas viss, kas par tikamām darija cilvēku attiecības. Jaunas meitenes pa televizoru noskatās raidījumus, kurus nevar paciest pārējie ģimenes locekļi. Jaunieši dejo dejas, par kurām var teikt, ka tās ir horizontālu vēlmju vertikāla izpausme” (81. lpp.). Runājot plašā kontekstā, autors tomēr pareizi apgalvo: “Hindu politiku, sabiedrības reformēšanos un daudz ko citu nevar saprast citādi kā tikai reliģijas ietvaros” (84. lpp.). Ari viens no šī raksta komentētājiem teic: “Ētikas laukā, kas izriet no Indijas tradīcijām un kultūras, vērtību mūžīgais pamats ir mūsu reliģija,” pirms tam gan atzīstot, ka milzīgās pārmaiņas, kas notikušas pēc neatkarības iegūšanas, būtībā ir sociāla revolūcija. Straujā rūpniecības attīstība ir mainījusi cilvēku skatījumu uz dzīvi. “Līdz ar to ilglaicīgā vērtību izjūta un reliģija ir pārvērtušas drupu kaudzē” (1998. g. 21. febr., 20.-21. lpp). Bet atsvešinātībai esot dziļas saknes hindu kastu sistēmā, kura stingri ierobežo kontaktus starp cilvēkiem un izstumj no pārējās sabiedrības ļoti plašas sociālas grupas.

Raksturīgi, ka ļaudīm, kuri pārspilē hindu mantojuma nozīmi mūsdienās, aplūkojamā žurnālā vārds tiek dots tikai komentāru veidā par viņiem nepieņemamiem rakstiem. Šādu vēstuļu vidū īpaši izceļas mēģinājumi noraidīt zinātniski it kā neapstrīdamo faktu, ka baltie ārieši ir ieplūduši Indijas subkontinenta ziemeļrietumos no kādas joprojām nenoskaidrotas vietas un ar spēku sev pakļāvuši vietējās tumšādainās (šajā gadījumā vārds “tumsādains” neskan mulķīgi, kā tas ir tad, kad to pielieto attiecībā uz afrikāņiem, kuri visās krievu valodas neietekmētajās mēlēs un viņu pašu apzīmējumā ir “melnie”) ciltis, kuras viņiem atgādinājušas mērkaķus. Ne *Vēdas*, ne *Upanišadas* neapliecinot, ka kaujasratu braucēji āriji ir bijuši karotāji vai ka viņi vispār ir iebrucēji. Rietumu zinātnieku radītā etnoloģija un vēstures hronoloģija nedrīkstot būt obligāta indiešiem. Eiropējiskās izcelsmes autori labprāt apgalvojot, ka senatnē baltie bijuši naidīgi noskaņoti pret melnajiem un ir padarījuši tos par šudrām kalpiem (kuru lielākā daļa vēlāk kļuva par nepieskaramajiem), lai

attaisnotu rasismu mūsdienu Amerikā un Eiropā. "Tumšādainie Rāma, Krišna (par pēdējo gan raksta, ka viņš ir neatdarināmi zils V.I.), Vjāsa (daudzu svarīgu sacerējumu mītiskais autors - V.I.) Indijā tiek pielūgti. Vai tad var kaut ko tādu pieredzēt zemē, kurā rasisms ir dzīves istenība?" (1998. g. 8. marts, 48. lpp.). Indiešu zinātnieki arī esot pamatoti deklarējuši: t.s. Mohendžo-daro un Harapas kultūra, kas ir apmēram tikpat sena kā senēģiptiešu vai šumēru civilizācija, nav neāriskā, un Airijāna vieta, no kurienes atnākuši ārieši, esot Indijas subkontinenta ziemeļrietumos un Irānā. Lai Indiju padarītu par cilvēces kultūras vienīgo pirmo karognesēju, tiek apgalvots, ka izrakumi parādot galvenie literatūras avoti ir daudz senāki nekā līdz šim uzskatīts. Par galvenajām autoritātēm Senindijas lietās bieži vien tiek pasludināti reliģiski domātāji, kuru teikto ticīgais it kā nedrīkst apšaubīt. Ja Orobindo (angliskojumā *Aurobindo*) ir teicis: "Es uzskatu, ka tā sauktie ārieši un dravīdi (apmēram trešdaļa Indijas iedzīvotāju, kuri nerunā indo-āriešu valodās- V.I.) ir viena viendabīga cilts" (1997. g. 13. dec., 9. lpp.) - tad tā arī ir.

Var apgalvot, ka žurnāla *Deš* pamatievirzi raksturo tā 1997. gada 13. decembra ļoti nosvērtais ievadraksts ar nosaukumu: "Reliģija un zinātne", kā arī citas līdzīgas publikācijas. Ievadrakstā ir uzsvērts, ka mūslaikos dieva jēdziens ir nenoteiktā stāvoklī. "To nevar iznīdēt un nevar arī iesakņot. Ar dziļu intelektu un sapratni apveltītam cilvēkam daudz kas nav skaidrs. Nevar runāt par to, kam viņš droši tic un kam netic... Būtībā zinātne nekad nav bijusi reliģijas pretiniece. Zinātne drīzāk izvirza jautājumus... Tās uzdevums nav naidoties ar mācībām par dievu un reliģijām... Lielie zinātnieki apzinās, cik bezpalīdzīgas ir cilvēka zināšanas Lielās Radīšanas priekšā. Dievs nav visiem vienāds, taču ne mazums zinātnieku ir pārliecināti, ka daudz kas pastāv ārpus apziņas un intelekta un ko nevar uztvert ar jutekļu ierobežotajām spējām... Visiem zināms, ka literatūras, dzejas, ģeometrijas, trigonometrijas, bioloģijas, ķīmijas, fizikas pirmavots ir reliģija un reliģiskie rituāli. Arhitektūra un tēlniecība ir smēlušās iedvesmu no reliģijas. Varbūt, patiesību meklējot, nākotnes zinātne parādīs ceļu, kā atgriezties pie šī pirmavota."

Redakcija ir iecietīga un nodrukā dažu lasītāju nīknus iebildumus pret šo ievadrakstu. "Nav nekas jauns tas, ka redaktora kungs, izmetot jautājumu

virtni, grib pamatot dieva esamību... Redzot visu, kas notiek karā, dievs var šķist tikai ļoti nežēlīgs vai vargs. Labāk neticēt tāda dieva eksistencei un nedziedāt tam slavasdziesmas" (1998. g. 13. jūnijs). Vairāki autori, norādot uz Galileja un Džordano Bruno likteni, arī noliedz domu, ka starp reliģiju un zinātņi nepastāv konflikts.

Ievadraksts ir ilgstošas diskusijas rezumējums, kuras pretpoli nav dieva noliegums un tā eksistences atzišana, bet gan zinātniska domāšana un reliģija. Jo interesantāka ir hinduismam un hindu filozofijai īpaši raksturīgā sintēze.

Hriškiešs Sens iesāk ar pilnīgi materiālistiskām pārdomām par apstākļiem, kas radīja reliģijas senatnē. Reliģiskie skolotāji ticībai piešķīra visaptverošu formu. Nobriedušā veidā tā kļuva par rīku, lai iegūtu virskundzību par cilvēkiem. "Tā kā netrūka šaubīgo, tika izplatīta doma, ka reliģiskie sacerējumi nāk no dieva mutes" (1995. g. 22. apr., 42. lpp.). Radās zinātniskais ateisms, un cilvēks it kā atbrīvojās no reliģiskās ekspluatācijas. Un tomēr dievs viņam bija vajadzīgs, lai atvieglotu ciešanas un gūtu mierinājumu. Vajadzēja arī varu, kas savaldītu cilvēka mežonīgo dabu un viņa alkātīgās tieksmes, bija nepieciešama autoritāte, ko nevarēja apkrāpt, un kāds, kas atmaksā par labajiem un ļaunajiem darbiem. Galu galā "Kā teisms, tā ateisms ir tikai ticēšana. Tai nav sakara ar pamatjautājumu par dieva eksistenci" (turpat). Šajā labi izstrādātajā apcerējumā hindu vai musulmaņu lasītājs pamazām tiek novests pie domas, kam it kā nav tieša sakara ar viņu reālo reliģiju: sākot ar Einšteinu un kvantu mehāniku zinātne virzās preti pārliecībai, ka realitāte nav atdalāma no tās novērotāja, ka apziņas saturs sakņojas Augstākajā īstenībā. "Dieva rēgs joprojām seko zinātniekiem. Tādēļ arī tie, izskaidrojami pasauli, izjūt bailes no debesu pusēs" (48. lpp.).

Raksts, kurā tik tālu autors operē gandrīz tikai ar "rietumnieciskas" izcelsmes domām, beidzas negaidīti ar norādēm uz konkrētām vietām senindiešu avotos tiek parādīts, ka jau tajos var atrast pat visjaunāko zinātnisko teoriju iedīgļus, ieskaitot t.s. "lielā sprādziena" teoriju: jau senie gudrie apgalvojuši, ka pirmsākumā ir bijusi kosmiskā ola. Tās iekšienē radies tāds karstums, ka ola eksplodējusi un sakusies pasaules izplešanās. Tātad reliģiskie sacerējumi arī liecina par zinātnisku iedziļināšanos. Šāda pieeja hindu svētajām grāmatām nav nekas

jauns, bet pārsteidz secinājums, ka Indijas kultūras attīstībā vissvarīgākā Vedāntas filozofija, kura sakņojas *Upanisādās*, ir ateistiska mācība. Argumentācija: visvarenais Absolūts Brāhmans (kura dzirksts Ātmans ir katra cilvēka dvēselē) ir visaptverošs, bezgalīgs, sastindzis un bezdarbīgs. Tātad Brāhmans nav ne radītājs, ne pasaules pārvaldītājs. "Tātad viņš nav Dievs." Ateistiska esot arī dižā domātāja Šankaras mācība, kurš, balstīdamies uz domu, ka viņa sirdī mīt Ātmans, apgalvojis: "Es esmu dievs. Es neatzīstu eļli. Es neatzīstu trīs pasaules debesis, eļli un zemi. Es esmu Kungs, Kontrolētājs. Es esmu nesalauzams veselums. Es joprojām esmu liecinieks pēc tam, kad viss cits ir izšķīdis" (turpat, 52. lpp.). Pēdējais teikums acimredzot norāda uz to, ka saskaņā ar hindu avotiem pasaule līdz ar tās radītāju Brahmā pēc kosmiski ilgiem laika posmiem regulāri iet bojā un piedzimst no jauna, bet cilvēka dvēsele neizūn un turpina pārceļot no vienas dzīvības formas otrā.

Aplūkotais raksts ir viens no tiem, kuri operē ar daudznozīmīgo terminu *džukti*, kas visbiežāk ir "saprāts" vai "loģiska argumentācija", vai "racionāla pieeja" Tā, pēc dažu autora domām, ir nepieciešama, lai sāktu ticēt visam, ko teic svētie raksti vai garīgie skolotāji. Indijas pirmā apgaismotāja Rāmmohona Rāja diezgan negaidītā slavināšana citos pēdējo gadu apcerējumos arī liecina par to, ka Indijas Austrumi un Rietumi nekādā gadījumā nav Kiplinga dviņi, kas nekad nesastapsies.

Protams, nav tā, ka bengāļi vairs nesaskata nekā mūžīgi vērtīga sanskrita literatūrā, kas ir bijis pamatu pamats indiešu civilizācijas celtnes būvē. "Mums sāp sirds, ka morāle tiek apcīrpta un dharma ierobežota ar tām tūkstoš viltībām, ar kuru palīdzību *Mahābhāratas* Krišna Pāndaviem sagādā uzvaras Lakšmi," atzīst Bimols Krišna Motilāls (1997. g. 25. apr., 65. lpp.), taču epā, kuru dažkārt sauc par senās Indijas garīgo enciklopēdiju, ir daudz kā cita, kas to padara par izcilu vispārcilvēcisku izjūtu iemiesotāju. Viņš īpaši uzsver to, kā tiek aprakstītas sieviešu sāpes pēc nedzirdēti asiņainās kaujas, kuras rezultātā viņas uz visu mūžu palika atraitnes (augstāko kastu hindu atraitnes pat tagad parasti otreiz neprecas), apstājas pie ļoti cilvēciskā valdnieka Judhištiras, kurš nav tikai labo īpašību sakopojums un iet no panākuma uz panākumu. Judhištira arī

smagi kļūdās, piedzīvo neveiksmes un brīžiem jūtas pat nevarīgs.

Apcerējuma autors īpaši izceļ vietu, kurā pieci brāļi Pāndavi ir jau atstājuši laicīgo dzīvi un saskaņā ar svēto rakstu ieteikumiem dodas prom uz Himalajiem. Pirmā nokrit visu kopējā sieva Draupadi, tad viens pēc otra saļimst četri Judhištīras brāļi. Bet viņš pats ir nolēmis iet kalnup tikmēr, kamēr, dzīvam esot - kā neviens cilvēks līdz šim sasniegs debesis. Judhištīras vēlmei ir lemts piepildīties: kaujasratos piebrauc debesu valdnieks Indra un aicina viņu kāpt tajos iekšā. Bet Judhištīra saka: "Paklau, Indra, mani brāļi un maigā Draupadi ir nokrituši zemē. Paņemiet arī tos." Indra atteic: "Tie jau ir debesis pēc tam, kad izlaida dzīvību. Tu tikai kāp ratos un bez šī suņa. Tā tam ir jānotiek." Judhištīra iebilst: "Nē, suns man ir uzticīgi sekojis. Lai arī viņš nokļūst debesis. Ja tā nenotiks, tiks izrādīta nežēlība." Indra iesaucas: "Pateicoties darbiem visu mūžu garumā, tev ir tiesības iekļūt debesis kopā ar ķermeni (tas vēlāk tiek atdots svētajai Gangai V.I.). Šī nieka suņa dēļ tu no visa atteiksies. Kas tā par runāšanu! Padomā labi." Judhištīra nepieķāpjas un turpina: "Mohendro (dīzais Indra), es aizstāvu patvēruma meklētāju par savas dzīvības cenu - tā ir mana dharma. Patlaban patvērumu ir ieguvis suns - lai arī tas ir zema radība. Nav man vajadzīga uzkāpšana debesis, ja to nevaru ņemt līdz." Sajā vietā dievišķīgais gudrais Dharma nomet suņa izskatu. Judhištīram tas nav pēdējais pārbaudījums - vēl debesis viņam būs jāierauga Durjodhana nīknākais ienaidnieks (jo viņš izpildīja savu kšatriju kastas locekļa pienākumu un nomira kaujā) un jāiemācās ar to labi sadzīvot, bet savus brāļus ellē (viņi tikai kāva citus). Četru jaunāko Pāndavu nokļūšana ellē gan, izrādās, ir tikai indologus nepārlicinoša vīzija un Judhištīram dotā pēdējā iespēja iestāties par taisnīgumu.

Bengāļu vadošie gara darbinieki taču laikam garīguma jēdziena iemiesotāji dzīvē laikā, kad Āzija vairs neizjūt nekādu mazvērtības kompleksu vēl neseno tās moderno laiku skolotāju rietumnieku priekšā, vispārsteidzošākā veidā nereti nonāk pie slēdziena, ka ētiku indiešiem derētu mācīties no kristiešiem. Būtībā tā tas ir bijis arī agrāk: Kants Indijā allaž ir bijis dzīvi pārspriests filozofs, bet Eiropas kultūrai tur bija liela ietekme kopš 19. gs. sākuma.

Visatklātāk šādas izjūtas ir izteicis sen jau Londonā dzīvojošais, bet ļoti aktīvais *Deš* autors Nirodčondro Čoudhuri 1991. gada 20. jūlijā, kad viņam bija vēl tikai 93 gadi (tagad ir pāri simtam, bet nav nekādu pazīmju par prāta spēju izsīkumu). Drosmīgais publicists raksta: "Tiek uzskatīts, ka eiropieši tiecas pēc materiālajiem labumiem, bet hinduisti - pēc garīgām vērtībām." Bet Rabindranats Tagore 1912. gadā, pēc "Titānika" bojāejas, atgādināja, ka eiropieši un amerikāņi, kuģim grimstot, vispirms centās glābt sievietes un bērnus un tikai tad domāt par sevi. "So drausmīgo nedabīgo nāvju rezultātā, nodaloties Eiropas ārējam pārvalkam, mēs vienā mirkli ieraudzījām tās dziļi ieslēptā cilvēcīguma patiesu iemiesojumu... Vai tad nav saiknes starp pašai dziedību un garīgumu? Vai tad garīgums nozīmē tikai pamest cilvēku sabiedrību, dzīvot šķīstībā un klusumā un izrunāt svētus vārdus? Vai tad garīguma spēks cilvēku nedara spējīgu nest upurus vienmēr?" (59. lpp.). Nirodčondro atzīmē, ka lielo dzejnieku īpaši bija pārsteidzis tas, kā pašuzpurējās laimes lutekļi, kādi bija "Titānika" pasažieru lielais vairums. Nirodčondro atgādina labi zināmos Tagores izteikumus par gadījumiem, kuriem dzejnieks pats bijis liecinieks: indietis nav glābis indieti no noslikšanas pat tad, kad viņa dzīvībai briesmas nav draudējušas, un gaidījis samaksas solījumu. Citreiz atkal ir dedzis kādam afgānim piederošs veikals, bet viņa kaimiņi - hindu ticīgie nav devuši savus traukus ugunscura dzēšanai, baidīdamies, ka tie tiks apgāniti. Dzejnieks nav vairījies pateikt, ka eiropiešu prātos ir sadīguši Kristus dzīvības koka asni. Tādēļ viņi, 20. gs. pat vairs nebūdami ticīgi, saglabā Kristus novēlējumus. "Joprojām un kopš daudziem simtiem gadu dažādos svētvārdos, pasākumos un dziesmās Eiropa dzird, ka debesu žēlastība nāk caur to, ka cilvēks padara par savām citu cilvēku ciešanas," ir atzīmējis Tagore (turpat).

Nirodčondro Čoudhuri, kaut arī indietis un joprojām aktīvs rakstītājs bengāļu un angļu izdevumos, tomēr ir vecs vīrs un dzīvo Londonā. Bet viņa iepriekš uzsvērtā doma atklājas ne tik tiešā veidā daudzos citos apcerējumos. Omijokumārs Modžumdārs plašā rakstā, kurš nosaukts "Ticīgums un racionālisms" un kurā tiek mēģināts pierādīt, ka arī reliģijā nevar iztikt bez loģiskas argumentācijas, norāda: "Par to, cik istas ir garīguma izjūtas, var

spriest, aplūkojot, kā tās bagātina attiecīgā cilvēka dzīvi, kā tās palīdz tikt vaļā no savtīguma un pavirzīties nesavtīguma virzienā. Tā ir garīguma patiesības un garīguma progresā mērķa. Jāskatās, cik tāl no sevis kā no dzīves centra cilvēks pāriet uz pasauli kā dzīves centru" (1996. g. 20. apr., 59. lpp.).

1998. gada 7. februāra numurā tika nodrukāts Omlāna Dotto aPCRējums "Morālās degradācijas apzināšanās un Rāmmohons", kurā autors konstatē, ka, neraugoties uz dziļām domām, kuras atrodamas hinduisma pamatavotos un tā filozofijā un kurām it kā ļaudis ir sekojuši gadu simtiem un tūkstošiem, sabiedrību ir pārņēmusi morāla degradācija, kuru vēl pastiprina no Rietumiem atnākušās patērētāju sabiedrības uzvedības normas. Lai meklētu pagrimuma cēloņus, der atgriezties pie Rāmmohona Rāja, pie viņa pārlicības, ka hinduisma galvenais vājais punkts ir aicinājums pildīt savu pienākumu, nedomājot par darba augļiem un atteikties no visa karsti kārotā. Lai atrastu savai zemei pieņemamāku ētiku, Rāmmohons meklēja pieturas punktus arī citās reliģijās, īpaši veidā, kādā Jēzus mācība aicina palīdzēt tuvākajam nelaimē un ciešanās un veikt savu pienākumu. Omlāns Dotto teic nepārprotami: "Šos principus Jēzus ir atkārtojis reizi reizēm. Nevar apgalvot, ka tos nevar atrast hinduisma, taču mūsu tieksmes ir citādi ievirzītas" (80. lpp.). Viņš citē Rāmmohonu - "Ar "darbiem" kristieši saprot morāli vērtīgu darbību tai laikā, kad hindu teoloģija šis apzīmējums tiek lietots tikai attiecībā uz reliģiska rakstura rituāliem un ceremonijām," un piebilst no sevis: "Mūsu *nītišāstras* (ētiska rakstura norādījumi svētajos rakstos V.I.) no pirmā acu uzmetiena ir saistītas ar garīguma filozofiju, tomēr daudzos gadījumos tajās nav cēlsirdības" (turpat). Atsaucoties uz Ambedkaru - neatkarīgās Indijas pirmās valdības ministru, "nepieskaramo" un dedzīgu viņa paša likteņa brāļu aizstāvi, kurš asi izsmēja pretrunu starp svētajos rakstos aizstāvēto visa esošā augsto vienotības mācības un to radīto netaisnīgo kastu sistēmu, Omlāns Dotto secina: "Jā, šai zemē nav radusies pilsoniskai sabiedrībai piemērota, katra indivīda vērtību un tiesības apliecināša augstas ētikas mācība" (turpat, 82. lpp.). Garīguma vārdā darbojas aizspriedumi un prāta aprobežotība. Izeja atgriešanās pie Rāmmohona Rāja uzsvertās nepieciešamības sintezēt Austrumu un Rietumu skatījumu uz dzīvi.

Grūti iedomāties, ka šāds raksts neizsauktu niknus lasītāju iebildumus, tomēr līdz šim esmu atradis tikai vienu kritisku vēstuli, kuras autors cenšas pierādīt, ka mācība par kastām nav reliģiska, bet sociāla parādība. Varbūt, taču tai ir viziteiktākā svētība pilnīgi visos galvenajos hinduisma avotos.

Citu Indijas štatu ļaudis pret to varbūt kaut ko ieblīstu, bet vairāki bengāļu autori apgalvo, ka istas, nemitīgas rūpes par cilvēku, bet ne tikai par viesi vien, kā to uzsvēra tradīcija, aizsākās tikai ar mūka racionālista, slavenā Vivekanāndas darbību un viņa rādīto "Rāmākrišnas misiju". Autori, kas par to raksta, operē ar ļoti ietilpīgiem un latviski grūti tulkojamiem vārdiem *bhālobāšā* (mīlestība), *doā* (līdzcietība), *šebā* (aprūpe), *šrodhā* (mīlestība kopā ar cieņu) u.c. Taču nepārprotama ir viņu domas virzība "Mīlestība saistība ar aprūpi Indijā ir tikai simts gadus sena" (1998. g. 21. marts, 7. lpp.). Rāmākrišna

hinduists, kurš kādu laiku no savas dzīves bija pavādījis, ievērojot musulmaņu un kristiešu uzvedības normas un uzskatīja, ka ir pacēlies pāri vienas reliģijas ietvariem, tūlīt pēc kāda no transiem esot teicis: "Zēlot dzīvās radības? Zēlot dzīvās radības (ļoti svarīgs hinduisma postulāts, turklāt īpaši neizdalot cilvēku - V.I.)? Tu esi tārpu tārps un zēlosi dzīvās radības? Kas tu esi, lai zēlotu? Nē, nē! Ne zēlot, bet aprūpēt, domājot par viņu labklājību" (turpat). Vivekanānda šai domai ir piešķīris praktisku ievirzi un "mīlestībai" pievienojis "aprūpi", paturot prātā tikai cilvēku.

Protams, Indijā ļaudis nav mazāk pašaieliedzīgi kā citur jau tādēļ vien, ka plašā vēsturiskā perspektīvā nav labāku vai sliktāku tautu, neraugoties uz to, ka polemikas nolūkos pat dīzais cilvēkmīlētājs Tagore pret saviem tautiešiem dažkārt ir bijis parāk kritisks. Tomēr, runājot par nelaiķi Māti Terēzu, kura bija radījusi nabagu patvertnes daudzās jo daudzās zemēs, vairāki bengāļu autori nonāk pie eiropiešiem slavinošiem vispārīnājumiem. Dilīpkumārs Bhāroti, piemēram, teic, ka visa viņas dzīve runā par bezgalīgu mīlestību kalpojot. "Taču, ja jautā, kāda filozofija ir darbojusies Mātes kalpošanā slimajiem, atbilde būs: "Protams, kristiešu filozofija" (turpat, 9). Žurnāls *Deš* savā redakcijas rakstā sakarā ar Mātes Terēzas nāvi nosauc viņu par Kalkutas lepnumu un aizstāv pret to ļaužu uzbrukumiem, kuri Nobela Miera prēmijas laureātei pārmeta dziņu kaut kādā veidā pievērst kristietībai ļaudis pat miršanas

brīdi vai nepietiekamo atskaitīšanos par saņemtajiem ziedojumiem. Īpaši asi redakcija vērsas pret ļoti ietekmīgo hindu apvienību *Visva Hindu Parishad*. "Viņi nepasniedz palīdzības roku tad, kad tūkstoši cilvēku nonāk nelaimē plūdu, bada vai epidēmiju laikā. Kādēļ viņiem būtu jāsāp galvai par to, vai visi šie cilvēki maina savu ticību vai nemaina" (1995. g. 18. nov., 7. lpp.). Arī šāda nostādne ir pārdroša tādēļ, ka Indijā lielumlielais cilvēku un politiķu vairums atklāti nosoda rīcību, kuras mērķis ir paplašināt mazskaitlīgo kristiešu kopienu. Pēdējā laikā, varbūt arī sakarā ar Sonjas Gandhi dzimušas katoļticīgās un itālietes, nogalinātā bijušā premjerministra atraitnes - negaidītajiem un milzīgajiem panākumiem Indijas lielajā politikā vairākos štatos ir sākusies kristiešu vajāšana. Indijas intelīģence, protams, asi vērsas pret to.

Tāda ir aina, ko rada koncentrēts, bet iespējami godīgs skats uz to ļoti plašo materiālu, ko piedāvā žurnāls *Deś*.

Kalkuta līdz 1911. gadam bija Britu Indijas galvaspilsēta, un caur to intelektuāli un ekonomiski sastingušajā zemē ieplūda visvairāk jaunu ideju no Rietumiem, jo milzu kolonijā nonāca ne tikai neaptēsti zaldāti un savā muļķībā uzpūtīgi ierēdņi, bet arī gaiši prāti un progresīvas domas. Tās kāri tika tvertas ar angļu valodas palīdzību un visstraujāk Bengalē. Nav viegli nosaukt kādu starp visizcilākajiem 19. gs. indiešu ļaudīm, kurš nebūtu bijis bengālis pēc tautības. Bengāļi bija: Rāmmohons Rājs - modernās Indijas "Rīta zvaigzne", kā viņu sauc visās valsts malās; pirmais pazīstamais romānists, esejists un neohinduisma ideologs Bonkimčondro Čotopādhājs; pirmais romantiskais liriķis Bihārilāls Čokroborti; joprojām ļoti autoritatīvie reliģiskie domātāji Rāmakrišna, Vivekānanda un Orobindo (Orobindo Ghošs); Latvijā tik labi pazīstamais Rabindranats Tagore ("īstajā vārdā" Robīndronāths Thākurs, kurš jau deviņdesmito gadu sākumā kļuva par bengāļu literāro modesdevēju, kas tajā laikā un līdz pat trīsdesmito gadu vidum nozīmēja arī atrašanos visas Indijas rakstniecības virsotnē) joprojām ir ievērojamākais rakstnieks Āzijā. Var piezīmēt, ka trešais pēc skaita indietis Nobela prēmijas laureāts (Tagore bija pirmais) pēc Tagores ir vēl viens bengālis ārzemēs dzīvojošais ekonomists Omorto Sens. Vēl mūsu gadsimta sākumā citu Indijas

novadu ļaudis nereti izteica pārliecību, ka tas, kas šodien notiek Bengālē, ir pārējās Indijas rītdiena. Vismaz runājot par literatūru, bengāļu pozīcijas joprojām ir ļoti stipras.

Arī pašreiz brīvdomība, par kuru tiek runāts šajā apcerējumā, cik var spriest no sarunām ar dažādu rangu un viedokļu citu štatu indiešiem, nav raksturīga visai valstij. Kāds mans labs draugs bengāļu profesors - uzskata, ka, piemēram, *Bhagavadgītā* asā kritika varētu būt tikai poza vai protesta veids pret politiski bīstamo hindu fundamentālisma uzziēdu galvenokārt štatos, kuros valdošā ir oficiālā valsts valoda - hindi. Varbūt. Bet līdzīgu, izteikti racionālai domāšanai raksturīgu attieksmi pret tradicionālajiem svētumiem demonstrēja arī vadošās avīzes angļu valodā pēc tam, kad visā valstī bija radies milzu satraukums sakarā ar to, ka plaši pielūgtais dievs Ganeša (cilvēks ar ziloņa galvu) bija it kā sācis dzert pienu. Diez vai kāda no mūsu vadošajām avīzēm publicētu asu feļetonu pēc tam, kad, piemēram, tauta Latvijā būtu sākusi ticēt: noticis ir brīnums, un kaut kāda veida svētbildes sāk izrādīt dzīvības zīmes. Dievam taču viss ir iespējams.

Šajā rakstā aplūkotās atziņas varētu nodrukāt ar apakšvirsrakstu: citas tautas nav par mums ne gudrākas, ne dumjākas, un garīgums jāmeklē pašu mājās vai nekur. Mana pārliecība: ja latvietis grib ticēt dievam, lai tic Jēzum Kristum. Ja nē - vēl jo vairāk garīgums nav jāmeklē pavisam citā vēstures un ģeogrāfiskā kontekstā. Gan zinātniekus, gan ceļotājus Indija neatvairāmi pievelk ar pasakainajām kultūras bagātībām, neaprakstāmo dažādību un cilvēku okeānu (Tagores apzīmējums). Vai ar visu šo burvību nav diezgan?

Aldis Bergmanis

Pareizticīgie latvieši

Atskatoties vēsturē, redzams, ka priekšdarbus valsts ticības (pareizticības) izplatīšanai Baltijā Krievijas valdošās aprindas veica 19. gs. 40-tajos gados. Pleskavas seminārā 1842/43. mācību gadā sāka pasniegt latviešu un igauņu valodu. Lai izvairītos no varas iestāžu ierobežojumiem, kurus atbalstīja luterāņu baznīca, latviešu pāriešanu pareizticībā 1845. gadā uzsāka hernhūtieši. Daudzi zemnieki, pārejot pareizticībā, cerēja saņemt īpašumā zemi. Masveida konversiju veicināja arī vairākus gadus ilgušās neražas.¹ Tomēr pēc pāriešanas pareizticībā savās draudzēs viņi saglabāja daudzas luterāņu tradīcijas.² Baznīcas svētkus viņi svinēja vienlaicīgi ar luterāņiem, t.i., pēc jaunā stila jeb Gregorija kalendāra (Krievu pareizticīgā baznīca svētkus svinēja, vadoties pēc Jūlija kalendāra)³. Tas liecināja par atšķirībām starp Latvijas krievu un latviešu pareizticīgo draudzēm. Protams, jāņem vērā arī atšķirība latviešu un krievu tautu mentalitātēs.

Publicējamajā dokumentā tiek aprakstīts stāvoklis pareizticīgo latviešu draudzēs 1949. gadā, kad metropolīts Venjamins izdeva rīkojumu pareizticīgajiem latviešiem Baznīcas svētkus (Lieldienas) svinēt kopā ar krievu pareizticīgo draudzēm pēc Jūlija kalendāra. Ar šo lēmumu krievu

¹ A. Švābe "Latvijas vēsture 1800-1914" -R.,1911.-1. sēj., 203, 205. lpp.

² LVA 1452.f., 1. apr., 56.1., 77. lpp.

³ Turpat, 58.1., 17. lpp.

pareizticīgā baznīca centās panākt, lai latviešu pareizticīgās draudzes zaudētu savu nacionālo savdabību. Latviešu pareizticīgie to uztvēra kā viņu tiesību aizskaršanu. Tā piemēram, Limbažu "Spaso Preobraženskis" baznīca pēc šī rikojuma ieradās tikai viens latvietis.⁴ Metropolīts Venjamins šo atturību izskaidroja ar latviešu "mīlestību" pret krieviem un padomju ļaudīm vispār, kuru dēļ Latvija bija zaudējusi savu neatkarību.⁵ Tāda noskaņa bija vērojama arī latviešu pareizticīgo mācītāju vidū. Kādam latviešu pareizticīgajam mācītājam metropolīts Venjamins bija jautājis: "Kas viņam dārgāks - nacionālisms vai pareizticība?" Latvietis bez šaubīšanās bija atbildējis: "Protams, nacionālisms."^{6,7} Iedzīvotāju noskaņojumu šajā laikā ietekmēja arī okupācijas varas 1949. gada 25. martā veiktās represijas, kas skāra daudzas pareizticīgo latviešu ģimenes. Gadu desmitu gaitā pareizticības ietekme latviešu vidū samazinājās. Tomēr vēl 70-to gadu sākumā Reliģijas kultu lietu pilnvarotais sniedza ziņas, ka pareizticīgo latviešu vidū Maskavas Patriarha pavēle par Lieldienu svinēšanu pēc vecā stila nav ieviesusies.⁸ Latvieši Baznīcas svētkus turpināja svinēt pēc jaunā stila un saglabāja gadsimtu veco tradīciju.

⁴ Turpat, 54.1., 246. lpp.

⁵ Turpat, 56.L., 114. lpp.

⁶ Nodibinot kontroli pār Latvijas teritoriju, Padomju režīms iejaucās arī Latvijas pareizticīgās baznīcas dzīvē. Rezultātā PSRS Valsts drošības tautas komisārs V Merkulovs 1941. g. varēja ziņot Staļinam, ka, ar aģentu palīdzību veicot attiecīgus pasākumus, pieņemts lēmums par Latvijas pareizticīgās baznīcas kanoniskās pakļautības atjaunošanu Krievijas pareizticīgajai baznīcai. (D. Volkogonov, Ljenjin-M., 1994.-2 T. -222-223 s.) Latvijas pareizticīgā baznīca kopš 20. gs. 30-to gadu vidus bija pakļauta Konstantinopoles Baznīcai. Šī lēmuma pieņemšanu savulaik atbalstīja tieši pareizticīgo latviešu draudzes. (Z. Balēvics "Pareizticīgo baznīca Latvijā", -R., 1987. 106, 107 lpp.)

⁷ Turpat, 56.1., 102. lpp.

⁸ LVA 1419.f., 3. apr., 286.1., 61. lpp.

**Galvenie iespāidi un secinājumi
no latviešu draudžu apmeklējuma
1949. gada (20-23. maijs).⁹**

Es [metropolīts Venjamins] un personas, kuras mani pavadīja, apmeklējām trīs vietas: Cēsu, Valmieras un Smiltenes draudzes.

Latviešu pareizticīgie¹⁰

Latviešu draudzēs latviešu tikpat kā nebija: .. /7, 5, 3.../. No šīs puses lietu var atzīt kā visumā bēdīgu, gandrīz katastrofālu. Ja jau viņi arhierēja atbraukšanas dienās nav baznīcās, tad kā var vainot mācītājus, ka viņi nevar izplatīt pareizticību latviešu vidū. Valmierā pusdienu laikā kādai pareizticīgai latvietei (vecākajai palīdzīgai), nopietnai vecenītei, es jautāju, ko viņa sagaida nākotnē. Viņa ar saviem tuviniekiem pareizticībā bija pārgājusi patstāvīgi un tad bija dziļi pārliecināta par tās pārākumu pār luterismu. Uz manu jautājumu viņa atbildēja mierīgi un stingri, ka pareizticība latviešu vidū mazinās un, pēc viņas domām, samazināsies vēl vairāk. Viņa neredzot spēku, kas varētu latviešu vidū popularizēt pareizticību.

Nav iemesla neticēt šai pieredzējušai vecenītei. Vienīgi vecākais protohierējs¹¹ Aleksandrs Lismans pēc sarunas uzskatīja savādāk. Viņš cerēja, ka pareizticība latviešu vidū nezudīs, bet pat atdzims. Man gan nav skaidrs, kādā ceļā... Lai viņš pats izsakās Padomē... Lai Dievs dod, ka tā notiktu (!)

Bet citi (it īpaši ziņotājs par latviešu pareizticīgajiem tēvs Vladimirs Jansons) uz šo jautājumu skatījās bez mierināšanas un rozā cerībām. (Acīmredzot tādi paši uzskati ir tēvam Pēterim Bērziņam, lai gan es to viņam neprasīju.) Bet fakts paliek fakts: latviešu draudzēs gandrīz nebija latviešu.

Rodas jautājums: ar ko ir izskaidrojams šis fakts?

Man tas palika (arī šajā reizē) neizprotami. Mazā latviešu reliģiozitāte vispār, virspusīgā (no 1836. g.) pareizticības apgūšana 100 gadu laikā, stipras protestantisma ietekmes saglabāšanās no

⁹ No krievu valodas tulkojis A. Bergmanis.

¹⁰ Iekavās iekļautais teksts dokumentā ir nosvītrots.

¹¹ Protohierējs virsmācītājs.

iepriekšējiem gadsimtiem latviešu sirdis un sadzīvē, tas viss ir zināms...

Runāt par jaunajiem iemesliem (šajā vēsturiskajā brīdī) man pagaidām nav pamata. Brauciena laikā neviens par to neželējās (es domāju par jauno politiku un kolektīvo saimniekošanas iekārtu).

Tā es paliku neizpratnē. Pagaidām nezinu, ko varētu ieteikt stāvokļa uzlabošanai. Ja pat tādām enerģiskām protohierēm kā Pēterim Bērziņam nav redzamu lielu panākumu latviešu vidū, tad ko gan var gaidīt no citiem hierarhiem... Nezinu, ko domāt un darīt..(?)

Krievu dievlūdžēji

Izzudušo ticīgo latviešu vietā mēs visur satikām pareizticīgos krievus. Viņu bija diezgan daudz: Cēsis apmēram 170 cilvēku, Valmierā 150, Smiltēnē apmēram 90-100. Viņi bija dedzīgi noskaņoti un ļoti daudzi nožēloja grēkus (īpaši Valmierā), kā arī citīgi klausījās sprediķus.

(Man radās priekšnojauta: vai arī ar pareizticīgajiem latviešiem nenotiks tas, ko Kungs teica senajiem ebrejiem, kuri Viņam neticēja atņēma brīnišķīgo valstību un atdeva to citiem, kam tā nesis augļus.

Var izdarīt negaidītu secinājumu: svētie dievnami Latvijā agrākajos laikos celti nākošajiem atnācējiem krieviem. Vai tiešām pareizticīgie latvieši noies ēnā...

Teiksim kā Ījabs: Lai Tā Kunga vārds slavēts mūžīgi. (Apustulis Pāvils Rom. 11,33-36) (Ak, kāds Dieva bagātības, gudrības un atziņas dziļums! Cik neizprotamas Viņa tiesas un cik neizdibināmi Viņa ceļi! (34) Kas gan izpratis Dieva prātu, kas ir bijis Viņa padoma devējs? (35) Jeb, kas Viņam ko iepriekš devis, par ko nāktos atmaksa? (36) No Viņa, caur Viņu un Viņu visas lietas. Viņam lai gods mūžīgi! Āmen.)

Tēvs Vladimirs Jansons mums stāstīja, ka viņš ne reizi vien ir teicis latviešiem, ka, ja arī turpmāk viņi būs tik atturīgi pret ticību, tad Kungs viņiem atņems svētību un atdos to citiem. Nākotne man nav skaidra.)

Krievu pareizticīgo pieplūdums draudzēs iepriecina pats par sevi mācītājiem ir draudzes, un dievnami kādam ir vajadzīgi. Nav zināms, vai šī jaunā vēsma ietekmēs latviešus. Drīzāk var domāt, ka latvieši izvairās no atnācējiem, t.i., no krieviem.

Liekas, kaut kur tas bija vērojams. Bet, kas būs nākotnē, baidos paredzēt. Teorētiski var pieļaut masu ietekmi uz mazākumu (kā tas ir bijis visur). Bet tam ir vajadzīgs ilgs laiks un divu dažādu tautu tuvināšanās. Pagaidām tas vēl nav novērots. Gadījies (un ne reizi) dzirdēt pretēju spriedumu, ļoti zēl, bet tāda ir šī brīža realitāte.

Varbūt ar laiku šī psiholoģija mainīsies. - Neesmu pārliecināts. Bet viss ir iespējams. Ticēsim Viņa nākotnes nodomam. Nedaudz par valsts attieksmi.

Valstiskā puse

Vispār politiskā situācija nekad nepaliek bez ietekmes uz ticību un otrādi. To es varu teikt, balstoties uz novērojumiem brauciena laikā.

a) Neviens man nevarēja žēloties par apspiešanu no valsts iestāžu puses.

b) Es centos apmeklēt vietējās izpildkomitejas (kā agrāk). Tagad Cēsis (mani un tēvu Pēteri) brīnšķīgi uzņēma pilsētas IK priekšsēdētājs, labāk pat vēlēties nevarēja. Mums tika jautāts, vai mums ir kādas pretenzijas vai vēlēšanās. Mums atlika vien pateikties par laipno attieksmi.

(Piedevām, šķiet, tajā pašā pilsētā, mēs dzirdējām, ka Rīgā (it kā) esot arestēts katoļu bīskaps, "bet (Jūsu) arhierejs brauc brīvi", >> žēlojās katoļi mūsējiem. Nu un, kas par to?

Varas iestādes rikojās pilnīgi pareizi; mēs esam patiesi lojāli, bet katoļi atklāti vai slepeni cīnās pret padomju varu, un tāpēc viņiem ir jāatbild par savu darbību. Man šī atšķirība liekas ļoti dīvaina: ..mūsu Pareizticīgajai baznīcai ir pareizs kristīgais pamats attiecībā pret valsti, bet citas izvairās no tā. Tātad mūsu pareizticīgo masa ar laiku ietekmēs arī mazākumu un viņu attieksme pret krieviem un līdz ar to arī pret pareizticību mainīsies. Tādēļ mums, pareizticīgo vadītājiem Latvijā, īpaši stingri vajag aizstāvēt šo pozīciju, t.i., patiesu lojalitāti pret valsts varu, ne tikai mūsu mierīgās politiskās dzīves dēļ, bet jo vairāk pareizticības dēļ. Tas attiecas uz mums un, protams, nepieciešams arī pareizticīgajiem latviešiem.

Visbeidzot, mums vajag atbalstīt pašreizējos (politiskos un saimnieciskos) pārkārtojumus, ..jo jebkura cita vara darbosies, lai iznīcinātu pareizticību latviešu vidū, kā tas vienmēr ir bijis Baznīcas vēsturē, piemēram, armēņu atkrišana no pareizticības, daudzskaitlīgās katoļu u.c. ūnijas utt. Mūsu

pareizticība glabā un nostiprina reliģiju, un otrādi, reliģiozitāte stiprina laicīgo varu.)

Garīdzniecība un dievnami

Garīdznieki savus pienākumus izpilda apmierinoši. Dažas personas vajag atzīmēt īpaši.

1) Par Pēteri Bērziņu daudzi draudžu locekļi runāja ar mīlestību un īpaši slavēja. To es gribētu atzīmēt oficiāli no mūsu pārvaldes rakstiski. Labs ir arī viņa vecākais Smirennijs.

2) Veselība vēl arī turas vecajam tēvam Mecam Aleksandram, viņš pagaidām vēl var kalpot, kaut arī ir diezgan kurls (nezinu, kā viņš tiek galā ar dievkalpojumiem). Vēl zēlojas, ka viņš pārāk ilgi teic sprediķus. To es viņam draudzīgi aizrādīju, bet viņš stūrgalvīgi pretojās maniem aizrādījumiem. Vajag viņam par to atgādināt oficiāli.

3) Tēvs Nikolajs Koļcovs izrādījās ievērojami labāks, nekā man likās tikšanās laikā Eparhijas Padomē - viņš ir no labajiem ganiem. Ļaudis viņam dievnāmā bija maz, jo vairākums no viņiem dzīvo attālās viensētās. Tādēļ arī ienākumi nav lieli. Tomēr viņš kaut kā izgrozās nopelnījis palīdzību no mums, (kaut vai "piedodot" pagājušā gada parādus, ko viņš arī lūdz). Viņa sieva ir skolotāja. Dēls dzīvo atsevišķi, strādā par dzelzceļa strādnieku krāvēju, (kaut gan pēc izglītības ir inženieris) nevēlas uzņemt lielu atbildību.

4) Smiltēnē manu uzmanību piesaistīja īpaši dievbijīgas sievietes, no kurām dažas dzied klirosā¹². Viena no viņām izpilda psalmotāja pienākumus un māca dziedāt citas jaunās sievietes, to vidū ir arī jauna meitene kolhoza slaucēja stahanoviete. Visi viņi rada brīnišķīgu garīgu noskaņojumu. Psalmotāju (bez maksas) uztur kāda Marija, precējusies sieviete ar bērniem, kurus viņa audzina apbrīnojami tikumīgā garā - paklausībā un ticībā.

Draudzē tādiem cilvēkiem jāpievērš īpaša uzmanība: tie ir brīvprātīgi misionāri, mierinājums mācītājiem, palīgi draudzes dzīvē un precīgi kristietības ziedi, kas īpaši svarīgi ir mūsu laikā. (Es viņiem lasīšanai aizsūtīju grāmatīņas un domāju turpināt saraksti ar viņiem.)

Dievnami šajās trijās vietās rada brīnišķīgu iespaidu, karš tos ir maz skāris. Dievnamos ir daudz izcilu ikonu, kas gleznotas brīnišķīgā manierē, Kristus

¹² Kliross - baznīcas koris

sviedrauti, baznīcas karogi u.c. (es domāju) ne veltītas ir saglabāts Kungam un (dievlūdžējiem un jaunpienācējiem. Žēl vienīgi, ka latviešu baznīcās nav latviešu).

Bēdīga tikšanās

(Tas bija Valmierā. Pēc paraduma es gribēju apmeklēt Padomju varas pārstāvjus, lai apliecinātu viņiem cieņu. Atnācām tūlīt pēc dievkalpojuma uz pilsētas izpildkomitejas ēku apmēram kilometra attālumā no dievnama. Priekšsēdētājs bija kaut kur aizbraucis. Viņa vietā bija vietniece, sieviete ap gadiem četrdesmit. Pēc iepazīšanās un manas vizītes mērķa noskaidrošanas viņa tūlīt pat, lai arī kā pati piebilda neoficiāli, uzdeva jautājumu: "Kādēļ mēs, ticīgie, stādāmie priekšā neticīgajiem?"

Viņa izteica savu neticību mūsu lojalitātei. Iesāka strīdu ar mums, ticīgajiem. Teica, ka tikai tumša tauta vēl glabā ticību, bet kritiskā zinātne to jau sen ir noraidījusi un tml. Es centos atspēkot viņas teikto, bet liekas - veltīgi. Kopā ar mani bija tēvs A. Lismans un tēvs A. Mecs. Pēdējais sava kurluma dēļ neko nedzirdēja, bet mūs saruna apbēdināja.)¹³

¹³ Venjamins (Fedčenko Ivans Afanasija dēls) kopš 1920. gada dzīvoja Eiropā un vēlāk pārcēlās uz dzīvi ASV 1927 gadā parakstīja saistību rakstu par lojalitāti Maskavas patriarham Sergijam. 1948-1951. g. Rīgas un Latvijas krievu pareizticīgās baznīcas metropolīts.

Autori

Zane Laksberga

B. Theol., Latvijas Universitāte

Viktors Ivbulis

Dr. hab. philol. prof., Latvijas Universitāte

Egils Grislis

Ph. D. Prof., Manitobas Universitāte, Kanāda;
Latvijas Universitāre

Iveta Leitāne

Dr. philos., Latvijas Universitāte

Aldis Bergmanis

M. hist., LR Totalitārisma seku dokumentēšanas
centra galvenais speciālists